

TÜRK DİLİNDE ANA KELİMELE
VEYA
TÜRKÇEDE TÜRETME SÖZLÜĞÜ

BESİM ATALAY

AYYILDIZ MATBAASI A. Ş.
ANKARA — 1967

TÜRK DİLİNDE ANA KELİMELE
VEYA
TÜRKÇEDE TÜRETME SÖZLÜĞÜ

BESİM ATALAY

AYYILDIZ MATBAASI A. Ş.
ANKARA — 1967

Üstad BESİM ATALAY (1882-1965)

GEREKLİ BİR AÇIKLAMA

Rahmetli Besim Atalay, sağlığında bastıramadığı *“Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçede Türetme Sözlüğü”* ile *“Ata Sözlerinin Ana Kaynakları”* ve bir de *“Çağatay Sözlüğü veya Abuşka Sözlüğü”* adlarındaki eserlerinin bastırılmasını, vasiyetini yerine getirmekle görevlendirdiği bana, hususî surette not ettirmiştir. *“Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçede Türetme Sözlüğü”* adını verdiği bu kitabı, eski harflerle, altı okul defterine müsvedde halinde yazıp bırakmıştır.

Bu eserin basıma hazırlanması için, yeni Türk harflerine çevrilmesini ve basımının kontrolünü, bu hususta kendisini yetkili bildiğim Türk Dil Kurumu emekli uzmanı Sayın M. Şakir Ülkütaşır’dan rica ettim. Kabul etti ve bu ödevi yerine getirdi. Ayrıca, bu esere merhumun kısa bir biyografisini de yazmış olan Sayın Ülkütaşır’a buracıkta teşekkürü borç bilirim.

Burada, önce şu noktayı belirtmek isterim ki, rahmetli üstad, uzun yıllar içinde hazırlamış olduğu muhakkak olan bu eserinin, bıraktığı el yazısı müsveddelerini ikinci bir defa okumak, kontrol etmek, bu vesile ile ufak-tefek düzeltmeler yapmak fırsatını bulamamıştır. Bu ciheti, —vasiyeti yerine getirmek üzere— kitabı yeni Türk harflerine çevirir ve basıma hazırlarken gördük anladık.

Yine, üstad bu eseri için (örnek olarak: *Divan-ü Lûgat-it-Türk* ve *Müeyyiretü’l-Ulûm*’da olduğu gibi) etraflı bir “Önsöz” de yazmamıştır. Sanıyoruz ki, sıhhati elvermiş ve ömrü de vefa etmiş olsaydı —gerçekten önemli olan— bu eseri için de etraflı bir Önsöz yazacağı muhakkaktı. Şukadar var ki, birinci defterin baş tarafında —o da bir kanava halinde— aşağıdaki on maddelik bir açıklama görülmektedir:

- “1 — Mâfûm mânâları yazmadım,
- 2 — Türk lehçelerinin hepsini göstermedim,
- 3 — Kelimeleri, yazılışında Batı Türkçesiyle yazdım. Doğu Türkçelerine bâzan işaret ettim,
- 4 — Bâzi geçişsiz kelimelerin mutavaatı ve meçhulü yoktur. Meselâ: “ağsamak” yoktur; “ağarılmak” da yoktur,

- 5 — Kelimelerin bugünkü kullanış şekillerini yazdım ve eski şekillerine de işaret ettim,
- 6 — İmlâda halk söyleyişini esas aldım, “anlamak” demedim “anğlamak” dedim.
- 7 — Bir fiil kökünün ziyadeli bâzı kelimeleri kullanılmazsa (burada bir kelime okunamadı) yazdırmak “azmak”ta olduğu gibi,
- 8 — Kelimelerin bugünkü kullanış şekillerini yazdım. Yanlarında da eski şekillerini belirttim (bağırmak ve bağışlamak gibi),
- 9 — Dilimizdeki ana köklerin hepsi bukadar değildir. Bâzı kök kelimeler vardır ki, kendilerinden başka kelimeler türemiştir; böyle kökleri almadım,
- 10 — Anlamları yaygın olan kelimelerin anlamlarını yazmadım; yaygın olmayanları yazdım.”

Üstadın eski yazısı (yâni kaligrafisi) da okunması oldukça güç —aceleci karakterinde “kendine özgü” denilecek nitelikte— bir özellik taşımaktadır. Sayın Ülkütaşır, vaktiyle uzun yıllar birlikte çalıştığı üstadın el yazısına istînas peyda etmiş olduğu için, müsveddeleri dürüst şekilde yeni Türk harflerine çevirmeğe çalışmıştır.

Böylece, kitabı basıma hazırlarken kendimizden ne bir ilâve ne de ufak bir düzeltme yaptık. Metne kesin olarak sadık kaldık. Yalnız, alfabe tertibindeki bir takım sırasızlıkları alfabe düzenine koyduk. Bir de biz, bu kitaba rahmetli üstadın sadece kısa bir biyografisi ile, metinlerde geçen (Rad., Alt., Caf., Divân ve başkaları gibi) kaynakların adlarını ve yanlarında da kısaltmalarını gösteren bir liste ekledik.

Bütün çabamıza rağmen okuyamadığımız bâzı kelimelerin yerlerini zarurî olarak açık bıraktık. Bu cümleden olarak Bedros Keres-teciyan’a ait kelime izahları arasında yazılı Yunanca sözlerin yerleri bütün kitapta açık bırakılmıştır. Gerek bu husus için, gerek bundan başka, müsveddelerin çevrilmesinde ve aslına sadık kalmada, gerekse basımı sırasında, dikkat ve itinaımıza rağmen bâzı hatâlarımız olmuş ise, sayın okuyuculardan ve merhum yazarın mânevi varlığından bağış dileriz.

Vasiyeti Tenfiz Memuru
Süleyman TONGUZALP

BESİM ATALAY'IN BİYOGRAFİSİ

(1882 — 1965)

Türk Diline hizmet edenler arasında önemli bir yeri olan Ahmet Besim Atalay, 1882 yılında Uşak'ta doğdu. Babası, İnce Mehmet Çavuş adında bir demircidir. Annesi tarafından büyükbabası Kaçarlı yürük beylerinden Hacı Veli Beydir.

Besim Atalay, ilk ve orta tahsilini Uşak'ta bitirdi. Sonra Medreseye girdi. Orada okurken, edebiyata heves etti. Bu esnada, İzmir'de çıkan "*Âhenk*" gazetesinde ilk şiirlerini neşre başladı.

Besim Atalay, üvey babasının yardımıyla okuyabiliyordu. Medresede "Akaid (dinî inanışlardan bahseden kitap)" dersine kadar da çıkmıştı. Fakat, ailevî bâzı sebeplerden ötürü Uşak'taki Medresede tahsilini yarı bıraktı ve tamamlamak üzere İstanbul'a gitti (1906).

İstanbul'da Şehzâde Câmii'nde Müderris Çarşambalı Hacı Ahmet Efendi'nin derslerine devam etti. Bu esnada "Mekteb-i Nüvâb (Naip yetiştiren mektep)"a girmek için verdiği imtihanda muvaffak olamadı. Kadılık yolunun kapalı olduğunu gören Besim Atalay, bu defa Dârülmualimîn'e (Öğretmen Okulu) imtihanla girdi. Bununla beraber, Medrese derslerini de bırakmadı ve Hacı Ahmet Efendi'den icâzet aldı (1909).

Besim Atalay, çalışkanlığı dolayısıyla Dârülmualimîn'de Müdür meşhur terbiyeci Mustafa Sâti' Bey'in himayesine mazhar oldu ve onun müdürlüğü sırasında da okulu bitirdi.

Atalay, İstanbul Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra, Konya Öğretmen Okulu'na "Fenn-i Terbiye" hocası oldu. Bir yıl sonra Trabzon, iki yıl sonra da Ankara Öğretmen Okulu Müdürlüklerine atandı.

Sâti' Bey, Darüşşafaka'ya Müdür olunca, Besim Atalay'ı, bu okulun "Ulûm ve Âhlâk-ı Diniyye" öğretmenliğine tâyin ettirdi. Atalay, bu sıralarda Türk Ocağı'nın Milliyetçilik havası içine de girmiş bulunuyordu. Kafasında Türkçülük ve Türkçecilik ülküsü heyecanlı bir şekilde teşekkül etmişti. Bu yüzden ne Sâti' Bey'le, ne

de “Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslâmiyye” üyeleri ile, duygu ve düşünce itibariyle, bağdaşıyordu. Çünkü, Sâtı’ Bey arapçı, ötekiler de ekseriyetle birer İslâmcı idi. Bunun üzerine Konya Öğretmen Okulu Müdürlüğüne nakletti. Konya’da onu daha ateşli bir Türkçü ve Türkçeci olarak görüyoruz.

Besim Atalay, bundan sonra sırasıyla Maraş, İçel ve Niğde Millî Eğitim Müdürlüklerinde bulundu. Niğde’de iken mütareke ilân edildi (1918). Biraz sonra Maarif Nâzırı (Millî Eğitim Bakanı) Peyamcı Ali Kemal tarafından, müfrit bir Türkçü ve Türkçeci olduğu ileri sürülerek, azledildi. Fakat, altı ay sonra tekrar İçel Millî Eğitim Müdürlüğüne tâyin edildi. Atatürk’ün Sivas’ta bulunduğu sırada Besim Atalay, Silifkeli genç öğretmenler ve aydınlarla burada “Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti”ni kurdu. Bu esnada Maarif Nezareti’nin iki aylık izniyle Uşak’a giderek orada da Millî Mücadeleye dair faaliyetlere girişti. Biraz sonra Ankara’da toplanan (23 Nisan 1920) ilk Büyük Millet Meclisi’ne üye olarak katıldı ve I-VII. devrelerde Milletvekilliği yaptı.

Besim Atalay, bu görevlerinden başka çeşitli ilim sahalarında da gerçekten verimli hizmetlerde bulunmuştur. Maarif Vekâleti Hars (Kültür) Müdürlüğünü yapmış, bu sırada Halk Dilindeki öz Türkçe kelimelerle Türkiye Folkloruna ait bir çok malzeme toplatmıştır. 26 Eylül 1932’de toplanan I. Türk Dil Kurultayını müteakip yeniden teşkilâtlandırılan Türk Dil Kurumu’nda, Merkez Hey’eti Üyesi olarak, tam onsekiz yıl çalışmıştır. Atalay, Türk Diline ait önemli, özlü eserlerini işte bu esnada vermiştir. Atalay bu sıralarda Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile Polis Enstitüsü’nde Farsça Profesörlüğü de yapmıştır.

Omrünün son yıllarını da, Ankara’daki evinde, ciddî araştırmalarla geçirmiş olan Besim Atalay, 7 Kasım 1965 tarihinde vefat etti. Öldüğü zaman 83 yaşında idi.

Besim Atalay, Türkçülük ve Türkçecilik sahasında önemli hizmeti geçenlerden biridir. Onun bu sahadaki bilimsel çalışmaları yarım asırdan fazla bir zamanı kapsar. Atalay, Türk Milliyetçiliği ülküsüne bütün benliği, inancı ile sarılmış, en gayrimüsait zamanlarda bile bu yoldaki fikir ve kanaatlerini açıkça ifade etmekten çekinmemiştir.

O, daha elli yıl önce, müslüman adının yanına, öz Türkçe ad almış olan iki üç kişiden biridir.

Onu şiirlerinde, makalelerinde, hattâ en ciddî araştırmalarında bile daima sâde Türkçe ile yazan bir muharrir olarak görüyoruz.

Besim Atalay, Türk dilinde sâdeleşmenin en ateşli bir müdafii olmuştur. Bu yolda çetin, sürekli tartışmalar yapmış, bir çok yazılar yazmıştır. Türk dilini işlerken, bilimsel kurallara dayanmanın şart olduğunu daima ileri sürmüş, uydurmacılığı şiddetle reddetmiştir.

Besim Atalay, eski Türk dili yadigârlarından önemli bir kısmını metin ve çevirmeleri ile yayınladığı gibi, Türk dilinin Gramer - Sentaks ve filolojik özelliklerini kapsayan bir takım değerli eserler de yazmıştır.

Besim Atalay, Arapça ve bilhassa Farsçayı iyi biliyordu. Türk lehçelerinden bir kısmının gramer özelliklerine de vâkıftı. Hülâsa bütün bunların yanında muhakkak olan şudur ki, o bilhassa Türkiye Türkçesini grameri, sentaksı, bu arada bölgesel özellikleri ile memleketimizde en iyi bilenlerden biriydi.

Besim Atalay, okuyan, yazan ve çalışan bir adamdı. Medrese tahsili dolayısıyla İslâm ilimlerine, Öğretmen Okulu mezunu olması münasebetiyle de müsbet ilimlere —hiç değilse mukaddematına— vâkıftı.

Besim Atalay, Türk tarih, sanat ve klütürüne ait olup, büyük hattâ tâbir caizse millî diyebileceğimiz bir merakın sevgiyle topladığı eski eserleri Ankara Etnoğrafya Müzesine teberrû etmiştir. Bu gün bir milyon'un üstünde değeri olduğu tahmin edilen bu eserlerin hemen hepsi de satın alınmak suretiyle derlenmiştir. Bütün bunlar, kısmen Müze'nin bugün kendi adını taşıyan bir seksiyonunda teşhir olunmakta, bir kısmı da daha geniş bir salon teminine kadar depolarda muhafaza edilmektedir.

Üstad bundan başka, beş bin cilt kadar tutan kitaplarını da Ankara'da Millî Kütüphane'ye terk ve teberrû etmiştir.

Besim Atalay'ın, Türk Diline, Edebiyatına ve Anadolu bölge tarihine ait türlü gazete ve dergilerde yüzlerce makalesi çıkmıştır. Bunların büyük kısmını dile dair yazıları teşkil eder. Üstadın bunlar dışında yayınladığı başlıca eserleri şunlardır:

Maraş Tarihi ve Coğrafyası, 1339; *Bektaşilik ve Edebiyatı*, 1340; *Sakarya Destanı*, 1921; *Türk Zaferine Armağan —Hilâfet, Saltanat ve Cumhuriyet Hakkında—* 1923; *Müslümanlara Öğütler*, 1923; *Türk Büyüklüğü veya Türk Adları*, 1923 (2. basılış 1935); *Baş Belâları* (üç perdelik piyes), 1927; *Türk Dili Kuralları*, 1931; *Cönk Birinci Defter* (manzum küçük hikâyeler), 1931; *Onuncu Yıl Destanı*, 1933; *Suna ile Çoban Hikâyesi*, 1939; *Türkçemizde Men-Man* (T.D.K. yayını), 1940; *Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üzerine Bir Deneme* (T.D.K. yayını), 1942; *Divan-ü Lûgat-it-Türk*, çevirme, tıbkıbasım ve dizin

(T.D.K. yayını), 5 cilt, 1939-1943; *Tanrı Kitabından Namaz Türeleri*, 1944; *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lûgat-it-Türkiyye*, çevirme, tıbkıbasım ve dizin (T.D.K. yayını), 1945; *Türkçede Kelime Yapma Yolları* (T.D.K. yayını), 1946; *Müeyyiretü'l-Ulûm*, çevri yazılı metin, dizin ve tıbkıbasım (T.D.K. yayını), 1946; *Eş-Şüzûrî'z-Zehabiyye ve'l-Kitâbü'l - Ahmediyye fi'l - Lûgat - it Türkiyye* Çevirmesi (T.D.K. yayını), 1949; *Seng-lâh Lûgat-i Nevai*, tıbkıbasım (T.D.K. yayını), 1950; *Arapça ile Türkçenin Karşılaştırılması*, 1954; *Türk Dili ile İbâdet* (Nebioğlu Yayınevi), 1961; *Kur'ân Tercümesi (Tanrı Kitabı)*, 1962 (2. basım 1965), (Doğan Kardeş Matbaacılık Şirketi); *Hayvan Hikâyeleri ya da Hayvanlardan Öğütler*, 1962.

Merhum Üstad, bunlardan başka sağlığında yayınlayamadığı, *Türk Dilinde Ana Kelimeler* veya *Türkçede Türetme Sözlüğü*; *Ata Sözlerinin Ana Kaynakları* ve bir de, *Çağatay Sözlüğü* veya *Abuşka Sözlüğü* adlarındaki üç önemli eserinin de basımını vasiyet etmiştir.

M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

ÜSTADDAN BİR ŞİİR

Besim Atalay Türkçeyi —bilhassa Türkiye Türkçesini— kendisiyle bu konu üzerinde münakaşa eden kimselerden, muhakkak ki, daha ihatalı bir şekilde biliyor, daha mükemmel yazıyordu. O'nun şiir-edebiyat dili, uslûbu da gerçekten güzel, selis ve edâldır.

Besim Atalay'ın bundan 42 yıl önce yazıp, Hâkimiyet-i Milliyeye (şimdiki 'Ulus') nin 26 Temmuz 1336/1920 tarih ve 50 sayılı nüshasında çıkan içli bir şiirini —aynı zamanda Millî Mücadelenin bir hâtırası olarak— aşağıya alıyoruz:

UŞAK'TAN AYRILIRKEN

Uğursuz bir günün sabahı idi
Dalgın uykulardan uyanamadım..
Ak saçlı vâlidem "kalk oğlum!" dedi,
Uyudum uyanamadım: ben kanamadım.

Gördüm muhacirlerle dolmuş yollar,
Ağlaşır öksüzler, bağrışır dullar,
Böyle bir ayrılık görmesin kullar,
Ben bu ayrılışa dayanamadım.

Bülbül gibi öten tutu dillerden*,
Gülşende açılan gonc güllerden,
Doğup büyüdüğüm güzel illerden,
Böyle ayrılışım hiç sanamadım.

"Yeşil ormanların uğultuları,
Dertli kuşların yanık hûları,
Dereleri dolduran gümüş suları
Susmuş" dediler de inanamadım.

O cennet misâli yaylalarına,
Güzel köylerine, obalarına,
Altın başak tutan tarlalarına,
Baktıkça bakdım usanamadım.

(*) *Tutu*: tuti, bir kuş.

Yer yer perilerin mey çakışına,
Kara gözlülerin yan bakışına,
Mest nigâhların can yakışına,
Pervâne gibi ben yanamadım.

Kadersiz yurdumun ağlayışını,
Ahiyle yürekler dağlayışını,
Hazin ırmakların çağlayışını,
Gördüm de ağladım dayanamadım.

Kesmeyin yolumu ey ulu dağlar!
Kimsesiz vatanda öksüzler ağlar,
Tâlihim gurbette ayağım bağlar,
Sevgili yurduma yollanamadım.

Ey “Besim” deryay-i mihnete daldım,
Bin türlü elemle doldum, boşaldım,
Gayyayı hicranda kaldım, bunaldım,
Tırmanmak istedim, tırmanamadım.

Gönül ne zevkinde, ne kederinde,
Ne mâhtâbında, ne seherinde,
Gurbet illerinin gülşenlerinde,
Teselli bulmadı, aldanamadım.

Besim ATALAY
Kütahya Meb'usu

K I S A L T M A L A R

(Kitapta geçen kaynakların adları ve kısaltmaları)

E s e r l e r

- An. İnd.**   Analystischer Index zu den fünf ersten Stüchen der
T. T. T. (Bang - V. Gabain).
- Caf.**   Uyğur Sözlüğü (Prof. Ahmet Caferoğlu).
- D. E. L. T.**   Dictionnaire Etymologique de langue Turque (Bedros
Keresteciyan).
- Der.**   Türkiye'de halk ağzından Söz Derleme Dergisi (T. D.
Kurumu).
- Divân**   Divânü Lûgat-it-Türk (Besim Atalay Çevirmesi, kolay-
lık için bk. Dizin "endeks").
- Hou.**   Houtsma Glossar.
- İd.**   Kitab-el-İdrâk Lil'l-Lisani'l Etrâk (Ebû Hayyan).
- K. B.**   Kutadgu Bilik.
- Man.**   Türkische Manichaica aus Chotscho, I-III (V. Le Coq).
- Müh.**   İbni Mühenna Lûgati.
- P. P.**   Tung Pao - 1914, İki kardeş hikâyesinin Uyğurcası
(Paul Pelliot).
- Rab.**   Kısası Rabguzi.
- Rad.**   Versuche eins Worterbuches der Türk - Dialekte (Rad-
loff).
- Tar.**   Tarama Dergisi (T. D. Kurumu).
- T. T.**   Türkische Turfan Texte, I - IV (Bang, V. Gabain - Rah-
meti Arat).
- U.**   Uyğurica, I-IV (Müller - V. Gabain).
- USp.**   Uigurische Sprachdendmöler (Radloff - Malof).
- Yaz.**   Orhon Yazıtları (Thomsen, Radloff vb.)

Diller ve Diyelekler

Alt.	Altay	Diyeleđi
Az.	Azerbaycan	"
Bar.	Baraba	"
Baş.	Başkurt	"
Çağ.	Çağatay	"
Çuv.	Çuvaş	"
Kaç.	Kaç (Kaş)	"
Kar.	Karayım	"
Kaz.	Kazan	"
Kg.	Kazak-Kırgız	"
Kıp.	Kıpçak	"
Kom.	Koman	"
Komd.	Komandu	"
Koy.	Koybal	"
Kr.	Kırım	"
Küw.	Küerik	"
Leb.	Lebed	"
Özb.	Özbek	"
Sag.	Sagay	"
Suv.	Suvar	"
Şor.	Şor	"
Taran.	Tarançı	"
Tel.	Teleüt	"
Tub.	Tuba	"
Türkm.	Türkmen	"
Uyg.	Uygur	"
Yak.	Yakut	"
Bü. D.	Bütün diyelekler	
bk.	bakınız.	

YANLIŞ - DOĞRU CETVELİ

Yanlış	Doğru	Sayfa, satır
mve	Müh.	3 - 32
—	Köşeli ayraçlar fazladır	7 - dip not
—	Krş. fazla (rastlanacak diğer Krş.lar da fazladır)	9 - 8
bağlamak	bağdamak	12 - 9
bileycilk	bileycilik	18 - 36
bilemek	bizlemek	18 - 39
brden	birden	19 - 21
An.,	An. İnd.,	25 - 23
An.,	An. İnd.,	27 - 17
çeng	çene	35 - 21
dşlemek	dışlemek	48 - 28
dige	dizge	49 - 10
—	bu satırdaki B. Keresteci- yan başa alınacak	52 - 30
anlaşma	anlaşmak	57 - 22
gklük	göklük	61 - 26
gözel	gözer	36 - 16
gözel	özel	23 - 21
Kal: kal, D.	— kalk: kalk, kalkımak, fazladır (kaynak işareti olarak rastlanacak öteki D'ler de fazladır)	76 - 24
—	(g) ler (ğ) olacak	82 - 10 84 - 8/14
vav	sav	90 - 35
aynılmıştır	yanılmıştır	91 - 2
evmek	sevmek	112 - 33
siğmek	siğmek	115 - 10
toşrtmak	toşartmak	130 - 18
yağmurlatma	yağmurlanma	140 - 14
yağmuşlaştır	yağmurlanış	140 - 15
yoğrurum	yoğrum	147 - 32
yangırdamak	zangırdamak	151 - 1
zandırmanmak	zangırdanmak	151 - 1

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Gerekli bir açıklama	V
Besim Atalay'ın biyografisi	VII
Üstattan bir şiir	XI
Kısaltmalar	XIII
Yanlış - doğru cetveli	XV
Metin	1 — 152

A

aba: baba (Tibetçe). (Rad., Çağ., Alt., Tel., Sag., Şor.).

— aba: büyük kızkardeş (Batı Türkçesinde).

— aba: ana, ög.

— aba: abamak, abanmak, abandırmak, abandırtmak, abanılmak, abandırılmak, abandırılmak, abanlamak, abanlatmak, abanlat-tırmak, abanlattırtmak, abanlattırılmak, abanma, abanlayış.

aç: aç, açmak, açılmak, açtırmak, açtırılmak, açtırtmak, açtırtıl-mak.

— açma, açış, açılma, açılış, açmalık, açıcı, açan, açık, açıklık, açkı, açkıcı, açar, açmaz, açi, açkıç (anahtar), açun = açın (Dünya).

— açık, açıklamak, açıklamak, açıklatmak, açıklatılmak, açıklandır-mak, açıklandırılmak, açıkladırtmak, açıklatmak, açıklatmak, açıklatılmak, açıklattırılmak, açıklama, açıklayış.

— açınmak: açar gibi görünmek.

— açılmak (Rad., Alt., Tel., Sag., Az., Caf.).

— aç: acı, acılık, acımsı, acımtırak, acımtırak, acırak, acıca.

— acımak, acınmak, acındırmak, acındırtmak, acındırılmak, acıma, acıyış, acınma, acınış, acınacak, acınmaz, acımaz.

— acımak (geçişsiz fiil) acışmak, acılanmak, acılandırmak, acılan-dırılmak, acılandırtmak, acılatmak, acılatılmak, acılaştırmak, acılaştırılmak, acışma, acışış, acılanma, acılanış.

— acıtmak, acıtılmak, acıttırmak, acıttırılmak, acıttırtmak, acıtma, acıtış.

— aç: açlık, aç-acına (Rad., Çağ., İd., Kr., Kaz., Uyg.).

— acıkmak, acıkılmak, acıktırmak, acıktırtmak, acıktırılmak, acık-ma, acıkış.

ad: ad, adamak, adanmak, adatmak, adatılmak, adattırmak, adattı-rılmak, adama, adayış.

— ad: adaş, adaşlık, adaşca, adlı, adsız. (adaş, Rad., Uyg., Türkm., Caf.).

Doğu diyeleklerinin bazılarında (ataş ve adhaş) şekilleri vardır (ad kelimesinin aslı ve doğrusu “at” ise de benzemeyi önlemek için “ad” yazmak görenek olmuştur).

ah: ahır (ahur), ahırcı, ahırlık, ahırcılık. Kelimenin aslı “akur”dur. bk. Divân “sipakur”.

— ahırlamak, ahırılanmak, ahırılanılmak, ahırlandırmak, ahırlandırılmak, ahırlatmak, ahırlatılmak, ahırlattırmak, ahırlattırtmak, ahırlattırılmak, ahırlama, ahırlayış [Bedros Keresteciyan (D.E. L.T.) ahur, ahır kelimesini Lâtince'deki “Scuria” ve “escura” kelimeleriyle karşılaştırır. Kelime Farsçaya da girmiştir].

— ah-ak: ahşam, akşam, akşamlık, akşamcı, akşamcılık, akşamdan, akşamlı - sabahlı, akşamlayın, akşamüstü, akşamın, akşamlanmak, akşamlaşmak.

— ah: ahar, aharlamak, aharlanmak, aharlanılmak, aharlatmak, aharlatılmak, harlattırmak, aharlama, aharlayış. Kelimenin kökü (K) dır. Kelime Farsçaya da girmiştir.

— ah: ah, ahlı, ahlamak, ahlanmak, ahlatmak, ahlama, ahlayış. Kelime Oğuzcadır (bk. ahlamak “Divân”).

ağ: ağmak, ağılmak, ağdırmak, ağdırılmak, ağdırtmak, ağdırılmak [Türk Dil Kurumu'nun Sözlük'ünde bu kelimeye bir de “sarkıtmak” anlamını katmışlar; yanına misâl de uydurmuşlar. Bu kelimede öyle bir anlam yoktur], ağma, ağış (Rad., Çağ., Caf., An., Man., Tar.), ağman (kusur, Anadolu'da), ağmaç (asansör yenisidir), ağım, ağımlı, ağır, ağırlık, ağırşak, ağı - ağı, ağılı, ağısız, ağıl (aslı “avul”dur).

— ağız, ağızlık, ağızlı, ağız-ağız (koyun ve ineğin doğurduktan sonraki ilk sütü), ağız başlangıç (bağ bellenirken ilk açılan gedik). [Farsçadaki “âgaz ve âgaziden” kelimeleri Türkçeden geçmiş olalıdır. Keresteciyan ağız kelimesini Nogay ve Başkurtça “avous” ve “aos”, Lâtince “os”, Baskçada “aoa”, Çingecede “hau”, Zendcede “aonh”, Avustralya yerlilerince “angha”, Birmanca “angsi” kelimeleri ile karşılaştırmaktadır].

— ağ: ağrı, ağırlı, ağrısız, ağrık, ağrıklı; ağırlanmak, ağırlandırmak, ağırtmak, ağırlatılmak, ağırlanma, ağırlanış; ağrı, ağru (Uyg., Taran., Çağ., Caf., Şor., Rad., Türkm.).

— ağ: ağırlamak, ağırlanmak, ağırlanılmak (ikram anlamına), ağırlama, ağırlayış.

— ağ: ağırlaşmak, ağırlaşılmak, ağırlaştırmak, ağırlaştırılmak, ağırlaştırtmak, ağırlaşma, ağırlanış.

— ağ: ağnamak, ağnanmak, ağnatmak, ağnanma, ağnanış (Rad., Uyg., Bar., İd., Caf.).

— ağ: ağtarmak, ağtarılmak, ağtartmak, ağtartılmak, ağtartırtmak,

- ağtarma, ağtarış (bu kelimenin slı “g” ile ise de, dilimizde “g” hrfi “K” olmuş, kelime “aktarmak” şekline girmiştir).
- ağ: ağsamak, ağsatmak, ağsatılmak, ağsattırmak, ağsattırılmak, ağsama, ağsayış; ağsak = aksak (bu kelime “aksamak” şekline girmiştir).
- ağ: ağlamak, ağlanmak, ağlatmak, ağlatılmak, ağlanılmak, ağlattırmak, ağlattırılmak, ağlattırtmak, ağlama, ağlayış, ağıt, ağıtçı, ağlamış (kişi adı) (ağlamak kelimesinin aslı “yığlamak”dır. Divân, Rad., Kom., Uyg., Caf., An., İnd., Man.).
- ağlaşmak, ağlaşılmak, ağlaştırmak, ağlaştırılmak, ağlaştırmak, ağlaşma, ağlaşış.
- ağlamsamak, ağlamsanmak, ağlamsatmak, ağlamsatılmak (“ağlamsımak” demek yanlışır).
- ağ: ağa, ağalık, ağasıl, ağadan (ağadan adam), ağarmak, ağartmak, ağartılmak, ağarttırmak, ağarttırılmak, ağarma, ağarış (bu kelimenin kökü de “ak”dır. ağarmak = akarmak, ağa = aka).
- ağalanmak, ağalanılmak, ağalanma, ağalanış [ağa, Yunancada “ ”, Mançucada “agu”, Pehlevicede “aku”, İbrancada “ag”, Japoncada “ake” [Keresteciyan: (D.E.L.T.)]. (ağa kelimesinin, yükselmek anlamına gelen ağmak kökünden gelmiş olması bir ihtimaldir. Türkçe “akı” kelimesiyle ilgili olabilir, nitekim Doğu’da “aka” şeklinde kullanılır).
- ağ: ağlı, ağsız (donun ağı) (Divân., krş. İd., Caf.)
ağ: ağıl, ağıllık.
- ağıllamak, ağıllanmak, ağıllatmak, ağıllatılmak (bk. avul). (ağaç kelimesinin kökü “ağ” gibi görünürse de doğru değildir, aslı “yığaç”dır, kök “yığ”dır.)
- ak:** akmak, akıtmak, akıtlamak, aktırmak, aktırılmak, aktırılmak, aktırmak, akma, akış, akıtma, akıtış, akan, akıcı, akman, akın, akıncı, akıncılık, akıntı, akıntılı, akıtım, akar, akmaz, akarca (Rad., Caf., Uyg., mve., İd.).
- ak: (beyaz anlamına) akli, akçıl, akça, aklık, aktı, akşam (bk. ahşam) (Rad., Bar., İd., An.).
- akşamlamak, akşamlanmak, akşamlatmak, akşamlatılmak, akşamlattırmak, akşamlattırılmak, akşamlama, akşamlayış [akşam, Osetçe “akhsav”, Sümercede “usan” B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- al:** aldamak, aldatmak, aldanılmak, aldatmak, aldatılmak, aldattırmak, aldattırılmak, aldama, aldanış, aldatma, aldatis. aldang, aldangaç, aldayıcı, aldayan, aldatıcı, aldatan (Rad.).

- al: almak, alınmak, aldirmek, aldirmek, aldirmek, aldirmek, alındirmek, alma, alış; alım, alık, alıklık, alan, alıcı, alıcılık, alingan, alinganlık, alacak, alacaklı, alımlı, alımlılık.
- al: alışmak, alışılmak, alıştırmak, alıştırmak, alıştırtmak, alışma, alışış, alışgan, alışgın, alışık, alışıklık, alışıklı.
- al: alıkonmak, alıkonulmak, alıkoydurmak, alıkoydurulmak, alıkoydurtmak, alıkoyma, alıkonuş.
- al: alıvermek, alıverilmek, alıverdirmek, alıverditmek, alıverdirilmek, alıveriş, alıverme, alavire.
- al: allık, alaca, alacalı, alacalık, ala(*), alabula, altay=altag, altan, altun - altın, alı, alma=alımla, alay, alaylı(**), alaycı.
- allanmak, allandırmak, allandırılmak, allanma, allanış.
- al: alav, alavlı (alev, alevli), alaz, alazsız, allak (ellâk).
- alavlamak, alavlanmak, alavlanılmak, alavlatmak, alavlatılmak, alavlama, alavlayış.
- alazlamak.
- albasmak (albasdı) [Bedros Keresteciyan (D.L.E.T.) bunu Sümercede "cin ve şeytan" anlamına olan "alal" ve Asurcada "alu" kelimeleri ile ölçümlemektedir].
- alıç - aluç: Kelime Farsça "âlûçe"den gelmiştir [Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelimeyi "alise", "azerole" ve Almandaki "alse, alıza" kelimeleriyle karşılaştırmaktadır].
- alp: alplık, Alpagut, Alpi (Eskişehir'e bağlı bir köy) (Rad., Çağ., Uyg., İd., Divân) (alp, Lâtince de "alp" Alp Dağları. Keresteciyan).
- alt: altlık, altı, altılık, altıncı, altışar, altmış, altmışlık, altmışıncı, altmışar, alçak (aslı: altcak), alçaklık, alçakça, alçacık, alçarak.
- alçalmak, alçaltmak, alçaltılmak, alçaltırmak, alçaltırılmak, alçaltırtmak, alçalma, alçalış.
- altalamak, altanmak, altalanılmak, altalanmak, altalatılmak, al-

(*) İstanbul'da "hayvanın alacası içinde, insanın alacası dışında" derler. Doğrusu "hayvan alası içinde, insan alası dışında" olacaktır. ala burada "dert, hastalık" anlamındadır; hayvan derdini söyleyemez demektir. Dil Kurumu'nun Sözlükçüleri bu atasözünü bozarak "hayvan alacası dışında, insan alacası içinde" demişlerdir; bu hem kullanışa, hem de kelimenin anlamına uymaz. (**) alay, eski düğünler ve törenlerde çeşitli renklerle meydanı dolduran halk.

- talattirmek, altalattırılmak, altalattirtmak, altalama, altalayış.
- alçalamak, alçalanmak, alçalatmak (aslı “alçaklamak” dır).
- am:** amaç. Bu kelime Batı Türkçesinde “annaç” olmuştur, “arnaç” diyen yerler de vardır; “yamaç” dahi derler. “amaç” kelimesi Farsçaya da girmiştir.
- an:** ansız, ansızın, ancak, anca, anıl (Rad., Caf., Türkm., Kar.). “an” kelimesi Farsçada dahi vardır.
- an: ana, analık, analı, anasız, anasızlık, anak, anacıl, anaç, anaca, ana (Rad., Caf., İd.) anca (Rad., Caf., D., Türkm., Kar.). Batı Türkçesinde ana kelimesi büyük şehirlerde “nine” olmuştur. [ana, Macarca ve Ostıyakçada “anya”, Lâponca “ene”, Tuvarekçe “annaî ve annai”, Tonguzca “ané”, Berberce “anna”, Meksika yerlilerince “ma ve nan”, Birmanca “anu”, Bengalce “annu”, Baskça “an”, Kafkas .... “nana”, Malayaca “İna”, Tibetçe “ani”, Lâtince “nanna”, bk. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- ant: antlı, antsız (Rad., Az., Krş., Kaz.).
- antlaşmak, antlaşılmak, antlaştirmek, antlaştırılmak, antlaştirtmak, antlaşma, antlaşış (bu kelime sonuna bir sesli harf gelmedikçe “t” yazılmalıdır).
- anğ (sağır kâf): sınır, hudut (tarlanın anğı), anız (anğız bastı, kar bastı).
- anmak, anılmak, andırmak, andırılmak, andırtmak, andırılmak, anma, anış (bu kelimelerdeki “nğ”, Batı Türkçesinde, büyük şehirlerde “n” olmuştur).
- anlamak, anlatmak, anlatılmak, anlattirmek, anlattırılmak, anlama, anlayış.
- anlaşmak, anlaşılmak, anlaştirmek, anlaştırılmak, anlaştirtmak, anlaşma, anlaşış.
- anışmak, anışılmak, anıştirmek, anıştirtmak, anışma, anışış.
- anğ: anıl, anılacak, anıl - anıl (yavaş yavaş). Bu kelime “nğ” sesi de “n” olmuştur.
- an - ank: ankut=angıt (ankıt, araba ile avlanır. Ördekte büyükçe bir kuştur, yanına yaklaşmadıkça kaçmaz, Konya ovalarında çok bulunur. Buna bâzı yerlerde “toy” da denildiği gibi “toy tokmakla avladı” derler). ankı=sersemlik: ankı yankı oldum.
- anırmak (aslı ankırmak), anırmak, anırtmak, anırtılmak, anırtırmak, anırttırılmak, anırma, anırış (bu kelimenin ilk hecesi “n’ olmuştur).
- ap:** aparmak, apartmak, aparılmak, apartılmak, aparttırmak, aparttırmak, aparttırılmak, aparma, aparış (bu kelime Batı’da “eber-

- mek" olmuştur. Ebermek kelimesi "el beri"den bozulmuş olmasın?).
- apaz: apazlamak, apazlanmak, apazlatmak, apazlatılmak, apazlattırmak, apazlattırılmak, apazlatma, apazlayış.
  - ap: apuk - sapuk, apıl - apıl, apalak, apış, apşak, apşaklık.
  - apalamak, apalatmak, apalatılmak, apalattırmak, apalama, apalayış.
  - apışmak, apışılmak, apıştırmak, apıştırılmak, apıştırtmak, apışma, apışış, apışık.
  - ar:** armak (yorulmak eskidir) (Rad., Kaz., Kom., Uyg., İd., Çağ.).
  - arık, arıklık, arıkça, argın (yorgun argın - argun).
  - arıklaşmak, arıklaştırmak, arıklaştırılmak, arıklaşma, arıklaşış.
  - arıklamak, arıklatmak, arıklatılmak, arıklattırmak, arıklattırılmak, arıklama, arıklayış.
  - ara: aralı, arasız, aralık, aralıklı, aralıksız, aral, aracı, aracılık (Rad., Caf., İd.).
  - aramak, aranmak, aranılmak, aratmak, aratılmak, arattırmak, arattırılmak, arattırtmak, arandırmak.
  - aralamak, aralanmak, aralatmak, aralatılmak, aralama, aralyış.
  - araştırmak, araştırmak, araştırtmak, araştırma, araştıriş.
  - ar: arı, arılık, arıcı, arıcılık, arıca.
  - arımak, arınmak, arıtmak, arıtlılmak, arıttırmak, arıttırılmak, arıttırtmak, arınma, arınış, arınık, arınmış, arınan.
  - ark: arka, arkalık, arkalıç = arkaluç, arkaç 1) dağın arka tarafı: "koyunlar arkaçta yatıyor", 2) hlı işlerinde diket olmayan teller), arkaçlık, arkadaş, arkadaşlık.
  - arkaalamak, arkalanmak, arkalatmak, arkalatılmak, arkalattırmak, arkalattırılmak, arkalama, arkalayış.
  - arn: arın = alın; arnaç = annaç.
  - arp: arpa, arpalık, arpacı, arpacılık, arpacık (arpağ, arpağcı eskidir).
  - arpalatılmak, arpalattırmak, arpalama, arpalayış.
  - ars: arslan.
  - art: artmak, ardılmak, arttırmak, arttırılmak, arttırtmak, artma, ardış (bu kelime, arkaya yüklemek anlamına kullanılır: çuvalı çiginime ardıvır).
  - art: artmak, artırmak, artılmak, arttırmak, arttırılmak, artım, artış; artık, artımlı: bu pirinç artımlıdır, arta = arda (halef), ardın.
  - art: artamak, artanmak, artartmak, artatılmak, artama, artayış;

artam, artak (bozuk, bk. Divân). (Artamak = bozmak, ifsad etmek anlamlarınadır) (Rad., Tel., Caf., P.P., T.T., İnd.).

(Türk Dil Kurumu'nun dil bilmezleri "Türkçe Sözlük"de "artam" kelimesine fazilet anlamı vermişlerdir. Bu çok yanlış bir uydurmadır. Eski Türkçe fazilet anlamına gelen kelime "erdem"dir; bu da "çiğdem" gibi bileşik bir kelimedir. Erdemli, Türk diyeleklerinin bir çoklarında bu anlamdadır. Yukarıda gösterilmiştir. Orhon yazıtlarında da kelime bu anlamda geçmektedir: "Oğuz budun esidi, üze Tanğrı basmasar, asra yir tilinmese Türk Türesin tururkin kim artay"; yâni kim bozdu, kim ifsad etti demektir. Bu gibi yanlışlıkları başkaları yapsa pek kınanmaz, fakat dilde düzenleme dâvâsına katılanların yapmaları ayıptır. Bundan daha ayıp olanı ise, kendilerine bunun yanlış olduğu tanıklarıyla yazıldığı halde düzeltmemektedir).

— arz: arzu (dilek, istek).

— arzulamak, arzulanmak, arzulanılmak, arzulatmak, arzulatılmak, arzulattırmak, arzulattırılmak (bâzı bölgelerde "arzılamak" olmuştur).

Kelimenin aslı "yarsu" olsa gerektir. Yarsımak her ne kadar eski Türkçede "nefret, tiksinti" anlamına ise de bizdeki "yarsımak" aslında "yarsumak" dır. Tarama Dergisi'nde "heves etmek" anlamınadır. Derleme Dergisi'nde ise hem "yarsamak", hem de "yarsımak" vardır. "samak" ile "sımak" arasında fark olduğuna göre kelimenin doğrusu "yarsamak" ise de bir çok bölgelerde bozularak "yarsımak" olmuştur.

as: ast, astar, astarlık, astarlı, astarsız, astarcı ("âstîn" şeklinde Farsçaya da girmiştir), âsra = esre.

— astarlamak, astarlanmak, astarlatmak, astarlatılmak, astarlatmak, astarlatılmak, astarlattırmak, astarlattırılmak, astarlama, astarlayış (Caf., T.T., An., İnd., İd.).

— as: asmak, asılmak, astırmak, astırılmak, astırtmak, astırılmak, asma, asış.

— askı, askılı, asık, asığ, asılı, asman (âvize = tavana asılan kandil, kabak, şap) asmanlı (*), asmanlık, asıntı, asmalı, asmalık, asmasız, asılacak (Rad., Caf., Müh., İd.).

aş: aşmak, asılmak, aşırmaq, aşırılmak, aşırtmak, aşırılmak, aşma,

[* eski büyük konakların tavanına bir cins kabak asarlardı. Üzeri güzel beneklerle, hoş çıkıntılarla süslü olan bu kabak, çabuk çürümezdi. Bâzı bölgelerde de şabdan, sırça gibi, övize yapıp tavana asarlardı].

aşış; aşak, aşağı, aşağılık, aşkın, aşnu (Rad., Uyg., T.T., An. İnd., USp.).

- aş: aşınmak, aşındırmak, aşındırtmak, aşındırılmak, aşınma, aşınış, aşıntı, aşık (Rad., Caf., Divân, Bar., An., İnd.).
- aşağılamak, aşılanmak, aşağılamak, aşağılatılmak, aşağılattırmak, aşağılam, aşağılayış.
- aş: aşçı, aşçılık, aşı, aşsız, aşıklık (aşçı = son yıllarda İstanbul ağzında “ahçı” olmuştur).
- aşamak (aş vermek, it'âm), aşanmak, aşatmak, aşatılmak, aşattırmak, aşattırılmak (Rad., P.P., T.T., An., İd.).
- aşlamak, aşlanmak (az kullanılır) (âşâm = yiyecek, Farsçaya da girmiştir).
- aş: aşı, aşıcı, aşıcılık, aşıklık.
- aşılmak, aşılanmak, aşılatmak, aşılattırmak, aşılama, aşılayış [eski Türkçede “aşlamak” bir kabı kenetlemek anlamına gelir (bk. Rad., Kaz., İd.). Aşılamak kelimesinin bununla ilgisi olsa gerek]. [Bedros Keresteciyan (D.E.L.T.), göz aşısı sözünü eski Farsçada göz anlamına gelen “achi” kelimesiyle Ermenice ve Sanskritçe bu anlamı gösteren kelimelerle karşılaştırıyorsa da güneş, apaş gibi kelimelerin sonunda da “eş” ve “aş” ekinin bu kelimedenden gelmiş olduğunu söylemesi bir parça uydurma olsa gerektir].
- at:** atmak, atılmak, attırmak, attırılmak, attırtmak, attırılmak, atma, atış, atım, atımcı (hallaç), atmacılık, atmaca, atkı, atkılı, atkısız, atkılık, atık, atılmış, atıcı, atıcılık, atlı, atsız.
- atışmak, atışılmak, atıştırmak, atıştırmak, atışma, atışış.
- at: atlamak, atlanmak, atlatmak, atlatılmak, atlattırmak, atlattırılmak, atlamak, atlayış, atlambac, atlangıç (ad kelimesinin aslı “at”tır. “d” ile yazmak görenek olmuştur. Benzeşmeyi önliyeabilen yalnız isim anlamına olan “at” ın sonuna bir sesli harf gelirse “d” olur. Adlı, adsız, adaş, adaşlık, adım = atım, ada = atag (Rad., Caf., Müh., İd.).
- adamak, adatmak.. adak, adaklık, adaklı.
- atamak = ad vermek, tâyin etmek.
- atalmak, atalanmak = şöhret bulmak, adı yayılmak.
- ata, atalık, ataca, atacıl, atadan, atalı, atasız [ata, Sankskritçe-de yürümek olan “atami” ve “atya” dır: Keresteciyan (D.E.L.T.). “Vieux-perse” adlı kitabın anlattığına göre eski Farsçada ata “âsb ve asu” derlermiş; asvâr = atlı, atı var demektir. Bugünkü suvari kelimesinin adlı “âsvâr”dan gelmektedir. B. Atalay].

- av:** avmak, avunmak, avutmak, avutulmak, avutturmak, avutturulmak, avutturtmak, avma, avış, avunma, avunuş.
- avcı, avcılık, avuç, avurt, avurtlu, avul (ağıl), avrık, avlu, avlu, avlusuz (Rad., Çağ., Kg., Kaz., Kom., Az., Rab.).
  - avlamak, avlanmak, avlanılmak, avlatmak, avlatılmak, avlattırmak, avlattırılmak, avlattırtmak, avlama, avlayış, avlak.
  - avunmak, avunulmak, avundurmak, avundurulmak, avundurtmak, avunma, avunuş (Rad., Uyg., Krs.).
  - avuçlamak, avuçlanmak, avuçlatmak, avuçlatılmak, avuçlattırmak, avuçlattırılmak, avuçlattırtmak, avuçla, avuçlayış [Bedros Keresteciyan (D.E.L.T.) “avuç” kelimesini “apazlamak” kökünden getirerek Ermenice ile ilgili görüyorsa da yanılmış olsa gerektir. Avuç keliemsi “av” kökünden gelmiştir. Avuç, bir şeyi kuşatarak elin içerisine almak demektir. Avlmak da bir şeyi kavşıma, kuşatma değil midir?].
  - avkmak (yün, yapağı, ip, nâne gibi şeyleri avuçla sıkmak ve karıştırmak demektir), avkılmak, avkırtmak, avkırtılmak, avkırtmak, avkırtılmak, avkma, avkış [Bedros Keresteciyan (D.E.L.T.) “avanak” kelimesinin Ermenicede dahi bulunduğunu yazdıktan sonra bu kelimeyi “avunmak” fiili ile de ölçümlemektir. Bize kalırsa doğrusu sonuncusu olsa gerektir].
(uramak, uratmak gibi bir kip daha varsa da unutulmuştur).
ağıl kelimesinin aslı “avul”dur. Kök “ağ” değil, “av”dır; her tarafı çevrilmiş yer demektir. Mut ile Karaman arasında “sart avul” yaylası vardır. Sart, malûm avul, ağıl demektir.
  - ay:** aymak (Batı Türkçesinde anlamak mânâsına ise de Doğu’da söyleme anlamınadır. Rad., Uyg., Rab., Caf., An. İd., T.T.).
  - ayılmak, ayıltmak, ayıltılmak, ayıltırmak, ayıttırılmak, ayılma, ayılma, ayış, ayık, ayıklık, aya.
  - ayt, ayılmak, aytırmak, aytırtılmak, aytırtmak, aytma, aytış (aytmak fiilini eski Batı Türkçesinde “etmek, etti” şeklinde yazarlardı. Arap harfleriyle Türkçenin iyi yazılamaması bu yanlışlığa sebep olmuştur). aytah “hatip, sözman”, ayta “hitab” (Rad., Uyg., Caf., İd., Tel. Alt., Şor., Sag.).
  - ay: kökü aslında “az”dır. ayamak, ayanmak, ayatmak, ayatılmak, ayattırmak (menetmek, korumak “Çağ.”).
  - ayıklamak (ayrı kılmak), ayıklanmak, ayıklatmak, ayıklatılmak, ayıklattırmak, ayıklattırılmak, ayıklattırmak, ayıklattırtmak, ayıklattırtmak, ayıklattırılmak, ayıklama, ayıklayış.
  - ayırmak (aslı azırmak), ayırmak, ayırtmak, ayırtılmak, ayıt-

- tırmak, ayırttırılmak, ayırttırtmak, ayırma, ayırış.
- ayrı, ayrılık, ayrıca, ayraç, ayran, ayrancı, aygır (azgır), aylak, aylakcı.
  - ay: ayak, ayaklı, ayaksız, ayakdaş, ayakcak, ayakcın, ayakda.
  - ayaklanmak, ayaklanılmak, ayaklandırmak, ayaklandırılmak, ayaklandırtmak, ayaklanmak, ayaklanış.
  - ayarmak, ayarılmak, ayartmak, ayartılmak, ayarttırmak, ayarttırılmak, ayarma, ayarış.
- [bu kelimelerin hepsinin asıl, eski kökleri “az”dır. ayak = azak (Rad., Çağ., Kr.), ayak kelimesinin bir görüşe göre aslı “adak”-dır. “d” ve “z” değişmesi göz önüne alınırsa kök birliği meydana çıkar (Rad., Şor., Sağ., Koy., Kaç., Kr., Man.)].
- ay: aylık, aylıkçı, aylıklılık, aydın, aydınlık, ayaz = ayas, ayazlı, ayaş (Rad., Caf., İd., Krş., Yak., Çuv.).
  - aydınlatmak, aydınlanmak, aydınlatmak, aydınlatılmak, aydınlattırmak, aydınlattırılmak, aydınlattırtmak, aydınlanma, aydınlayış.
  - aydınlanmak, aydınılmak, aydınladım, aydınlandırılmak, aydınlandırtmak, aydınlama, aydınlayış.
- [ay, Asurcada “ea - Ay tanrısı”, Sümercede “adu ve aku”, Polinezyacada “ay”, Sanskritçede “agni”, Çince “youei”, eski Yunancada “ ” dir. Bedros Keresteciyan: D.E.L.T.].
- ay: ayı = ayu, aylık, ayıca (kelimenin aslı “adhığ - azığ” olup bozulmuştur (Rad., Sağ.).
  - ayılanmak, ayılanılmak, ayılandırmak, ayılandırılmak, ayılaşmak, ayılanış.
- az:** azmak, azdırmak, azdırılmak, azdırtmak, azdırılmak, azma, azış.
- azlık, azın, azınlık, azgın, aygınlık, azı, azılı, azca, azay, azaysız, azaysızlık, azman, azık = azuk, azıklı, azıksız (Rad., Şor., Sağ., Koy., Kr., Krş.).
  - azalmak, azaltmak, azaltılmak, azalttırmak, azalttırılmak, azalttırtmak, azalma, azalış.
  - azırgamak, azırganmak, azırgatmak, azırgatılmak, azıgırttırmak, azırgama, azırgayış.
  - azıtmak, azıtılmak, azıttırmak, azıttırılmak, azıttırtmak, azıtma, azıtış.
  - azışmak, azışılmak, azıştırmak, azıştırılmak, azıştırtmak, azışma, azıtış.
  - azımsamak, azınsanmak, azımsatmak, azımsatılmak, azımsattırmak, azımsattırılmak, azımsama, azımsayış.

B

bab: baba, babalı, babasız, babasızlık, babayâne=babayânî, babakoru, babafingo, babagöş, babacıl, babaca, babayığit, babayığitlik.

— babalanmak, babalatılmak, babalanma, babalanış.

[Batı, Çağatay, Âzerî ve Kazan Türkçelerinde dahi bulunan bu kelimenin ökü olan “bab” Türkçe olmasa gerektir. Farsçada “bab”, Yunancada “”, Lâtince “pappa”, Sanskritcede beslenme anlamına “pa”. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

baç: bacı = baciğ, bacılı, bacısız, bacınak = bacanak (bu kelime kök eke uymuştur. Bunun aksi de olur) [bacı, Sanskritcede “bagini”dir. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

— bacak, bacaksız, bacaklı (bacak kelimesinin aslı “patçak” olmalıdır. “t” ile “ç” birleşirse “t” erir, “ocak - otcak” gibi. Halk arasında çocuk ayakkabısına ‘patik ve petik’ derler, düşünüle!).

bah: Anadolu’da “iyi” ve “evet” anlamına kullanılır; bâzı kere tekrarlanır [Baskcada “ba, bai”, Zendcede “ba, bâd”, Yunancada “”, Litvancada “ba”, Slavcada “bo”, Sümercede “pa”. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

bahadır, bahadırılık, bahadırca. Kelimenin aslı “bogatur” olsa gerektir; Dündür, Turgut gibi savaş kelimelerindendir. Kelime Farsçaya da geçmiştir [Ruscada “boghatyr”, Mançucada “baturu”, Cavalılarca “batara”, Sanskritcede “battâra”. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

bağ: bağırmaq, bağırılmak, bağirtmak, bağirtılmak, bağirttirmek, bağirttirmek, bağarma, başarış [Bu kelimenin aslı “bağ, bankırmak”dır (Divân, Rad., Kaz., Kg.). Kelime “bânk” şeklinde Farsçaya da girmiştir. Anadolu’da halk arasında: bangır-bangır bağırdı, denir. Kelimenin “bank” şekli de varmış].

— bağrısmak, bağrıslamak, bağrıştirmek, bağrıştirmek, bağrıştirmek, bağrışma, bağrış.

— bağ: bağış, bağışçı, bahşış=bagşış, bağışlamak, bağışlanmak, bağışlatmak, bağışlatılmak, bağışlattırmak, bağışlattırmak, bağışlama, bağışlayış (kelimenin kökü “bakılamak, barkıllamak”dır. “bahşış” ve “bahşûden” şeklinde Farsçaya da girmiştir).

— bağ: bağlı, bağısız, bağım, bağımsız (yenidir), bağın, bağır, bağırılı, bağcık, bağırsak, bağırdak, bağırdaklı, bağıldak, bağan.

- bağmak = göz boyamak; gözbağcı = gözboyacı; gözbağcılık = gözboyacılık.
- bağlamak, bağlanmak, bağlatmak, bağlatılmak, bağlattırmak, bağlattırılmak, bağlattırtmak, bağlama, bağlayış; bağlam, bağlaç, bağlantı, bağlantılı, bağlantısız, bağlaz - bağnaz - banaz (müteassıp, kaba, yobaz) [bağa: Sanskritçede “beka”, Farsçada “baha”; Türkçede yabankazı anlamına gelen “bağlan” kelimesi Ruscada “baklan”dır. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].
- bağlamak (az kullanılır).
- bağdaşmak, bağdaşılmak, bağdaştırmak, bağdaştırılmak, bağdaştırtmak, bağdaşma, bağdaşış, bağdaşlık.
- bağlaşmak, bağlaşılmak, bağlaştırmak, bağlaştırılmak, bağdaştırtmak, bağdaşma, bağdaşış.
- bağ: bağ, bağçe (“çe - ça” eki Farsçada olmuğu gibi Türkçede dahi küçültme ve azlık anlamına gelir: akça, gökçe, darca gibi), bağçecik, bağcı, bağcılık, bağlık [bu kelime Farsça gibi görünürse de dilimizde çok yaygındır ve eskidir. Bir çok diyeleklerde vardır (Rad., Kg., Kom., Çağ., Türkm., Tar., T.T., An., İd., İnd.)].
- bak:** bakmak, bakılmak, baktırmak, baktırtmak, baktırtılmak, bakma, bakış; Bakan, Bakanlık, bakıcı, bakıcılık, bakanak = bakınak, baka, bakşı = bahşı, bakım, bakımlı, bakımsız, bakımsızlık.
- bakınmak, bakınılmak, bakındırmak, bakındırmak, bakındırtmak, bakınma, bakınış.
- bakışmak, bakışılmak, bakıştırmak, bakıştırılmak, bakıştırtmak, bakışma, bakış.
- (bakmak: Rad., Az., Türkm., Kar., Çağ., Tar.).
- [bakşı = bahşı kelimesi Moğolcada dahi vardır].
- bak: bakır, bakırcı, bakırcılık, bakraç, bakraçlı (Rad., Caf., Man., İd.).
- bal:** ballı, balsız, balcı, balçık, balçıklı, balgam, balgamlı, balk, balkan, balkanlık, bankanlı, balığ, balım, balı, balık, balıkçı balıkcılık, balıkçıl, balıkçın, Balıklava (Rad., Uyg., Kom., Kaz., Türkm., Tub.).
- ballanmak, ballandırmak, ballandırılmak, ballandırtmak, ballanma, ballanış.
- [balçık, Baskça çamur anlamına olan “balha” ve “balka”, Yunanca “ ” ve “ ”, Lâtince “palus”, B. Keresteciyan: D.E.L.T.].
- (“bal” kelimesinin asıl anlamı yapışkan nesne ve çamur demek-

tir. "balk" da şehir anlamındadır. Pekin'in Türklerce eski adı "Han balk, Han balık"dır. Belh şehri adını buradan almış olmalıdır).

- bal: balta, baltalık, baltacı, baltacılık ("baldu", Kr., Rad., Çağ., Tar., Caf.). Atillâ'nın kardeşinin adı "Baldu, Beldu"dır. Anadolu'da dil zevki bozulmamış olan halk bu kelimeyi "palta" şeklinde kullanır ki, doğrusu da budur. Orta Anadolu halkı bağ beline de "pel" der.

- baltalamak, baltalanmak, ballalatmak, baltalatılmış, baltalattırmak, baltalama, baltalayış.

[balta, Sümercede "bal", Asurcada "pala", Bâbilcede "pilggut", Zendcede "baroitza", eski Almancada "barta", eski Fransızcada "barde". B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

- bal: bala, balalı (Rad., İd., Kr., Türkm.). Doğu Türkçesinin bu kelimesi Batı'da "palaz" ve "piliç" olmuştur; "b" ile "biliç" dahi denir.

- balaban = bu kelime "bala" ile "ban"dan yuğrulmuş olsa gerektir [Bulgarcada "balaban", Ruscada "baraban". B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

- balt: baldır, baldırdı, baldırak, baltak, baldırgan, baldız, baldızlık ("baldır" Rad., Kg., Man., Kaz.).

ban: banmak, bağlanılmak, bandırmak, bandırılmak, bandırtmak, bandırtılmak, banma, banış, bandırma, bandırış, banak.

- banışmak, banışılmak, banıştırmak, banıştırılmak, banıştırtmak, banışma, banış.

bar: bar = var, barca (olanca, hepsi).

- barmak, barmaklı, barmaksız, barmakcak, barmaklık, barmakçı (bu kelime İstanbul ağzında "parmak" olmuş ise de aslı "barmak"dır. Anadolu halkı böyle söyler).

- barmaklamak, barmaklanmak, barmaklatmak, barmaklatılmak, barmaklattırmak, barmaklattırılmak, barmaklattırtmak, barmaklama, barmaklayış.

- bar: barı = baru. "barmak" eski şeklidir; bizde "varmak" olmuştur (Rad., Caf., Türkm., Özb., Tar., Kar.).

- barışmak, barışılmak, barıştırmak, barıştırılmak, barıştırtmak, barıştırılmak, barışma, barışış, barışık, barış, barışçı, barışçılık, barışıklık (İçel köylerinde tarla kıyılarına yapılan duvar, hendek, çit gibi şeylere "barı" derler. Macarcada "varos" olmuştur) ["barmak", Sanskritçede "örtmek demek olan" "varkymi", Lâtincede "parave"dir. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

— barımak, barınmak, barınılmak, barındırmak, barındırılmak, barındırtmak, barınma, barınış (Batı Türkçesinde “barımak” fiili unutulmuştur).

— barç: barç, barçın (eski Türkçede “ipek kumaş”, Anadolu’da yalnız İçel’de bir yaylanın adı —Barçın yaylası— kalmıştır).

— bark: bu kelime de yalnız “ev-bark” sözünde kalmıştır. Anadolu’da “Barkın” adında bir köy vardır. “bark”, mülk anlamına kullanılmalıdır.

(“bark” Rad., Kar., Caf., T.T., Yaz., USp.)

— bart: bu kökten bugün Batı’da (Türkiye Türkçesinde) yalnız “bardak” kelimesi kalmıştır. “bart” (bk. Divân).

bas: basmak, basılmak, bastırmak, bastırılmak, bastırtmak, bastırılmak, basma, basış.

— basmalık, basım, basılmak, basın (yenidir), basdırma, basdırmacı, basdırmacılık (bu üç kelime İstanbul ağzında “p” ile kullanılır), basdırmalık, basarık, basamak (manivelâ), basan, basıcı, baskın, baskıncı, basıntı, baskı, baskılık, baskısız, baskıcı, baskım, basırğa (bâzı yerlerde bu da manivelâ anlamındadır), basırık, basılı, basık, basak (merdiven ayakları), basıncı (yenidir).

(“basmak” Rad., Çağ., Divân, Türkm., Kr., Az.).

[Yunancada ayaklariyle basmak demek olan “ ”, Lâtince “piso”, İbrancada “basas”, Rusçada “baçma”. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

baş: başlı, başsız, başsızlık, başlıca, başak, başaklı, başaksız, başta, baştan, başbuğ, başcı, başcılık, başman, başa = baş ağa, başe = paşa, başka (Erzincan köylerinde “bakşa” denir), başkaca, başkalık, başmak, başlık, başlangıç.

— başlamak, başlanmak, başlatmak, başlatılmak, başlattırmak, başlattırılmak, başlattırtmak, başlama, başlayış.

— başlanmak, başlanılmak, başlandırmak, başlandırılmak, başlandırtmak, başlanma, başlanış.

— başkalaşmak, başkalaşılmak, başkalaştırmak, başkalaştırılmak, başkalaştırtmak, başkalaşma, başkalanış.

— başarmak, başarılmak, başartmak, başartılmak, başattırtmak, başarma, başarış.

bat: batmak, batırmak, batırılmak, batırtmak, batırılmak, batırtmak, batırılmak, batma, batış, bataklık, bataklık, bataklık, bataklık, batkın, batkınlik, batık, Batı, Batılı (“batmak” Rad., Caf., T.T., An. İnd., Man., Müh.).

[“batmak”, Sanskritçede “bad, vad”, Polonyacada “baiçner”, Yunancada “ ”, eski Almancada “baton”, Anglosaksoncada “bathian”. B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

bav: bay, bavlı, bavlınmak, bavlıtmak.

bay: bayat, bayan, bayak, bayakı = bayağı, bayaok, bayağılık, bayağıca, bayrak, bayraklık, bayraklı, bayık, Baykal, Baykara, Baysungur, baykuş, baylık, bayca, Bayburt, Baybora, Baygın, Baysun, Baydar (“bay” kelimesi zengin anlamına olarak Farsçaya da girmiştir).

— baymak, bayma, bayış (pek az kullanılır), baygın, baygınlık, bayılış, bayılmak, bayıltmak, bayıltılmak, bayılttırılmak, bayılttırtmak, bayılma, bayılış.

— bay: bayram, bayramlık.

— bayramlaşmak, bayramlaşılmak, bayramlaştırmak, bayramlaştırmak, bayramlaştırtmak, bayramlaşma, bayramlaşış.

(“bayrak” kelimesinin de süs anlamına gelen kökten gelmiş olması düşünülebilir. Ankara yerlileri “Hacı Bayram” demezler, “Hacı Beyrem” derler. Divânü Lûgat it-Türk’te de bu anlama yakın “bezrem” kelimesi vardır. Bu da “bezemek” fiili ile ilgili olmalıdır. Bayramda bezenmek görenek değil midir?).

bec: becermek, becerilmek, becertmek, becertilmek, becerttirmek, becerttirilmek, becerme, beceriş, becerikli, beceriksiz, beceriksizlik.

(Bu kelime “başarmak” kelimesinin incelmış bir şekline benzemektedir).

beğ: beğenmek (beyenmek), beğenilmek, beğendirmek, beğendirilmek, beğendirtmek, beğenme, beğeniş (Rad., Caf., İd.).

beğenç, beğeni, beğendi, beğenmez, beğenmezlik.

bel: bellemek (bağ bellemek), bellenmek, belletmek, belletilmek, bellettirmek, bellettirtmek, belleme, belleyiş, belci, belcilik (Orta Anadolu’da bu kelime “pel ve bil” şeklinde kullanılır).

— bel: belli, belen (dağ geçidi, küçük dağ beli) (“bel” Rad., Az., Kg., Yaz., İd.).

— bel: belli, belirli, belirsiz (halk “belli, belirsiz” der de “belli, belisiz” demez; çünkü dil zevki bunu bırakmaz.).

— bellemek, bellenmek, bellenilmek, belletmek, belletilmek, bellettirmek, bellettirilmek, bellettirtmek, belleme, belleyiş, bellek (hafıza).

(Halk arasında yaşamadan, onun dilini iyice incelemeyen masa başında Lûgat kitabı yazarlardan bir takımları “bellisiz” diye

bir kelime yazarlar. Bu çok yanlış bir şeydir. “bellili” diye bir kelime olamaz ki bunun olumsuz şekline “bellisiz” denilsin. Şu bakıma göre de kelime yanlıştır. Kök “bel”dir; “bel bel bakıyor” derler, sonuna bir “lı” getirerek “belli” olur. Bir kelimede olumlu bir edat varken, olumsuz bir edat gelemmez. Dil Kurumu da bunu olduğu gibi almıştır. Yazıklar olsun).

- bel: belirmek, belirtmek, belirtmek, belirttirmek, belirttirilmek, belirttirmek, belirme, beliriş, belirli, belirsiz, belirti.
- belermek, belirtmek, belertilmek, belettirmek, belettirilmek, belettirmek, belerme, beleriş.
- belinlemek, belinletmek, belirletilmek, belinlettirmek, belinlettirilmek, belinleme, belinleyiş.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.): “bel” kelimesini Sanskritçe hayret etmek anlamına gelen “pil, pilma” kelimesiyle karşılaştırmaktadır].

benğ: ben (hâl), benli, bensiz, beniz, benğek = benek, benekli, beneksiz (Uyg., Suv., Kıp.).

- benzemek, benzetmek, benzetilmek, benzettirmek, benzettirilmek, benzettirmek, benzeme, benzeyiş, benzek, benzer, benzerlik; benzeşmek, benzeşik.
- ben: benci, bencilik, bencil, bencillik, bence, benlik, benlikçi, benlikçilik.
- benimsemek, benimsenmek, benimsetmek, benimsetilmek, benimsettirmek, benimsettirilmek, benimsettirmek, benimseme, benimseyiş.

bek: bek (İstanbul bozarak “pek” şekline sokmuştur), bekmez (İstanbul’da “pekmez”), bekmezci, bekmezcilik, bekmezlik, bekmezli, beksemet (peksimet), bektaş, bektaşlık (nazir), Bektemir, Bektüzün (kişi adı).

- bek = sağlam, kavi (Rad., Tar., Türkm., Çağ., Kg., T.T.).
[B. Keersteciyan (D.E.L.T.) bu kelimeyi Cermencedeki “ ” ile karşılaştırıyorsa da bence bu iş bir parça zorlamadır].
- beketmek, beketilmek, bekettirmek, bekettirilmek, bekettirmek, beketme, beketiş. “kapıyı beket” demek, kapıyı sıkıca kapat demektir.
- bek: beklemek, beklenmek, bekletmek, bekletilmek, beklettirmek, beklettirmek, beklettirmek, bekleme, bekleniş; bekleyen, beklenen, bekçi, bekçilik (Rad., Kaz.).
- bekleşmek, bekleşilmek, bekletirmek, beklettirilmek, beklettirmek, bekleşme, bekleyiş.

ber: ber, bere, bereli, beresiz.

— berelemek, berelenmek, bereletmek, bereletilmek, berelettirmek, berelettirtmek, bereleme, bereleyiş.

— ber: beri, berilik, beriden (“beru” Rad., Caf., Uyg., P.P.).

— berk: berk, berke.

— bert: bert, bertik (az, hafif yara), bertikli.

— bertmek, bertilmek, berttirmek, bertirilmek, berttirtmek, bertme, bertiş (Rad., Krs., Tar.).

bes: bes, besi, besili, besisiz, besilik.

— beslemek, beslenmek, besletmek, besletilmek, beslettirmek, beslettirtmek, beslettirilmek, beslettirmek, besleme, besleyiş, besin (gıda).

— besirmek, besirilmek, besirtmek, besirtilmek, besirme, besiriş, (besirek = besrek: besili, azgın deve).

beş: beş, beşli, beşlik, beşte (beşde), beşer-beşer, beşerlik, beşerli, beşinci, beşincilik.

— beşlemek, beşlenmek, beşletmek, beşletilmek, beşlettirmek, beşlettirilmek, beşlettirtmek, beşleme, beşleyiş (“beş” Rad., Caf., Müh., İd.).

bey: bey, beyin, beyinli, beyinsiz, beyinsizlik (“in” eki en çok vücud kelimelerinin sonuna gelir: çiğın, eğin gibi).

bez: bez, bezmek, bezilmek, bezdirmek, bezdirilmek, bezdirtmek, bezdirilmek, bezdirtmek, bezdirtilmek, bezme, beziş; bezgin, bezginlik, bezdiren, bezdirtten (Caf., U., T.T., An., İd.).

— bezikmek (solmak), beziktirmek, beziktirilmek, beziktirtmek, bezikme, bezikiş (boyası bezik = — solmuş).

— bez: bezek, bezeli, bezesiz, beze (ekmek veya şipit yapmak için topaç haline getirilmiş hamur: ekmeğin büyüğü, bezenin büyüğünden olur).

— bez: bez (et ile deri arasında bulunan yuvarlak yağ veya et düğmeleri) (Rad., Caf., Tar., Krs.).

— bez: bez, bezemek, bezenmek, bezetmek, bezetilmek, bezettirmek, bezettirilmek, bezettirtmek, bezeme, bezeyiş, bezek, bezekçi, bezekçilik, bezenmiş (“bezemek” Rad., Karş., Az., Çağ., İd., Kg.).

— bez = beez: bez, beez, bezci, bezcilik, bezlik (“bez” Rad., Çağ., Türkm., Kom.).

bıç: bıç, bıçmak, bıçılmak, bıçtırmak, bıçtırılmak, bıçtırtmak, bıçtırtılmak, bıçma, bıçış; bıçkı, bıçkılık, bıçkıcı, bıçkıcılık, bıçkın, bıçkınlık, bıçak, bıçaklık, bıçakçı, bıçakçısız (“bıçmak” Rad., Uyg., Yaz., Caf.).

bık: bık, bıkmaq, bıkılmak, bıktırmak, bıktırılmak, bıktırtmak, bıktırılmak, bıkma, bıkış; bıkıntı, bıkınç, bıkın, bıkınlık, bıkan, bıktıran, bıkın.

bır: bır, bırakmak, bırakılmak, bıraktırmak, bıraktırılmak, bıraktırtmak, bıraktırtılmak, bırakma, bırakış.

bit: bit, bitirak, bitiraklık (kelimenin aslı “batırak” olsa gerektir).

bız: bız, bızıkmaq, bızıktırmak, bızıktırılmak, bızıktırtmak, bızıkma, bızıkış (mızıkmaq, mızıkmaq, mızıkçı dahi denir).

biç: biç, biçmek, biçilmek, biçtirmek, biçtirilmek, biçtirtmek, biçtirilmek, biçme, biçiş, biçki, biçkicilik, biçen, biçim, biçimli, biçimsiz, biçimsizlik, biçimlilik, biçin (Rad., Uyg., Caf.).

bil: bil, bilmek, bilinmek, bildirmek, bildirilmek, bildirtmek, bildirilmek, bilme, biliş, bilim, bili, bilgi, bilgili, bilgisiz, bilgisizlik, bilimce, bilimcesi, bilmece, bildik, bilinmedik, bildirış, bildirme, bildiri, bildirim, bilgiç, bilgiçlik, bilen, bilici, bilicilik, bilge, bilgelik, bile, bilmeye, bilmez, bilmezlik.

(“biling”: Türk Dil Kuurmu tarafından şu’ura karşılık olarak uydurulmuştur. Birkaç bakımdan yanlıştır: birincisi bilmekle anlamak ve kavramak, ayrı ayrı şeylerdir. “İlim” bilmek, “şu’ur” anlamaktır. Bunu hem felsefe ve hem doğru lûgatler böyle yazar. İkincisi “biling”, ödünç ve sevinç gibi, bilinmesi gereken şey anlamına gelebilir, öğrenilecek olan şey demektir.

“bilmez, bilmezlik, bilmezlikten gelmek”: Dil Kurumu burada “bilmemezlik” diye büyük bir hatâ yapmıştır. Bu da bir iki bakımdan yanlıştır. Birincisi “bilme” kelimesindeki “me” olumsuzluk edâtı ise ikinci defa “mez” diye bir olumsuz edât dahi gelemez; gelse bile iki olumsuzdan bir olumluluk çıkar. İkincisi, bunu dil zevki bozulmamış olan Türk halkı, “bilmezlik” diye kullanır. Şemsettin Sâmî, Kamus-ı Türkî’sinde “bilmemezlik dememe-li” diye yazar).

(“bilmek, bilge” Rad., Caf., Kum., P.P., Uyg., Man., İd., Müh.).

— bilişmek, bilişilmek, biliştirmek, biliştirilmek, bilişme, biliş.

— bilgilenmek, bilgilenilmek, bilgilendirmek, bilgilendirtmek, bilgilenme, bilgileniş.

— bil: bilemek, bilenmek, biletmek, biletilmek, bilet-tirmek, bilet-tirtmek, bileme, bileyiş, bileyici, bileyicilik, bileği, bilenti.

(Bu kelimenin kökü “bil” olmayıp “bi ve biz” olsa gerektir. Biz, ucu ince tıgıdır. “z” ve “y” değişmesiyle kelime “bilemek”, daha

sonra “bilemek” olmuştur. Bilemek: keskinleştirmek, inceltmek, sivrileştirmek demektir).

- bil: bil, bile, bilece (beraberce); kelimenin kökü “birle” olmalıdır. “r” harfi bâzı kez erir. Eski metinlerde “birle” denilmektedir. Divân’da her iki şekil de vardır.
- bileşmek, bileşilmek, bileştirmek, bileştirilmek, bileştirtmek, bileştirtilmek, bileşme, bileşiş, bileşik.
- bil: bil, bilek, bilekli, bilezik, bilezikli, bileziksiz, bilezikçi, bilezikçilik (“bilezik” kelimesinin aslı “bilek yüzüğü” olsa gerektir).

bin: bin = bing, aslı “ming” dir; binlik, binli, biner, binerlik, binde, bininci, Binbaşı, Binbaşılık (“ming” Rad., Uyg., Çağ., Türk., Tar.).

- bin: binmek, binilmek, bindirmek, bindirilmek, bindirtmek, bindirtilmek, binme, binış, binek, binici, binicilik, binit, binitli, binitsiz.
- binışmek, binışilmek, binıştirmek, binıştirilmek, binışme, binışiş.
- bingışmek, bingıştirmek, bingıştirtmek, bingışme, bingışiş (kramp). (Anadolu’nun bâzı bölgelerinde “minmek” derler. “minder” kelimesi buradan gelmiş olmalıdır (“mingeşmek” Rad., Tar., Kar., Kaz., Kum.).

bir: bir, birlik, birlikçi, birlikçilik, birli, birer, birinci, birincilik, brden (“bir” Rad., Caf., Müh., İd., Krş.; Yak.).

- birlemek, birlenmek, birletmek, birletilmek, birlettirmek, birlettirilmek, birletirtmek, birleme, birleyiş.
- birleşmek, birleşilmek, birleştirmek, birleştirilmek, birleştirtmek, birleşme, birleşiş; birleşik, birleşmiş, birleşiklik, birleşmişlik, birleşmelik, birleşim.

biş: biş, bişmek, bişirmek, bişirilmek, bişirtmek, bişirtilmek, bişirttirmek, bişirttirilmek, bişirme, bişiriş; bişgin, bişigen, bişirgeç, bişiren, bişirici, bişmez, bişmezlik (bu kelime Anadolu’da “bişmek” şeklinde kullanılır. İstanbul’da “pişmek” denir. Divân’da “bişmak”dır). (Rad., Alt., Tel., Leb., Şor., Kaç., USp.).

[Bu kelime Farsça “pûz ve pûhten” şeklindedir. Bütün Türk dillerinde yaygın olduğuna bakılırsa kelimenin aslı Türkçe olmalıdır].

bit: bitmek, bitirmek, bitirilmek, bitirtmek, bitirtilmek, bitirttirmek, bitirme, bitiriş, bitkin, bitkinlik, bitik, bitirim.

(Bu kelimenin aslı yok olmak, sona ermek anlamına gelen “bütme” fiilinden gelmiş olmalıdır. “bk. Divân”, Rad., Caf., Tar.,

Kar., Çağ., An., İd.,". "bütün" kelimesinin kökü de bu, yâni "bütme" olmalıdır: bütünlük, bütünlen).

- bit: bitirmek, bitirtmek, bitirtilmek, bitme, bitiş, biten, bitki, bitkisiz, bitkisizlik, bitek.

(Bu kelimenin kökü de ikinci bir "bütme" fiili olmalıdır; büyüme, gelişmek, yaratılmak anlamlarınadır "Rad., Çağ., İd., Hou."; Kıpçakçada "doğmak" anlamınadır).

[Sanskritçede "kımıldatmak" ve "filiz vermek" anlamlarına olan "pusami", Yunancada doğmak anlamına olan " ", eski Fransızcada "buter" bk. B. Keresteciyan: (D.E.L.T.)].

Farsçadaki "bûden" kelimesiyle de karşılaştırılabilir. Aslı "bödük" olan "büyük" kelimesiyle de karşılaştırılır.

- bit: bitişmek anlamına olan fiilin kökü de şüphesiz yukarıdaki kelimedenden gelir.

- bitişmek, bitıştirmek, bitıştırilmek, bitıştirmek, bitıştırilmek, bitıştirtmek, bitıştirtilmek, bitişme, bitişiş, bitişik, bitişmiş, bitişkin, bitev, biteviye.

(Dil Kurumu Sözlük'ünde "bitev" kelimesine: "bir bölgede yaşayan bitkilerin topu" diye bir anlam uydurulmuştur. "bitev" bitişik demektir. "bitev = bidev develer" derler ki kızlığı bozulmamış dişi deve demektir. Bir de yine bitişik anlamıyla ilgili olarak bâzı kimseler de "birteviye" derler ki çok yanlıştır).

- bit: bit, bitimek, bitilmek, bititmek, bitittilmek, bititme, bititiş, biti, bitik, bitikçi (kâtip), bitikçilik (Rad., Çağ., Kom., Yaz., U., Man.).

(Bu kelime bugün kullanılmamaktadır. "bititme"nin asıl anlamı "oymak" demektir. Eski Türkler, yazıyı ağacı veya taşı oyarak yazarmış. Bugün Anadolu'da Niğde ilinin "Melendiz" adındaki yaylada yaşayan halk arasında makbuz kâğıdı karşılığında "fi-tik" derler).

- biz:** biz, bizlemek, bizletmek, bizletilmek, bizleme, bizleyiş, bizlengiç (bir değneğin ucuna bir iğne veya bir çivi çakılarak yük hayvanlarını ve eşiği yürütmek için dürtülen nesne).

["biz", yüksek Almancada sivriltilmek anlamına olan "sepis", İngilizcede "spike", Golvacada "pik", Biretoncada "bek". B. Keresteciyan: D.E.L.T.].

- boğ:** boğalık, boğalı, boğamsı, boğasak, boğatur (bahadır). Kelime Farsçaya da girmiştir.

- boğasamak, boğasatmak, boğasama, boğasayış.

“boğu” kelimesi de eski Türkçede “boğa” anlamına kullanılmış
“Rad., Karş., Divân, Türkm., Tar.).

- boğ: boğmak, boğulmak, boğdurmak, boğdurulmak, boğdurtmak, boğdurtulmak, boğdurtturmak, boğdutturulmak, boğma, boğuş, boğmaca, boğmalı, boğmak, boğmuk, boğmaklı, boğum, boğumlu, boğumsuz, boğun, boğuntu, boğuk, boğucu, boğan, boğak, boğanak, boğaz, boğazlı, boğazlık, boğçe (“bohça” olmuştur), boğçacı, boğçacılık, boğça, boğaçacı, boğaçacılık, boğrutlak.
- boğuşmak, boğuşulmak, boğuşturmak, boğuşturulmak, boğuşturtmak, boğuşturulmak, boğuşma, boğuşuş.
- boğazlamak, boğazlanmak, boğazlatmak, boğazlatılmak, boğazlattırmak, boğazlattırılmak, boğazlattırtmak, boğazlama, boğazlayış.
- boğazlaşmak, boğazlaşmak, boğazlatırmak, boğazlaştırılmak, boğazlaştırtmak, boğazlaşma, boğazlaşış.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.): “boğça” kelimesiyle aşağı Lâtince külden pişmiş anlamına gelen “pocacia”, İtalyancadaki “pocaccia”, İspanyolcadaki “hogaza” kelimelerini karşılaştırmaktadır.

B. Keresteciyan (aynı eser), boğmak ve boğça kelimeleriyle Golvacada çuval anlamına gelen “Bulga”, eski Fransızcada “bo-ge” ve Farsçada “boğ” kelimeleri ile karşılaştırıyorsa da Farsçadaki boğ ve boğça kelimeleri öz Türkçedir; çünkü Farsça bu kelimelerin âileleri yoktur.

B. Keresteciyan (aynı eser), boğ ve boğma kelimeleri ile de “bağ” kelimesi arasında bir karşılaştırma yaparak: Keltçedeki “bag”, İngilizcedeki “bag”, Fransızcadaki “bage ve bagage”, Golvahların bir diyeleğince “baich”, Biretoncada “baich” ve Almancadaki “pach” ile olan münasebetlerine işaret etmektedir].

boh: boh, bohur, bohursu, bohursak, bohurluk.

- bohursamak, bohursatmak, bohursama, bohursayış (“p” harfiyle de söylenir).

(“bohur” deve aygırı, deve boğası demektir. Anadolu’da deve azaldığından bu kelime de ölmek üzeredir; kelime “boğa” ile ilgili olsa gerektir).

bok: boklu, bokluk, boksu, bokumsu, bokluca.

- boklamak, boklanmak, boklatmak, boklatılmak, boklattırmak, boklattırılmak, boklattırtmak, boklama, boklayış.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), bu kelimeyi İngilizcede çamur ve

- bor: borç, borçlu, borçluluk, borçsuz.
- borçlanmak, borçlandırmak, borçlanma, borçlanış.
[“borç” Almancada “brogen”, Rusçada “bortsk”; B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- bos:** bos, boslu (bugün yalnız boylu-boslu deyiminde kalmıştır).
- boş:** boş, boşluk, boşuna, boşça.
- boşamak, boşanmak, boşatmak, boşaltılmak, boşattırmak, boşatılmak, boşattırtmak, boşama, boşayış, boşamış, boşanmış.
- boşlamak, boşlaşmak, boşlattırmak, boşlattırılmak, boşlattırtmak, boşlama, boşlayış.
- boşlamak, boşlanmak, boşlatmak, boşlatılmak, boşlattırmak, boşlattırılmak, boşlama, boşlayış.
- boşaltmak, boşaltılmak, boşalttırmak, boşalttırılmak, boşalttırtmak, boşaltma, boşaltış (“boş” Rad., Türkm., Kaz., Caf., T.T.).
- bot:** botur = bodur, bodurluk, bodurca, boduk = potuk (deve yavrusu), boduç (küçük testi); (“boduk” Karş., Rad., Türkm., Çağ.).
- bodurlaşmak, bodurlaştırmak, bodurlaştırılmak, bodurlaştırtmak, bodurlaşma, bodurlaşış.
- boy:** boy, boylu, boysuz, boyluluk, boysuzluk, boydaş, boyunca, boyuna, boydak, boydaklık, boyun, boyunlu, boyunduruk, boynuzlu, boynuzsuz.
- boylamak, boylandırmak, boylandırılmak, boylandırtmak, boylanma, boylanış.
- boy: boy, boya, boyalı, boyasız, boyacı, boyacılık.
- boyamak, boyanmak, boyatılmak, boyattırmak, boyattırılmak, boyattırtmak, boyama, boyayış.
- boyalamak, boyalanmak, boyalatmak, boyalatılmak, boyalattırmak, boyalattırılmak, boyalatırtmak, boyalama, boyalayış.
[“boya” kelimesi aslında “bodhuğ” şeklindedir. bk. Divân Çevirmesi, B. Atalay].
- boy: (kabîyle ve aşîret anlamınadır) oymak (millet anlamına gelen “budun” kelimesiyle yakınlığı olmalıdır), (“boy” Rad., Çağ., Türkm., Az., Karş.).
- boz:** boz, bozluk, bozca (“boz renk” Rad., Caf., Kar., Çağ., Tar.).
- bozlaşmak, bozlaştırmak, bozlaştırılmak, bozlaştırtmak, bozlaşma, bozlanış.
[Bu kelimeyi B. Keresteciyan (D.E.L.T.), Baskçadaki “boza”, Yunancadaki “”, İtalyancadaki “biso”, Fransızcadaki esmer anlamına gelen “bis”, Portekizcedeki “buzio” kelimeleriyle karşılaştırmaktadır].

- bozarmak, bozartmak, bozartılmak, bozarttırmak, bozarttırılmak, bozarttırtmak, bozarma, bozarış, bozarmış.
- boz: boz, bozmak, bozulmak, bozdurmak, bozdurulmak, bozdurtmak, bozdurtulmak, bozma, bozuş, bozuk, bozuk, bozukluk, bozuklu, bozukçu, bozuntu, bozgun, bozgunluk, bozguncu, bozgunculuk, bozmacı, bozucu, bozuculuk (“bozmak” Rad., Caf., U., Müh., İd.).
- bozuşmak, bozuşulmak, bozuşturmak, bozuşturulmak, bozuşturtmak, bozuşma, bozuşuş.

böç: böç, böcek, böcekli, böceksiz, böceklik.

- böceklenmek, böceklenilmek, böcekletmek, böcekletilmek, böceklenme, böcekleniş.

(Bu kelimenin aslı “böç” olmaktan ziyade “böy” olsa gerektir. Böy, örümcek soyundan ufak bir hayvandır; böycek, küçük böy demek olur. “y” sesi kaygın seslerdendir. Böcek kelimesi böcük şeklinde dahi kullanılır. “böcü - börtü” sözü de halk arasında yaygındır).

böğ: böğ, böğürmek, böğürtmek, böğürtülmek, böğürttürmek, böğürme, böğürüş; böğürtü, böğürtlen (böğürtliyen), börtlek.

- böğ: böğ, böğür, böğürlü, böğürdelen.

böl: böl, bölmek, bölünmek, böldürmek, böldürülmek, böldürtmek, böldürtülmek, bölme, bölüş; bölüntü, bölük, bölek, bölücü, bölge (yenidir). (“bölük” Rad., Caf., Kar., Kg., İd.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Sanskritçede yarmak anlamına olan “bilami”, Sümercedeki ayırmak demek olan “balag”, Asurcadaki “balangu”, Malezyacadaki “bele”, Rusçadaki “bol” kelimeleri ile karşılaştırmaktadır.].

Orta Anadolu’nun bâzı bölgelerinde köyler bölmek yerinde “belmek” derler.

Burada gözüme çarpan bir olay vardır. Sanskritçe masdar edatı olarak “mi” kullanılmaktadır. Türkçenin “mak” ve “mek”i ile bir ilgisi yok mudur?

- bölüşmek, bölüşülmek, bölüştürmek, bölüştürülmek, bölüştürtmek, bölüşme, bölüşüş; bölüşük.

bön-böng: bön, bönlük, bönce.

Bu kelime bugün ahmak anlamını almıştır. Divân’a göre obur, iri-yarı, yoğun anlamındadır.

böp: böp, böprek, böprekli, böpreksiz.

bört: bört, börtmek, börttürmek, börttürülmek, börttürtmek, börtme, börtüş; börtük, börtmüş. (İçil taraflarında bir "börtü" kelimesi varsa da yalnız "böcü-börtü" sözünde kalmıştır).

bör: bör, börek, börekçi, börekçilik, börekli, böreksiz, böreklik.

böy: böy = böğ, böğük, böğüklük, böğükçe (bu kelimedeki "ng" sesi "y" olmaya başlamış ise de Türk halkı bir çok yerlerde bunu "ng" ile söylerler).

— böyümek, böyütmek, böyütülmek, böyüttürmek, böyüttürülmek, böyüme, böyüyüş; böyümüş.

— bölüklemek, böyüklenmek, böyüklenilmek, böyüklendirmek, böyüklendirilmek, böyükleme, böyükleyiş.

— böyükleşmek (büyük olmak anlamına), böyükleşilmek, böyükleştirmek, böyükleştirmek, böyükleşme, böyükleşiş.

(Türkçemizin bu kelimesiyle Farsçada büyük anlamına olan "bü-zürk" ile yakın ilgisi olsa gerektir. Eski Türkçede büyümek, neşv-ü nemâ bulmak anlamına "bütmek" kelimesi vardır ki, bugün "bitmek" olmuştur. Farsçada o kelimenin âilesi yoktur).

— böy: böy (örümcek soyundan küçük bir hayvan, ağılsı da vardır), böyü, böycek, böcek, böylü.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) "böy = bö" kelimesini acı ve korku anlamına gelen "BW" ve İngilizcedeki "bug" kelimeleri ile karşılaştırır].

bu: bu, bunca, buncılayın ("bu" Rad., Caf., P.P., T.T., An., Yak., İd.).

buç: buçuk, buçuklu, buçuksuz (kelime "bıçmak" ya da "buçmak" kökünden gelmiş olmalıdır. bk. Divân "buçgak").

[. Keresteciyan (D.E.L.T.), buçuh ve bıçuk kelimelerini Sanskritçedeki "piccayami" kelimesiyle ve Baskçadaki hudut anlamına olan "muga" ile karşılaştırmaktadır].

bud - but: budamak, bk. but = butamak.

buğ: buğ, buğlu, buğsuz.

— buğlanmak, buğlandırmak, buğlandırılmak, buğlattırtmak, buğlanma, buğlanış.

("buğ" kelimesi İstanbul'da bâzı kimseler tarafından bozularak "buğu" haline sokulmuştur. Aslı ve doğrusu "buğ"dur; "buğlanmak" da bu kökdendir. Anadolu'da bu şekilde yaygındır "bk. Tarama Dergisi", nitëkim Kamus çevirmeni Ayıntablı Âsim efendi lûgatinde "buhar" karşılığı "buğ" demiştir. Hüseyin Kâzım da "Büyük Türk Lûgati"nde "buğ" demişse de "buğu" şeklini de yazmıştır. II. Abdülhamit zamanında yayınlanmış olan "Lûgat-i Osmaniye" adlı eserde dahi buhar karşılığında "buğ"

denilmiştir. Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı "Türkçe Sözlük"te de yanlış ve bozuk şekil geçmektedir. Onlar, halkın konuşmasına ve kaynaklara bakmak tenezzülünde bulunmazlar).

("buğ = bu" Rad., Kar., Kom., Bar.).

- buğ: buğ, buğday, buğdaylı, buğdaysız ("buğday = budgay" Rad., Kar., Kum., Tar., Çağ.).

buk: bukağ, bukağulu, bukağusuz, bukağuluk.

- bukağulamak, bukağulanmak, bukağulatmak, bukağulatılmak, bukağulattırmak, bukağulama, bukağulayış.
— bukmak = bükmek (Rad., Çağ., Taran., Türkm.). Batı lehçesinde bugün ancak "bukrulamak" şekli yaşamaktadır.

bul: bul, bulamak, bulanmak, bulanılmak, bulandırmak, bulandırılmak, bulandırtmak, bulama, bulayış, bulanma, bulanış, bulantı, bulamaç, bulamaçlık, bulantılı, bulandıran, bulandırıcı, bulanı, bulanık, bulanıklık, bulak.

- bulaşmak, bulaşılmak, bulaştırmak, bulaştırılmak, bulaştırmak, bulaşma, bulaşış, bulaşık, bulaşıklı, bulaşıkçı, bulaşıkçılık, bulaşır, bulaşmaz.

("bulamak = bulgamak" Rad., Kr., Kom., Kg., Kar., Çağ.).

- bul: bul, bulmak, bulunmak, buldurmak, buldurulmak, buldurtmak, buldurtulmak, buldurtturmak, buldurtturulmak, bulma, buluş, buluşlu, bulum, bulmaca, bulgu (vicdan), bulduk, bulan (...), bulunç.

- bulunmak, bulunulmak, bulundurmak, bulundurulmak, bulundurtmak, bulundurtulmak, bulunma, bulunuş, buluntu, bulunmaz.

- buluşmak, buluşulmak, buluşturmak, buluşturulmak, buluşturmak, buluşma, buluşuş, buluşuk.

bun - bunğ: bun, bunlu, bunluk, bunsuz.

- bunalmak, bunaltmak, bunaltılmak, bunalttırmak, bunalttırılmak, bunalttırtmak, bunalma, bunalış, bunaltı, bunak, bunaklık, bunakça.

- bunsumak, bunsunmak, bunsutmak, bumsutulmak, bunsutturmak, bunsutturulmak, bunsuma, bunsuyuş, bunsuk, bunsukluk. ["bun", Yunanca " ", Lâtince "poena", İngilizce "moan": B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

bur: bur, burmak, burulmak, burdurmak, burdurulmak, burdutmak, burdurtulmak, burma, buruş, buram, burmalık, burmalı, buruntu, buruk, burukluk, burum, burgu, burgucu, burun, burunlu, bu-

runsuz, burunsalık, burunduruk, burkaz ("burmak" fiilinin "bürmek" şekli de vardır. bk. Divân).

- buruşmak, buruşturmak, buruşturulmak, buruşturtmak, buruşma, buruşuş, buruşuk, buruşukluk, buruşuklu ("buruşku" bu kelime Yunancaya da geçmiştir).
- burgulamak, burgulanmak, burgulatmak, burgulattırmak, burgulama, burgulayış.

["burun", Yunancada tepe, doruk anlamına olan " ", Lâtincede "pronus": Keresteciyan (D.E.L.T.)].

"burun" kelimesinin asıl anlamı ileri, önce gibi kavramlardır. Çehrenin dışarıya doğru en çok çıkıntı yapmış olan organı olduğundan bu adı almış olmalıdır. Bir takım Türk diyeleklerinde bıyık anlamına olan "burun" kelimesini Keresteciyan (D.E.L.T.), Farsçanın "ebrû" kelimesiyle karşılaştırmış ise de bunda bir parça zorlama olsa gerektir; "burun" burmak fiilinden gelmiştir; nitekim "burma bıyıklı" sözü yaygındır.

"burmak" güzel koku ile kokmak (Caf., T.T., İd., An., Divân). Batı Türkçesinde "burcu - burcu kokuyor" sözündeki burcu kelimesinin aslı "burmak" fiilidir.

burç: burç, burçlu, burçsuz, burçak, burçaklı, burçaksız (Rad., Türkm., Caf.).

but: but, butun = budun (halk, âmme). Batı'da "bütün" şeklini almıştır ("but" Rad., Caf., Caf., Suv., Türkm., Kar.).

- but: but, butamak = budamak, budanmak, budatmak, budatılmak, budattırmak, budattırılmak, budattırtmak, budama, budayış, budak, budaklı, budaksız, budayıcı, budayan, budayıcılık, budantı.

("butak, butmak" Rad., Kr., Kom., İd.,; "butaklamak - budamak" bk. Divân).

Bir takım Osmanlı Lûgatçileri "budamak" kelimesini "buğdamak" şeklinde yazıyorlarsa da yanılıyorlar.

buy: buy, buymak, buyulmak, buydurmak, buydurulmak, buydurtmak, buyma, buyuş, buymuş.

(çok üşümek anlamına gelen bu kelimenin aslı "buz" olacaktır. "z", "y" değişmesiyle kelime "buymak" olmuştur. Divân'da "budhmak" imlâsiyledir).

- buy: buy, buyurmak, buyrulmak, buyrultmak, buyrultulmak, buyrutturmak, buyrutturulmak, buyurma, buyuruş, buyurtu, buyrultu, buyruk, buyrum, buyurucu, buyrulmuş ("buyurmak" Rad., Kar., Kom., Suv., Türkm., Kg.).

buz: buz, buzlu, buzluk, buzsuz, buzustu.

— buzlanmak, bulandırmak, buzlandırılmak, buzlatmak, buzlattırılmak, buzlama, buzlanış.

— buz: buzağı, buzağuluk, buzağulu, buzağusuz, buzağucu.

— buzağılamak, buzağılatmak, buzağılama, buzağılayış (“buzağı” Rad., Caf., Çağ., İd., Krs.).

Bu kelimenin kökü “boz” olacaktır. Bozlak sesi vermek, bağır-mak anlamındadır. Bir çeşit halk musikisi makamına “bozlak” de-nir. Afşar bozlağı Orta Anadolu’da meşhurdur.

“boz” ve “bozlamak” kelimeleriyle “müzik” kelimesi arasında il-gi bulanlar vardır.

büğ: büğ, büğü, büğülü, büğücü, büğücülük.

— büğülemek, büğülenmek, büğületmek, büğülettirmek,, büğület-tirmek, büğüleme, büğüleyiş.

— büğülenmek, büğülenilmek, büğülendirmek, büğülende, büğü-leniş.

— büğ: büğ, büğmek, büğülmek, büğdürmek, büğdürülmek, büğ-dürtmek; büğme, büğüt, büğrü (eğri —), büğrülük, büğge, büğge-lek, büğet, büğetli, büğdüz (bâtıl), büğelik.

— büğemek, bügenmek, büğetmek, büğettirmek, büğettirilmek, bü-ğeme, büğeyiş; büğenik, bügenmiş.

(büğmek, bükmek demektir. Büğemek, bir şeyin ve en çok su-yun önüne taş, toprak gibi şeyler yığarak birikmesini sağlamak-tır).

bük: bük, bükmek, bükülmek, bükürmek, bükürülmek, bükürtmek, bükme, büküş; büküm, bükümlü, bükümsüz, bükü, bükü, bükülü, bükün, büküntü, büküntülü, bükülmüş, bükün (bük, Güney ve Orta Anadolu’da çayın büküntüsü, büküntüdeki top-rak parçası, tarla).

— büküşmek, büküşülmek, büküştürmek, büküştürülmek, büküş-me, büküşüş.

büng: büng, büngüldemek, büngüldetmek, büngüldetilmek, büngül-deme, büngüldeyiş (suyun ses vererek kaynaktan çıkması an-lamındadır).

bür: bürmek (Bu kelimenin başka türevleri kullanılmaz), bür-gü, bür-rü, bürülü, bürüm, bürümcek, bürümcekli, bürünüş (Arapçaya girmiş olan bu kelime “bornuz, bornus” şeklini almıştır).

— bürümek, bürünmek, büründürmek, büründürmek, bürüme, bü-rüyüş; bür-gü, bürüntü, bürünecek = bürünecek ve bürümcek; bürünme, bürünüş, bürünmelik, bürüngeç (ferâce).

büt: büt, bütün, bütünlük.

— bütünlemek, bütünlenmek, bütünletmek, bütünletilmek, bütünlettirmek, bütünleme, bütünleyiş.

— bütünleşmek, bütünleşilmek, bütünleştirmek, bütünleştirilmek, bütünleşme, bütünleşiş.

büz: büz, büzmek, büzülmek, büzdürmek, büzdürülmek, büzdürtmek, büzdürtülmek, büzme, büzüş; büzük, büzülmüş, büzülen, büzgü, büzüm, büzmeci, büzüntü, büzmeli, büzmesiz.

— büzüşmek, büzüşülmek, büzüştürmek, büzüştürülmek, büzüşme, büzüşüş; büzüşük.

C

cac: cac, cacık, cacıklı, cacıklık.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), bu kelime ile Sanskritçedeki “dai-ka” kelimesi arasında ilgi görmektedir].

çağ: (Ankara yerlileri ağzında ufak su kanalı), çağcı, çağcılık, çağıl, çağıl (çağı = gürültü “Divân”).

car: car, imdat, çağırı : carıma yetişt (bâzı bölgelerde).

— car: car, carcı(*) (eskiden tellal, şimdi halk arasında sokakta iğne, iplik, düğme satan adam), carcar (ilâhi söyliyerek dilenen kimse), carcılık.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), bu kelime ile Sanskritçedeki bağır-mak anlamına gelen “Kar”, eski Almancadaki “haren”, İbran-cadaki “kara”, Lâtincedeki “carrio”, Yunancadaki “”, İr-landiyadaki “cair”, İngilizcedeki “calan” kelimeleri karşılaştı-rır].

cav: cav, cavlamak (cascavlak) sözünde kalmıştır. İslâm Tarihi’n-deki “Cevalika” buradan gelmiş olmasın?

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), bu kelimeyi Lâtincedeki “calva”, İngilizcedeki “callov” sözleriyle karşılaştırır].

cay: cay, caymak, cayılmak, caydırmak, caydırılmak, caymış, cay-gın, caygınlık.

— cayırdamak, cayırdatmak, cayırdama, cayırdayış, cayırtı.

caz: ses taklididir. Ateşe veya kızgın bir şeye dökülen suyun çıkar-dığı ses.

(*) gerçi.

cel: cel = cal, calasın, cılasın (kahraman, yiğit) ; İstanbul'da kadın ağzında "cılâsın" olmuştur.

cep: cep, cebe, cebeci, cebeli, cebesiz, cebecilik.

Eski Türkçede ve Osmanlılarda "zırh" anlamına gelen bir kelimedir. Bunu Şemsettin Sâmî (Kamus-ı Türkî) Farsça sanmakla yanlışmıştır. Cebe gerek Türkçede ve gerek Moğolcada kişi adı olarak da kullanılmıştır. Ankara'daki "Cebeci" obasını herkes bilir. Eskiden Ankara'da zırh yani cebe ve kılıç yapılmış; son kılıç ustası, Burunsuz Kılıçcı Ahmet usta ile tanışmışım. Atadan kalma bir kılıç göstermişti.

Farsçada "cebe" kelimesi "ağaçkavunu" anlamına gelir. Bu da gösteriyor ki kelime Türkçedir.

cı: cı, cılav, cılavlık, cılavlı, cılavsız (bir çeşit pirinç pilâvı).

cığ: cığ, cığa: eski Türkçede başa sokulan tüğ, tüy. Anadolu'nun bâzı bölgelerinde şımarık çocuklara: "başına cığa mı sokuldu" derler.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), bu kelimeyi Tibetçedeki "jva", Sanskritçedeki "çıkka", Lâtincedeki "galeva" kelimesi ile karşılaştırır].

cıng, cıng: cıng, cıngıl, cıngıllı (üzüm salkımından bir parçaya bir cıngıl(*) üzüm derler).

cıl: cıl, cılga, cılgalı, cılgasız, cılgar, cılgarlık (cılgar çıkarmak = kavga çıkarmak).

cılk: cılk, cılkık, cılkca "yumurta cılk çıktı". (bu kelime bir takım bölgede "cılık" şeklinde kullanılır).

cın: cın, bâzı sıfat ve isimleri obartma bildirir (cın kara, cın darı "küçük darı, kum darı").

cıng: cıng, cıngıl, cıngıllı. Cıngıl "cıng cıng" diye ses verme "cıngıl cıngıl çığırışlar).

cıv: cıv, cıvık, cıvıklık, cıvıtmış. Cıvmak: birden bire yükselmek, çıkmak.

cır: cır, cırlamak, cırlanmak, cırlatmak, cırlatılmak, cırlattırmak, cırlattırılmak, cırlama, cırlayış; cırlak, cırlaklık, cırcır böceği (Ağustos böceği).

— cırıldamak, cırıldanmak, cırıldatmak, cırıldatılmak, cırıldama, cırıldayış.

(*) cıngıl.

cib: cib, cebin (sivrisinek), cebinlik, cibindirlik (benim çocukluğumda gelin ata bindirilir, kimseye çıkarmadan başına çadır gibi bir örtü geçirilirdi. Çadırın dört tarafında dört sıruk vardı. Bunları ya kardeşleri ya da yakın hısımları tutardı. Buna cibindirlik denirdi).

cib (cip) kelimesi bir de bâzı sıfatları obartmak için kullanılır: cib sarı gibi.

cic: cic, cici, cicili, cicisiz.

civ: civ, civelek, civeleklik, civci (civciv).

— civildemek, civildetmek, civildetilmek, civildeme, civildeyiz; civilti.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelimeyi Farsçada “civân” kelimesiyle karşılaştırmaktadır].

ciz: ciz, cizmek, cizilmek, cizdirmek, cizdirtmek, cizdirtilmek, cizme, ciziş; cizgi, cizek, cizinti, cizelge (Bu kelime İstanbul ağzında cizmek olmuştur).

coş: coş, coşmak, coşulmak, coşturmak, coşturulmak, coşma, coşuş; coşkun, coşkunluk, coşuntu.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.): coşmak Farsçada “cûşiden”, İngilizcede “togush”, Almancada “cieggem”].

Bu kelimenin Farsçadan Türkçeye girmiş olduğunu sanmıyorum. Çünkü Fars dilinde bir kural vardır. Aldıkları yabancı bir kelimeden bir masdar yapmak isterlerse o kelimenin sonuna “iden” getirirler: talebiden, fehmiden gibi.

cöp (çöp): cöp, cöplü, cöpsüz, cöplük, cöpcü (çöpçü).

cum: cum (büyücek bir şeyin suya düşmesiyle çıkardığı ses), cumburdamak, cumburdanmak, cumburdatmak, cumburdatılmak, cumburdama, cumburdayış; cumburtu, cumbalak, cumburdak, cumburt (Batı Anadolu’da Gediz Irmağı kaynağında bir köy adı).

cüç: cüç, cücük (soğan cücüğü), cücüklü, cücüksüz, cüce, cücelik, cücemsi.

[Lâtince “ciaco”, Sanskritçede “çıcu”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

[cüc (tatlı demek, bir anlamı da), Sümerce “ku”, Nepalce “dejidji”, Farsça “hoş”, Baskça “cozo”, Almanca “siss”, İngilizce “sweed”, Malezce “susu”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

Ç

çaç: çaç, çaçu, çaça (eski Türkçede koşma, çalışma), çaçur (çalışkan), çaç (harman çeçi).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.): Sanskritçede "catura", Arapçada "şatır"].

çağ: çağ, çağ gibi ses taklididir.

— çağlamak, çağlatmak, çağlattırmak, çağlattırılmak, çağıltı, çağlayık (bâzı bölgelerde şellâle ve köy adı), çağlayan.

— çağıldamak, çağıldatmak, çağıldatılmak, çağıldattırmak, çağıldattırılmak, çağıltı.

— çağşamak, çağşatmak.

— çağıştamak, çağıştatmak, çağıştı.

— çağ: çağ, çağırmaq, çağırılmak, çağırtmak, çağırılmak, çağırtırmak, çağırttırılmak, çağırma, çağırış; çağrı, çağın, çağırtı, çağırtan, çağa, çağla, çağlı, çağırkan, çağırkanlık.

— çağrışmak, çağrışılmak, çağrıştırmak, çağrıştırılmak, çağrışma, çağrışış.

("Çağ" kökünün aslı "çak" olsa gerektir, bk. Divân).

— çağ: çağ, çağlık, çağında, çağa, çağana.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.): Çincede "Tsai", Sanskritçede "kala", Japoncada "sai", oğolcada "tsak"]. Kelime Farsçaya ve Rusçaya da girmiştir.

çak: çak, çakmak çakılmak, çaktırmak, çaktırmak, çaktırtmak, çaktırtılmak, çakım, çakın, çakı, çakıcı, çakıl, çakıllık, çakaloz, çakır, çakırlık, çakırcı, çakal, çakşır, çakşırılık, çakıldak, çakıldaklı, çakmak, çakmakçı, çakmaklı, çakmaksız ("çakmak" Rad., Çağ., Tar., Alt., Leb., Tel.).

— çakışmak, çakışılmak, çakıştırmak, çakıştırılmak, çakılma, çakılış.

(çakı kelimesi Farsçaya "çaku" şeklinde girmiştir. Farsçada "K" sesi yoktur. Çakı, çaku Farsçada "çaki", "çakû" şekillerinde kullanılır. Sanskritçede "çakura", Tarakay Adası'nda "tchako", Kamçatkada "tchuaka". Tarakay, eski Turanlılarca Sahalin Adası ile Sibiryaya arasındaki yere derler "darakan" demektir. Sahalin'in eski adı da "Çuka"dır).

— çak: çakır, çakırlık (İbrancada "sekhar", Lâtince "sicera").

— çak: çak, çakır = bir çeşit Doğan kuşu (Arapçada "sagr", Lâtince "sacer").

çal: çal, çalmak, çalınmak, çaldırmak, çaldırtmak, çaldırılmak, çalınma, çalış, çala, çalı, çalılık, çalgı, çalgıcı, çalgıcılık, çalım, çalimli, çalang, çalın, çalıntı, çalağan, çalak, çalaklık ("çalmak" Rad., Uyg., Kar., Kaz., Kr. Caf., İd.).

— çalpamak, çalpanmak, çalpandırmak, çalpma, çalpar.

— çalkamak, çalkanmak, çalkandırmak, çalkantı, çalkar.

— çalışmak, çalışılmak, çalıştırmak, çalıştırılmak, çalışma, çalışkan.

(Bu kökten gelen "çalak" kelimesi Farsçaya "çâlâk" şeklinde girmiştir).

— çal: çal, Çalap = Tanrı.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.): Sümercede "Khilibu", Asurcada "iluv"].

çam: çam, çamlık, çamsız, çamçak (çamdan oyulmuş su bardağı olup, çok kere kır çeşmelerinde görülür).

— çam: çam, çamur, çamurlu, çamursuz, çamurluk, çamursu, çamurcu.

— çamurlamak, çamurlanmak, çamurlatmak, çamurlandırmak, çamurlandırılmak, çamurlanma, çamurlanış.

["çam, çamur", Baskçada "cımaurra", Moğolcada "chabor". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çan: çan, çanlı, çansız, çancı, çanak, çanakçı, çanaklık, çanta, çantacı, çan (çağ) (halk arasında kullanış "çağ" şeklindedir).

[Çince "Tchoung", Annamcada "chuong", Farsçada "zengel"].

çang: çangırdamak, çangırdanmak, çangırdatmak, çangırdama, çangırdayış; çangırtı, çangır (melez), çangal, çangallı (geyiğin boyunuzu çangallıdır).

("çangılamak" bk. Divân).

çap: çap, çapmak, çapılmak, açtırmak, çaptırılmak, çaptırtmak, çaptırılmak, çapma, çapış, çapuk = çabuk, çabukluk, çapkı, çapkıcı, çapıcı, çapkın, çapkinlik, çapul, çapulcu, çapulculuk, çaput, çaputlu, çapar (süvari), çaprak, çapraşık ("çapıtmak" bk. Divân).

(çabuk kelimesi "çâbük" şeklinde Farsçaya da girmiştir. "çalmak - çarpmak" diye konuşulan bu sözün aslı "çalmak - çapmak" olacaktır).

— çap: çap, çapalamak, çapalanmak, çapalatmak, çapalatılmak, çapalattırmak, çapalattırılmak, çapalattırtmak, çapalattırılmak, çapalama, çapalayış, çapa, çapacı, çapacılık, çapalık ("çabala-

mak" fiili doğru değildir. Türk ses kanunlarına uymaz; sert bir sestten sonra yumuşak ses gelmez).

Bu kelimeyi Arnavutça sanmak yanlıştır. Ankara yerlileri küçük çapaya "çepin" derler. B. Keresteciyan da (D.E.L.T.) kelimenin İtalyanca "zappa" dan geldiğini yazmaktadır.

çar: çar, çarıkı, çarıklı, çariksız, çarıklık ("Çaruk" Caf., İd., Krs., Kr.).

çarp: çarp, çarpmak, çarpıtmak, çarpılmak, çarptırmak, çarptırılmak, çarptırtmak, çarptırılmak, çarpa, çarpış, çarpık, çarpıklık, çarpıcı, çarpı, çarpıntı, çarpılık, çarpışık.

çaş: çaş, çaşıt, çaşıtlık.

— çaşıtlamak, çaşıtlanmak, çaşıtlatmak, çaşıtlattırılmak, çaşıtlama, çaşıtlayış.

(Bu kelime Arapçanın "câsus" kelimesiyle yakınlık göstermekte ise de en eski kaynak olan Divân-ü Lûgat-it-Türk'de bulunması düşünülecek bir iştir).

çat: çat, çatmak, çatılmak, çatırmak, çatırılmak, çatırtmak, çatırtılmak, çatma, çatış, çatı, çatır = çatır, çatırğa, çatık, çatırçatır, çatkın, çatkınlık, çatkı, çatal, çatalı, çatak ("çatmak" Rad., Az., Çağ., İd.).

— çatlamak, çatlatmak, çatlatılmak, çatlattırmak, çatlattırılmak, çatlama, çatlayış, çatlak, çatlaklık, çatlaklı.

— çatışmak, çatışılmak, çatıştırmak, çatıştırılmak, çatıştırtmak, çatıştırılmak, çatışma, çatışış, çatışık, çatışkan.

— çatallanmak, çatallatmak, çatallama, çatallayış.

[çat, çatmak = Sanskritçede "cad", Farsçada "çetu", Türkçede "çadır" (Kızılca'da çardağa "çatırğa" derler), Lâtince "ci-dari", Farsçada "çetr", İbrancada "Kether", Sanskritçede "catra", Rusçada "chater".

ses taklidi olan çat, Sanskritçede "catacata", Farsçada "çekâ câk"tır. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çav: çavmak, çavulmak, çavdurmak, çavdurulmak (eskidir) çavlı, çavdar, çavdarlı, çavan ("çav = şöhret" (Rd., Uyg., Müh., K.B., İd.).

("çavuş" kelimesinin kökü de "çav"dır. Divân'da bu kelime: "sa-vaşta safları düzelten ve askeri zulüm etmeğe bırakmıyan kimse" olarak yazılıdır).

(çav) kelimesinin eski Türkçede iki anlamı daha vardır. Birisi "banknot" anlamınadır. Moğollar zamanında Diyarbakır'da bile

çavhaneler kurulmuştur. İkinci anlamı ise bâzı (at, eşek gibi) hayvanların erkeklik organıdır).

çay: çay, çayır, çayırılı, çayırılı, çayraz, çaylak, çaylaklık, çayca, çaytug (çınar).

— çayırlamak, çayırlanmak, çayırlatmak, çayırlattırılmak, çayırlama, çayırlayış.

çek: çek, çekmek, çekinmek, çekilmek, çektirmek, çektirilmek, çektirtmek, çektirtilmek, çektirttirilmek, çekme, çekiş, çekmece, çekmen, çekilme, çekiliş, çekilir, çekilmez, çekdiri, çekdirme, çeki, çekili, çekinti, çekiç (aşlı “çakıç”), çekirdek, çekirdekli, çekirdeksiz, çekemez, çekemezlik, çekirge (aşlı “çogurtga”), çekik.

— çekişmek, çekişilmek, çekiştirmek, çekiştirilmek, çekiştirtmek, çekişme, çekişiş (“çekmek” Rad., Çağ., Tar., Kar., Az., Kr.).

çel: çelmek, çelinmek, çeldirmek, çeldirtmek, çeldirtilmek, çelme, çeliş, çelim, çelimsiz, çelmeli, çelmesiz, çelenek, çelik, çelikli.

çelt: çelt, çeltik, çeltikli, çeltiksiz, çeltikçi, çeltikçilik.

çem: çem, çemçe, çemçek, çeme (çoluk-çocuk), çemen, çemenlik, çemenli.

— çemrenmek, çemrenilmek, çemrendirmek, çemrendirilmek, çemrendirtmek, çemrendirtilmek, çemrenme, çemreniş, çemrek.

çen: çen, çeng, çeneli, çalçene.

[Kuzey dillerinde “kema”, Yunancada “ ”, Farsçada “çâne = zenah”, İngilizcede “chin”, Lâtince “gena”: B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çent: çentmek, çentilmek, çenttirmek, çenttirilmek, çentirtmek, çentirtilmek, çentme, çentiş, çentik, çentikli.

— çentiklemek, çentiklenmek, çentiklenilmek, çentikletmek, çentikletilmek, çentiklettirmek, çentikletilmek, çentiklenme, çentikle- niş.

[çenmek, çentmek: Yunancada “ ”, Lâtince “scindo”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çep: çepin, çepinlik, çepel, çepelli, çepken, çepkenlik, çepkenli.

— çepinlemek, çepinlenmek, çepinletmek, çepinletilmek, çepinleme, çepinleniş.

(“çepel” kelimesi Macarcaya dahi girmiştir. Tuna üzerinde bu adda bir ada vardır).

çer: çer, çerez, çerezci, çerezcilik, çerezli, çerezsiz.

— çerezlenmek, çerezletmek, çerezlettirmek, çerezleme, çerezleyiş.

— çer: çer, çeri, çerik, çermik, çermikli.

- çet:** çet, çetin, çetinlik, çetinlik, çetele, çetik, çetikçi, çetrefil.
 — çetmek, çetilmek, çetilme, çetiliş.
 — çetinleşmek, çetinleşilmek, çetinleştirmek, çetinleştirilmek, çetinleşme, çetinleniş.
- çev:** çevmek, çevilmek, çevdirmek, çevdirilmek, çevdirtmek, çevdirtmek, çevme, çeviş, çevik; çeviklik, çevre, çevrelik, çevrik, çevlek, çevrinti (“çevirmek, çövmek” Rad., Uyg., Krs.).
 — çevirmek, çevrilmek, çevriltmek, çevirtmek, çevirttirmek, çevirtirilmek.
 — çevrinmek, çevrinilmek, çevrindirmek, çevrindirtmek, çevrintilmek, çevrinme, çevriniş (Rad., Uyg., K. B.).
 (Farsçadaki “çevgân” kelimesinin aslı “çögen” dir. bk. Divân).
- çığ:** çığ, çığırık = çıkırık, çığrı (felek), çıglık, çıgıltı, çığır, çığıtkan, çığirtkanlık.
 — çığirtmak, çığrılmak, çığirtmak, çığirttirmek, çığirttirtmek, çığırtılmak, çığırma, çığırış.
 (çığırmak, Anadolu’nun bâzı bölgelerinde “çağırmak, ünlemek” anlamınadır).
 [çıkırık, Sanskritçede “cakara”].
- çık:** çık, çıkmak, çıkmak, çıkırmak, çıkırtılmak, çıkırtmak, çıkırtılmak, çıkma, çıkış, çıkım, çıkım, çıkın, çıkıntılı, çıkıntısız, çıkıntı, çıkık, çıkıkçı, çıkla (mecmuu, hepsi), çıkar, çıkarıcı (“çık-mak” Rad., Caf., Müh., İd., Hou.).
 — çıkarmak, çıkarılmak, çıkartmak, çıkartılmak, çıkarttırmak, çıkarttırılmak, çıkarma, çıkarış.
 — çıkışmak, çıkışılmak, çıkıştırmak, çıkıştırmak, çıkıştırtmak, çıkıştırtılmak, çıkışma, çıkışış.
- çıl:** çıl, çılın, çılınlık, çılınca, çılın (yoğurtlu makarna) (*), çılga, çıl, çıklık, çıldır.
 — çıldırma, çıldırılmak, çıldirtmak, çıldirtılmak, çıldırma, çıldırış.
- çım:** çım, çımkırmak, çımkırmak, çımkırtmak, çımkırtılmak, çımkırttırmak, çımkırttırılmak, çımkıрма, çımkırış, çımkırik.
- çin:** çin, çinlamak, çinlatmak, çinlatılmak, çinlattırmak, çinlattırılmak, çinlama, çinlayış, çingirtı, çin-çin, çingirak, çingiraklı.
 — çin: çin, çinar, çinarlık (aslı “çinok”dur. bk. Divân. Şu halde kelimeyi Türkçe saymak yanlış bir iş olmasa gerektir).
- çing:** çing, çingirak, çingiraklı, çingirdak, çingirdaklı (“çing” bk. Divân).

(*) Yoğurtlu yumurta yemeğine de denilir.

— çingirdanmak, çingirdatmak, çingirdatılmak, çingirdattırmak, çingirdattırılmak, çingirdama, çingirdayış, çingirti.

çir: çir, çirçir, çirt, çirtlak, çirtlaklık (“çir” bk. Divân).

— çirtlamak, çirtlanma, çirtlanış, çirtlatmak, çirtlatılmak.

çır: çır, çıra, çıracı, çıracılık, çıralı, çırasız (kelimenin aslı “çırağ”-dır. çırağ kelimesi Farsçada dahi vardır. Bu kelime bütün Türk diyeleklerinde yaygındır. Yukarıda söylendiği üzere “çır” kelimesi eski Türkçede yağ anlamındadır. O zamanların başlıca çırağı (ışığı) mumdur; mum da yağdan yapılır), çırağ, çırağman (İstanbul’da bir mahallenin de adıdır), çırağcı.

— çır, çırak, çıraklık, çıraklı, çıraksız.

çirp: çirp, çirpmak, çarpılmak, çirptirmek, çirptürmek, çirptirtmek, çirptiltmek, çirpma, çirpış, çirpı, çirpıcı, çirpıntı, çirçil (büyük halat).

— çirpınmak, çirpınılmak, çirpındırılmak, çirpındırtmak, çirpındırılmak, çirpinma, çirpınış, çirpıntı.

çip: çip, çiplak, çiplaklık, çibir (fakir), çibirlik (çiban = çipkan, çipkan bk. Divân).

— çip: çip, çiban, çibanlı, çibuk, çibukçu, çibukluk.

[Lâtince “cippus”, İngilizcede “spoke”, Farsçada “çup”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çıt: çıt, çıtlamak, çıtlattırılmak, çıtlama, çıtlayış, çıtak (sınır, hudut adamı), çıtaklık.

— çıtırdamak, çıtırdanmak, çıdırdatmak, çıtırdanma, çıtırdayış.

çiv: çiv, çivmak, çivdirmek, çivridilmek, çivdirtmek, çivdirtilmek, çivma, çivış, çivık, çivgın, çivgar, çivga, çivgali.

çiy: çiy, çıyan, çıyanlı, çıyancık (bir bitki). Bu kelime “çağan” şeklinde dahi kullanılmaktadır.

çiç: çiçek, çiçekçi çiçekçilik, çiçekli, çiçeksiz.

— çiçeklenmek, çiçekletmek, çiçeklettirmek, çiçekleme, çiçekleniş.

[“çiçek” İbrancada “çiçah”, Çince “tchitchuk”, oğolcada “tsitsik”, Slavcada “”, Berbercede “esdjik”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çiğ: çiğ, çiği, çiğdem, çiğdemli, çiğde, çiğlik, çiğçe (“çi = yaşlık” bk. Divân).

— çiğremek, çiğrenmek (uyku kaçmak ve öykünmek): Tavşanın büğüşünü gördüm de âniden çiğrendim.

— çiğsemek = çisemek.

— çiğnemek, çiğnenmek, çiğnetmek, çiğnetilmek, çiğnede, çiğneyiş, çiğnenti, çiğnemik, çiğit, çiğlet (Gaziantep), çiğir = çığır (çiğit

= pamuğun çekirdeği).

çil: çil, çilli, çillik, çilek, çileklik (“çil” Rad., Çağ.).

— çilemek, çilenmek, çiletmek, çileme, çileyiş.

[“çil” Baskçada “zil”, Farsçada “çal”, Rusçada “tchale”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çim: çim, çimmek, çimilmek, çimdirmek, çimdirilmek, çimdirtmek, çimdirttirmek, çimme, çimiş, çimen, çimici (“çim = ayrık otu” bk. Divân).

— çimlenmek, çimlenilmek, çimletmek, çimlettirilmek, çimlenme, çimleniş (“çimmek”, Divân’da “çunmak”. Rad., Krş., Tar.).

çin: çin, çinçin, Çinli, Çince.

(çin = çin: çin sarı, çin kara = sahiden sarı, sahiden kara; çok sarı, çok kara (hakikaten kara). Halk ağzında cin darı = çok küçük darı*).

[Japoncada “shin”, Çince “tchen”, Tibetçe “ten”, Lâtince “sanus”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çing: çing, çinge, çingeli (Kütahya ilinin Emet ilçesine bağlı “çinge” bucağı vardır. Yeşil dağlar arasında bulunan bir geniş vâdidedir. Suları bol, havası güzel bir yerdir. Bura halkı çok güzel türkü söylerler).

(“çengi” kelimesi herhalde “çinge” kelimesinden gelme olmalıdır).

çir: çirk, çirkin, çirkinlik, çince, çirkinsi (çir = yağ, bk. Divân).

— çirkinleşmek, çirkinleşilmek, çirkinleştirmek, çirkinleştirilmek, çirkinleşme, çirkinleşiş.

— çirklemek, çirklenmek, çirklendirmek, çirklendirilmek, çirklenme, çirkleniş.

(Kelimenin aslı Farsça gibi görünürse de Türkçe “çir” yağ ve kir demek olduğundan Türkçeliğinde şüphe yoktur).

çis: çis (kudret helvası).

— çisemek, çiseme, çiseyiş, çisenti, çisentili (kelimenin aslı “çigsemek” olmalıdır).

çiş: çişemek, çişenmek, çişetmek, çişetilmek, çişettirmek, çişettirilmek, çişeme, çişeyiş, çişli (“çişemek” bk. Divân).

[çiş, Farsçada “şâş = şâşiden”, Almancada “Seiche”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(*) Halk ağzında, kalburda patlatılan —ve “mısır buğdayı” diye satılan— küçük, beyazımsı bir cins mısıra da “cin mısırı” derler.

çit: çitmek, çitilmek, çittirmek, çittirilmek, çittirtmek, çittirtilmek, çitme, çitiş, çiti, çitim (çorap çitmek = çorap örmek).

— çitirmek, çitinmek ve çitilemek kelimeleri aynı anlamda olup, oğarak yıkamak demektir.

— çitlemek, çitlemek, çitletmek, çitletilmek, çitlettirmek, çitleme, çitleyiş (çitlemek = diş ile kabak, kavun, ayçiçeği gibi şeylerin çekirdeklerini kırmak), çitlembik.

— çit: çit = Anadolu'nun bâzı bölgelerinde pencerelerin önüne konulan, ağaçtan yapma ince parmaklık.

(çit = kamıştan veya dikenden yapılmış duvar, çardak. bk. Divân).

[“çitak” kelimesi bu kökdendir, sınır, hudut adamı demektir. Farsçada “şitâg”, Sanskritçede “cetaka”, Rusçada “Tchoudak”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çiv: çiv, çivi, çivili, çivilik, çivisiz, çivici.

— çivilemek, çiviletmek, çivilettirmek, çivileme, çivileyiş.

[çivi, Lâtince “zappa”. Çivit, Lâtince “lividus”, Farsçada “lileç”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çiy: çiy, çiylik, çiyce (bk. çiğ).

— çiy: çiçek, çiçekli, çiçeksiz, çiçeklik, çiçekçi, çiçekçilik.

— çiçeklenmek, çiçekletmek, çiçeklettirmek, çiçekleme, çiçekleyiş.

çiz: çizmek, çizilmek, çizdirmek, çizdirilmek, çizdirtmek, çizdirtilmek, çizdirttirmek, çizdirttirilmek, çizme, çiziş, çizi, çizgi, çizgili, çizik, çizili, çizisiz.

— çizme, çizmeli, çizmesiz (?).

çoç: çoç, çocuk, çocukluk, çocuklu, çocuksuz, çocukca, çocukcuk, çocukcağız, çocuk.

— çocuklanmak, çocuklanılmak, çocuklatmak, çocuklatılmak, çocuklanma, çocuklanış.

(“çocuk” Rad., Çağ.).

B. Keresteciyan (D.E.L.T.), “çocuk” kelimesini Farsçadaki “kûçük” kelimesi ile karşılaştırıyor ise de kûçük kelimesi aslında Farsça değil Türkçedir.

çoğ: çoğ, çoğan, çoğanlı, çoğurçuk (çekirge), çoğun, çoğunluk.

çok: çok, çokmak, çokulmak, çokturmak, çokturulmak, çokturtmak, çokturtulmak, çokma, çokuş, çokmar, çokça, çokluk, çokal, çokmak, çokmaklı, çokman.

— çokramak (su yerden kaynıyarak akmak. Uşak'ta Murat Dağı'ndan “Çokrağan” adında büyücek bir su çıkar. Eskiler bunu Farsça ile karışık bir bileşme yaparak “Çokrevan” derlerdi).

(“çokramak” pınarda su, tencerede bir şey kaynamak. Divân, Rad., Krs., Kr.).

(çokmak kelimesinin Anadolu’da toplanmak anlamı da vardır: “köpekler başıma çoktu” derler).

[“çok” Kimmercede “gog”, Baskçada “tco ve so”, Macarcada “sop”, Almancada “schoch”, Yunancada “ ”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çol: çol, çolak, çolaklık, çolaksı, çolağimsı, çoluk (“çolak” Rad., Kar., Az., Kr., Çağ.).

çom: çomak, çomaklı, çomakçı (Rad., Müh., İd., Hou., Tar.).

— çomaklamak, çomaklanmak, çomaklatmak, çomaklatılmak, çomaklama, çomaklayış.

çop: çop = cop, çoban, çobanlık (Divân, Rad., Çağ., Krs.). Kelime “cûbân” şeklinde Farsçaya da girmiştir.

çor: çor, çorba, çorbalık, çorbacı, çorbacılık, çorlu, çorluluk, çorsuz, çorak, çoraklık, çorakçı (güherçileci), çoraksı (“çor” bk. Divân). (Bu kelime “şûr” şeklinde Farsçaya girmiştir).

— çor: çor, çormak, çorulmak (toplanmak), çorum (Anadolu’nun bazı yerlerinde “çordu çoktu” derler).

[“Çorum”. İtalyancada “Turma”, Lâtince de ciurma”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çort: çort, çortun (eskiden damların kenarına konulan oluk), çortunlu.

çot: çot (Kuzey Türkçesinde keser demektir), çotur, çotuk, çotra = çotura.

[çot, çotuk Almancada “stoch”, eski Fransızcada “estoc”, İngilizcede “stak”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

çöğ: çöğ, çöğmek, çöğdürmek, çöğdürülmek, çöğdürtmek, çöğdür-tülmek, çöğme, çöğüş, çöğür, çöğürlük, çöğürücü, çöğük, çöğü.

çök: çök, çökmek, çökülmek, çöktürmek, çöktürülmek, çöktürtmek, çöktürtülmek, çöktürttürülmek, çökme, çöküş, çöküntü, çökel, çökelek (“çökmek” Rad., Çağ., Uyg., Kar., Alt., Tel., Leb.).

— çökmek, çökerilmek, çökertmek, çökertilmek, çökerttirmek, çökerttirilmek, çökerme, çökeriş.

— çöküşmek, çöküştürmek, çöküştürülmek, çöküşme, çöküşüş.

çöl: çöl, çöllük.

çöm: çöm, çömlek, çömlekçi, çömlekçilik, çömce.

— çömelmek, çömeltemek, çömeltilmek, çömelttirmek, çömeltilmek, çömelttirmek, çömeltilmek, çömelme, çömelış.

(Şemsettin Sâmî (Kamûs-ı Türki), bu kelimenin aslının “çöl”den

- geldiğini yazıyorsa da yanlışmıştır. Kelime “çom”dan geliyor. Di-
vân'da “çömçe” vardır. Birçok Türk diyeleklerinde kullanılır).
- çöp:** çöp, çöplük, çöpçü, çöpçülük, çöplü, çöpsüz (“çöp” Rad., İd.).
— çöplenmek, çöplenilmek, çöplenme, çöpleniş, çöpleme.
- çör:** çör, çörek, çörekçi, çörekçilik, çörekli, çöreksiz, çördük (“çö-
rek” Rad., Az., Kar., Çağ., İd.).
— çöreklenmek, çöreklenme, çörekleniş.
- çöz:** göz, çözmek, çözülmek, çözdürmek, çözdürülmek, çözdürtmek,
çözdürtülmek, çözdürttirmek, çözdürttürülmek, çözme, çözüş,
çözük, çözüntü, çözgü, çözgün.
- çuk:** çuk, çukur, çukurluk, çukurca (“çugurdan = uçurum” bk. Di-
vân).
— çukurlanmak, çukurlatmak, çukurlatılmak, çukurlattırmak, çu-
kurlattırılmak, çukurlanma, çukurlanış, çukurlatmak, çukurla-
tış.
(çukumak ve çukuşmak = kuşlar gagaları ile oynamak).
- çul:** çul, çullu, çulsuz, çulluk, çultarı.
— çullanmak, çullanmak, çullatmak, çullatılmak, çullattırmak, çul-
lattırılmak, çullama, çullayış.
(“çulık = su kuşu” Divân. Bugün “çulluk” olmuştur. Hindi ta-
vuğu anlamına geldiği gibi, bir yırtıcı kuş anlamına da gelmek-
tedir).
- çup:** çup, çubuk, çubukçu, çubukçuluk, çubuklu, çubuksuz.
- çür:** çür, çürümek, çürütmek, çürütülmek, çürüttürmek, çürüttü-
rölmek, çürütme, çürütüş; çürük, çürüklü, çürüksüz, çürüklük,
çürüksü.

D

- dağ:** dağ, dağ, dağlı, dağca, dağlık, dağsal, dağsalık, dağlarca (bk.
tağ). (“dağ - tağ” Rad., Çağ., Tar., Kom., Şor., Leb., Sag., Koy.,
Kr.).
(“dağlamak” kelimesinin kökü Farsça gibi görünmekte ise de
Divân'da “dağ” kelimesinin “atlara ve başkalarına vurulan dağ”
anlamına geldiği de yazılıdır).
- dağlamak, dağlanmak, dağlatmak, dağlatılmak, dağlattırmak,
dağlattırılmak, dağlama, dağlatış (“dağlamak - tağlamak” Rad.,
Kar., İd.).

- dağ: dağ, dağılmak, dağılmak, dağıtmak, dağıtılmak, dağıttır-
mak, dağıttırılmak, dağıttırtmak, dağıttırtılmak, dağılma, dağı-
lış, dağar, dağarcık.

(burada “dağmak” diye bir fiilin bulunması gerektir. “dağmak,
dağılmak ilh.” fiillere geçile bilsin. bk. tağ).

(“tagıkmak” kelimesine Divân’da: dağa çıkmak, dağa kaçmak,
yozlaşmak anlamı verildiğine göre “değil” kelimesinin aslı olan
“tagul” anlamı böylelikle belli olmuş oluyor).

- dak:** dak, dakmak, dakılmak, daktırmak, daktırılmak, daktırtılmak,
daktırma, daktırış (“takmak” Rad., Caf., Tel., Alt., Tub., Kaz.).
(dakım = takım, dakıntı, dakı = takı = dahi).

- dal:** dal, dallı, dalsız, dalında, daldan (daldan mı, kökten mi?), dal
(omuz = dalıma bin), dal (dalda mı, kabakda mı? = karşıda mı,
arkada mı? “Az.”). (“dal = tal” Rad., Caf., Uyg.).

[dal, Yunancada “”, Lâtince “thallus”, Fransızcada “tal-
le”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

- dal: dal, dalmak, dalınmak, daldırmak, daldırılmak, daldırtmak,
daldırılmak, daldırma, daldırış.
- dal (çıplak), dalgıç, dalgıçlık, daldırma, daldırış, dalgın, dalgın-
lık, dalkavuk, dalkavukluk, daldaban, dalkılıç, daltaşak, dalak,
dalaş, dalaz = talaz, dalga, dalgalı.
- dalamak, dalanmak, dalatmak, dalattırmak, dalattırılmak, da-
lattırma, dalama, dalayış, dalaman, dalayıcı.
- dalaşmak, dalaşılmak, dalaştırmak, dalaştırılmak, dalaştırtmak,
dalaştırtılmak, dalaşma, dalaşış, dalaşman, dalaşkan, dalaşık.
- dalpınmak, dalpınılmak, dalpındırmak (“talpınmak - kuş çirpin-
mak” Rad., Kg., Kkg., Karş., Kaz.). (“talpırmak” da bu anla-
madır. “dalga” ve “talka” kelimelerinin sonu buradan gelmiş-
tir).

- dam:** dam, damlı, damsız, damak, damar, damız, damızdım (bk. ta-
mızdım). (“dam = tam” Rad., Uyg., Çağ., Divân, Tur.).

- damlamak, damlatmak, damlatılmak, damla, damlalı, damlalık.
- damzırmak, damzırılmak, damzırtmak, damzırtılmak, damzım
(“tamçurmak” Krs., Rad., Alt.).

(eski Türkçede cehennem anlamına gelen bir “tamu” kelimesi
vardır. Bunu Türkçe sanmıyanlar varsa da Divân’daki “tamdu”
kelimesini görmemişlerdir. Tamdu, kuvvetli ateş anlamındadır).

[damızlık, Lâtince "domus", eski Fransızcada "domestique", Sümercede "du" dir. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(damar, damarlı. B. Keresteciyan bu kelimeyi Arapça "tmr" ile karşılaştırmaktadır. Bu kelimenin Arapçada bir anlamı da gizlemek demektir. Sonra da Sanskritçedeki "damani" kelimesiyle karşılaştırmıştır).

— damga, damgacı; damgalamak, damgalanmak. bk. "Tamga".

dan: (bk. tan).

— danmak, danılmak, dandırmak, dandırılmak, dandırtmak, dandırılmak, dandirtma, dandirtış.

(inkâr etmek demektir. Anadolu'da yakın vakte kadar kullanılmıştır. Hacı Bayram Velî'nin şiirlerinde geçer).

dap: dap, daban, dabanlı, dabanlık, dabansız, dabansızlık.

dar: dar, darlık, darca, daradar (dar-tar: bk. Divân).

— daralmak, daraltmak, daraltılmak, daralttırmak, daralttırılmak, daralma, daralış.

— darılmak, darınılmak, darıltılmak, darılttırılmak, darılma, darılış, dargın, dargınlık.

— darlaşmak, darlaştırmak, darlaştırılmak, darlaştırtmak, darlaştırılmak, darlaşma, darlanış.

— dar, darı ("tarığ" bk. Divân).

daş: daşmak, daşırmak, daşırtmak, daşırtılmak, daşma, daşış, daşkın, daşkınlık.

— daşılmak, daşırtmak, daşırtılmak (bk. taşmak).

dat: dat, datmak, dadılmak, dattırmak, dattırılmak, dattırma, dattırış, dadım, dadımlık, datlı, datsız, datlıcı, datlılı (tatlılı) (bu kökün aslı "tat"dır).

— dadanmak, dadanılmak, dadandırmak, dadandırılmak, dadantırtmak, dadanma, dadanış.

dav: dav, davranmak, davranılmak, davrandırmak, davrandırılmak. davar, davarlı, davarlısız (bk. tav).

day: day, dayı, dayılık, dayıca, dayza = teyze (Ankara'nın tahsil görmemiş eski halkının kullanışı budur). (bk. tagay. Divân).

— day: day, dayak, dayaklı, dayaksız, dayalı.

— dayamak, dayanmak, dayatmak, dayatılmak, dayattırmak, dayattırılmak, dayattırtmak, dayattırılmak, dayanma, dayanış, dayanıklılık, dayanıklı, dayangaç, dayanan.

— dayanmak, dayanılmak, dayandırmak, dayandırılmak, dayandırma, dayandırış.

daz: daz, dazlak, dazlaklık, dazlık (bk. taz, tazlamak).

- dazlaşmak, dazlaştırmak, dazlaştırılmak, dazlaştırtmak, dazlanma, dazlanması.
- değ:** değ, değin, değnek, değnekli, değneksiz, değnekçi, değer, değmez, değerliğ değersiz (bk. tek).
- değmek, değdirmek, değdirilmek, değdirttirmek, değdittirilmek, değdirme, değdiriş (“değmek”, Rad., Çağ., Leb., Şor., Taran). (değmek kökünden ne meçhul, ne mutavaat gelir).
- değişmek, değişilmek, değıştirmek, değıştirilmek, değişme, değişiş.
- değirmek, değirilmek, değirtmek, değirtilmek, değirttirmek, değirtme, değirtiş.
- değirmen, değirmenci, değirmencilik.
[değmek Yunancada “ ”, Gotikçede “takan”, Almancada “tichen”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- değrimlemek, değrimlenmek, değrimletmek, değrimlettirmek, değrimleme, demrimleyip, değrim.
(değil aslının “dağ ol” sözünden gelmiş olduğu Divân’da yazılıdır. bak. dağ - tağıkmaq).
- del:** del, deli, delilik, delice, delişmen, delikanlı, delikanlılık, delikanlıca, delimserek (aslı “tel”, “tal”).
- delirmek, delirtmek, delirtilmek, delittirmek, delittirilmek.
- dellenmek = delilenilmek.
- del: del, delmek, delinmek, deldirmek, deldirilmek, deldirtmek, deldirtilmek, deldirme, deldirtiş, delik, delikli, deliksiz, delmiş, delinmiş, deldirgi (makkap). (delmek = telmek bk. Divân).
- dem:** dem, demin, demincik, demincek, deminden (aslı “tem”).
- demlenmek, demlenilmek, demletmek, demletilmek, demlettirmek, demlettirilmek, demleme, demleyiş, demlik.
(kelime Farsçaya da girmiştir. Divân’da “temin” ve “timin” şekillerinde geçer. Divân’da bir de “birtem” kelimesi vardır ki, bir zaman, uzun müddet anlamınadır).
- dem: dem, demir, demirci, demircilik, demirbaş, demirli, demirsiz, demiryolu.
- demirlemek, demirlenmek, demirlenilmek, demirletmek, demirletilmek, demirleme, demirleyip.
[Keresteciyan (D.E.L.T.), “demir = temür” kelimesini, kızıl bakır anlamına olan “Tamra”, bazı Çin diyeleklerinde “tumar” kelimeleriyle ölçümler].
(kökü “tem”, “tim”dir).
- dem: demek, denmek, denilmek, dedirtmek, dedirilmek, dedirt-

mek, dedirtilmek, dedittirmek, dedittirilmek, deme, deyiş, deyiş, demeç (yenidir). (aslı "dimek"dir).

den: den, denemek, denenmek, denetmek, denetilmek, denettirmek, denettirilmek, deneme, deneyiş, denet, denetçi ("kontrolcu" anlamına olup yenidir), denetçilik.

(kelimenin kökü "denğk" olmalıdır. Divân'da "bir işi düşünmek, iki şeyi birbirine denkleme, denkleştirmek, çâre bulmak anlamlarına "tenğlemek ve tenğlenmek" kelimeleri geçmektedir).

den: mef'ulü anı edâtı, evden [Yunancada " ", Cava dilinde "dene", Çince "tang", Nepalcede "dang"].

denğk: bk. tenğk.

denk: denk, denksiz, denklik.

— denkleme, denklenmek, denkletmek, denkletilmek, denkleştirme, denkleştirmek, denkleme, denkleyiş.

— denkleşmek, denkleştirmek, denkleştirilmek, denkleşme, denkleşiş.

("denk = tenk" Rad., Uyg., Çağ., Divân, Türkm., Tar., Alt., Tel., Leb.).

dep: dep, depmek, depilmek, deptirmek, deptirilmek, deptirtilmek, depme, depiş.

— depinmek, depinilmek, depindirmek, depindirilmek, depindirtmek, depindirtilmek, depindirme, depindirîş, depinen, depingi.

— debelenmek, debelenmek, debelendirmek, debelendirilmek, debelenme, debeleniş.

— depişmek, depişilmek, depiştirmek, depiştirilmek, depişme, depişiş. (aslı "tepme" dir, bk. Divân).

— dep: dep, depremek, depretmek, depretilmek, depretirmek, depretirilmek, depretme, depretiş, deprem, depremlî, deprenti.

— deprenmek, deprenilmek, deprendirmek, deprendirilmek, depretirtmek, depretirtirmek, deprettirme, deprettirîş.

— depreşmek, depreştirmek, depreştirilmek, depreştirtmek, depreştirilmek, depreşme, depreniş.

("depremek = tepmek" Rad., Kar., Çağ., Caf., T.T., An.).

der: dere, dereli, deresiz, derin, derinlik.

— derinlemek, derinlenmek, derinletmek, derinletilmek, derinlettirmek, derinlettirilmek, derinleme, derinletiş.

— derinleşmek, derinleştirmek, derinleştirilmek, derinleşme, derinleyiş.

["dere" Sanskritçede "darâ", İngilizcede "dale", Almandada "tal". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

- der: dere, dereli, dereli, deresiz, derin, derinlik.
- derinlemek, derinlenmek, derinletmek, derinletilmek, derinlettirmek, derinlettirilmek, derinletme, derinletiş.
- derinleşmek, derinleştirmek, derinleştirilmek, derinleştirtmek, derinleştirtilmek, derinleşme, derinleniş.
- der: der, deri, derili, derisiz, derici, dericilik.
[deri, Yunanca “ ”, Lâtince “Tergus”: B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- der: der, dermek, derilmek, derdirmek, derdirilmek, derdirtilmek, derme, deriş, deren, derinti, dernek, derli (derli-toplu).
- derlemek, derlenmek, derletmek, derletilmek, derleme, derleyiş.
- derz: derz (kökü şüphelidir, fakat çok yaygındır. Arapçada da vardır).
- deş:**deş,deşmek,deşilmek,deşirmek,deşirilmek,deşirtmek,deşirtilmek,deşirme,deşirtiş;deşik,deşili,deşilmiş. (“deşilmek” bk. Divân).
- det:**det,dedirgin,dedirginlik (“tetrülmek” bk. Divân).
- det: det, dede, dedelik (“tetik = teytik” akıllı anlamınadır. bk. Divân).
- det: det, dede, dedeli, dedesiz.
[İngilizcede “dad”, Bulgarcada “dedo”, Yunancada “ ”, Japoncada “tsitsi”, Rusçada “teta”, Arapçada ‘ced ve cedde’. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
[“d” bağlama edâtı. Lâtince “et”, Yunancada “ ”, Baskçada “da, ta”, Gürcücede “da”, Ostiyakçada “tah”, Berbercede “de”, Çince “tah”, Bengalc “da”, Siyamcada “dau”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)]
- dev:**dev,devmek,devirmek,devirilmek,devirtmek,devirtilmek,devirtme,devirtiş,devrim,devrik,devriği.
- tevşinmek = can verirken çırpınmak. (bk. Divân).
- devinmek, devinilmek, devindirmek, devindirtmek, devindirtilmek, devinme, deviniş (çabalamak).
(devirmek = tevürmek bk. Divân).
[devirmek, Arapçada “devr”, Lâtince “torno”, Asurcada “ta-ru”, İbrancada “daval”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- dev: dev, deve, develi, deveci, devecilik (aşlı “teve”dir).
- dev: dev, devşirmek, devşirilmek, devşirtmek, devşirtilmek (bu kelime yurdun bir takım bölgelerinde “denğşirmek” şeklinde söylenir).

dık: dık, dıkmak, dıklmak, dıktırmak, dıktırılmak, dıkma, dıkış, dıkım (aslı “tık” dır, bk. Divân).

— **dık:** dık, dıkamak, dıkanmak, dıkatmak, dıkattırmak, dıkama, dıkanış, dıkaç, dıkalı, dıkanık (aslı “tık” dır).

dır: dırlamak, dırlanmak, dırlatmak, dırlatılmak, dırlattırmak, dırlama, dırlayış, dırlıtı, dırdır.

dış: dış, dışarı, dışarlık, dışarlıklı (aslı “tış” dır. bk. Divân).

dız: dız, dızman, dızlak = dazlak, dızlık, dızdız, dızık, dızdızcı.

dik: dik, dikmek, dikilmek, diktirmek, diktirilmek, diktirtmek, diktirtilmek, diktirtme, diktirtiş.

— **dik:** dik, diken, dikenli, dikim, dikiş, dikişçi, dikili, dikmen, dikik, dikey.

— **diklenmek, dikletmek, dikletilmek, diklettirmek, dikleme, dikleniş.**

[dikmek = dikiş dikmek anlamıyla Baskçada “tegi”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

dil: dil, dilmek, dilinmek, dildirmek, dildirilmek, dildirtmek, dildirtilmek, dildirtme, dildirtiş, dilim, dilimli, dilik (“tilmek” bk. Divân).

[dilmek, “Yunancada “”, Gotçada “”, İtalyancada “tagliare”, İngilizcede “to deal”, Sanskritçede “dalam”, Litvancada “dalis”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

— **dil:** dil, dilli, dilsiz, dilsizlik, dilmen, dilmaç, dilmaçlık, dilak = dilcik, dilkoz.

— **dillenmek, dillendirmek, dillendirilmek, dillendirtmek, dillendirtilmek, dillenme, dilleniş.**

— **dilemek, diletmek, diletilmek, diletlettirmek (“tilemek” bk. Divân).**

— **dilenmek, dilenilmek, dilendirmek, dilendirilmek, dilendirtmek, dilendirtilmek, dilenme, dileniş, dilenci = dilenici, dilencilik.**

(kelimenin aslı “tıl”dır. dilak ve dilkoz kelimelerinde ek köke uymamış gibi görünürse de kök incelmış, ek olduğu gibi kalmıştır. diltik, aslı tilitiktir. Bunu, kelime anlamına alanlar çok ayıp yapıyor).

(dil, Patagoncada “del”, Avustralya dillerinde “tale, talng”, Mançucada “ilengau”, Tonguzcada “ilenga”, Lâtince “lingua”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

din: din, dinmek, dindirmek, dindirilmek, dindirtmek, dindirtilmek, dindirttirilmek, dindirme, dindirış, dinik.

— **dinlenmek, dinlenilmek, dinlendirmek, dinlendirilmek, dinlendirt-**

mek, dinlendirtilmek, dinlenme, dinleniş (aslı “tin = tın”. bk. tın).

dinç: dinçlik, dinçleşmek, dinçleştirmek, dinçleştirilmek, dinçleşme, dinçleniş.

dinğ: dinğ, dinlemek, dinlenilmek, dinlettirmek, dinlettirilmek, dinlettirtmek, dinlettirtilmek, dinleyen (“tınğlamak” bk. Divân).

dip: dip, dipçik, dipçikli, dipçiksiz, dipli, dipsiz, dibelek (kesin demektir) (aslı “tip”dir).

dir: dir, dirlik, dirlikli, dirliksiz, diri, dirim, dirlik, dirsek, direk, direkli, direksiz (bk. “tiriğ” Divân).

— diremek, direnilmek, direktmek, direktmek, direttirtmek, diretti-rilmek, direktme, direktiş.

— dirilmek, diriltmek, diriltmek, dirilttirmek, dirilttirilmek, dirilt-tirtmek, dirilttirtilmek.

— diriltme, diriltiş.

— direnmek, direnilmek, direndirmek, direndirilmek, direttirtmek, direttirtme, direttirtiş.

(bu kelimelerin kökü “dir” olmayıp “diy” olmalıdır; “r” ek ola-bilir, eğri = eyri kelimesinde olduğu gibi. Farsçadaki “zi” keli-mesiyle karşılaştı).

— dir: dir, direk, direkli, direksiz.

[direk, Malezcede “dirik”, Sanskritçede “dru”, Rusçada “dere-vo”, Lâtince “trabs”, Yunancada “ ”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(Farsçada “dıraht”, İngilizcede “tiri” B. A.)

diş: diş, dişli, dişsiz, dişsizlik, dişçi, dişçilik, dişindirik, dişlek (aslı “tiş”dir).

— dişlemek, dişletmek, dişletilmek, dişlettirmek, dişlettirilmek, diş-lettirtmek, dişlettirtilmek, dişleme, dişlenir.

— dişlemek, dişlenilmek, dişlendirmek, dişlendirilmek, dişlendirt-mek, dişlendirtilmek, dişlendirme, dişlendiriş.

— dişemek, dişenmek, dişetmek, dişetilmek, dişettirmek, dişettiril-mek (Rad., Caf., Türkm.) (değirmen taşını dişemek).

[diş, Yunancada “ ”, Lâtince “dans”, Sanskritçede “dan-ta”, Litvancada “dantis”, İngilizcede “tooth”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

— diş: diş, dişi, dişilik (aslı “tiş”dir, bk. Divân).

dit: dit, ditmek, ditilmek, dittirmek, dittirilmek, dittirtilmek, dit-tirme, dittirtiş.

— didinmek, didinilmek, didindirmek, didindirilmek, didindirtmek, didindirtilmek, didindirtme, didindirtiş.

— didişmek, didişilmek, didiştirmek, didiştirilmek, didişme, didişiş (aslî “tutmak”dır. bk. Divân).

[ditmek, Yunancada “ ”, İngilizcede “to tease”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

div: div, divlim, divlimli, divlimsiz, divlek.

diz: diz, dizlik, dizgin.

— dizmek, dizilmek, dizdirmek, dizdirilmek, dizdirtmek, dizdirtilmek, dizdirttirilmek, dizdirtme, diztirtiş, dizi, dizili, dige (saf, sıra), dizgin (aslî “tiz ve tizmek”dir. bk. Divân).

[dizmek, Yunancada “ ”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

doğ: doğ, doğmak, doğdurmak, doğdurulmak, doğdurtmak, doğdurulmak, doğu, doğum, doğumlu, doğma, doğuş (aslî “toğmak”-dır. bk. Divân).

[B. Keresteciyan, toğmak, doğmak kelimesiyle Yunanca küçük çocuk anlamına olan “ ” ve “ ”, Sanskritçe “tôka” kelimelerini karşılaştırır].

— doğurmak, doğurulmak, doğurtmak, doğurtulmak, doğutturmak, doğutturulmak, doğurtma, doğurtuş, doğurgan, doğuran.

— doğ: doğ, doğrulmak, doğrulanmak, doğrulatmak, doğrulatılmak, doğrulattırmak, doğrulattırılmak, doğrulama, doğrulayış, doğru, doğruluk, doğruca.

— doğrulaşmak, doğrulaşılmak.

— doğrulamak, doğrulanmak, doğrulatmak, doğrulattırılmak, doğrulanma, doğrulanış (aslî “toğrulmak”dır. bk. Divân).

— doğ = toğ: doğramak, doğranmak, doğratmak, doğratılmak, doğrattırmak, doğrattırılmak, doğrama, doğrayış, doğratma, doğranma, doğramacı, doğramacılık, doğram (aslî “toğramak”dır. bk. Divân).

(Not: “d” ve “t” işlerinde dâima “t”ye havale ettim. Fakat Doğu ve Batı Türkçelerinde ortak olan ve ses değişimine uymayan kelimelerin diyeleklerini aldım).

dok: dok, dokumak, dokunmak, dokutmak, dokutulmak, dokutturmak, dokutturulmak, dokutma, dokuyuş, doku, dokuz, dokurcun, dokmak = tokmak.

— dokunmak, dokundurmak, dokundurulmak, dokundurtmak, dokundurtulmak, dokunma, dokunuş, dokumak, dokunaklı, dokuntu.

— dokuşmak, dokuşulmak, dokuşturmak, dokuşturulmak, dokuşturma, dokuşturuş, dokuş (aslı “tokumak”dır. bk. Divân).

dol: dolmak, doldurmak, doldurulmak, doldurtmak, doldurtulmak, doldurtturmak, doldurtturulmak, dolma, doluş (aslı “tolmak”dır. bk. Divân), dolu, dolun, dolgun, dolgu, doluk, dolmuş.

— dolamak, dolatmak, dolatılmak, dolam, dolak, dolaklık, dolayı.

— dolanmak, dolanılmak, dolandırmak, dolandırılmak, dolanma, dolanış, dolandıran, dolandırıcı, dolanbaç = dolambaç, dolambaçlı, dolanık, dolanmış, dolantı.

— dolaşmak, dolaşılmak, dolaştırmak, dolaştırılmak, dolaşma, dolanış, dolaşık, dolaşıklık.

dom: dom, domalmak, domaltılmak, domalttırmak, domalttırılmak, domalma, domalış, domalıç, domaltı, dombay = tombay, domalan.

— domalmak, domaltmak (aslı “tom”dur).

don: don, donlu, donsuz, donsuzluk, donluk, donca.

— donanmak, donatmak, donatılmak, donattırmak, donattırılmak, donanma, donanış (aslı “ton”dır. bk. Divân. Ton kelimesi Divân’da elbiye anlamındadır. Bizde anlamı az değişmiştir).

[don = ton, Yunancada “ ”, İngilizcede “todon”, Lâtince’de “tunica”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

donğ: donğ, donmak, dondurmak, dondurulmak, dondurtmak, dondurtulmak, dondurtma, dondurtuş, dondurma, dondurmacı, donra, donuk, donukluk (aslı “tonğmak”dır. bk. Divân).

— donukmak, donukturmak, donukturulmak, donukturulma, donukturuş.

— doncumak, doncunmak, doncutmak, doncutulmak, doncutturmak, doncuk.

dor: dor, doru, doruk, doruklu.

— doruklamak, doruklanmak, doruklatmak, doruklatmak, doruklatılmak, doruklama, doruklayış.

(Divân’da “bir cismin uzunluğu, boyu” anlamına “turk” diye bir kelime vardır. Doruk kelimesiyle ilgili olsa gerektir. Bundan başka “turmak” kelimesinin bir anlamı da “çıkma, yükselmek, ayakta durmak anlamlarına gelmektedir. bk. Divân).

doy: doy, doymak, doyulmak, doydurmak, doydurulmak, doydurtmak, doydurtulmak, doydurturulmak, doyma, doyuş (aslı “toy-mak”dır), doyar, doymaz, doymazlık, doyum, doyumluk, doygana = doğan kuşu.

— doyurmak, doyurulmak, doyurtmak, doyurtulmak, doyurtturmak, doyurtturulmak, doyurtma, doyurtuş, doyurum.

döğ: döğ, döğmek, döğülmek, döğdürmek, döğdürülmek, döğdürtmek, döğdürtülme, döğdürme, döğdürüş (aslı “tög”dür. bk. Divân).

— döğü, döğen, döğüm.

— döğünmek, döğünülmek, döğündürmek, döğündürülmek, döğündürtmek, döğündürtülme, döğündürme, döğündürüş, döğüş.

— döğüşmek, döğüşülmek, döğüştürmek, döğüştürülmek, döğüşken, döğüşen.

[döğmek, Sanskritçede “tuj = töyami”, Tibetçede “toung”, Asurcada “dakû”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

dök: dökme, dökülmek, döktürmek, döktürülmek, dökdürmek, dökdürme, dökürtüş, dökük, dökülmüş, dökme, dökmece, dökmececilik, döküm, dökümcü, dökümcülük.

— dökünmek, dökünülmek, dökündürmek, dökündürülmek, dökündürme, dökündürüş, döküntü, döküntülü (bk. Divân “tökmek”).

döl: döl, döllu, dölsüz, dölsüzlük, döllek, dölleklik (mutmain).

— dölenmek, dölenilmek, dölendirmek, dölendirilmek, dölendirme, döleniş (aslı “töl”dür. bk. Divân).

dön: dön, dönmek, dönülmek, döndürmek, döndürülmek, döndürtmek, döndürtülme, döndürtme, döndürtüş.

— dönüm, dönümlük, döngü, döney (viraj), dönek, döneklik, dönen, döngel, Döne (kadın adlarından). (aslı “tönmek” bk. Divân).

dört: dört, dörtlü, dörtlük, dördüncü, dördüncülük, dörder.

— dörtlemek, dörtlenmek, dörtlendirmek, dörtleme, dörtleyiş.

dös: döş, döşlü (aslı “tös” bk. Divân).

— döş: döş, döşemek, döşenmek, döşetmek, döşetilmek, döşetme, döşetiş, döşeli, döşesiz, döşek, döşemeli (aslı “töşemek” bk. Divân).

dul: dul, dulluk. (bk. “tul” Divân).

dum: dum, duman, dumanlı, dumansız, dumanlık (aslı “tuman” bk. Divân).

[duman, Sanskritçede “dhûma”, Zendcede “dunman”, Yunanca da “ ”, Lâtince “fimus”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

dur: durmak; durulmak, durdurmak, durdurulmak, durdurtmak, durdurtulmak, durdurtma, durdurtuş.

— durak, duru, duruluk, durum, durgun, durgunluk, duruk.

— duruşmak, duruşulmak, duruşturmak, duruşturma, duruşturuş.

- durulamak, durulatmak, durulattirmek, durulatma, durulayış (aslı “turmak”dır. bk. Divân).
- [durmak ve turmak, Malezya dilinde “diri”, Çince “touru”, Sanskritçede “tur”, İngilizcede “to torry”, Sümercede “tur”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- dut:** dut, dudak, dudaklı, dudaksız, dudaktan.
— dutmak (bk. tutmak).
- duv:** duv, duvak, duvaklı, duvaksız, duvaklık.
— duvaklamak, duvaklanmak, duvaklatmak, duvaklatılmak, duvaklama, duvaklayış.
- duz:** duzlu, duzsuz, duzluk.
— duzlamak, duzlatmak, duzlattirmek, duzlattırılmak, duzlama, duzlayış.
- düğ:** düğmek, düğülmek, düğdürmek, düğüm, düğümlü, düğümsüz, düğme, düğmeci.
— düğümlemek, düğümlenmek, düğümletmek, düğümletme, düğümleyiş.
— düğmelemek, düğmeletmek, düğmeletilmek, düğmeleme, düğmeleyiş (düğüm, aslı “tüğüm”dür. bk. Divân).
- düğ: düğ, düğün. Aslı “düğmek”ten gelse gerektir; nikâh bağı demektir. Düğün kelimesinin aslı, tüğün’dür (bk. Divân). Şemsettin Sami “tüğ - tüy” demiş ise de yanılmıştır.
[B. Keresteciyan “düğün = tüğün” ile Moğolcadaki bayram anlamına olan “tawa”, Tibetçedeki “dheva”, Sanskritçedeki “div”, Yunancadaki “ ”, Sümercedeki “dü” kelimelerini karşılaştırır].
- dük:** dükenmek, düketilmek, dükettirmek, dükettirilmek, düketme, düketiş (kök “tük”dür. tükemek = dükenmek” bk. Divân).
- düm:** düm, dümen, dümenci, dümencilik.
[“dümbelek = tümbelek” kelimesini B. Keresteciyan (D.E.L.T.), Sanskritçedeki “tumba = tumbaka”, Farsçadaki “dünbek”, İtalyancadaki “timballo” kelimeleri ile karşılaştırır].
- dün:** dün, dünemek, dünlenmek, dünnetmek, dünnetilmek, dünnettirmek, dünnetme, dünemiş, dünnek (tünek), dünkü, dünden (aslı “tün”dür. bk. Divân).
[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), “dün = tün” kelimesini Rusça karanlık anlamına olan “ton”, İngilizce “dun”, Almanca “dunkel” kelimeleri ile karşılaştırır].
- dür:** dürmek, düürmek, dürdürmek, düürü, düürülen.
— düremek (bk. türemek).

- dürümek (bk. türümek) (aslı “törümek”dir. bk. Divân).
- dürt:** dürt, dürtmek, dürtülmek, dürttürmek, dürttürülmek, dürttürme, dürttürüş, dürtü, dürtücü, dürtlengeç.
- dürtüşmek, dürtüştürmek,, dürtüştürülmek, dürtüşme, dürtüşüş (aslı “türmek”dir. bk. Divân).
- düş:** düş (Batı’da hasta kelimelerden). (aslı “tüş”dür. bk. Divân).
- düş: düş, düşmek, düşülmek, düştürmek, düştürülmek, düşdürme, düştürüş, düşüt, düşkün, düşüm, düşük.
- düşürmek, düşürülmek, düşürtmek, düşürtülmek, düşürtme, düşürtüş.
- düşünmek, düşünölmek, düşündürmek, düşündürölmek, düşündürtmek, düşünme,, düşünüş, düşünce, düşünceli, düşüncesiz, düşüncesizlik (aslı “tüşmek”dir. bk. Divân).
- düt:** düt, düdük, düdklü, düdüksüz, düdükçü, düttürü.
- düdüklemek, düdüklenmek, düdükletmek, düdükletilmek, düdükleme, düdükleyiş.
- düz:** düz, düzmek, düzülmek, düzdürmek, düzdürölmek, düzdürtmek, düzdürtölmek, düzdürtme, düzdürtüş, düzgün, düzgünlük, düz, düzlük, düzen, düzenli, düzensiz, düzey, düzeysiz.
- düzetmek, düzetilmek, düzettirmek, düzettirilmek, düzettirme, düzettiriş.
- düzeltmek, düzeltilmek, düzelttirmek, düzelttirtilmek, düzelttirtme, düzelttirtiş (aslı “tüz”dür. bk. Divân).
- düzlemek, düzlenmek, düzletmek, düzletilmek, düzlettirilmek, düzlettirme, düzlettiriş.
- düzeltlemek, düzetlenmek, düzetletmek, düzetletilmek, düzetletme, düzeltiş.
- düzenlemek, düzenlenmek, düzenlendirmek, düzenlendirilmek, düzenlendirme, düzenlendiriş, düzenci, düzenlik.

E

eğ: eğ, eğmek, eğilmek, eğdirmek, eğdirilmek, eğdirtmek, eğdirtilmek, eğdirttirmek, eğdirttirilmek, eğme, eğiş, eğilme, eğiliş, eğlek (menzil), eğlence, eğlenceli, eğlencesiz, eğlencelik, eğe (eye), eğri (iğri), eğrilik, eğrice, eğin, eğinç, eğiliç, eğiç, eğreti = iğreti. (Arapçanın “âriyet” kelimesinden bozulmuştur).

- eğremek, eğrenmek, eğretmek, eğretilmek, eğrettirilmek, eğretme, eğretiş, eğrek (toplantı yeri: sığır eğreği).
- eğirmek, eğrilmek, eğirtmek, eğirtilmek, eğirttirmek, eğirttirilmek, eğirme, eğiriş, eğirmen = kirman (eğirmen ve kirman kale demektir. İran'da büyücek bir bölgenin de adıdır. Akkirman, Akkale demektir. Türk ülkesi iken Romanya'da kalmıştır. Aydın'da "Kermencik" adında bir kasaba vardır), eğirici, eğiren.
- eğerlemek, eğerlenmek, eğerletmek, eğerlettirmek, eğerletme, eğerletiş.
- eğelemek, eğelenmek, eğeletmek, eğelettirmek, eğeletme, eğeletiş, eğelek, eğeci, eğinti = eğe talaşı.
- eğelemek, eğlenmek, eğletmek, eğlettirmek, eğlettirilmek, eğletme, eğletiş, eğlenme, eğleniş.
- ek:** ek, ekmek, ekilmek, ektirmek, ektirilmek, ektirtmek, ektirtilmek, ekme, ekiş, ekin, ekinci, ekinlik, ekenek, ekecik, ekti, ektilik, ek, ekli, eksiz, eksik, eksiklik, eksiksiz, eksikli, eksü = ekisi (öğsü, öksü). (ekmek, Rad., Caf., USp., Müh, İd.).
- eksimek, eksilmek, eksiltmek, eksiltirmek, eksiltme, eksiltiş.
- ek: ek, ekşi, ekşilik, ekşili, ekşice, ekşimsi, ekşimtirmek.
- ekşimek, ekşitmek, ekşitilmek, ekşittirmek, ekşilttirilmek, ekşime, ekşiyiş (ekşi - ekşiğ, Kar., Rad., Çağ., Kom., Kr.).
- el:** el, elli, elsiz, ellek, elek, elekçi, elekçilik, elemeye = elemge, elcik, elli, ellilik, ellişer, ellişerlik, eldem (ele alışımsı koyun).
- ellemek, ellenmek, elletmek, elletilmek, ellettirmek, ellettirilmek, ellettirtmek, ellettirtilmek, elleme, elleyiş.
- elvermek((başka türevi yoktur, yalnız "elverişli" ve elverişsiz" kelimeleri bulunur.).
- elemek, elenmek, eletmek, eletilmek, elettirmek, elettirilmek, eleme, eleyiş.
- el: eldiven, eldivenci, eldivenli, eldivensiz, eldivenlik ("diven" eki Farsçadan geçmiştir. Köylü buna "ellek" demektedir).
(el: vilâyet anlamına olan bu kelime Osmanlıcada "il" olmuşsa da halk "el" diye kullanmaktadır).
- em:** em (ilâç), emli, emsiz (sünepe), "eme seme yaramaz; faydasız demektir", emek, emekli, emeksiz, emece, imece = imece, emekdaş, emekdaşlık, emekdar, emcik = emzik, emzikli, emen.
- emmek, emilmek, emitmek, emdirmek, emdirilmek, endirtmek, emdirtilmek (emdirmek kelimesinden sonra gelen kelimeler "emzirmek" şeklinde dahi kullanılır), emik, eminti.

— emlemek, imlemek, imletmek (emlemek = ilâçlamak, Rad., Kom., Çağ., Uyg., Caf.).

— eminmek, eminilmek, emindirmek, emindirilmek, emindirtmek, emindirtilmek, eminme, eminiş (“em” kelimesi bugün Batı’da (batı Türkçesinde) yalnız “eme seme yaramaz” sözünde kalmıştır. Arapçanın “ilâç” kelimesi bunu ağır hasta yapmıştır).

en: en, enli, ensiz, eni-konu.

[“enik”, B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Yunancadaki çocuk demek olan “ ”, eski Mısırlılarca gene bu anlama gelen “ncx”, Malezyacadaki “vnouk” ve eski Fransızcadaki “enge” kelimelerini karşılaştırır].

— en (eng): en, enli, ensiz, engék (üst çene), enlice, eng (bir takım hayvanların kulaklarını dağlıyarak yapılan işaret), eni konu.

— enemek (bâzı hayvanaların taşaklarını çıkararak iğdiş yapmak), enenmek, enendirmek, enendirtmek, eneme, eneyiş (aslı “en-gek” avurt anlamındadır. Krş., Rad., Kom., Çağ., Caf.).

ep: ep, ebe, ebelik, ebemkuşağı, ebegümece, epsem, epsemlik.

— eprimek, eprilmek, epritmek, eprittirilmek, eprime, epriyiş (yıp-
ranmak).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) “ebe” kelimesini Yunanca “ ”, Bulgarca “baba”, Japonca “uba” kelimeleri ile karşılaştırmaktadır].

er: er, erlik, erli, ersiz (Rad., Caf., P.P., T.T., An. İd.), ergen (be-kâr) (ergene on arşından don çıkmaz), ergenlik (bekârlık), ergenselik (bâzı genç erkeklerin yüzünde çıkan sivilceler), ergin (hür), erginlik (hürriyet), erdem, erdemli (faziletli), Erdek, eren, erenler (ergen kelimesinin kökü “erk” olsa gerektir).

er: er, ermek, erilmek, erdirmek, erdirilmek, erdirtmek, erdirtilmek, erme, eriş, erik, erikli.

— erişmek, erişilmek, eriştirmek, eriştirilmek, eriştirtmek, eriştir-
tirmek, eriş, erişiş.

— erimek, eritmek, eritilmek, erittirmek, erittirilmek, eritme, eri-
tiş.

— erinmek, erinilmek, erindirmek, erindirilmek, erindirtmek, erin-
dirtilmek, erinme, eriniş, erinen “erinenin, oğlu kızı olmaz”, erincik, eringen (erinmek, tembellik etmek demektir) (bu keli-
menin aslı Divân’da “ermegürmek”dir).

erk: erk, erkli, erkek, erkeklik, erkekçe, erkek, erken, erkence, er-
kenci, erkenden.

- erkekleşmek, erkekleşilmek, erkeleştirmek, erkekleştirilmek, erkekleşme, erkekleniş (“erk” Rad., Uyg., Kar., Caf., P.P., T.T.).
  - ert:** ert, erte, ertesi (Rad., Kaz., Tub., Bar., Yak.).
  - es:** es, esmek, estirmek, estirilmek, estirtmek, estirtilmek, estirme, estiriş; esrik.
  - esnemek, esnenmek, esnenilmek, esnetmek, esnek, esneklik.
  - esirmek, esirtmek, esirttirmek, esirtme, esirtiş, esirik, esirkli (serhoş olmak demektir).
  - esirgemek, esirgenmek, esirgeme, esirgeyiş, esirgiyen, esirgeyi-ci (“esmek” Rad., Tel., Leb., Küw., Çağ., Az.).
  - eş:** eş, eşli, eşsiz, eşlik, eşlilik (“eş” Rad., Caf., USp., İd.).
  - eş: eş, eşmek, eşilmek, eştirmek, eştirilmek, eştirtmek, eştilmek, eştirme, eştirtiş, eşme, eşkin, eşkinlik, eşkinci, eşinti, eşik, eşikli.
  - eşinmek, eşindirmek, eşindirtmek, eşindirtilmek, eşindirme, eşindirtiş.
  - eşelemek, eşelenmek, eşeletmek, eşelettirmek, eşeletme, eşeletiş (“eşmek” Rad., Çağ., Az.).
  - eş: eş, eşek, eşşek, eşekli, eşeksiz, eşeklik, eşekçi, eşekçe (aslı “eşyek” ve “eşgek”dir. bk. Divân).
  - et:** et, etli, etsiz, etlik, etsi, etensel (madde), etek (kelimenin aslı “eytek” olsa gerektir), etekli, eteksiz, eteklik.
  - etmeklemek, etmeklenmek, etmeklettirmek, etmekleme, etmekleyiş (etek öpmek, dalkavukluk etmek). ede, ete (ata kelimesinin bozuntusu olsa gerektir), Edebalı (“et” Rad., Caf., U., P.P., T.T., An.).
  - et: et, etmek, edilmek, ettirmek, ettirilmek, ettirtilmek, ettirtme, ettirtiş.
  - edinmek, edinilmek, edindirmek, edindirilmek, edindirtmek, edindirtilmek, edindirtme, edindirtiş.
  - ev:** ev, evli, evsiz, evlilik, evsizlik, evcil, evcimen (evcimen kadın), evlek, evlik, evin (“ev” Rad., Uyg., Çağ., Caf., P.P., USp, T.T.).
  - evlenmek, evlenilmek, evlendirmek, evlendirilmek, evlendirtmek, evlendirtilmek, evlenme, evleniş.
  - evermek, everilmek, evertmek, evertilmek, everme, everiş.
  - evirmek, evrimek, evirtmek, evirtilmek, evrim, evrek, Everek, evelek (pervâne).
- [evcimen, evcimen kadın = evine düşkün kadın. B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelimeyi Farsçanın “ercümen” kelimesiyle karşılaştırmış ise de yanlıştır. Bu kelime (ev, ci, men) kelimelerinden uğrulanmıştır, kullanış da böyledir].

— evirmek, evrinilmek, evritmek, evriltirmek, evirme, eviriş (te'vil, sözü evirip çevirme), evrim (te'vil), everek, evrik, evelek (per-vâne) ("evürmek" Rad., Uyg., Kar., Caf., Krş.).

— evet: evet, evetçi, evetçilik (aslı "emet" ve "yemet"dir. bk. Di-vân).

[Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile eski Farsçadaki "avat-ha", Zentçedeki "avea", Malezyacadaki "uvua" ve "uwa", Lâtin-cedeki "aio", Arapçadaki "eyva", Japoncadaki "hai", kelimele-ri ile ve daha bâzı Doğu dillerinin kelimeleri ile karşılaştırmak-tadır].

ey: ey, eylemek (yalnız bu kelime ve emrihazırı yazı dilinde kulla-nılır: Allah hayırlı eyliye).

ez: ezmek, ezilmek, ezdirmek, ezdirilmek, ezdirtmek, ezdirtilmek, ezdirtme, ezdirtiş, ezik, ezikli, eziksiz, ezinti, ezgi, ezgil ("ez-mek" Rad., Kr., Taran., Çağ., Türkm.).

F

fan: fan, fanlamak, fanlatmak, fanlattırmak, fanlatma, fanlatış (ses taklidi kelimedir: ev, fan fan ötüyor).

far: far, farlamak, farlatmak, farlattırmak, farlama, farlayış (ses taklidi kelimedir: ateş, farıl farıl yanıyor = parıl parıl yanıyor).

fit: fit, fide, fidelik, fidan, fidanlık, fidancı, fidancılık.

— fidelemek, fidelemek, fideletmek, fidelettirmek, fideleme, fide-leyiş. Fit olmak: bir alış-verişte anlaşma.

— fit: fit, bitçi, fitçilik.

— fitlemek, fitlenmek, fitleme, fitleyiş, fitleyici (fit veren).

fiş: fiş, fişek, fişekçi, fişeklik, fişekli (ses taklidi kelimedir).

fık: fık, fıkırdamak, fıkırdatmak, fıkırtı, fıkırdak, fıkır-fıkır.

— fıklamak, fıklatmak, fıklatma, fıklatış (ses taklidi kelimedir).

fır: fır, fırlamak, fırlanmak, fırlatmak, fırlatılmak, fırlatma, fırlatış.

— fırlak, fırlıdak, fırlangaç.

— fırlıdamak, fırlıdanmak, fırlıdatmak, fırlıdama, fırlıdayış, fırlı-fırlı (ses taklidi kelimedir).

fıs: fıslamak, fıslanmak, fıslanılmak, fıslatmak, fıslatma, fıslatış, fısıltı.

— fısıldaşmak, fısıldaşılmak (ses taklidi kelimedir).

fiş: fiş, fişlamak, fişlatmak, fişilti, fişkı, fişkılık.

- fışkırmak, fışkırtmak, fışkırtılmak, fışkırtma, fışkırtış.
- fışkırdamak, fışkırdatmak, fışkırdatma, fışkırdatış.
- fışıldamak, fışıldanmak, fışıldatmak, fışıldatma, fışıldatış, fışıldı (ses taklidi kelimedir).

fol: fol, folluk.

fos: fos, foslamak, foslatmak, foslatılmak, fosur fosur.

G

gag: gaga, gagalı, gagasız.

- gagalamak, gagalatmak, gagalatılmak, gagalattırmak, gagalama, gagalama, gagalayış.

geç: geç, geç, geçmek, geçilmek, geçtirmek, geçirilmek, geçtirmek, geçtirtilmek, geçtirttirmek, geçtirtilmek, geçtirttirmek, geçme, geçiş, geçit, geçe, geçer, geçmez, geçkin, geçkinlik, geçilmez, geçmiş, geçen, geçici, geçim, geçimli, geçimsiz, geçimsizlik, geçik, geçikli ("geçmek" Rad., Uyg., Çağ., İd., Türkm., Tar., Alt.).

- geçirmek, geçirilmek, geçirtmek, geçirtilmek, geçittirmek, geçirttirilmek, geçirme, geçiriş.
- gecikmek, gecikilmek, geciktirmek, geciktirilmek, geciktirtmek, geciktirtilmek, geciktirme, geciktiriş.
- geçinmek, geçinilmek, geçindirmek, geçindirilmek, geçindirtmek, geçindirtilmek, geçinme, geçiniş, geçinecek, geçince.
- geçişmek, geçişilmek, geçiştirmek, geçiştirilmek, geçiştirtmek, geçiştirtilmek, geçiştirme, geçiştiriş.

geg: genğirmek = geğirmek (Rad., Tar., Kom., Çağ.), geğirti.

gel: gel, gelmek, gelinmek, geltirmek (bu kelime "getirmek" olmuştur), geltirilmek (bu da "getirilmek" olmuştur. Öbür kipler de değişmiştir), gelme, geliş, gelen, gelici, gelin, gelinlik, gelir, gelmez, gelirat, geliratlı, Gelembe, gelincik, gel-git, gele, gelmiye, gelberi.

- gelişmek, gelişilmek, geliştirmek, geliştirilmek, geliştirtmek, geliştirtilmek, gelişme, gelişiş; gelişkin, gelişmiş, gelişik, gelişat, gelişatlı (aşl "kelmek" Rad., Bü. D., Caf., P.P., T.T., An. İnd., U., USp., Müh., İd., Hou.). (Not: Trabzon ve Rize dolayları halkı bugün bile "kelmek" demektedir).

gem: gem, gemli, gemsiz, gemci, gemcilik.

— gemlemek, gemlenmek, gemletmek, gemletilmek, gemlettirmek, gemlettirilmek, gemleme, gemleyiş.

— gem: gemi, gemici, gemicilik, gemilik (aslı “kemi”dir. bk. Di-vân).

gen: genç, gençlik.

— gencelmek, genceltmek, genceltirmek, gencelttirmek, genceltti-rilmek, gencelme, genceliş.

— gençleşmek, gençleşilmek, gençleştirmek, gençleştirilmek, genç-leştirtmek, gençleştirilmek, gençleşme, gençleşiş (“genç” Caf., Uyg.).

— gen (geng): gen, geniş, genişlik, geniz (aslı “kenğes”dir. Rad., Uyg., Kr.).

— genişlemek, genişlenmek, genişletmek, genişletilmek, genişlettir-mek, genişlettirilmek, genişleme, genişleyiş.

gep: gep, gebe, gebelik, gebeş (gebe gibi şişman), gebeşlik.

— gep: gep, gebermek, gebertmek, gebertilmek, geberttirmek, ge-berttirilmek, geberttirtmek, geberttirtilmek, geberme, geberiş, geberim, geberik, gebze (omuz küreği), gebre (atlar tımar edil-dikten sonra ele geçirilen bir kıl ellik ile silinir).

— gebrelemek, gebrelenmek, gebreletmek, gebrelettirmek, gebrele-me, gebreleyiş.

ger: ger, gerek, gerekli, gereksiz, gereklik, gereklilik, gereksizlik, gerekçe.

— gerekmek, gerektirmek, gerektirilmek, gerektirtmek, gerektir-tilmek, gerekme, gereken.

(“gerek = kerek” Rad., Tar., Kom., Tel., Alt., Şor.).

— ger: ger, germek, gerilmek, gerdirmek, gerdirilmek, gerdirtmek, germe, geriş, gergin, gerginlik, gergince, germeşik, geri, gerim.

— gerinmek, gerinilmek, gerindirmek, gerindirilmek, gerindirtmek, gerindirtilmek, gerinme, geriniş, gerinti.

— gerimlemek, gerimlenmek, gerimletmek, gerimletilmeö, gerim-leme, gerimleyiş (hayvan ayağını gererek yürümek). (“kermek” Alt., Kar., Tel., Bar., Uyg., Çağ.).

[“geri” Sümercede “egir”, Arapçada “verâ”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

gerç: gerç, gerçek, gerçekçi, gerçeklik, gerçin.

— gerçeklemek, gerçeklenmek, gerçekletmek, gerçekletilmek, ger-çeklettirmek, gerçeklettirilmek, gerçekleme, gerçekleyiş.

— gerçekleşmek, gerçekleşilmek, gerçekleştirmek, gerçekleştiril-

mek, gerçekleştirtmek, gerçekleştirtilmek, gerçekleşme, gerçekleşiş (kelimenin aslı "kirtü"dür. bk. Divân).

get: getmek, getilmek = gedilmek, getirtmek, getirtilmek, getirttirmek, getirttirtilmek, getme, getiş = gediş, gedik, gedikli, gediksiz, gedikli, getmen, gedeliç.

— get: get, getirmek, getirilmek, getirtmek, getirtilmek, getirme, getiriş (kelimenin aslı "keldürmek"dir. bk. Divân).

gev: gevme, gevilmek, gevdirme, gevdirilmek, gevdirtmek, gevdirtilmek, gevme, geviş, gevşek, gevşeklik, geveze, gevezelik, gevik (rüşvet, köpeğin ağzına atılan nesne).

— gevşemek, gevşetmek, gevşetilmek, gevşettirmek, gevşettirilmek, gevşettirtmek, gevşettirtilmek, gevşeme, gevşeyiş.

— gevremek, gevretmek, gevretilmek, gevrettirmek, gevrettirilmek, gevreme, gevretiş, gevrek, gevreklik (kelimenin aslı "köwremek"dir. bk. Divân).

gez: gez, gezli, gezlik (gez: sazın tellerini geren burguları, tüfeğin nişan alınacak memesi, okun nişanlığı. Bu kelime Farsçaya da geçmiştir).

— gez: gez (defa, kere. Bâzı bölgelerde "kez" şeklinde kullanılır, "bu kez" bu defa demektir (gezek = nöbet, aslı "kezik"dir. bk. Divân).

— gez: gezmek, gezilmek, gezinmek, gezdirmek, gezdirilmek, gezdirtmek, gezdirtilmek, gezme, geziş, gezek (nöbet), gezi, gezgin (seyyar), gezginci, gezinti, gezer, gezici, gezicilik, gezekçi, geziniş, gezinme, gezenti (evden eve dolaşan, o kadın ki gezentinin biridir), gezmek = kezmek. Rad., Kğ., Çağ., Kar., Caf.).

giç: giç, gici, gicik (uyuz).

— gicişmek, giciştirmek, giciştirilmek, giciştirtmek, giciştirtilmek, gicişme, gicişiş ("giçmek" Rad., Kar., Tel.). (bâzı bölgelerde "gicişmek" yerinde "gidişmek" kelimesi kullanılır).

— giç: giç = geç, gece, geceli, gecelik, gececi, gecencilik, geceleyin.

— gecelemek, gecelenmek, gecelenilmek, geceletmek, geceletilmek, geceletme, geceletiş (gece = geçe, Rad., Taran., Türkm., Krş.). ["gece" Sümercede "kişi", karanlık anlamına "gig", Yakutçada "kieşe", Çince "zik", eski Mısırca "ouche", Tombuktucada "kigi". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

gir: gir, giru = geri, gerilik.

— gerilemek, geriletmek, geriletilmek, gerilettirmek, gerileme, gerileyiş ("giru" aslı "kirü"dür. Caf., T.T., An., İd., Man.).

— gir: gir, girmek, girilmek, girdirmek, girdirilmek, girdirtmek,

- girdirtilmek, girdirme, girdiriş, girgin, girginlik, girek (medhal), girmeli, girişli, girinti, girintili.
- girişmek, girişilmek, girişirmek, giriştirilmek, firuştirme, giriştiriş, girişkin (“girmek, kirmek” Rad., Bü. D., Yaz., Caf.).
- git:** git, gitmek, gidilmek, gittirmek, gittirtilmek, gittirtmek, gittirtilmek (son dört kip dilde çok kullanılmaz), gide, gideli, giden, gidici, gidi, gidilik.
- gidermek, giderilmek, gidertmek, gidertilmek, giderttirmek, giderttirilmek, giderme, gideriş.
- gidişmek, gidişilmek, gidiştirmek, gidiştirilmek, gidiş, gidişme (“gitmek, kitmek”, Rad., Kaz., Bar., Caf., An.).
- giz:** giz, gizli, gizlilik, gizlice.
- gizlemek, gizlenmek, gizletmek, gizletilmek, gizlettirmek, gizleme, gizleyiş (“giz, kız, kızlemek” Rad., Caf., Man., İd.).
- göç:** göç, göçmek, göçülmek, göçtürmek, göçtürülmek, göçtürtmek, göçtürtülmek, göçtürttürmek, göçtürttürülmek, göçme, göçüş, göçmen, göçmenlik, göçüm, göçen, göçmüş, göçebe, göçebelik, göçkün, göçer, göçerli, göçük (“göçmek, köçmek” Rad., Alt., Tel., Leb., Tar.).
- göçürmek, göçürülmek, göçürtmek, göçürtülmek, göçüttürmek, göçürttürülmek, göçürme, göçürüş.
- gög:** göğ, göğez, göğeri, göğümsüz, gövde, gövdeli, göğüs, göğüslük.
- göğermek, göğertmek, göğertilmek, göğerttirmek, göğerre, göğeriş.
- göğ: göğ, gök = kök (Rad., Caf., USp., İd.), Gökbori (-ü).
- gök:** gökçe, gökçen, gklük, gökçek, gökçeklik, göğeri (göveri), gökçül, gökez (gög kelimesinde “ge” sesi “ke” iken sonradan yumuşamıştır). (“gök, kök” Rad., Bü. D., Caf., An.).
- göl:** göl, gölcük, gölez, göllü, gölsüz, gölege (göllerde biten, kökü patatese benzer bir bitki).
- göllenmek, göllendirmek, göllendirilmek, göllendirtmek, göllendirilmek, göllenme, gölleniş (“göl, köl” Rad., Bü. D., Caf., İnd.). İd.).
- göm:** göm, gömmek, gömülmek, gömdürmek, gömdürülmek, gömdürtmek, gömdürtülmek, gömme, gömüş, gömeç, gömeçli, gömeçsiz, gömren (yaban soğanı), gömek, gömüldürük (bâzı hayvanların boyunlarına takılan tasma). (“gömmek, kömmek” Rad., Taran., Kg., Bar., Çağ., Alt., Tel., Sag., Kar., Kaz.).
- gön:** gön, göncü, göncülük, gönlü, gönsüz, gönlek = gömlek, gönlekli, gönleksiz, gönlekçi, gönlekçilik.

- gönlemek, gönleklenmek (ilk kelime kullanılmaz). (“gön = kön” Rad., Bar., Kg., Tel., Leb.).
 (“gömlek, gönğlek” Rad., Çağ., Bü. D.).
- gön: gön,, göndermek, gönderilmek, göndertmek, göndertilmek, gönderttirmek, gönderttirilmek, gönderme, gönderiş, gönderi.
- gön: gön, gönenmek, gönenilmek, gönendirmek, gönendirilmek, gönendirtmek, gönendirtilmek, gönenme, göneniş, gönenç, Gönen (durgun su). (Bu kelimenin aslı “gün” olsa gerektir, “gün görmek” refaha ermek demektir).
- gön: gön, gönül, gönüllü, gönülsüz, gönüllülük, gönülsüzlük, gönülden (bu kelimenin “gönğül=gönül” imlâsında yazılması doğru değildir. Çünkü, gön kelimesinin anlamı ayrıdır; kelimenin “gen” ile ilgisi olsa gerektir). (“gönül, köngül” Rad., Taran., Kg., Kom., Uyg., Çağ.).
- göp:** göb, göbek, göbekli, göbeksiz, göbel (bu kelimeyi Rumca sanmak doğru değildir. Türkçede çok kullanılır; Simav’da “Göbel” adında kaplıcalar vardır. “göbelez” kelimesi de küçük köpek demektir).
- gör:** gör, görmek, görülmek, gördürmek, gördürülmek, gördürtmek, gördürtülmek, gördürttürmek, gördürttürülmek, görme, görüş, görü, göre, görgü, görgülü, görgüsüz, görgüsüzlük, görüm, görümce, görümcelik, görücü, görücülük, görür, görmez, görürlük, görmezlik (görmemezlik demek ve yazmak çok yanlış), görmezlikten, görümlük, görmelik, görmece, göreken (Niğde’nin Melendiz yaylasındaki halk arasında “damat” yerinde hâlâ kullanılır. Topal Demir’in soyadı “Göreken”dir).
- görünmek, görünölmek, göründürmek, göründürtmek, göründürtülmek, görünme, görünme, görünüş, görenek, görenekçe, göreneksiz, görünür, görünmez, göreken (damat).
- görüşmek, görüşölmek, görüştürmek, görüştürölmek, görüştürmek, görüştürölmek, görüşme, görüşüş.
- görsemek, görsetmek, görsetilmek, görsettirmek, görsettirilmek, görsettirtmek, görsettirtilmek, görseme, görseyiş (görsemek kelimesi “göstermek” kelimesinin aslıdır). (“görmek, körmek” Rad., Bü. D., Caf., An. İnd., İd.).
- gös:** gös, göstermek, gösterilmek, göstertmek, göstertilmek, gösterttirmek, gösterttirilmek, gösterme, gösteriş, gösterişli, gösterişsiz, göstermelik, gösteri (yenidir). (kelimenin aslı “görsemek”dir; hâlâ bâzı bölge köylerinde “görsemek” kullanılır).
- göt:** göt, götlük (bir günlük yer), götlek, götün-götün (arka ar-

kaya gitme), göten = göden (kalın bağırsak), göte = göre (cüce, Farsçadaki "kütâh" kelimesi herhalde Türkçeden geçmiştir. Kısa boylu adama da "göde" denir. Göde Mehmet Han, tarihçe meşhurdur. Farsçada "gûdek" çocuk anlamınadır), götük = gödük (kelimenin aslı "Köt"dür. bk. Divân).

- götürmek, götürülmek, götürtmek, götürtülmek, götürttürmek, götürttürülmek, götürme, götürüş, götürü (toptan ve ölçmeden, tartmadan yapılan alışveriş). ("götürmek, kötürmek" Rad., Kom., Kar., Yaz., Caf.).

göv: göv, göveç, göveçlik, göveçli, göveçsiz, gövercin (aslı "göğercin"dir). (kelimenin aslı "köy" olsa gerektir. bk. Divân. Anadolu'nun bir çok yerlerinde "göğec" denir).

[güveç, göğec: Lâtince "cupa", Fransızcada "cuvette". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

göz: göz, güzel, güzellik, güzelce, gözlü, gözsüz, gözsüzlük, gözgülü, gözgü, gözgülü, güzel (büyük gözlü kalbur), gözlük, gözlüklü, gözlükçü, gözlükçülük, gözcü, gözcülük, gözde, gözdelik, gözeği (letâfetli, sevimli: çok gözeği bir yavru), gözen (gözleri çok güzel olan bir cins geyik). (Göz-köz, Rad., Bü. D., Caf., T.T., İd.). (güzel kelimesini "güzel" şeklinde yazmak yanlıştır. Kelimenin "göz" ile ilgisi yoktur; çepel, güzel.. hep böyledir. B. Keresteciyan bile bu kelimenin "göz" ve "el"den yapılmış olduğunu söylemektedir). (güzel kelimesini "güzel" imlâsında yazış ve söyleyiş Makedonya ağızıdır. Onlar, söylemek kelimesini "süylemek" diye konuşurlar).

- gözemek, gözenmek (göz-göz seyrek dikiş dikmek).
- gözetmek, gözetilmek, gözettirmek, gözettirilmek, gözettirtmek, gözettirtilmek, gözetme, gözetiş.
- gözellenmek, gözelletmek, gözelletilmek, gözelleştirmek, gözelletirilmek, gözellenme, gözelleniş.
- güzelleşmek, güzelleşilmek, güzelleştirilmek, güzelleşme, güzelleleşiş.
- gözükmek, gözükülme, gözüktürmek, gözüktürülmek, gözüktürtmek, gözüktürtülmek, gözükmek, gözükmek.

güç: güç, güçlü, güçsüz, güçlülük, güçsüzlük, güçlük, gücile, gücün (güç - küç" Rad., Bü. D., Caf., An. İnd.).

- gücünmek, gücünmek, gücendirmek, gücendirilmek, gücendirtmek, gücendirtilmek, gücünme, gücünme, gücünme, gücünme.
- (güçük kelimesinin kökü de "güç" gibi görünürse de bu kelimenin aslı "kiç"dir. Nitekim Divân'da "kiçik" geçmektedir. Güçük

kelimesinin aslını "küç"den getirmek doğru olmasa gerektir. Dilimizde "C" ve "d" değişimleri yüzünden güdük kelimesi küçük olsa gerektir. Kelime Farsçaya da geçmiştir).

- küçülme, küçültme, küçültülmek, küçülttürmek, küçülttürülmek, küçülme, küçülüş.
- küçümsemeö, küçümsemek, küçümsetilmek, küçümseme, küçümşeyiş.

gül: gül, gülmek, gülünmek, güldürmek, güldürülmek, güldürtmek, güldürtülmek, güldürme, güldürüş; gülez, gülmez, gülünç, gülüm, gülecek, gülünecek, gülen, gülücü (aslı "külmek" Rad., Bü. D., Caf., İd.).

- gülüşmek, gülüşülmek, gülüştürmek, gülüşme, gülüşüş.
- gülümsemek, gülümsemek, gülümsetmek, gülümsetilmek, gülümseme, gülümşeyiş.

güm: güm (ses taklididir): güm-güm davul çalınıyor.

- gümbürdemek, gümbürdetmek, gümbürdetilmek, gümbürdeme, gümbürdeyiş; gümbürtü, gümbür-gümbür.
- gümbürdemek (arşlan, deve gibi hayvanlar homurdanmak). (ses taklididir).
- güm: güm, gümüş, gümüşlü, gümüşsüz, gümüşü (gümüşe benzer).
- gümüşlemek, gümüşlenmek, gümüşletmek, gümüşletilmek, gümüşleme, gümüşleyiş.
- gümüşlemek, gümüşleşilmek. ("gümüş = kümüş" Rad., Bü. D., Yaz., Caf.).

gün: gün, güneş, güneşli, güneşlik, günüz, gündüz, gündüzlü, gündüzlük, gündüzün, günde, gündelik, günlük, günlü, gündelikçi, gündelikli, gündelikçilik, güneş, gündem (yenidir, ruznâme).

- güneşlemek, güneşlenmek, güneşlenilmek, güneşleme, güneşleyiş. ("gün - kün" Rad., Bü. D., Caf., An. İnd.).

[gün, Sümerce "kun", Baskça "egun", Amerika yerlilerince "gunia", Fince "siung", Slavca "sun", Mançuca "ckun", Tonguzca "chün", Arapça "cün (akl)", Frikyalılarca " ", Almanca "sonne", İngilizce "sum", Çince "kong ve sing". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

- gün: gün, günlük, günlükçi (günlük, yakıldığı zaman güzel koku veren bir çeşit sakız. Sanskritçede "kunduraka", Farsça "gündür" ve "günü". Dilimize de Sanskritçeden veya Farsçadan girmiş olmalıdır. Günü kelimesi günlük ve künlük olmuştur. Bu kelimenin aslı "köymek" olmalıdır. bk. Divân).

— gün: gün, günü, günücü, günücülük (günü “hased” anlamına hâlâ Anadolu’da kullanılır).

— günölemek, günölenmek, günöletmek, günöletilmek, günöleme, günöleyiş (günölemek fiilinin kökü “küni” olmalıdır. bk. Divân).

güp: güp, güpre, güpreli, güpresiz, güprelik, güprecî.

— güprelemek, güprelenmek, güpreletmek, güpretilmek, güpreleme, güpreleyiş.

gür: gür, gürlük, güre (vahşî demektir; güre hayvan = vahşî hayvan), güren (kızılçık), gürek = gürevik (çağlayan, güreleyerek akan su), gürek, gürbüz, güerce, gürgen, güreş, güreşçi.

— gürlmek, gürlenmek, gürltmek, gürltilmek, gürlttilmek, gürlme, gürlme, gürlüyüş; gürltü, gürltücü.

— gürlşme, gürlşilmek, gürlştirmek, gürlştirilmek, gürlşme, gürlşiş. (“gür”, “Kur” yiğit, cesur. Rad., Tel., Koy., Bar.).
[gür, Sümercede “gurgur”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.).

güt: güt, gütmek, güdülmek, güdtürmek, güdtürölmek, güdtürme, güdtürüş; güde (hayvan sürüsü), güdüm, güdümlü, güdemeç (eski Mahalle Mekteplerinde hocanın dersi gütmek için elinde bulundurduğu ince çubuk veya kirpi kalemî), güdücü, güdücü-lük, güden (“gütmek = kütmek = küzmek” Rad., Bü. D., Caf., Man.).

güv: güv, güvenmek, güvenilmek, güvendirmek, güvendirilmek, güvenme, güveniş; güvenç, güveni (sana güvenim yok). (bu keli-menin aslı “kıvanmak” olsa gerektir).

(“güvenmek, küvenmek” Rad., Uyg., Çağ., Caf., Krş.).

— güve: güve, güvelli, güvesiz.

— güvelenmek, güvelenilmek, güveletmek, güveletilmek, güvelen-me, güvelenış. (aşlı “küye”dir, bk. Divân).

güy: güy, güymek, güynömek, güynölmek, güyündürmek, güyün-dürölmek, güyünme, güyünüş; güyük, güymen (râsıd), güynük, güyderi.

— güynömek (çocuk ağlaya ağlaya dermansız düşmek).

— güy: güy, güyegü = güvegi (güveyi), güveyilik (aşlı “küdehgi”-dür. bk. Divân).

güz: güz, güzölük, güzün (güz mevsimi). (“güz, küz” Rad., Bü. D., Yaz., Caf.).

H

hak: hak, hakan, hakanlık. Han kelimesi de bu âiledendir (aslı “Xan, Xakan, Kaan”. bk. Divân. “ilk iki kelimedeki “X” harfi, Osmanlıcadaki -noktalı h olan- “hı” harfini göstermek üzere yazılmıştır”).

hal: hal, halı, halıcı, halıcılık (aslı “kalı”dır. Türk ve Uşak Halıcılığı adlı kitabımıza bakınız). (“kaling - çeyiz, çehiz” bk. Divân).

han: han, hanlık, hanım (“m” harfini dişilik belgesi sayanlar yapıyorlar. Türk Büyükleri ve Türk Adları kitabıma bakınız).

har: har, harın = arın (armak fiilinden gelmiş olmalıdır) yorgun argın.

[“harın” Sanskritçede “hary = haryami”, Yunancada “ ”, İngilizcede “to harry”. B. Keresteciyan D.E.(L.T.)].

— har: harlamak, harlatmak, harlatılmak, harlama, harlayış, harıl-harıl, harlak, harlayık (ses taklidi).

haş: haş, haşarı, haşarılık, haşarlaşmak (bu kelimeyi Arapçadan gelmiş sanmak yanlıştır; aslı “aşarı”dır. “başarı gibi”).

— haş: haş, haşlamak, haşlanmak, haşlatmak, haşlatılmak, haşlattırmak, haşlama, haşlayış, haşık, haşıl-haşıl.

hat: hat = hatun (aslı “katun”). (“katun” Rad., Yaz., Caf., USp., İd.), (“kayın, kayaş” hep bu kökdendir).

hav: hav, havlu, havsız (aslı “kav” olsa gerektir).

— hav: hav, havhav, havhavcı.

— havlamak, havlatmak, havlatılmak (ses taklididir).

hay: hay, haykırmak, haykırılmak, haykırtmak, haykırtılmak, haykırtma, haykırtış.

— haylamak, haylanmak, haylatmak, haylattırmak, haylattırılmak, haylatma, haylatış.

— haydamak, haydanmak, haydatılmak, haydama, haydayış, hayta, haytalık, haylaz, haylazlık, Haymana, hay, huy.

— hay: hay, haylı. (bu kelime Farsçaya da geçmiştir).

her: her, herek, herekli, hereksiz, herekçi.

hıç: hıçkırmak, hıçkırtmak, hıçkırtılmak, hıçkırtma, hıçkırtış, hıçkırık.

hır: hır, hırlamak, hırlatmak, hırlatılmak, hırlattırmak, hırlama, hırlayış, hırıldı (ses taklidi kelimelerden).

[“hır” Arapçada “hırhar”, Sümrce “khalkahal”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

— hır: hır, hırlı, hırsız, hırsızlık (hırsız kelimesini Arapçanın “hır = hayır” kelimesinden bozma sanmak yanlıştır. Kök, Türkçedir. Hâlâ Anadolu’da “hırlı bir adam değildir” diye kullanılır).

hırç: hırç, hırçın, hırçınlık.

— hırçınlanmak, hırçınlanılmak, hırçınlanma, hırçınlanış.

hız: hız, hızlanmak, hızlatmak, hızlatılmak, hızlattırmak, hızlanma, hızlanış, hızlı.

[eski Almancada “heir”, İngilizcede “heat”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

hop: hop, hoplamak, hoplatmak, hoplatılmak, hoplattırmak, hoplama, hoplayış, hop-hop, hoplatan.

hot: hot = hotoz = kotoz (aslı “kotoz” dur. Kotas denilen ve Türkistan’da bulunan bir cins öküzün kuyruğundan yapılan tuğ ve başa takılan süs).

[Sanskritçede “cuda”, Farsçada “hude”, İngilizcede “hood”, Rusçada “kontaç”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

hor: hor, horlamak, horlanmak, horlatmak, horlattırılmak, horlanma, horlanış, horluk.

— hor, horlamak, horlatmak, horuldamak, horuldanmak, horuldatmak, horultu.

hort: hort, hortlamak, horlatmak, hortlatılmak, hortlama, hortlayış, hortlak.

hoş: hoş, hoşlanmak, hoşlanılmak, hoşlatmak, hoşlatılmak, hoşluk, hoşmerim (kök şüphelidir).

hönk: höngürmek, höngürtmek, höngürtü (ses taklidi kelimelerden).

hör: hörgüç, hörgüçlü, hörgüçsyz (kökü, dalga anlamına olan “örküç” olsa gerektir).

hud: hud = huda (aslı “kutay”dır. bk. kut).

(bu kelimeyi Farsça sananlar, bir de tuhaf uydurma ile “huda-y”.. demişlerdir. Halbuki, aslı ve kökü Türkçe “kut”dandır. Nitekim kuzey Türkleri “kutay” derler. Eski Türkçede “idi kut” sözü vardır. Bu kelime İngilizce ve Almancaya dahi geçmiştir). (Farsçadaki “hud” kelimesinin aslı “hûz”, bunun aslı “uz”dur. Hozistân güney batı İran’da bir bölgedir. Bâzı metinlerde “hud” yerine “hoz” geçmektedir).

- ih:** ih, ihmak, ihilmek, ihtirmek, ihtirilmek, ihtirtmak, ihtirtilmek, ihtirma, ihtiriş.
- ihirmak, ihirilmek, ihirtmak, ihirtilmek, ihirttirtmak, ihittirt-tirilmek, ihtma (ses taklididir; en çok develerle ilgilidir).
- ik:** ik, ıkmak, ıkmak, ıkındırmak, ıkındırılmak, ıkıntı, ıkınç.
- ıkılmak, ıkılanmak, ıkılandırmak, ıkılandirtmak, ıkılanma, ıkı-lanış (“ık” bk. Divân).
- il:** il, ılık, ılıklığ ılıkça, ıldırım = yıldırım, ıldız = yıldız, ildir - ildir, ıldırak, ilgin.
- ıldıramak, ıldıratmak, ıldıratılmak, ıldıratma, ıldıratiş.
- ılmak, ılınmak, ılıtmak, ılıtılmak, ılıtılma, ılıtış.
- ılıklanmak, ılıklatmak, ılıklattırılmak, ılıklatma, ılıklandı.
- ılıklaşmak, ılıklaştırmak, ılıklaştırılmak, ılıklaşma, ılıklandı (aslı “yılmak”dır. bk. Divân, Rad., Alt., Tel., Leb.).
- il: il, ılgarmak, ılgarılmak, ılgartmak, ılgar, ılgarcı.
(kelimenin kökü “ilk” olsa gerektir. ılgar etmek: Osmanlıcada baskın etmek ve doyumluk almak anlamındadır. Eski zamanlar-da ilki için ılgar edildiğinden biz bu kanışa vardık).
- im:** im, imanmak (kayırmak, himaye etmek), imanılmak, imandır-mak, imanma, imanış.
- imızganmak, imızganılmak, imzgandırmak, imızganma, imız-ganı.
- [B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Nepal dilindeki “im-sa” ve “yemsa” kelimeleriyle bir yakınlık bulmaktadır].
- inç:** inç, inçkirmek, inçkırılmak, inçkırık, inçkırı (ses taklididir).
- ir:** ir, ırmak, ırılmak, ırdırmak, ırdırılmak, irak, iraklık, irakça, ırım, ırmak.
- ıramak, ıranmak, ıratmak, ıratılmak, ıratırmak, ırama, ırayış.
- ıraklaşmak, ıraklaşmak.
- (“ır = yır, yıramak. Rad., Uyg., Kom., Tub.).
- ır: ırlamak, ırlanmak, ırlatmak, ırlatılmak, ırlattırılmak, ırlama, ırlayış, ır, ırcı, ırlayıcı (“ır, yır” türkü, koşma. Rad., Bar., Az., Kom., Kaz.).
- (ır, ıra: utanma. ırsız: bar-bar bağırarak çocuk “Batı Anadolu”, bk. Divân).
- ır: ır, ırgalamak, ırgalanmak, ırgalatmak, ırgalatılmak, ırgala-ma, ırgalayış, ırgantı (“ırgamak = sallamak”, Rad., Kg., İd.).

— ır: ır, ırmak.

ırk: ırk (kader, tâlih) Rad., Caf., T.T., An. İnd.). Bugün bu kelime Anadolu'nun bazı bölgelerinde ve hele aşık oyunu'nda kullanılır).

ıs: ıs, ismak, ısılmak, ısırtmak, ısırtılmak, ısırtmak, ısırtılmak, ısırttırılmak, ısırttırma, ısırttırış. ("ısmak" kapamak = ağzın ısıl-sın!).

— ısırmak, ısırılmak, ısırtmak, ısırtılmak, ısırttırılmak, ısırttır-tmak, ısıрма, ısırış; ısırgan ("ısırmak" Rad., Müh., İd.).

— ıs: ıs, ıssız, ıssızlık (sâhip anlamına olan bu kelime "ölmek üze-redir; yalnız "ıssız" kelimesinde kalmıştır ("ıslak" kelimesinin kökü "su"dan gelir).

(Kelimenin aslı "izi [idhi]"dir; sahip anlamındadır. Tanrı anla-mına da gelir. "izi kut" sözü de buradandır. Caf., USp., Kr., Rad., Uyg., Çağ. Farsçada Tanrı anlamına gelen "izid" kelimesiyle ilgisi vardır).

— ıs: ıs, ısı, ısıcak = sıcak, sıcaklık, ısıtma = sıtma, sıtmalı.

— ısınmak, ısınılmak, sındırmak, ısıtırmak, ısıtıtılmak, ısınmış, ısınık (kelimenin aslı "ıs" ve "ıs"dır. Rad., Müh.). ("esimek" Caf., U., İd.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) "isi" ve "ısığ" kelimeleri ile Lâtin-cedeki "hesus" ve "esus", Almancadaki "heiss", Sanskritçedeki "us" ve "osâmi" kelimeleri ile karşılaştırmaktadır].

— ıs: ıs, ısmarlamak, ısmarlanmak, ısmarlatmak, ısmarlatılmak, ısmarlattırmak, ısmarlama, ısmarlayış, ısmarış (bu kelime Türkçe değildir. Farsçanın "sipariş" kelimesinden bozulmuştur. Bâzi köylerde "ısmarış" derler ki sipariş demektir).

ış: ış, ışık, ışıl, ışın, ışkın, ışıklı, ışıksız.

— ışımak, ışıtmak, ışıtlamak.

— ışılmak, ışılanmak, ışılatmak, ışılattırmak, ışılatma, ışılanış.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), Sümerce'de parlayan anlamına ge-len "asag" ve Zendcede yine bu anlama gelen "uchi", Sanskrit-çede şafak anlamına olan "ucha", Yunancada " " kelime-leriyle bunu karşılaştırmaktadır].

— ış: ış, ışkırmak, ışıktılmak, ışıktırtılmak, ışıktırma, ışıktırış (kelimenin aslı "ışkırmak"dır; ılık çalmak demektir).

— ışıktı, ışıktık (toprakta yapılan, içerisine su konularak çalı-nan düdüğü). (ses taklididir).

iç: iç, içlek, içlik, içeri, içerilek, içerilik, içkil, içkilli, içkin, içten, içli, içsiz, içki, içkili, içkisiz, içim, içimli.

— içmek, içilmek, içirmek, içirilmek, içirtmek, içirtilmek, içirttirilmek, içirme, içiriş, içirim (“içmek”, Rad., Caf., An. İd.).

— içkillenmek, içkillenilmek, içkillendirmek, içkillendirilmek, içiçkillendirtmek, içkillendirtilmek, içkillenme, içkilleniş.

— içerlemek, içerlenmek, içerlenilmek, içerenlendirmek, içerenlendirilmek, içerenlendirtmek, içerenlendirtilmek, içerenleme, içerenleş.

id: izi (idhi) sahip, Tanrı (Rad., Uyg., Çağ., Müh., İd., Tar.). Türk dillerinde yaygın olan bu kelimenin okunuşu “iz” gibi olacaktır. B. Keresteciyan (D.E.L.T.) Sanskritçede yüksek ve birinci anlamına olan “adi”, Fenikecede efendi anlamına gelen “édoum” kelimeleri ile bunu karşılaştırmakta ise de Moğolca ve Farsça ile karşılaştırmamıştır. Onları da ben yapıvereyim. Moğolcada sahip anlamına “idi”, Farsçada Tanrı anlamına “izid” kelimeleri vardır. Eski Farsçadaki “yezd” kelimesi bunun aslı olmalıdır; “ehrimen” karşıtıdır. Irak’taki “yezidîler”e “yezdîler” demek daha doğrudur.

iğ: iğrenmek, iğrenilmek, iğrendirmek, iğrendirilmek, iğrendirtmek, iğrendirtilmek, iğrenme, iğreniş.

— iğrenç, iğrençlik, iğrenti, iğrenecek, iğrenilecek, iğrenen, iğrengeç, iğde, iğdelik (kelimenin kökü “yiğ”dir; kötü koku anlamı nadır. Nitekim: yiygir, yiygir kokuyor, derler (“yigrenmek” bk. Divân).

— iğ: iğdiş = iğdiç, iğdişlik, iğdin, iğde, iğcil (kelimenin kökü hastalık anlamına gelen “ig” olsa gerektir).

— iğ: iğne, iğnelik, iğneci, iğnecik, iğneli, iğnesiz.

— iğnelemek, iğnelenmek, iğnelenilmek, iğneletmek, iğnelettirmek, iğneletme, iğneletiş.

(“iğ, ik, yiğ” Rad., Tel., Alt., Leb.).

(burada kök olan kelime “iğ ve yiğ”dir; “ne” ektir. Küçüklük bildirir. Mersin yaylalarında “Gözne Pınarı” vardır).

ik: ik, iki, ikilik, ikili, ikişer, ikicil, ikinci, ikincilik, ikircim (tereddüt eden), ikircimlik, ikilikçi, ikilikçilik, ikircin, ikindi, ikindiyin, ikiz, ikizlik, ikizli.

— ikilemek, ikilenmek, ikiletmek, ikiletilmek, ikileme, ikileyiş (kelimenin kökü, “ikki” olsa gerektir).

il: il, ilik, ilikli, iliksiz.

— iliklemek, iliklenmek, ilikletmek, ilikletilmek, iliklettirmek, ilikleme, ilikleyiş (“ilik = yilik” Rad., Kar., İd., Alt., Leb.).

— il (él): il, ilç (elçi), ilçilik (elçilik), ilti (elti), illik (éllik), ileri, ile.

— iletmek, iletilmek, ilettirmek, ilettirilmek, ilettirtmek, iletme, iletış.

— ilerlemek, ilerletmek, ilerletilmek, ilerlettirmek, ilerlettirilmek, ilerleme, ilerleyiş (“il” Rad., Caf., İd., Krg., Kaz., Bar.).

(Bu kelimeler bugün “e = é” sesiyle kullanır).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) il kelimesiyle Keltçe kabiyle anlamına gelen “fuil”, Yunanca yine bu mânâyâ gelen “ ”, Sümerce “illat”, Orta Hindcede “khili”, Arapçada “cîl” ve “âl” kelimelerini karşılaştırmaktadır.]

[B. Keresteciyan “iletmek” kelimesini, Yunancada göndermek anlamına gelen “ ” ve “ ” kelimeleri ile ilgili görmektedir].

— il: il, ilmik, ilmikli, ile.

— ilmek, ilinmek, ildirmek, ildirtmek, ildirtilmek, ildirttirmek, ildirtme, ildirtış.

— ilişmek, ilişilmek, iliştmek, iliştirilmek, ilişme, ilişiş, ilişik, ilişkili, ilişiksiz.

— ilenmek, ilenilmek, ilendirmek, ilendirtmek, ilendirtilmek, ilenme, ileniş, ilenç, ilenti (“ilmek” Rad., Caf., Uyg. İd.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) “ile” kelimesiyle Keltçede bu anlama gelen “le”, Tibetçede “la” ve “da”, Cava dilindeki “lan”, Laosçadaki “le”, Orta Hindçedeki “lo”, Bengal ve Sikkim dilinde “la”, Nepalcedeki “le” ile karşılaştırmaktadır].

ilk: ilk, ilkin, ilkinlik, ikinci (bk. Divân).

im: im, imdi, imçe = imece, imik = emik, imre = emre.

— imrenmek, imrenilmek, imrendirmek, imrendirilmek, imrendirtmek, imrendirtilmek, imrenme, imreniş.

(“im” ve “yim” Rad., Alt., Tel.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu imrenmek kelimesi ile Yunanca arzu anlamına gelen “ ” ve hayret anlamına gelen “emiror” kelimeleriyle bir yakınlık bulmaktadır].

in: in, inanmak, inanılmak, inandırmak, inandırılmak, inandırtmak, inandırtılmak, inanma, inanış, inanlı, inanç, inak.

(bu kelime Arapçanın "ıyman" kelimesinden bozulmuşsa benziyorsa da bu anlam Doğu Türkçesinde "ışanmak" kelimesiyle anlatıldığı gibi Divân'da "inanmak ve inanç" kelimeleri geçmektedir).

— in: in, inli, insiz, İnönü (dağ hayvanlarının durağı, kaya oyukları). ("in" Rad., Bü. D., İd., Hou.). (Divân'da "yin" ve "yın" dahi geçer).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Brezilya yerlileri dilinde "ev" demek olan "in", İzlandacada "inni", Sümercede yine bu anlamda olan "unu", Asurcada "unu", Berbercedeki "ihnen", Anglosaksonlardaki "inu", Yunancada "euvi", Japoncadaki "ana" kelimeleriyle karşılaştırmıştır].

— in: in, ince, incelik, incecik, incerek, incik (kökü "yınçge" ve "yınçge" olmalıdır. bk. Divân).

— incelemek, incelenmek, inceletmek, inceletilmek, incelettirmek, incelettirilmek, incelve, inceleyiş.

— incelemek, incelenilmek, incelendirmek, incelendirilmek, incelendirtmek, incelendirtilmek, incelendirme, incelendiriş.

— inceleşmek, inceleşilmek, inceleştirmek, inceleştirilmek, inceleştirme, inceleştirilmiş.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Lâtincedeki sıkıntı, eziyet anlamlarına gelen "ango" ve Almancadaki "engen" kelimeleri ile bir yakınlık görmektedir].

— in: inmek, inilmek, indirmek, indirilmek, indirtilmek, indirme, indiriş.

— indirici, inik, inikli, ingebe, ingin, ingil, inek, ineklik, inekçi, inekçilik, inekli, ineksiz, ini (küçük kardeş). ("inmek" Rad., Kaz., Sağ., Tob., Divân'da "yınmak" dahi geçmektedir).

(Bu kelimeler bugün "é" sesiyle kullanılır).

inç: inç, incimek, incinmek, incitilmek, incitmek, incittirmek, incitcittirilmek, incittirtilmek, incitme, incitiş (incidiş), inciden, incidici.

(kelimenin aslı "eyinç"dir; rahat anlamınadır. Caf., T.T., An. İnd., kelimenin sonuna "i" gelmekle anlamda değişiklik olmuştur).

ing: ing, İnglemek, İnglenmek, İngletmek, İngletilmek, İngletme, İngletiş.

— inlenmek, inlenilmek, inlendirmek, inlendirtmek, inlendirtilmek, inlendirtme, inlendirtiş.

— inilti, iniltisiz, iniltili.

(Farsçadaki “enîn” kelimesiyle karşılaştır).

ip: ip, iplik, iplikçi, ipli, ipsiz, ipsizlik, ipek, ipekli, ipeksiz, ipekçi, ipekçilik, ipeklik, ibik, ibikli, ibiksiz.

— iplemek, iplenmek, ipletmek, ipletilmek, iplettirmek, iplettirilmek, ipletme, ipletiş (kelimenin aslı “yıp, yip”tir. Rad., Alt., Tel., Taran., Leb., Küw., Kom.).

ir: ir, irken, irte, irce, irkence, irkenci, irgeç.

— irtелеmek, irtelenmek, irtелеtmek, irteletilmek, irtelettirmek, irtelettirilmek, irteleme, irteleyiş.

— irtelenmek, irtelendirmek, irtelendirilmek, irtelettirmek, irteletme, irteletiş.

(Bugün bu kelimelerin ilk harfleri “é” sesiyle söylenir. kelimenin Divân'daki imlâsı “erken” dir. Buna göre kökün “erk” olması gerektir).

— ir: ir, irmek, irilmek, irdirmek, irdirilmek, indirme, irdiriş.

— irişmek, irişilmek, iriştirmek, iriştirilmek, iriştirtmek, iriştirilmek, irişme, irişiş.

— iri, irilik, irice, irili, irmik, irmikli.

(Bu kelimelerden bir takımlarının ilk sesleri “e” söylenmektedir).

irk: irk, irkmek, irkilmek, irktirmek, irktirilmek, irktirme, irktiriş.

— irkitmek, irkitilmek, irkittirmek, irkittirilmek, irkitme, irkitiş; irkinti.

(“irmek” Rad., İd.).

is: is, isli, islilik, islice.

— islice, islenmek, isletmek, isletilmek, isletme, isletiş (kelime Divân'da “ış” şeklinde geçer. Krs., Rad., Kaz., Uyg., Çağ.). Divân'da “ıslanmak = islenmek” dahi vardır. bk. Divân.

ist: istemek, istenmek, istetmek, istettirmek, istettirilmek, isteme, isteyiş, istekli, isteksiz, isteksizlik.

(“ist” Caf., USp., Müh.). (Bu kelime Türkçe değildir; eski Türkçede yoktur. Sanskritçeden geçmiştir).

iş: iş, işemek, işenmek, işetmek, işettirmek, işettirilmek, işeme, işeyiş, işeğin, işenti (bu kelimenin aslı “eşemek”tir).

— iş: iş, işçi, işçilik, işli, işsiz, işsizlik, işlek, işleklik, işleyen, işleyici.

— işlemek, işlenmek, işletmek, işletilmek, işlettirmek, işletme, işletiş.

— işlenmek, işlenilmek, işlendirmek, işlendirilmek, işlenme, işleniş. “iş = ış” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An. İnd.).

— iş: iş, eşitmek, eşitilmek, eşittirmek, eşittirilmek, eşittirtmek, eşittirtilmek, eşiten, eşitici, eşitmez, eşitmezlik. (“eşitmek” Rad., Caf., T.T., An., İnd., Leb.) (Bu kelimelerin de ilk harfleri “e” ile seslendirilmektedir).

it: it, itlik.

— itlenmek (köpek huylu olmak). (“it = ıt” Rad., Soy., Caf.).

— it: it, itmek, itilmek, ittirmek, ittirilmek, ittirtmek, ittirtilmek, itme, itiş.

— itişmek, itişilmek, itıştırmek, itıştırmek, itıştırtmek, itişme, itişiş.

— itimek, ititmek, itirtmek, ititilmek, itittirmek, ititme, ititiş (“bilemek” demektir. Hasta kelimelerdendir). (“itimek” Rad., Alt., Tel., Şor., Leb.).

(İtegin = tegin, bir adı da “ars” olan derisi kıymetli bir küçük hayvan. Kelimenin kökü “it” olsa gerektir. B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Çincedeki “tiao”, “hoen” ve Japonca-daki “ten” kelimelerini ilgili görüyor).

iv: iv, ivmek, ivilmek, ivitlemek = evetlemek, ivme, iviş.

— ivedi, ivedilik, ivedici, ivetçi, ivegen, ivecen, ivecenlik, ivgen.

— ivirmek, ivirilmek, ivirtmek, vrtilmek, ivirme, iviris, ivrik (tah-ta kaydırak).

(“iv = ev” Rad., Kar., Uyg., K. B., İd.).

(B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Sanskritçe gitmek anlamına olan “av” ve “yava”, Japoncada yine gitmek demek olan “ ” ve Zendcedeki “av” kelimelerini karşılaştırmaktadır].

iyi: iyi = eyi, iyilik = eyilik, iyice.

— iyiletmek = eyiletmek, iyiletilmek, iyilettirmek, iyilettirilmek, iyiletme, iyiletiş.

— iyileşmek = eyileşmek, iyileşilmek, iyileştirmek, iyileştirilmek, iyileşme, iyileşiş (aslı “ezgü = edhgu” Rad., Caf., Müh., Karş.).

iz: iz, izci, izcilik, izinde.

— izlemek, izlenmek, izletmek, izletilmek, izlettirmek, izlettirilmek, izletme, izletiş (“İz” Rad., Tar., Özb., Kg., Kom.).

K

kaç: kaç, kaçmak, kaçılmak, kaçırmak, kaçırılmak, kaçırtmak, kaçırtılmak, kaçma, kaçış.

— kaçınmak, kaçınılmak, kaçındırmak, kaçındırılmak, kaçındırtmak, kaçınma, kaçınış.

— kaçırmak, kaçırılmak, kaçırtmak, kaçırılmak, kaçırma, kaçırış.

— kaçırmak, kaçışılmak, kaçıştırmak, kaçıştırılmak, kaçışma, kaçışış.

— kaçak, kaçaklık, kaçakçı, kaçakçılık, kaçık, kaçıklık, kaç-göç, kaçamak, kaçkın ("kaçmak" Rad., Bü. D., Caf., İd.).

— kaç:, kaçlı, kaçlık, kaçınıcı, kaçtı, kaçan (kaçgının), kaçar (Kacar, büyük bir Türk boyudur. İran'da ve Batı Anadolu'da bulunurlar. Atalarım Uşak Kacarlarındandır. Aslı "Kaçkar" ve "Koçkar" şeklinde dahi geçmektedir).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.). Kaç: Sanskritçe "kıyat ve kati", Lâtinçe "quouts", Penalce "kadjo", Yunanca " "].

kaf: kaf, kaftan (kaptan), kaftanlık, kaftanlı, kaftancılık.

(kelime Türkçedir. Farsçada "k" yoktur. "kaplamak ve kapamak" ile ilgilidir. Hâlâ Anadolu'da önu kapalı üst geyisine "kapama" denir).

kak: kak, kaklık, kaka, kakalı, kakaç.

— kaklamak, kaklanmak.

— kakalaşmak, kakalaşılmak.

— kakırdamak, kakırdanmak, kakırdatmak, kakırdatılmak, kakırdama, kakırdayış.

— kaklaşmak, kaklaştırmak, kaklaştırılmak, kaklama, kaklayış. ("kak" Rad., Tel., Alt., Kg., Tar., T.T.).

— kak: kak, kakmak, kakılmak, kaktırmak, kaktırılmak, kakma, kakış.

("kakmak" Rad., Bü. D.).

— kak: kak, kakımak, kakınmak, kakıtmak, kakıtılmak, kakıttırmak,, kakıma, kakıyış, kakınç (Divân'da "kakumak" şekli de vardır).

["kak, kaka" Farsçada "keke = keki", İtalyancada "kakare", Yunancada " "]. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

kal: kal, kalmak, kalınmak, kalınılmak, kalındırmak, kalındırılmak, kalma, kalış, kalıntı, kalmış, Kalmuk, Kalgay, kalan, kalık, kalı = halı, kala, kalay, kalaylı, kalaysız, kalak, kaltaban, kaltabanlık.

— kalaylamak, kalaylanmak, kalaylatmak, kalaylatılmak, kalaylattırmak, kalaylama, kalaylayış (“kal” Rad., Bü. D., Caf., An. İd.).

— kal: kal, kalın, kalınlık, kalınca.

— kalınlatmak, kalınlatılmak, kalınlattırmak.

— kalınlaşmak, kalınlaşılmak, kalınlaştırmak, kalınlaşma, kalınlaşış (“kalın” Rad., Bü. D., Caf., İd.).

— kal: kal, kaldırmak, kaldırılmak, kaldırtmak, kaldırtılmak, kaldırtılmak, kaldırttırılmak, kaldırtma, kaldırtış, kaldırım, kaldırımcı, kaldırımcılık, kaldırımlı, kaldırımsız, kalkan.

(Bu kelimenin aslı “kal” olmaktan ziyade “kalk” dır. Kaldırım kelimesinde kalmak anlamından ziyade kalkmak kavramı vardır). Kaldırmak kelimesini kalkmak fiilinin geçimli şekli olan kaldırmak ile karıştırmamalıdır. Kalmak fiilinden gelen kaldırmak, geçmek, bırakmak demektir.

kalç: kalç, kalça, kalçalı, kalçak, kalçın, kalçınlı, kalçınlık.

— kalçınlamak, kalçınlanmak, kalçınlatmak, kalçınlattırılmak, kalçınlatma kalçınlatış.

kalk: kalk, kalkmak, kalkılmak, kalktırmak, kalktırmak, kalktırılmak, kalktırtma, kalktırtış; kalkan, kalkık, kalkmış.

— kalkınmak, kalkınılmak, kalkındırmak, kalkındırılmak, kalkındırtmak, kalkınma, kalkınış; kalkınan, kalkındıran.

— kalkışmak, kalkışılmak, kalkıştırmak, kalkışma, kalkınış.

kal: kal, kalkımak, kalkıtmak, kalkıtılmak, kalkıttırmak, kalkıttırılmak, kalkıttırma, kalkıttırış.

kalp: kalp, kalpak, kalpaklı, kalpaksız, kalpakçı, kalpakçılık.

[“kalpak” Âzercede “papak”, Çağatayca da “kalpag”, Kazançada “kalfag”, Macarcada “kalap”, Lâtincede “carbousus”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

kalt: kalt, kaltak, kaltakçı, kaltakçılık, kaltaklık.

kam: kam, kamamak, kamanmak, kamatmak, kamatılmak, kamattırmak, kamatma, kamatış (= kapıyı iyice kama hava soğuk), kama, kamalık, kamu.

— kamaşmak, kamaştırmak, kamaştırılmak, kamaştırtmak, kamaşma, kamaşış.

(“kambur” kelimesinin kökü “kam” değildir; “kan”dır: kanbur). (“kam”, “kamamak” Rad., Kom., Uyg.).

— kam: kamçı, kamçılı, kamçılık, kamçısız, kamış, kamışlı, kamışlık.

— kamçılama, kamçılanmak, kamçılatacak, kamçılattırmak, kamçılama, kamçılama.

(“kam, kamçı” Rad., Alt., Tel., Kaz., Kar., Az.).

kan: kan, kanlı, kansız, kansızlık.

— kanamak, kanatmak, kanatılmak, kanattırmak, kanattırılmak, kanattırtmak, kanattırılmak.

— kanlamak, kanlanmak, kanlatmak, kanlatılmak, kanlatma, kanlatış (“kan” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An. İnd.).

— kan: kan, kanmak, kanılmak, kandırmak, kandırılmak, kandırtmak, kandırılmak, kandırma, kandırış; kancık (aslı “kadın-cık”), kani = hani, kandırıcı, kanıcı, kanmış.

— kanıkmak, kanıklamak, kanıktırmak, kanıktırılmak, kanıkma, kanıkış (“kanaat” anlamındadır: ağgözlüyü Allah kanıktırsın!), kanık.

(“kanmak” Rad., Kg., Tel., Alt., Kaz., Sag.).

— kan: kan, kanıksamak (kanıksandı), kanıksatmak, kanıksatılmak, kanıksattırmak, kanıksattırılmak, kanıksamış (kana almış olan av hayvanları kan istemek).

— kanıksamak, kanıksınmak, kanıksıtmak, kanıksıttırmak; kanıksıma, kanıksayış.

(kana bıkmak, doymak: “sa” ile olan fiilde arzu, istek anlamı bulunduğu gibi “sı” ile olan fiilde iğrenme vardır. Bu iki kelimeyi birbirine karıştırmak çok yanlış. Nitekim Türk Dil Kurumu bu hatayı yapmıştır. bk. Divân).

kang: kang, kanglı, kanglılı, kangal, kangallı, Kanglıca, kanglıca, kangbur = kambur.

— kangırmak, kangırılmak, kangırtılmak, kangırtma, kangırtış; kangırtı (bu kelimeyi “n” ile yazmak yanlıştır). (“kang”, “kanglı” Rad., Kar., Çağ., Uyg., Caf.).

“Kang = Hanğ” Çince “cang”, Yunancada “ ”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.).

kap = gap: kaba, kabalık, kap, kapçık, kapçıklı, kaplı, kapsız, kabuk, kabuklu, kabuksuz, kaburga, kaplu, kapluca, kapran, kabuksu, kabak, kabakçı.

— kabuklanmak, kabuklandırmak, kabuklandırılmak, kabuklanma, kabuklanış.

- kabuklaşmak, kabuklaştırmak, kabuklaştırılmak, kabuklaşma, kabuklanış.
- kabarmak, kabartmak, kabartılmak, kabarttırılmak, kabartma, kabartış; kabarık, kaba, kabalık, kabakçı, kabartı, kabarcık.
- kabalaşmak, kabalaşılmak, kabalaştırmak, kabalaştırılmak, kabalaşma, kabalanış.
(“kabala, gabala” diye bir kelime vardır; köylü dahi kullanır. Ben almadım. Kabulden, kabullenmekten gelse gerektir (“kap, kapa” bk. Divân).
- kap: kap, kapmak, kapılmak, kaptırmak, kaptırılmak, kaptırtmak, kaptırtılmak, kaptırtma, kaptırtış; kapan, kapmaca, kapkaç (eski zamanlarda zorla askere alma).
- kpişmak, kapişılmak, kapiştirmek, kapiştirilmak, kapiştirma, kapiştirış.
(“kab, kapmak” Rad., Bü. D., Caf., Uyg.).
- kap: kap, kaplamak, kaplanmak, kaplatmak, kaplatılmak, kaplattırmak, kaplattırılmak, kaplama, kaplayış; kaplı, kapsız, kaplama, kaplamacı, kaplayıcı, kapçık, kapçıklı, kapçiksiz, kaplan, kaplanlı.
- kapamak, kapanmak, kapatmak, kapatılmak, kapatırmak, kapatırmak, kapatma, kapatış; kapı, kapılı, kapıcı, kapalı, kapak, kapaklı, kapaksız, kapanca = kapanıca, kapama, kapamacı, kapanık.
- kapılanmak, kapılanılmak, kapılandırma, kapılandırılmak, kapılanma, kapılanış.
(“kap, kaplanmak” Rad., Şor., Kaz., Az.).
- karg:** karg, kargımak, kargınmak, kargıtmak, kargıtılmak, kargıtıcı, kargucu, kargı, kargılık; karga, kargalık, kargacık.
- kargı, kargılamak, kargılanmak, kargılatmak, kargılatılmak, kargılatma, kargılayış. (kargı = bir çeşit eski uzun süngü, mızrak). (“kargamak” Rad., Bü. D., Caf., Müh., İd.).
- kar:** kar, karlı, karlık, karcı, karcılık, karı, karılık (“kar” Rad., Bü. D., Caf., Müh., İd.).
- kar: kar, karımak, karıtmak, karıtlılmak, karıma, karıyış, (“karı, karılık” Rad., Caf., Müh.).
(bu kelimeler yaşlanmak, kocalmak anlamındadır. Bizde yalnız “karı” kelimesi kalmıştır; bunun da çok kar ve kış görmüş anlamı unutulmuş “kadın” anlamına gelir olmuştur).

- karıkmak, karıktırmak (kar görmekle gözüün kamaşması. Bizde soğuktan sesin kısılması anlamına gelir olmuştur).
[“karı” Çağataycada kolun dirsekten yukarı olan kısmı ve bu miktar ölçü, Sanskritçede “kara”, Yunancada “”, Litvancada “kaire”, eski Lâtince “hir”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- kar: kar, kara, karalık, karalı, karakuş, karaağaç, karakulak, karasız, karacı (iftiracı), karaca, karabatak, karatavuk, karamuk, Karaman, karanğu, karanlık, karartı, karaltı, karak, karakçı, karavul = karakol (karakmak fiilinden = bakmak, nezaret etmek demektir).
- karalamak, karalanmak, karalatmak, karalattırmak, karalattırılmak, karalama, karalayış.
- kararmak, karartmak, karartılmak, kararttırmak, kararttırılmak, kararma, kararış.
- karamak (iftira etmek), karanmak (“kar, kara” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An.).
kara kelimesi toprak anlamına Farsçada kullanılır. Farsçada “k” harfi yoktur. Bu kelime Türkçeden geçmiştir. Türkçede “denizde, karada” denir.
[“kara” Japoncada “kuro”, “kero”, Orta Hindçede, “kala”, eski de “kariya”, Lâtince “coeruleus”, Sanskritçede “kâle”, Lâtince “caligo” (bu kelimeyi Türkçenin “karanğ” kelimesiyle mukayese ediniz), Almancada “graw”, Yunancada “”].
- karag, karak, karagmak, karamak = bakmak, Zendcede “kar”, Sanskritçe “karay”, Lâtince “caro”. B. Keresteciyan (D. E. L. T.)].
- kar: kar, karınca, karıncalı (karıncalı kabağaç).
- karıncalanmak, karıncalandırmak, karıncalanma, karıncalanış (“karınça” Rad., Kar.).
- kar: kar, karmak, karılmak, kardırmak, kardırılmak, kardırtmak, kardırılmak, kardırttırmak, kardırttırılmak, kardırma, kardırtış.
- karma, karış, karman (çorman), karıntı, kargın, karılmış, karık, karmuk, karamuk, karın, karınlı, kartuk (toprak tırmığı), kardaş (karındaş), kardaşlık, karış.
- karışmak, karışılmak, karıştırmak, karıştırılmak, karışma, karışış; karışık, karışıklık, karıştıran.
- karmaşmak, karmaşılmak, karmaştırmak, karmaştırılmak, karmaştırma, karmaştırış.

- karşılamak, karşılanmak, karşılama, karşılayış.
 (“karmak” Rad., Caf., İd.).
 [“karmak” İngilizcede “togore”, Sanskritçede “karn”, eski Norveçcede “gvarna”.
 “karga = kargamak” İrlandacada “kraka”, Çuvaşçada “karak”, Yunancada “”, Lâtince “carvus”, Anglosaksoncada “crawe”, Almancada “kröke”, Penalcade “carwa”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- kars:** kars, karsmak, karsılmak, karstırmak, karstırılmak, karstırma, karstırış; karsak (çekip batırmak, çiğnemek).
- karş:** karşımak, karşılmak, karşınmak, karşıtmak, karşıtlmak; karşı, karşılık, karşılıklı, karşıt.
- karşılamak, karşılanmak, karlatmak, karşılattırılmak, karşılama, karşılayış.
- karşılaşmak, karşılaştırmak, karşılaşılmak, karşılaşma, karşılaşış.
 (“karşı, karşı” Rad., Tob., Kaz., Kom., Krş., Az. “karşamak = karşılamak” bk. Divân).
- kart:** kart, kartlık, kartal.
- kartalmak, kartaltmak, kartaltılmak, kartalma, kartlayış.
- kartlaşmak, kartlaştırmak, kartlştırılmak, kartlaştırtmak.
- kas:** kas, kasmak, kasılmak, kastırmak, kastırılmak, kastırtmak, kasma, kasış; kasık, kasıntı, kasnak, kasnaklık, kasnakçı, kasıcı, kasılmış, kaskı, kasnı (zamk). (bk. kısmak).
- kaş:** kaş, kaşlı, kaşlık, kaşmir, kışmir (Şemsettin Sami bu kelimenin âhenksiz olduğundan Arapça sanmış. Halbuki “mir” eki her zaman böyledir; katmer kelimesinde olduğu gibi).
- kaşlamak, kaşlanmak, kaşlatmak, kaşlatılmak, kaşlama, kaşlayış (“kaş” Rad., Bü. D., Caf., Müh., İd.).
- kaş: kaş, kaşmak, kaşınmak, kaşıtmak, kaşıtlmak, kaşıma, kaşınış; kaşık, kaşıkçı, kaşıkçılık, kaşıkçın, kaşağı, kaşağıcı.
- kaşındırmak, kaşındırılmak, kaşındırtmak, kaşındırılmak, kaşındırtmak, kaşındırtış.
- kaşağılamak, kaşağılanmak, kaşağılatmak, kaşağılatılmak, kaşağılatma, kaşağılatış.
- kaşanmak, kaşandırmak, kaşandırılmak, kaşandırtmak, kaşandırılmak, kaşandırma, kaşandırtış (“kaş, kaşmak” Rad., Kar., Tub., Kaz.).

kat: kat, katmak, katılmak, kattırmak, kattırılmak, kattırtmak, kattırma, kattırış; katık, katıklı, katıksız, katım, katımlı, katı, katica, katılık, katmer, katmerli, katman (tabaka), katır, katırcı, katırlık.

— katışmak, katışılmak, katıştırmak, katıştırılmak, katıştırma, katıştırış; katışık, katışıklık.

— katlamak, katlanmak, katlattırmak, katlattırılmak, katlattırtmak, katlattırılmak, katlattırma, katlattırış.

— katılaştırmak, katılaştırmak, katılaştırtmak, katılaştırma, katılaştırış.

— katılanmak, katılandırma, katılandırılmak, katılanma, katılanış.

— katlaşmak, katlaşmak, katlaştırmak, katlaştırmak, katlaştırtma, katlaştırış.

— katırışmak, katırışmak, katırlatırmak, katırışma, katırışma.

— katıklandım, katıklandırmak, katıklandırılmak, katıklandırma, katıklandırış.

[“kat, katır” eski Mısırlılarca “hetere”, Afrika Tipolularca “kadara”, Lâtince “cantherus”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)] (“kat” Rad., Çağ., Uyg., Kaz., Caf.).

— kat: kat, kadın = katun, katas (kadas = kayas), kadın, kadınlık, kadıncık, kadınca.

(“kadın” kelimesinin kökünü Şemsettin Sami [Kamus-i Türkî] “kadamak” fiilinden gelir demiş ise de yanlıştır. “kadamak” çivi çıkmak demektir; kadak da çividir. İşin doğrusu “kat” kökünden gelmiştir. Bir de “t” harfi yumuşuyarak “kadın” olmuş. “d” ve “y” değişmesi yüzünden “kay” dahi olmuştur; “kayın” ve “kayas” kelimeleri bu yolda meydana gelmiştir. Araplar da bu kelimeyi “hatun” şekline sokmuşlar ve “havâtin” şeklinde çoğullamışlardır). (“kadın = katun” Rad., Yaz., Caf., Uyg., USp.).

kav: kav, kavak, kavaklık, kavuk, kavuklu, kavukluk, kavukçu, kavun (aslı “kagun”dur), kavlak, kavkaz, kavluç (fitik hastalığı).

— kavlamak, kavlatmak, kavlatılmak, kavlattırmak, kavlatma, kavlatış; kavlak.

— kavzamak, kavzanmak, kavzatmak, kavzatılmak, kavzatma, kavzatış (himâye etmek, korumak), kavuz.

- kavramak, kavranmak, kavratmak, kavratılmak, kavratma, kavratış.
- kavşamak, kavşatmak, kavşatılmak, kavşattırmak, kavşatma, kavşayış (bu kelime “kağşamak” şekline girmiştir).
- kavuşmak, kavuşulmak, kavuşturmak, kavuşturulmak, kavuşma, kavuşuş; kavşak.
- kavurmak, kavrulmak, kavrultmak, kavrultulmak, kavrultma, kavrultuş; kavruk, kavruklu, kavrulmuş, kavurma, kavurma-lık, kavurka, kavurmaç.
- (“kav” Rad., Bar., Kg., D., Türkm., İd.; “kav, kavuşmak” Rad., Uyg., Krs., Caf.).
- keç:** keç, keçe, keçeli, kecesiz, keçelik, keçeci, keçecilik (“keçe” Rad., Çağ., İd., Hou., Krs.).
- keçeleşmek, keçeleşilmek, keçeletmek, keçeleşme, keçeleşiş.
- keçelemek, keçelenmek, keçeletmek, keçeltirmek, keçeltirmek, keçeletiş.
- kek:** kek, kekre, kekrelilik, kekremsi, kekik (Rad., Uyg., Kar.). Kekmen: sıkıntı çekerek pişmiş, pekleşmiş adam (bk. Divân).
- kel:** kel, kele (buzağının büyüğü, tosunun küçüğü), keleş (kele gibi güzel. Bu kelime ile Yunancanın “kalo” kelimesi arasında yakınlık görenler çıkmıştı), kelebek, kelep (ip demeti), kelepçe, keler, kelez = keles, kelek.
- (başka bir dilci de (?) kel kelimesini Türkçe sanarak keleş kelimesine “daz” anlamı vermiştir. Kel kelimesi Farsçadır; Türkçesi “daz”dır. Bugün yalnız “dazlak” kelimesinde kalmıştır).
- kem:** kem, kemirmek, kemirilmek, kemirtmek, kemirtilmek, kemirt-tirmek, kemirttirilmek, kemirme, kemiriş; kemirti, kemirici, kemirdek, kemircik, kemirtlek, kemre (gübre), kemik, kemikli, kemiksiz, kemikçi. (“kemirmek, kemürmek” Rad., Alt., Tel., Leb., Kom.).
- kemiklenmek, kemiklenilmek, kemiklenme, kemikleniş.
- ken:** ken, kenet, kenetli, kenetsiz.
- kenetlenmek, kenetletmek, kenetletilmek, kenetletmek, kenetleme, kenetletiş.
- kent:** kent, kendi, kendilik, kendisi = kendüzi (“kentu” bk. Divân, “kend” bk. Ettuhfe). (kendi kelimesinin sonundaki “i” edatı izafet edatıdır; kelimenin kendisinden sanmak doğru değildir). (“kent” kelimesinin bir anlamı da şehir ve kasabadır. Taşkent, Hokant, Senirkent (Senirkent Anadolu’dadır). Bugün yalnız: “köye, kende gittim” sözünde kalmıştır).

kep: kep, kepek, kepekli, kepeksiz, kepekçi (bu kelime “kabik” sözünden bozulmuş olmalıdır), kepenek, kepenekli, kepeneksiz (bu kelimenin aslı “kapanak” olsa gerektir), kepez, kepir (her iki kelime de bir anlamdadır. Çorak ve verimsiz toprak demektir).

kerk: kerk, kerkmek, kerkilmek, kerkittirmek, kerkittirilmek, kerkittirtmek, kerkittirilmek, kerkme, kerkış, kerkenes, kerkenek. — kerkinmek, kerkinilmek, kerkinti, kerkinme, kerkinış, kerkin. — kerkışme, kerkışilmek, kerkıştirmek, kerkıştirilmek, kerkışmek, kerkışış.

kerp: kerp, kerpiç, kerpiççi, kerpiçlik, kerpiççilik.

kert: kert, kertme, kertilmek, kертtirme, kертtirtmek, kертtirtilmek, kертtirtmek, kертirtirtilmek, kertme, kertiş, kerte, kerten, kertici, kertengeler (kertenkele), kerti, kertik, kertikli (“kertmek” bk. Divân).

kes: kes, kesmek, kesilmek, kesdirmek, kesdirilmek, kesdirtmek, kesdirtilmek, kesme, kesiş; kesi, kesik, kesinti, keser, kesmez, kesmece, kesmecelik, kesmik, keskin, keskinlik, keski, kesim, kesimci (mültezim), keseken, kesek, kesi, kesin, kesici.

— kesinmek (bir takım elbise kesindim), kesinilmek, kesinme, kesiniş.

— keskinlemek, keskinletmek, keskinlettirmek, keskinlettirilmek, keskinletme, keskinletiş.

— kesişmek, kesişilmek, kesıştirmek, kesıştirilmek, kesişme, kesişiş.

(“kesmek” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An. İnd.).

keş: keş, keşli, keşsiz, keşkek, keşkeklik, keşek, keş (akılsız, kaba kimse), keş (yağsız peynir, çökelek), keş (arkadan, gıyabında: “keşme güldürmem”).

ket: ket, kedi (bu kelime, Fransızcada “chat” ve “chatte”, İngilizcede “cat”dır. Bu kelimenin Türkçede “çetük” şekli de vardır. bk. Divân).

key: key, keymek, keyilmek, keydirmek, keydirilmek, keydirme, keydiriş. Bu kelime bugün “giymek” şeklini almıştır. Keyim, keysi (elbise), keycek (elbise), keyi, keyimli, keyimsiz.

— keyinmek, keyinilmek, keyindirmek, keyindirilmek, keyindirtmek, keyindirtilmek, keyindirtme, keyindirtiş (bugün “giyecek” şeklini almıştır. Aslı “ketmek = kezmek”dir. bk. Divân).

kıç = **gıç**: kıçı (telâş demektir).

— kıçlamak, kıçılanmak, kıçlatmak, kıçlatılmak, kıçlatma, kıçlatış.

(“kıçı” Divân’da derhal anlamınadır. Anadolu’nun bâzı bölgelerinde telâş etmek anlamına “kıçlamak” kelimesi kullanılmaktadır).

— kıç: kıç, kıçın-kıçın.

kığ: kığ (deve ve koyun tersi), kığlı, kığır (pis paçavra), kığı (“kığ” Divân’da toprağı kabartmak için kullanılan gübre anlamında geçmektedir).

— kığ: kığ, kığırmak, kığırmak, kığırdamak, kığırdatılmak, kığırdatma, kığırdatış.

— kığışmak, kığışmak, kığıştırmak, kığıştırılmak (“kığışmak” ipek kumaşı sesi vermek).

kık: kık, kıkırdamak, kıkırdatmak, kıkırdatılmak, kıkırdama, kıkırdayış; kıkırdak, kıkırdaklı.

(kelime “kak” ile ilgili görünür; kasmak, kısmak gibi).

kıl = **gıl**: kıl, kılıç, kılıçlı, kılıcsız, kılıççı, kılıçcılık, kılıcına (bu tahtalar kılıcına (bu tahtaları kılıcına koy!)).

— kılıçlamak, kılıçlanmak, kılıçlatmak, kılıçlatılmak (kelimenin eski şekli “kılınc”dır). (“kılıç” Rad., Alt., Tel., Küw., Komd., Kaz., Uyg.).

— kıl: kıl, kıllı, kılsız, kılçık, kılçıklı, kılçıksız, kılağı, kılav (bir çeşit koyun hastalığı).

— kıllanmak, kıllanılmak, kıllandırmak, kıllandırılmak, kıllandırtmak, kıllanma, kıllanış. (“kıl” Rad., Bü. D., Caf., P.P., USp.).

[kıl, Lâtince “villus”, Yunancada “”, Gotikçede “vulla”, eski yüksek Almancada “volla”, Fince “willa”. B. Kereseciyan (D.E.L.T.)].

— kıl = gıl: kılmak, kılınmak, kıldırmak, kıldırılmak, kıldırtmak, kıldırtılmak, kıldırtma, kıldırtış; kılık, kılıklı, kılıksız, kılan, kılıcı, kılar, kılmaz.

(“kılmak” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An. İnd., Man.).

kım: kım, kımıldamak, kımıldanmak, kımıldatmak, kımıldatılmak, kımıldattırmak, kımıldama, kımıldanış.

— kımıldanmak, kımıldanılmak, kımıldandırmak, kımıldandırılmak, kımıldanma, kımıldanış; kımıldı.

kın = **gın**: kın, kınmak, kindirmek, kindirilmek, kindirtmek (teşvik, tergiip etmek). (Bu kelime ölmek üzeredir “konmak” ile ilgilidir).

— kınamak, kınanmak, kınatmak, kınattırmak, kınattırtmak, kınama, kınayış; kınam, kınamlı, kınanç.

— kınanmak, kınanılmak, kınandırmak, kınandırılmak, kınandırtmak, kınandırtılmak.

— kınansımak, kınamsınmak, kınamsıtmak, kınamsıtılmak, kınamsık (Şemsettin Sami [Kamûs-i Türkî] kınamak kelimesine “yermek”, “iğva etmek” anlamını vermişse de yanılmıştır; doğrusu “ayıplamak” demektir. Kullanış da budur). (“kınamak” Divân’da işkence etmek, cezalandırmak anlamınadır).

— kın: kın, kını, kınılı, kınsız, kınında, kındıraç, kıncı, kıncılık.

— kınlamak, kınlanmak, kınlandırmak, kınlandırılmak, kınlandırtılmak, kınlama, kınlayış. (“kın” Rad., Bü. D., İd., Hou.).

kıp: kıp, kıpmak, kıptırmak, kıptırılmak, kıpma, kıpış.

— kıpırdamak, kıpırdanmak, kıpırdatmak, kıpırdatılmak, kıpırdama, kıpırdanış; kıpırtı.

— kıpışmak, kıpıştırmak, kıpıştırmak, kıpıştırmak, kıpışma, kıpışış; kıpışık.

kır = **gır**: kır, kırılık, kırca, kırıl, kırgın, kırçılık, kıranta. (“kır” Rad., Sag., Koy., Şor.).

— kır = gır: kır, kırılı, kırılılık, kırang (ufuk. kara kırang, kırang-kırangda göründü). (kırang, iki kelimedenden, “kır” ile sınır anlamına olan “ang”dan yuğurulmuştur). (“kır” Rad., Kaz., Der. (D.D.), İd., Caf., USp.).

— kır = gır: kır, kırmak, kırılmak, kındırmak, kındırılmak, kındırtmak, kındırtılmak, kırma, kırış; kıran, kırıcı, kırak, kırığı, kırgın, kırğınlık, kırığan, kırmacı, kırmalı, kırıntı, kırık, kırıklık, kırıkçı, kırılmış, kırım, kırılma (aslı “karlankuş”tur).

— kırmalamak, kırmalanmak, kırmalatmak, kırmalama, kırmalayış.

— kırmak, kırmak, kırtırmak, kırtma, kırış.

— kırışmak, kırışılmak, kırıştırmak, kırıştırmak; kırışık, kırışma (bu kelime “girişme” şeklinde Farsçaya da girmiştir).

kırk: kırk, kırklık, kırkinci, kırkincılık, kırkar-kırkar, kırkda, kırklar.

— kırklamak, kırklanmak, kırklatmak, kırklatılmak, kırklama, kırk-
layış.

— kırklanmak, kırklanılmak, kırklandırmak, kırklandırılmak, kırk-
lanma, kırklanış. (“kirk” Rad., Bü. D., Yaz., Caf., USp.).

— kırk: kırk, kırmak, kırılmak, kırtırmak, kırtırılmak, kırk-
tırtmak, kırkma, kırkış; kırkı (kırkma makası), kırkan, kırkıcı,
kırkim, kırkımci (“kırmak” Rad., Kr., Bar., Tel., Kaz.).

kırp: kırp, kırmak, kırılmak, kırtırmak, kırtırılmak, kırpma,
kırpış; kırpıntı, kırpıntılı, kırpıntıcı, kırpık, kırpılmış; kırpaç
kırbaç), kırpaçlı, kırpaçsız.

— kırpaçlamak, kırpaçlanmak, kırpaçlandırmak, kırpaçlatmak, kır-
paçlatılmak.

kıs: kıs, kısmak, kısılmak, kıstırmak, kıstırılmak, kıstırmak, kıstır-
ılmak, kısma, kısış. Kısa, kısılık, kısaca, kısacık, kısı*, kısık,
kısıklı, kısılı, kıskaç, kısac, kısır, kısırılık, kısımık, kısırık, kısarak,
kısaraklı, kısım, kısıntı, kısacık, kısımır, kısımırılık.

— kısalmak, kısaltmak, kısaltılmak, kısalttırmak, kısalma, kısalış.

— kıskanmak, kıskanılmak, kıskandırmak, kıskandırılmak, kıskan-
dırtmak, kıskandırtılmak, kıskanma, kıskanış; kıskanç, kıskanlık.

— kıskarmak, kıskartmak, kıskartılmak, kıskarma, kıskarış.

kıt: kıt, kıtık, kıtıklı, kıtıksız.

— kıtıklamak, kıtıklanmak, kıtıklatmak.

(eski Edebiyat kitaplarında “kıtında” diye bir kelime var. Bunu
Türk Dil Kurumu da, yanlış olduğunu farketmeden Sözlük’e koy-
muştur; doğrusu “katında” olacaktır. Bu, eski Arap yazısında
sesli harfler pek az kullanıldığından kelimeyi doğru okuyama-
maktan ileri gelen bir yanlışlıktır). (“kıtık” kelimesinin kökü
olan “kıt” kelimesi Arapça “kut” kelimesinden bozulmuş olsa
gerektir).

— kıt: kıt, kıtır, kıtır-kıtır.

— ktırdamak, ktırdatmak, ktırdatılmak, ktırdama, ktırdayış.

(*) Şair Şeyhî’nin “Harnâme”sinde geçen “kısı” kelimesini Edebi-
yat Tarihi yazarların en büyük profesöründen tutunuz Hasan
Âli, Ali Cânîp, Hıfzı Tevfik, Agâh Sırrı ve Behçet Kemal’e ka-
dar kimse okuyamamış, bunu Arapça “gussa” kelimesinden ge-
lir sanmışlardır.

kıv = **gıv**: kıv, kıvırmak, kıvrılmak, kıvirtmak, kıvirtılmak, kıvrıma, kıvrış; kıvrık, kıvrıklı, kıvrım, kıvrımlı, kıvrak, kıvraklı, kıvraklık, kıvırcık, kıvılcım, kıvrıntı.

— kıvramak, kıvranmak, kıvratmak, kıvratılmak, kıvrattırmak, kıvrama, kıvrayış.

— kıvranmak, kıvranılmak, kıvrandırmak, kıvrandırılmak, kıvrandırtmak, kıvrandırılmak, kıvranma, kıvranış.

— **kıv** = **gıv**: kıv, kıvanmak, kıvandırmak, kıvandırılmak, kıvandırtmak, kıvandırtılmak; kıvanç, kıvançlı, kıvançlık.

kıy = **gıy**: kıy, kıymak, kıyılmak, kıydırmak, kıydırılmak, kıydırtmak, kıydırtılmak, kıyım, kıyış; kıyak, kıyaklık, kıyı, kıyılık, kıyım, kıyımlı, kıyıntı, kıyıcı, kıyıcılık, kıyık, kıyık, kıymik, kıymıklı.

— kıyırdamak, kıyırdatmak, kıyırdatılmak.

— kıyıışmak, kıyıışılmak, kıyııştırmak.

(“kıymak” Rad., Bü. D., İd.). Bu kelimenin eski anlamı bir parça değişmiştir (bk. Divân).

kız = **gız**: kız, kızmak, kızılmak, kızdırmak, kızdırılmak, kızdırtmak, kızdırtılmak, kızma, kıziş; kızgın, kızgınlık, kızıl, kızılık, kızıl-cık, kızılca, kızamuk, kızak, kızık, kızalak.

— kızarmak, kızartmak, kızartılmak, kızarttırmak, kızarttırılmak, kızarma, kızarış; kızartı.

— kızişmak, kızişılmak, kıziştirmek, kıziştirilmak; kızişik, kızişmiş. (Kamûs-ı Türkî’de, eski yazı ile bir “kzi” kelimesi vardır. Ş. Sami buna “kıldan ip” diye anlam vermiştir. Bu çok yanlıştır. Kelime Arapçadan geçmiştir; kızişlıkla ilgisi yoktur. Halk buna “kızıl” demektedir. Bu yanlışı başka Lûgatlere de geçmiştir).

— kız: kız, kızlık, kızan, kızanlık (“kızan” kelimesi aslında kız’ın çoğuludur. Divân sahibinin [Kaşgârlı Mahmut] dediğine göre “an” çoğul edatıdır. Kızan, kızlar demek olur. Bu kelimenin bugün kızla ve çoğullukla ilgisi kalmamış; çocuk, delikanlı anlamlarına gelir olmuştur. “kızanlar gürültü yapıyor!” derler ki, çocuklar demektir).

(“kız” Rad., Uyg., Kar., Kaz., Az., Yaz.).

kil: kil, kiliz, kilizmen, kilim, kilimci, kilimcilik (kilim kelimesinin aslı “kalım - kalın”dır. bk. Türk Uşak Halıcılığı adlı esere). (bir çeşit toprak anlamına gelen “kil” kelimesi Farsçadır).

kim: kim, kimlik (hüviyet), kimse, kimsesiz, kimsesizlik, kimesne = kim ersene.

(“kim” Rad., Bü. D., Caf., An. İnd.).

[kim Farsça “ki”, Sanskritçe “kim = kui”, Macarca “ki”, Fince ve Moğolca “ken”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

kip: kip (kalıp), kipi = gibi, gibice (gibi kelimesinin sonundaki “i” edatı da “kendi” kelimesinde olduğu gibi izafet edatıdır). (“bu çorap ayağıma kipe kip geldi = çok uygun geldi demektir”). (“kib” Kr., Rad., Alt., Tel., Leb.).

kir: kir, kirli, kirlilik, kirsiz, kirsizlik, (“kir” Rad., Bü. D., Caf., An. İnd.).

— kirmek, kirletmek, kirletilmek, kirletilmek, kirlettirmek, kirlettirilmek, kirletme, kirletiş.

— kirlenmek, kirlenilmek, kirlendirmek, kirlendirilmek, kirlendirtmek, kirlendirtilmek, kirlenme, kirleniş.

— kir: kir, kireç, kireçli, kireçsiz, kireççi, kireççilik.

— kireçlemek, kireçlenmek, kireçletmek, kireçletilmek, kireçletme, kireçletiş.

— kireçleşmek, kireçleştirmek,, kireçleştirilmek, kireçleştirme, kireçleştiriş.

kirp: kirp, kirpik (kirpik kelimesi “kırpık”tan bozulmuş olsa gerektir).

— kirp: (“kirpi” Rad., Kom., Kar., Kaz.).

kiş: kiş, kişnemek, kişnetmek, kişnetilmek, kişnettirmek, kişnettirilmek, kişneme, kişneyiş; kişnenti, kişirti, kişneyen (“kişnemek” Rad., Kaz., Tar., Çağ., B. Tür.).

— kişelemek (sineği ve kuşları ürkütmek), kişelenmek, kişeletmek, kişeleltirmek, kişeleme, kişeleyiş.

— kiş: kiş, kişi, kişilik, kişili, kişisiz (“kişi” Rad., Bü. D., Caf., P.P., T.T., An. İnd.).

[kişi, eski Farsçada “kascid”, yeni Farsçada “kes”, Sanskritçede “kasit”, Zendcede “kaşcid”, Lâtince “quis”, Baskçada “gison”, Ostiyakçada “kassek”, Uygurcada kiçu, Kırgızcada “kizi”, Gürcücede “katsi”, Mançucada “khakka”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

koç = goç: koç, koçlu, koçluk, Koçgar, koçu (aslı "koşu"dur), koçuluk.

— koçmak.

— koçlaşmak (koç gibi olmak), ... sahibi olmak). ("koç" Rad. Kr., Çağ., Caf., Müh.).

— koç = goç: koç, koca, kocalık, kocalı, kocasız, koçak, koçaklık, kocaman, koçan, koçanlı, kocalak, koçuk (gocuk).

— kocalmak, kocalatmak, kocaltılmak, kocalma, kocalış.

— koçmak, koçulmak, koçturmak, koçturulmak, koçma, koçuş.

— kocunmak, kocunulmak, kocundurmak, kocundurulmak, kocunma, kocunuş; kocuntu.

— kocuşmak, kocuşulmak, kocuşturmak, kocuşturulmak, kocuşma, kocuşuş.

kof: kof, kofluk, kofça.

— koflaşmak, koflaştırmak, koflaştırılmak, koflaşma, koflaşış.
(aslı kov, kovuk olsa gerektir. "kovuk" bk. Divân).

koğ: koğ, koğmak, koğulmak, koğdurmak, koğdurtmak, koğdurtulmak, koğma, koğuş; koğulmuş, koğu, koğuculuk, koğuk.

— koğalamaö, koğalanmak, koğalatmak, koğalatılmak, koğalattırmak, koğalattırılmak, koğalama, koğalayış.

— koğuşmak, koğuşulmak, koğuşturmak, koğuşturulmak, koğuşma, koğuşuş. ("kovmak" Rad., İd.).

[koğ = koğa = kova, Çağatayca "kovga, kopka", Lâtince "kupa, kuppa", Arapça "cüffe", Sanskritçe "kumba". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

kong: kong, kongur, kongak (yün, yapağı, kil gibi şeylerin yanmasından çıkan koku. (Divân'da bu kelimeye kestane rengi anlamı verilmiştir).

kok: kok, kokmak, kokulmak, kokturmak, kokturulmak, kokturtmak, kokturrtulmak, kokma, kokuş; koku, kokulu, kokusuz.

— kokutmak, kokutulmak, kokutturmak, kokutturulmak, kokutma, kokutuş.

— koklamak, koklanmak, koklatmak, koklatılmak, koklattırmak, koklama, koklayış.

— koklaşmak, koklaşılmak, koklaştırmak, koklaştırılmak, koklaşma, koklatış.

— kokuşmak, kokuşturmak, kokuşturmak, kokuşturulmak, kokuşma, kokuşuş; kokuşuk. ("kok" Rad., İd., Krş., Alt., Leb.).

kol: kol, kolluk, koldaş, koldaşlık, kolcu, kolculuk, kolçak, kolçaklı, koltuk, koltukluk, koltukçu, koltukçuluk, kollu, kolsuz, kolgan.
— kollamak, kollanmak, kollatmak, kollatılmak, kollama, kollayış.

— kollaşmak, kollaşılmak, kollaştırmak, kollaştırılmak, kollaşma, kollaşış.

— koltuklamak, koltuklanmak, koltuklatmak, koltuklatılmak, koltuklatma, koltuklayış. (“kol” Rad., Bü. D., Caf., Türkm., Tar.).

kom = gom: kom, komuz, komus, kımız, kımızlı, kımızsız, kımızlık, kımızcı.

(kominmak, komıtmak = coşmak, coşturmak bk. Divân).

kon: konmak, konulmak, kondurmak, kondurulmak, kondurtmak, kondurtulmak, konma, konuş; konuk, konukluk, konmaz, konak, konakçı, konakçılık, konu, konşu.

— konuşmak, konuşulmak, konuşturmak, konuşurtmak, konuşurtulmak, konuşma, konuşuş.

— konuklamak, konuklanmak, konuklatmak, konuklatılmak, konuklama, konuklayış. (“konmak” Rad., Bü. D., Caf., T. T., An. İnd.).

konç = gonç: konç, konçlu, konçsuz, konçlamak, konçlanmak, konçlatmak, konçlama, konçlatış.

kop: kop, kopmak, kopturmak, kopturulmak, kopturtmak, kopturtulmak, kopma, kopuş; koçunç, kopça, kopçalı, kopal, kopuz, kopuzcu, kopuzga, kopuzlu, kopuk, kopukluk.

— koparmak, koparılmak, kopartmak, kopartılmak, koparttırmak, koparttırılmak, koparma, koparış.

— kopçalamak, kopçalanmak, kopçalatmak, kopçalattırmak, kopçalama, kopçalayış. (“kopmak” Rad., Kom., Kr., Uyg., Çağ.).

kor: kor, korlu, korsuz.

(yetkileri olmadığı halde Türkçeye karışanlardan birisi “Gazi-antep Ağzı” adlı kitabının 56. sayfasında “r harfi bazan z olur” demiş; “kor, köz” örneğini vermiş. Bu yanlış bir uydurmadır; kor ile köz ayrı ayrı şeylerdir. Kor = külün içerisinde bulunan küçük küçük, tamamen yanmış odun parçasıdır; köz daha büyük, göze benzer, parçadır. Şu vav da tanıklık eder: “kaba yel, kara kor gibi, insana kar gibi gelir. Külün altında saklanan kor gibi fesat ocağı, gözler karadı, gözler kapandı; gidelim bizler, yatınız sizler).

Bu uydurmacılıkla yetinmemiş, korla közün anlamlarında dahi aynılmıştır ("köz" kelimesine bakınız).

- **kor:** kor, korumak, korunmak, korutmak, korutulmak, korutturmamak, koruma, koruyuş; koruyan, koru, korucu, koruluk, koruculuk, koruyucu, koruk.
- **korunmak,** korunulmak, korundurmak, korundurulmak, korundurtmak, korunma, korunuş. ("korumak" Rad., Tel., Krs., Az., Kr.).

(kor = gor: odun veya ateş yandığında "köz" olur. Közün küçüklerine, küle karışmış olanlarına "kor" denir. Bunu bazı lûgatçiler yanlış yazmış, kor ile közü birbirine karıştırmışlardır. "Gaziantep Ağzı" adlı kitapta dahi karıştırılmıştır).

[kor = gor, İbrancada "kor", Sanskritçede "cur", Litvancada "kurru". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

- kork:** kork, korkmak, korkulmak, korkutmak, korkutulmak, korkutturmak, korkma, korkuş; korku, korkuluk, korkulu, korkusuz, korkak, koralı, oruç. ("orkmak" Rad., Tar., Kom., Uyg.).
- koş:** koş, koşmak, koşulmak, koşturmak, koşturulmak, koşturtmak, koşturtulmak, koşma, koşuş; koşa (çift demektir), koşum, koşumlu, koşumluk, koşu, koşulu, koşuk, koşukçu, koşun, koşmaz, koşma, koşmacı, koşmalık.
- **koşamak,** koşanmak, koştarmak (eskidir, çiftlemek demektir). ("koşmak" Rad., Tel., Alt., Leb., Şor.).

kot: kot, koduk, kodoş, kodaş, kodaşlık, kodaman, kotak. ("kotlamak" bk. Divân; Batı'da "kotarmak" olmuştur).

kov = gov: kov, kova, kovalık, kovalı, kovuk (bu kelimeleri "g" harfiyle söyliylen yerler vardır. Anadolu'da üç türlü söylenir: kova, kofa, koga).

[kov, kof, kovuk, koğuk. Farsçada "kavâk", Japoncada "kubu", Arapçada "kehf", Lâtince "cavus", Çince "kev", B. Keresteciyan (D.E.L.T.)]. ("kova" Rad., İd.).

- koy:** koy, koymak, koyulmak, koydurmak, koydurtmak, koydurtulmak, koyma, koyuş; koyu, koyuluk, koy, koyak, koyun, koyuncu, koyar, koygun, koygunluk.
- **komak,** konulmak, kodurmak, kodurulmak, kodurtmak, koma, koyuş (kelimenin aslı "koymak"dır).
- **koyulaşmak,** koyulaştırmak, koyulaştırılmak, koyulaşma, koyulaşış.
- **koyuvermek,** koyuverilmek, koyuverdirmek ("koy" Rad., Bü. D., İd., Hou.).

koz: koz, kozlu, kozluk, kozcu, koza, kozalak, kozacı, kozacılık
("koz" asıl Türkçede ceviz demektir). ("kozanmak" süslenmek,
bk. Divân).

köf: köf, köfe, köfeli, köfelik, köfün, köfünlü, köfünsüz, köfeki,
köftün (küsbe).

kök: kök, köklü, köksüz, köken, kökenli, kökensiz, kökçü, kökçü-
lük, kökten, kökün, kök (sazın kulağı).

— köklemek (bir bitkiyi kökünden çıkarmak), köklenmek, köklet-
mek, köklettirilmek, köklettirtmek, köklettirtmek, köklettirtil-
mek, kökleme, kökleyiş.

— köklenmek (kök peyda etmek), köklendirmek, köklendirilmek,
köklendirtmek, köklendirtilmek, köklenme, kökleniş.

— kökleşmek, kökleşilmek, kökleştirmek, kökleştirilmek, kökleş-
tirme, kökleştiriş ("kök" Rad., Uyg., Az., Kar.).

köl: köl, kölgе, kölgeli, kölgеsiz, kölgelik.

— kölgelemek, kölgelenmek, kölgeletmek, kölgeletilmek, kölgeleme,
kölgeleyiş.

(bu kelimeyi Türk Dil Kurumu gibi "gölge" yazmak doğru de-
ğildir. Büyük yığın buna "kölgе" demektedir). ("kolige = kö-
lige" Rad., Caf., U., Krş., Kom.).

köm: köm, köme, kömes, kömür, kömürcü, kömürcülük, kömür-
lük, kömültü (bağ ve bostan gibi yerlerde yapılan bekçi kulü-
besi). ("kömür" Rad., Bü. D., İd., Hou.).

köp: köp, köpük, köpüklü, köpüksüz, köprü, köprülü, köprüsüz,
köprücü, köprücülük, köpek, köpekli, köpeklik, köpekçe ("kö-
pürmek" Rad., Kar., İd., Krş., Alt.).

— köpürmek, köpürülmek, köpürtmek, köpürtülmek, köpürttür-
mek, köpürttürülmek, köpürme, köpürüş.

— köpekleme, köpeklenmek, köpekletmek, köpekletilmek, köpek-
lettirmek, köpekleme, köpekleyiş. ("köprü, köprüg" Rad., Kar.,
İd., Krş.).

kör: kör, körlük, körem, köreme, körpe, körpelik (körem, tâze an-
lamına Ankara köylerinde kullanılmaktadır: ekinler, çok kö-
rem).

— körlemek, körlenmek, körletmek, körletilmek, körlettirmek, kör-
lettirilmek, körleme, körletiş ("kör" Farsçada gözsüz demek
ise de Türkçede tâze anlamınadır).

— körleşmek, körleştirmek, körleştirmek, körleşme, körleşiş.
("körpe" Rad., Kom.).

- **kör:** kör, körük, körükçü, körükçülük, körüklü, körüksüz.
- **körüklemek,** körüklenmek, körüklenilmek, körükletmek, körükletilmek, körüklene, körükleyiş. (kelimenin aslı “köyrük” olmalıdır.). (“körük” Rad., Bü. D., Müh.).

kös: köstek, köstekli, kösteksiz, köstekçi.

- **kösteklemek,** kösteklenmek, kösteklenilmek, kösteklettirmek, köstekleme, köstekleyiş.
 (“köstürmek = kösteklemek” bk. Divân).
- **kös:** kös, kösmek (yıkılmak: dam göstü = dam yıkıldı demektir), kösülmek (soğan yağda kösüldü).
- **köstürmek,** köstürülmek, köstürtülmek, köskürttürülmek, köstürtme, köstürtüş.
- **kösnümek,** kösnütmek, kösnütülmek, kösnüme, kösnüyüş (şehvete gelmek). Kösemek dahi aynı anlamdadır.
- **kösemen** (şehvetli, sürünün aşıcı koçu) (bunun Farsçadaki sakalsız anlamına gelen “köse” kelimesi ile ilgisi yoktur). (kösemek = arzu etmek” Rad., Caf., T.T., An. İnd., Man.).

köt: köt, kötü, kötülük, kötülü, kötek, köteklik, kötekli, köteksiz.

- **kötülemek,** kötülemek, kötülendirmek, kötületmek, kötülettirmek, kötüleme, kötüleyiş.

köz: köz = yanmış odun veya kömür. (köz gibi olmuş). [Sümercede ateş “gus”dur. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

kuç: kuç, kucak.

- **kucaklamak,** kucaklanmak, kucaklatmak, kocaklattırmak, kocaklama, kucaklayış.
- **kucaklaşmak,** kucaklaşılma, kucaklaştırmak, kucaklaştırılma, kucaklaşma, kucaklayış. (“kucak = kocak” Rad., Alt., Tel., Şor., Sag., Tar.).

kul: kul, kulluk, kulaguz (bunu “kılavuz” yazmak yanlış. Kökü “kul”dur; halk bunu böyle kullanır. Türk Dil Kurumu her zaman olduğu gibi bunda da yanılmıştır), kulağuzluk, kulun, kulak, kulaklı, kulaksız.

- **kullanmak,** kullanılmak, kullandırmak, kullandırılmak, kullanma, kullanış; kullanışlı, kullanışsız.
- **kulağuzlamak,** kulağuzlanmak, kulağuzlatmak, kulağuzlama, kulağuzlayış.
- **kulunlamak = kunnamak,** kunnatmak, kunnattırmak, kunnama, kunnayış.
 (“kul” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An. İnd., İd.).

kum: kum, kumlu, kumluk, kumsuz, kumsal, kumul, kumcu, kumculuk, kumral (aslı “kongral”dır). (“kum” Rad., Bü. D., Caf., USp., An. İd.).

kun: kun, kundak, kundaklı, kundakçı, kundakçılık, kunduz.

— kundaklamak, kundaklanmak, kundaklatmak, kundaklatılmak, kundaklama, kundaklayış.

kup: kup, kubur, kuburlu, kubuz.

— kubi = boş, çöl. Uygurca “gobi” denir. (kubur, kın demektir; içi boştur. Çağataycada, Kazancada “kubuz” derler). (kubuz kelimesini “kopuz” yazmak yanlışdır. Türk halkı bunu böyle kullanır. “kubuz atma” derler. Divân’da dahi böyledir).

kur = gur: kurmak, kurulmak, kurdurmak, kurdurulmak, kurma, kuruş; kuruntu, kurnaz, kurnazlık, kurultay, kurlak, kurgu, kurgan, kuran, kurumlu, kurumluluk, kurucu, kuruculuk, kurum, kurumlu, kurumlu, kursak (“kurmak” Rad., Kom., Kr., Uyg., Çağ., Kar.).

— kur = gur: kur, kurlamak, kurlatmak, kurlatılmak, kurlama, kurlayış; kurultu (“kur”, kuşak ve kemer anlamındadır. bk. Divân; Rad., Tar., Alt., Tel., Leb., Şor.).

— kur = gur: kur, kurmak, kurutmak, kurutulmak, kurutturmak, kuruma, kuruyuş; kuru, kuruluk, kurak, kuraklık, kurut, kurutlu, kurgaz, kurada, kurudan.

— kurulamak, kurulanmak, kurulatmak, kurulatılmak, kurulattırmak, kurulama, kurulayış.

— kurumsamak, kurumsanmak, kurumsatmak, kurumsatılmak, kurumsama, kurumsayış; kurumsak, kurumsaklık.

(“kurumsamak” aslında meyve, sebze gibi şeyler istemek “bu yıl üzüm olmadı, çocuklar kurumsadı” derler. Kurumsamak kelimesinin anlamı sonradan piçleşmiştir.

[“kuru” Moğolcada “khorai”, Japoncada “kara”, Baskçada “agarra”, Berbercede “icour”, İrlandacada “criou”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(“kurumak” Rad., Bü. D., Müh.). [“kurumak”, Sümercede “uru”, Lâtince “curo”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

kurç = gurç: kurç, kurcalamak, kurcalanmak, kurcalatmak, kurcalatılmak, kurcalama, kurcalayış (bu kelime bâzı bölgelerde “kurdalamak” şeklinde kullanılır).

kurg = gurg: kurg = kugurşu = kurşun, kurşunlu.

— kurşunlamak, kurşunlatmak, kurşunlatılmak, kurşunlama, kurşunlayış. (aslı “kugurjin”dir. bk. Divân).

kurk = **gürk**: kurk (tavuk sesinin taklididir).

- kurklamak, kurklatmak, kurklatılmak, kurklama, kurklayış.
[kurk, Farsçada "gürük" (tavuk demek), Usetçede "khargo".
B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

kurt = **gurt**: kurt, kurtulmak, kurtulunmak; kurtuluş, kurtulma, kurtarıcı.

- kurtarmak, kurtarılmak, kurtartmak, kurtartılmak, kurtartılmak, kurtarma, kurtarış.

(Divân'da kurtulmak ve bu anlamda kutulmak kelimeleri vardır). (Rad., Kg., Kom., Kr., Tar.).

- kurt = gurt: kurt, kurtlu, kurtsuz, kurt=eşen.
- kurtlanmak, kurtlandırmak, kurtlandırılmak, kurtlattırmak, kurtlattırılmak, kurtlanma, kurtlanış. ("kurt" Rad., Bü. D., Caf., Uyg., Müh., İd.).

kus: kus, kusmak, kusulmak, kusturmak, kusturulmak, kusma, kokuş; kusmak, kusuk, kusak, kusuntu. ("kusmak" Rad., Bü. D., Caf., Müh., İd.).

- kus: kus, kuskun, kuskunlu, kuskunsuz, kuguguk (guguk kusunun bir çeşidi). (aslı kudhur, kudhurgun olup, kuyruk demek olan "kuzruk"dan gelmiştir).

kuş: kuş, kuşlu, kuşsuz, kuşluk, kuşçu, kuşçuluk, kuşku, kuşkulu, kuşlak.

- kuşkulanmak, kuşkulanılmak, kuşkulandırmak, kuşkulandırılmak, kuşkulanma, kuşkulanış. ("kuş" Rad., Bü. D., Caf., P.P., An. İnd., İd.).

- kuş: kuş, kuşak (aslı "kürşak"), kuşaklı, kuşaksız, kuşakçı.
- kuşamak, kuşanmak, kuşatmak, kuşatılmak, kuşattırmak, kuşama, kuşanış; kuşantı.
- kuşaklamak, kuşaklanmak, kuşaklatmak, kuşaklatılmak, kuşaklama, kuşaklayış.

kut = **gut**: kut, kutlu, kutluluk, kutsuz, kutsuzluk, kuduz, kuduzluk, kutman, kutay ("kutay" Tanrı demektir. Huda kelimesinin aslıdır. Kuzey Türkleri "kutay" diye kullanır. Farsçada (K) harfi bulunmadığı için (h) ile kullanırlar ve "hudây"den geldi diye bir de uydurmada bulunurlar. Kelime İngilizceye ve Almancaya da girmiştir. Farsçadaki "izi (eyzi), kut"la ilgisi vardır).

- kutlamak, kutlanmak, kutlanılmak, kutlandırmak, kutlandırılmak, kutlandtırmak, kutlama, kutlayış.
- kudurmak, kudurtmak, kudurtulmak, kudurtturmak, kudurma, kuduruş. ("kut" Rad., Tel., Kg., Uyg., Türkm., Çağ., Yaz.).

kuy = guy: kuy, kuymak, kuyulmak, kuydurmak, kuydurulmek, kuyma, kuyuş; kuyum, kuyumcu, kuyumculuk, kuyu, kuyulu, kuyucu, kuylu (yüzü kuylu), kuytu, kuytuluk, kuyruk, kuyruklu (aslı kuzruktur), kuyruksuz. ("kuy = çukur" kuyu buradandır. Rad., Tel., Alt., Leb.).

kuz = guz: kuz, kuzu, kuzulu, kuzuluk, kuzucu, kuzucuk, kuzacağız.

— kuzulamak, kuzulatmak, kuzulama, kuzulayış. ("kuzı, kuzu" Rad., Krş., Kr., Müh., Kom.).

— kuz = guz: kuz, kuzay, kuzluk, kuzgun, kuzguni, Kuzguncuk (dilimizde bâzı kere "z" harfi "y" olur. Kuy ve kuytu kelimelerinde böyle olmuştur).

küf: küf, küflü, küfsüz, köflülük, küfsü.

— küflenmek, küflendirmek, küflendirilmek, küflenme, küfleniş.

kük: kük, kükremek, kükrenmek, kükretmek, kükretilmek, kükretme, kükretiş.

(aslı "kökremek"dir. bk. Divân).

kül: kül, külek, külçer, külçe, külbe = külve (tandırın kül deliği), külhan, küllük, külbastı. ("kül" Rad., Bü. D., Caf., İd., Hou.).

— küllemek, külletmek, külletilmek, küllettirmek, küllettirilmek, külleme, külleyiş.

künk: künk, künkli, künkçü, künkçülük, künge (yonga).

— küngürdemek (gevşemek, uyku basmak), küngürdenmek, küngündenilmek, küngürdeme, küngürdeyiş.

küp: küp, küpçü, küpçülük, küpecik, küpçük, küpe, küpeli, küpesiz ("küp" Rad., Kar., Müh., İd., Hou.).

kür: kür, kürek, kürekçi, kürekli, küreksiz.

— kürekleme, küreklenme, kürekletmek, kürekletilmek, kürekletme, kürekletiş.

— kürümek, kürünmek, kürütmek, kürütülmek, kürütme, kürüyiş

küs: küs, küsmek, küsülmek, küstürmek, küstürülmek, küsme, küsüş; küskün, küskünlük, küsülü, küsüntü; küskü = küsegü.

("küsmek" Rad., Müh., İd., Hou.).

küt: küt, kütük, kütüklü, kütüksüz.

— kütürdemek, kütürdetmek, kükürdettirmek, kütürdettirilmek, kütürdeme, kütürdeyiş; kütürtü, kütürtülü ("güdük, güde" kelimeleri bu köktendir).

L

laç: laç, laçin (şahin).

(“laçin” Rad., Sag., Şor., Caf., Müh.).

lak: lak, laklak, lakırdı, lakırdıcı (“lak” bir de mekân edatıdır; yaylak, kışlak gibi. Bâzan da sıfat yapar; aylak, cırlak gibi. Mekân edatı olarak Farsçaya da girmiştir. senklak, rudlak, divlak gibi ki bu laklar bâzı kere “lâh” olmuştur. Dilimizde çok kullandığımız “lık, lik” eki vardır ki sıfattan isim, isimden sıfat yapar: aklık, karalık, evlek, yüklük gibi).

[eski yüksek Almancada “lich, lichen”, Gotikçede “leiks”, İngilizcede “ly, like”, Efgancada “lek”. B. Keresteciyan (D.E.L. T.)].

lap: lap, lapa, lapacı, lapacılık, lapçin, lapçinli (lapçin ağızlı).

lek: lek, legen (aslı elgen).

M

mam: mam, mama, mamacı, mamasız, mamak (ahmak demektir. Bâzı yerlerde “k” harfi düşmüştür. O çocuk mamanın biridir. Ankara’daki “Mamak” kelimesi Ahilerden kalmıştır. Ahi Mamak adında bir Ahi’nin köyü imiş). (“mama” bk. Divân).

mat: mat, mat olmak (oyunda yenilmek, rüsvâ olmak). (kök şüphelidir. Farsçaya ve Arapçaya bakıla).

mel: mel, melemek, melenmek, meletmek, meletilmek, melettirmek, meleme, meleyiş. (“me” bk. Divân).

mem: meme, memeli, memesiz, memelik (aslı “emme”den bozma olsa gerektir).

(kelimenin kökü “em, emmek” olsa gerektir. Bâzı kez kelimenin başında bulunan “e” ve “i” sesi düşer: sıcak, ısıcak gibi. “men ve man”: bu kelime hakkında “Türkçede Men, Man” adlı kitabımıza bakıla. Kısaca bir iki ödevini yazayım: bu ek sıfat, isim, azlık, çokluk, büyüklük yaptığı gibi kişi anlamına da gelir: Türkmen, kocaman, kekemen gibi. Almancada dahi vardır. Arapçada “men” kimse anlamınadır).

merc: merc, mercimek, mercimekli, mercek (yenidir, adese karşılığına alınmıştır).

meş: meş, meşe, meşelik, meşeli.

mez: mez, meze, mezelik, mezeli, mezesiz, mezeci (aslî "tat, lezzet" anlamınadır).

(Bu kelime Farsçaya da geçmiştir. Aslı Türkçedir; zevkli ve tatlı demektir. Pekmez, kımız kelimelerinde görülmektedir. Dilimizde "r", "z" değişmesi vardır: katmer, höşmerim kelimelerinde de görülmektedir). (H. Mevlânâ'ya nisbet edilen "Ey güzel oğlan sen bize gel gil * bî meze gelme bâ meze gel gil" beytinde de gelmiştir).

mır: mır, mırık, mırıklı.

— mırlamak, mırlanmak, mırlatmak, mırlatılmak, mırlattırılmak, mırlama, mırlayış, mırlayış; mırıltı.

— mırıldamak, mırıldanmak, mırıldanılmak, mırıldama, mırıldayış.

mız: mızık, mızıkçı, mızıkçılık.

mor: mor, morca, morlu, morluk, morumsu, morumtırak.

— morlanmak, morlandırmak, morlandırılmak, morlanma, morlanış.

— morlamak, morlanmak, morlanılmak, morlama, morlayış; morartı.

— morlaşmak, morlaştırmak, morlaştırılmak, morlaştırtmak, morlaştırtılmak, morlaştırma, morlaştırış.

— morarmak, morartmak, morartılmak, morarttırılmak, morartma, morartış; morartı.

N

ne: ne, nelik, nete = nite, nece = nice, netekim = nitekim, nesene = ne isene, neri = ne yer, neşel = ne şekil, nemene, neci, neki, niçin = ne ucun, neye, neden ("ne" Rad., Bü. D., Caf., P.P., T.T.).

nin: nine (anne-anne kelimesinin kaynaşmış şekli olmalıdır), nine-lik.

("ninni" bu kelime Türk Dil Kurumu'nun Sözlük'üne ve başka Sözlüklere de Türkçe olarak alınmış, öyle sanılmışsa da yanlıştır. kelime Arapça uyu demek olan "nâmi" kelimesinden bozulmuştur).

[nine = nene, Berbercede "nenna", İtalyancada "nonna", Bengalcide "nena", Sümercede "nin". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

oç: oç, ocak, ocaklı, ocaksız, ocaklık, ocakçı, ocakçılık (aslı “odcak” olmalıdır). (“oç” Rad., Tar., Çağ., Tel., Alt.).

— ocunmak, ocunulmak, ocundurmak, ocundurtmak, ocundurtulmak, ocunma, ocunuş.

oğ: oğmak, oğulmak, oğdurmak, oğdurtmak, oğdurtulmak, oğdurtma, oğdurtuş.

— oğuşmak, oğuşulmak, oğuşturmak, oğuşturulmak, oğuşturmak, oğuşturulmak, oğuşturma, oğuşturuş.

— oğalamak, oğalanmak, oğalanılmak, oğalattırmak, oğalattırılmak, oğalatma, oğalatış.

— oğ: oğ, oğul, oğulduruk (döl yatağı), oğlan, oğuş, oğlak, oğlan-cık, oğulluk (“oğlak” Rad., Caf., Kom., Uyg., Çağ.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) oğlan kelimesiyle Batı Avustralyada çocuk anlamına gelen “goulang” ve Moğolcadaki oğlan kelimeleriyle yakınlık buluyor. Bundan sonra Arapçadaki “gulâm” kelimesiyle dahi yakınlık görüyorsa da bu görüş bir parça uzak olsa gerektir].

oh: oh, ohlamak, ohlatmak, ohlatılmak, ohlattırılmak, ohlattırtmak, ohlatma, ohlatmış.

— ohşamak, ohşanmak, ohşatmak, ohşatılmak, ohşattırılmak, ohşatma, ohşatış (kelimenin aslı “okşamak = oğşamak”dır).

(“ohşa, okşa”, Rad., Tar., Kar., Çağ.).

ok: ok, okçu, okçuluk, okluk, oklava, oklağı.

— oklamak, oklanmak, oklatmak, oklatılmak, oklattırmak, oklat-tırılmak, oklama, oklayış; okarmak, okarılmak.

— okumak, okunmak, okutma, okutturmak, okutturulmak, okunma, okunuş; okuntu, okulu, okunaklı, okuyan, okuyucu (“ok” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An. İnd.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) Yunanca sivrilmiş, keskin anlamlarına gelen “ ” kelimesiyle Sanskritçede “acu”, Zendcede “asu”, Amerika yerlileri dilinde ok anlamına gelen “ukawa” kelimeleriyle bu kelime arasında yakınlık bulmaktadır].

ol: ol (aşınarak “o” kalmıştır), ora, oralık, oraca, orada, oluk, oluklu (“ol” Rad., Bü. D., Caf., T.T., An. İnd., İd.).

— olmak, olunmak, öldürmek, öldürülmek; olağan, olay, oluk, oluklu, olum, olgun, olgunluk, olanca, olmadık, olur, olmaz, oluruna, olacak, olmayacak, olumsuz, olumsuzluk, ola, olar = onlar.

- [B. Keresteciyan (D.E.L.T.) oluk kelimesiyle Yunanca ( ) ve (uzatma) anlamlarına gelmekte olan " " kelimesiyle Lâtincedeki "sulcus" kelimeleriyle karşılaştırmaktadır].
- om:** om, omça, omçalı, omçalık, omak (aşık oyununda elde tutulan büyük aşık, dana aşığı, oma bu da aynı şeydir).
- on:** on, onluk, onar-onar, ondalık, ondalıkçı, onbaşı, onbaşılık, onlu, onuncu, onunculuk, onda ("on" Rad., Bü. D., Caf., T.T., Müh.).
- onğ (on):** onğmak, onğulmak, onğdurmak, onğdurulmak, onğma, onğuş; onguç, ongat = onat.
- onamak (onğamak), onanmak, onatmak, onatılmak, onatma, onatış.
- onarmak (onğarmak), onarılmak, onartmak, onartılmak, onartma, onartış.
- ("onğ" kolay ve sağ taraf anlamlarına Divân'da geçmektedir. Onğulmak da iyileşmek, düzelmek anlamlarınadır).
- op:** op, opmak, opulmak, opultmak, opultturmak, opulturulmak, opultma, opultuş.
- opurmak, opurulmak, opurtmak, opurtulmak, opurtturulmak, opurtma, opurtuş.
- opur: obur, oburluk.
- oburlaşmak, oburlaştırmak, oburlaştırılmak, oburlaşma, oburlaşış.
- oprumak, oprulmak, oprultmak, oprulma, oprulus; opruk ("op" Rad., Tel., Krş., Kaz.).
- op: op, oba, obalı, obalık ("oba" Rad., Kr., Çağ., Az., Uyg.).
- or:** or, orçın, oran, oranlı, oransız, orman, orçuk, oray (belediye anlamına olup, yenidir).
- oranlamak, oranlanmak, oranlatmak, oranlattırılmak, oranlama, oranlayış (oranlamak = tahmin etmek demektir).
- ort:** ort, orta, ortalık, ortanca, ortada, ortak, ortaklık, ortu = ordu.
- ortalamak, ortalananmak, ortalatmak, ortalattırmak, ortalattırılmak, ortalama, ortalayış.
- ortaklaşmak, ortaklaşılmak, ortaklaştırmak, ortaklaştırılmak, ortaklaşma, ortaklaşış ("orta", "ortu" Caf., T.T., An. İd.).
- [B. Keresteciyan (D.E.L.T.) ordu kelimesini Fransızcada haydut, tâife (tayfa) anlamlarına gelen "horde", Rusçadaki "orda", Lâtincedeki "ordo" kelimeleriyle karşılaştırmaktadır]. (Türkçede ordu'nun asıl anlamı Hakan'ın oturduğu şehir demektir. bk. Divân).

ot: ot, odun, odunluk, oduncu, odunculuk, oda = ota = otağ, otak, ocak = otcak, otağcı, odalık, odaşık. ("ot" Rad., Bü. D., Caf., T.T.).

— ot: ot, otluk, otlak, otlağı, otlı, otsuz.

— otlamak, otlatmak, otlatmak, otlatılmak, otlama, otlatış.

— otarmak, otarilmek, otartılmak, otartma, otartış ("ot" Rad., Bü. D., Caf., İnd.).

— ot: otuz, otuzlu, otuzar, otuzluk, otuzuncu (aslı uçoş olmalıdır). [B. Keresteciyan (D.E.L.T.) oda kelimesiyle Hind dillerindeki "uta", "ata", "id", "oda", "yita" ve "odak" kelimeleri arasında yakınlık bulunmaktadır].

— ot: ot, otamak, otanmak, otatmak, otattırmak, otattırılmak, otatma, otatış ("otamak" çare bulmak, sağaltmak. Hâlâ Maraş taraflarında bu anlamda kullanılır).

— otacı (ilâç satan, eczacı, İstanbul'da kökçü derler). Divân'da "ot" kelimesinin ilâç anlamına geldiği yazılıdır. Eski zamanlarda ilâçların çoğu ottan yapılmış. Yakın vakitlere kadar İstanbul'da ilâç satan "kökçü" dükkânları vardı. Maraş taraflarında "ne otak" derler ki ne çare bulalım demektir.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) ot kelimesiyle İngilizcenin "Weed" ve Anglosaksoncadaki "Weod" kelimeleriyle karşılaştırmaktadır].

— ot: ot, oturmak, oturulmak, oturtmak, oturtulmak, oturtma, oturtuş; oturak, oturaklı, oturmuş, oturum.

— oturuşmak, oturuşturmak, oturuşturulmak, oturuşma, oturuşuş (aslı "olturmak"dır. bk. Divân).

ov: uva = ova, ovalık.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile sahra, kır anlamına gelen "au" ile Polonya ve Rusya sahralarında bulunan yaban öküzü anlamına gelen "auroch" kelimesiyle yakınlık bulmaktadır].

oy: oy, oyun, oyuncu, oyunculuk, oyuncak, oyuncakçı, oyuncaklık, oyunbozan, oyunbozanlık.

— oynamak, oynanmak, oynanılmak, oynatmak, oynatılmak, oynattırılmak, oynatma, oynatış; oynak, oynaklık.

— oynaşmak, oynaşılmak, oynaştırmak, oynaştırılmak, oynaşma, oynayış; oynaş, oynaşlık, oynaşlı (eli işde gözü oynasta). ("oynamak" Rad., Bü. D., Caf., Uyg., Müh.).

— oy: oy, oymak, oyulmak, oydurmak, oydurtmak, oydurtulmak,

- oydurtma, oydurtuş; oyuk, oyukluk, oyun, oymacı, oymacılık, oyma, oya, oyali, oyacı, oylum, oymak.
- oyalamak, oyalanmak, oyalatmak, oyalattırmak, oyalattırılmak, oyalatma, oyalatış.
  - oyalanmak, oyalanılmak, oyalandırmak, oyalandırtmak, oyalanma, oyalanış.
  - oyulgamak, oyulganmak, oyulganılmak, oyulgama, oyulgayış (“oyulgamak” seyrek dikiş dikmek). (“oymak” Rad., Bü. D., Caf., Müh).
[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) oya kelimesiyle Yunanca (kenar yapmak, kenar çekmek anlamlarına gelen “ ” kelimesiyle yakınlık bulmaktadır].
  - oy: oy, oyan (yular), oyanlı, oyansız, oyanlık, oyancı, oyancılık.
  - oyanlamak, oyanlanmak, oyanlatmak, oyanlattırılmak, oyanlama, oyanlayış.

Ö

- öç:** öç, öçlü, öçürmek (lâdes tutuşmak).
- öçürmek, öçürülmek, öçürtmek, öçürülmek, öçürme, öçürüş.
  - öçüşmek, öçüşülmek, öçüştürmek, öçüştürülmek, öçüşme, öçüşüş. (“öç” Rad., Tar., Alt., Tel., Kr.).
- öf:** öf, öflemek, öflenmek, öfletmek, öfletilmek, öflettirmek, öflettirmek, öfletme, öfletiş (ses taklidi).
- ög:** öğ, öğünç, öğüt.
- ögmek, öğülmek, öğdürmek, öğdürülmek, öğdürme, öğdürüş; öğülen, öğülmüş.
  - öğünmek, öğünülmek, öğündürmek, öğündürülmek, öğündürme, öğündürtüş.
  - öğütlemek, öğütlenmek, öğütlendirmek, öğütlendirilmek, öğütleme, öğütleyiş.
  - öğürmek, öğürülmek, öğürtmek (kusturmak), öğürttürülmek, öğürme, öğürüş.
  - öğdelemek, öğdelenmek, öğdeletmek, öğdelettirmek, öğdeleme, öğdeleyiş (öğdelemek = kusturmak). (“ögmek” Caf., T.T., An. İnd., İd., Çağ.).
  - öğ: öğ, öğrenmek, öğrenilmek, öğretmek, öğretilmek, öğretirmek, öğrettirilmek, öğretme, öğretiş; öğrenci, öğretmen (bunu

Kâşgarlı'lar yapmışlardır), öğür (akran), öğrenmelik, öğren-
celik.

— öğürtleşmek, öğürtleşilmek, öğürleştirmek, öğürleştirilmek,
öğürtleşme, öğürtletiş.

— ögeyik = öveyik (bir kuş).

(Bu kelimenin kökü akıl anlamına olan "ök"den gelmiş olma-
lıdır. "öğrenmek" Rad., Kr., Çağ., Uyg., İd.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) ök, öküz. Bu kelime ile yunanca-
da yüklenen, yük taşıyan anlamına gelen " " ve Sanskrit-
çede öküz demek olan " " kelimeleriyle " ", Gotik-
çede "auhsus", Almancada "ochs", İngilizcede "ox" kelimele-
riyle karşılaştırmaktadır].

— öğ: öğ, öğey = övey, ögsüz (öksüz), ögsüzlük (öksüzlük).

ög: ög, ökçe, ökçelik, ökçeli, ökçesiz, ökse(?).

— öksürmek = öğsürmek, öksürülmek, öksürtmek, öksürttürmek,
öksürttürülmek, öksürtmek, öksürtüs; öksürük (Şemsettin Sa-
mi bu köke yanlış anlam vermiş, Türk Dil Kurumu da Sözlük'e
incelemeden almıştır. Ömer Âsım Aksoy da "Gaziantep Ağzı"
eserine aynen almıştır).

öl: öl (rütûbet), öllük, öllü (bu toprakta öl yok. Bu kelime "höl"
şeklinde dahi kullanılır).

— öl: öl, ölmek, ölmek, öldürmek, öldürtülmek, öldürttürmek, öl-
düttürülmek, öldürme, öldürüs; ölüm, ölümlü, ölümsüz, ölü, öl-
müş, ölmüş, ölet, ölmez, ölümcül, ölgün. ("öl" Rad., Bü. D.,
Caf., An. İnd., İd.).

ölç: ölçmek, ölçülmek, ölçtürmek, ölçtürülmek, ölçtürme, ölçürtüs;
ölçü, ölçülü, ölçüsüz, ölçek.

öng: öng = ön, önünde sonunda, önlük, öncül, öncü, önek (yenidir:
ön-ek), önkü (inad), önce, öncelik, öneze (avcı kulübesi), ön-
dün (öndin), öndügi, öndüğ, önder (şef), ötün (imam), ötüş.

— önlemek, önlenmek, önletmek, önletilmek, önlettirmek, önlet-
tirilmek, önleme, önleyiş.

— önermek, önerilmek, önertmek, önertilmek (teklif etmek karşı-
lığı olarak alınmıştır), önerge (teklif).

— önünmek, önünülmek, önünlenmek (öne almak).

— önütmek, önütülmek, önüttürmek, önüttürülmek, önütme, önü-
tüş.

("öng" Rad., Tel., Leb., Şor., Kaş.).

öp:öp, öpmek, öpülmek, öptürmek, öptürülmek,öpme, öpüş.

— öpüşmek, öpüşülmek, öpüştürmek, öpüştürülmek, öpüştürme, öpüştürüş.

öp: öbek, öbek-öbek.

(“öp ve op” asıl anlamları höpürdeterek içmek. Buradan bir şeyi öpmek anlamına gitmiştir. Öpmek de bir çeşit içmektir).

ör: ör, örmek, örülmek, rdürmek, ördürülmek, ördürtülmek, ördürme, ördürüş; örgü, örü, örülü, örgülü, örümcek, öreke, örgüç = hörgüç, hörgüçlü.

— hörgüçlenmek, hörgüçlenilmek, hörgüçlenme, hörgüçleniş.

— örümceklenmek, örümceklenilmek, örümceklendirmek, örümceklendirilmek, örümceklenme, örümcekleniş.

— örgülemek, örgülenmek, örgülendirmek, örgüleme, örgüleyiş. (“örmek” Rad., Alt., Tel., Leb., Şor.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) Yunancada örmek anlamına olan “ ” kelimesiyle Lâtincedeki “sero” kelimesini karşılaştırmaktadır.]

örs: örs, örselemek, örselenmek, örseletmek, örseletilmek, örseletirmek, örseleme, örseleyiş.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu örselemek kelimesiyle Fransızcada ezmek, dokunmak demek olan “froisser” ve döğmek anlamına olan “rosser” kelimeleriyle karşılaştırmaktadır].

ört: ört, örtmek, örtülmek, örttürmek, örttürülmek, örtme, örtüş; örtü, örtülü, örtüsüz, örtücü.

— örtünmek, örtünülmek, örtündürmek, örtündürmek, örtünme, örtünüş.

(“örtünmek” Rad., Tar., Kom., Az., Uyg.).

öt: öt, ötmek, öttürmek, öttürülmek, öttürtmek, öttürtülmek, öttürme, öttürüş; ötügen, öten, ötülgen, ötülğü.

— ötüşmek, ötüşülmek, ötüştürmek, ötüştürülmek, ötüştürme, ötüştürüş. (“ötmek” Rad., Kr.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Yunancadaki “ ”, Sanskritçedeki “vad” kelimeleriyle bir yakınlık bulmaktadır].

— öt: öt, öte, öteki, ötrü = ötürü, ötüre (eski yazıda “o, ö, u, ü” seslerini gösteren harf).

(eski Türkçe “ötmek” kelimesi geçmek anlamındadır).

(“ötmek” geçmek, Rad., Tar.).

— öt: öt, ötürmek, ötürülmek, öttürtmek, öttürtülmek, öttürtme, öttürtüş; ötürük, ötürüklü (ötmek ishal olmaktır; hâlâ kullanılır). (ötmek kelimesinde bir de “sürmek” anlamı vardır).

- **öt:** öt, ödemek, ödenmek, ödenilmek, ödetmek, ödetilmek, ödeme, ödeyiş; ödüng, ödenek, ödemeli.
  - **ödeşmek, ödeşilmek, ödeşirmek, ödeşirilmek, ödeşirtmek, ödeşirtilmek, ödeşirme, ödeşiris; ödeşik.** (“ödemek = ötemek” Rad., Tar., Tr.).
  - **öt:** öt = ötlek, ötleklik, ödek, ödeklik (korkaklık), ödü kopmak = çok korkmak.
  - öz:** öz, özdek, özlük, özek, Özden, özlü, özsüz, özge, özger, özcül, özen, özel, özellik.
  - **özemek, özenmek, özetmek, özetilmek, özettirmek, özettirilmek, özenme, özeniş.**
  - **özlemek, özlenmek, özletmek, özletilmek, özlettirmek, özleme, özleyiş** (bazı yerlerde “öylemek” denir).
  - **özenmek, özenilmek, özendirmek, özendirilmek, özenme, özeniş; özenç, özenti.**
  - **özleştirmek, özleştirilmek, özleştirtmek, özleştirtilmek, özleştirme, özleştiriş.**
  - **özdekleme, özdeklenmek, özdekleme, özdekleniş** (“öz” Rad., Bü. D., Caf., An. İnd., Man.).
- [B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Yunancada iyi ve ... anlamına gelen “ ” kelimesiyle Zendcede bulunan ve temiz demek olan “yaos” kelimesini karşılaştırmaktadır].
- (Bu kelime çok eski zamanlarda Farsçaya girmiştir. Hozistân bölgesi adını bu kelimedenden almıştır. Sümerlerden ve belki Elamlardan kalmış olabilir. Farsçada “kendi” demek olan “hôd” kelimesinin eski şekli “hôz”dur.)

P

- pap:** pap, paplık (“pap” mısır darısının ateşte iyice açılan şekli), papa (sarışın çocuk), papara.
- par:** par, parlak, parlaklık, parlakça.
- **parlamak, parlatmak, parlatılmak, parlattırılmak, parlattırmak, parlatma, parlatış.**
  - **parıldamak, parıldatmak, parıldatılmak, parıldama, parıldayış; parıltı.**
- parp:** parpul (kuduz köpek).

- parpulamak, parpulanmak, parpulatmak, parpulattırılmak, parpulama, parpulayış.
- parpulanmak, parpulanılmak, parpulandırmak, parpulandırılmak, parpulama, parpulayış.
- pas:** pas, pash, pasak, pasaklı, pasaklılık.
- pasaklanmak, pasaklanılmak, pasaklandırmak, pasaklandırılmak, pasaklanma, pasaklanış.
- paş:** paş, paşa, paşalı, paşalık, paşaca (Bu kelime Başağa'dan bozulmuş olsa gerektir. Anadolu'nun bazı yerlerinde "Beşe dayı", "Beşe ağa" gibi kelimeler kullanılmaktadır).
- pat:** pat, patlak, patlaklık.
- patlamak, patlatmak, patlatılmak, patlattırmak, patlattırılmak, patlama, patlayış; patlangıç.
- patırdamak, patırdanmak, patırdatmak, patırdatılmak, patırdatma, patırdatış; patırtı, patırtılı, patırtısız, patır-patır (ses taklididir). ("patlamak" Divân'da kola yapmak, kolalamak anlamındadır).
- pay:** pay, paylaşmak, paylaşılmak, paylaştırmak, paylaştırılmak, paylaştırma, paylaştırış.
- pay: pay, paylamak, paylanmak, paylatmak, paylattırmak, paylattırılmak, paylama, paylyış.
- paz:** paz, pazı, pazıcı.

S

- saç:** saç, saçlı, saçsız, saçsızlık.
- saçlanmak, saçlanılmak, saçlandırmak, saçlandırılmak, saçlandırtmak, saçlandırtılmak, saçlandırma, saçlandırış.
- ("saç" Rad., Uyg., Çağ., Der.).
- saç: saçmak, saçılmak, saçtırmak, saçtırılmak, saçtırma, saçtırış.
- saçışmak, saçışılmak, saçıştırmak, saçıştırma, saçıştırış; saçı, saçılık, saçıntı, saçık, saçma, saçmacı, saçak, saçaklık, saçaklı, saçaksız.
- saçmalamak, saçmalanmak, saçmalatmak, saçmalama, saçmalayış.
- ("saçmak" Rad., Uyg., Çağ., Türkm.).
- sağ:** sağ, sağlık, sağlıcak, sağdıç, sağdaş, sağrı, sağrılık.

(sağlık kelimesi İstanbul kadın ağzında haber anlamına gelir olmuş. Bu da “salık” kelimesinin bozuntusudur. Türk Dil Kurumu Sözlük’üne bunu olduğu gibi almıştır. Hele Kurum’da Derleme Kolbaşısı olan zat “Gaziantep Ağzı” adlı kitabında “salık”la “sağlık” kelimesini bir asıldan sanmıştır). (“sağ” Rad., Çağ., Türkm., Kr., İd.).

- sağ, sağır, sağırılık (sağır kelimesi “salg” kelimesinden gelmiştir. Eski şekli “sankrav” dır. Türk Dil Kurumu’nun Derleme Kolbaşı bu kelimeyi anlıyamamış, kökünü, ekini ayırlamaz sanmıştır).
- sağ: sağ, sağcı, sağcılık, sağcı (“sağ” Rad., Kr., Kom., Müh.). [B. Keresteciyan (D.E.L.T.) Sümercede “zag” ve “saga”, Yunancada “ ”, Arapçada “sah”].
- sağ: sağ, sağmak, sağlamak, sağdırmak, sağdırılmak, sağdırtmak, sağdırtılmak, sağdırma, sağdırış; sağın, sağmal, sağman, sağanak, sağanaklı, sağımlı, sağımsız.
- sağınmak, sağınılmak, sağındırmak, sağındırılmak, sağınma, sağınış; sağınç.
- sağışmak, sağışılmak, sağıştırmak, sağıştırılmak, sağıştırma, sağıştırış (“sağmak” Rad., Çağ., Türkm., Tar.).
- sağ: sağ, sağlamak, sağlanmak, sağlatmak, sağlatılmak, sağlama, sağlayış; sağlam, sağlamlık.
- sağaltmak, sağaltılmak, sağalttırmak, sağalttırılmak, sağaltma, sağaltış.

sak: sak, sakça, saklık, saklı, saksağan, sakar, sakarlık.

- sakındırmak, sakındırmak, sakındırılmak, sakındırtmak, sakındırılmak; sakınç, sakınma, sakınan, sakın, sakınan.
- saklamak, saklanmak, saklatmak, saklatılmak, saklama, saklayış; saklambaç.
- sakal, sakallı, sakalsız (Bu kelimenin aslı “sarkal” olmalıdır. bk. sarkmak). (“sak” Rad., Uyg., Kaz.).
[sakal, İbrancada “zagan”, Arapçada “zekan”, Gotik ve Nordik dillerde “Tagl”, Almandada “zagel” B. Keresteciyan (D.E.L.T)].

sal: sal, sallı, salkı, salkım, salgın, salıncak, salak, salaklık, sallapati, sallangaç, salınma, salık (haber anlamındadır. Bunu Türk Dil Kurumu’nun dil bilginleri “sağlık” şeklinde kullanırlar), satış, salacak.

- sal, salmak, salınmak, saldırmak, saldırtmak, saldırtılmak, saldırma, saldırıs.

— sallanmak, sallanılmak, sallandırmak, sallandırılmak, sallanma, sallanış; sallantı.

— salivermek, saliverilmek, saliverme, saliveriş.

(salar, bu kelime “sâlâr” şeklinde Farsçaya geçmiştir; Sipeh-sâlâr derler ki komutan demektir. Asker salan demekten başka ne demektir). (“sal” Rad., Alt., Tel., Leb., Şor.).

[sal, Sanskritçe “sal”, Yunanca “ ”, Lâtince “salio”, Litvanca “selu”, İngilizce “to sally”, Fransızca “saillir” B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

sam: sam, saman, samanlı, samansız, samanlık, samancı, samancılık (“saman” Rad., Uyg., Çağ., Tar., Kr., Caf.).

san: san, sanmak, sanılmak, sandırmak, sandırılmak, sanma, sanış; sanı, sanık, sanıklık, sancı, sanki, san, sanlı (“sanmak” Rad., Kr., Kg., Caf., An. İnd., Man.).

[san, Japoncada “san”, Macarcada “szan”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

sañç: sañç, sañçmak, sañçılmak, sañçıltmak, sañçıltilmak, sañçılıttirmek, sañçılıttirilmek, sañçma, sañçış; sancı, sancılı, sancak, sancar.

— sañçdırmak, sañçdırılmak, sañçdırtmak, sañçdırtilmek, sañçdırma, sañçdırtış.

— sancıtmak, sancıtilmek, sancıttirmek, sancıttirilmek, sancıttirtirmek, sancıtma, sancıtış.

— sañçmak, sancıtmak, sancıtilmek, sancıttirmek, sancıttırma, sancıttiriş.

— sancılanmak, sancılandirmek, sancılatmak, sancılatılmak, sancılanma, sancılanış.

(“sañçmak” Rad., Çağ., Türkm., Yaz., Caf.).

sañğ: sañğ, sang, sang yeli, sangrav (sağır olmuştur).

[sang yeli Manguca “sengi”, Lâtince “sanguis”, Sanskritçe “çona” B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

sank: sank, sankı, sankılık.

— sankmak, sankılmak, sankıtmak, sankıtilmek, sankıttirmek, sankma, sankış.

— sankımak, sankılmak, sankılmaö, sankıtma, sankıtış.

— sankırmak, sankırılmak, sankırtmak, sankırtılmak, sankırtma, sankırtış.

— sanıklamak, sanıklanmak, sanıkladmak, sanıkladılmak, sanıkladma, sanıkladış.

- sanıklaşmak, sanıklaşılma, sanıklaştırmak, sanıklaşma, sanıklaşış.

(Divân'da "sağırma" diye bir kelime var. Sağmalamak anlamındadır. Düşünüle..).

- sap:** sap, saplı, sapsız, saplık, saban, sapan, sabanlı, sabansız.
- saplamak, saplanmak, saplatmak, saplatılmak, saplattırmak, saplattırılmak, saplama, saplayış.
- saplaşmak, saplaşılma, saplaştırmak, saplaştırılmak, saplaşma, saplaşış.
- saplanmak,, saplanılmak, saplandırmak, saplandırılmak, saplanma, saplanış ("sap" Rad., Bü. D., İd.).
- sap: sap, sapa, sapmak, sapılmak, saptırmak, saptırtmak, saptırtılmak, saptırtma, saptırtış; sapuk, sapkın, sapkınlık, sapa.
- sapıtmak, sapıtılmak, sapıttırmak, sapıttırılmak, sapıtma, sapıtış. (Divân'daki "sapmak" kelimesiyle az-çok ayrılıkları görülmektedir).

- sar:** sar, sarı, sarılık, sarıca, sarışın, sarımtırak, sarımsı, sarılı.
- sararmak, sarartmak, sarartılmak, sararttırmak, sararttırılmak, sararma, sararış.

- sarılaşmak, sarılaştırmak, sarılaştırılmak, sarılaşma, sarılaşış. (saray: ay, yer bildiren edattır. Hanay gibi ki hana mahsus demek olsa gerektir. Bu kelime saray şeklinde Farsçaya girmiştir. Rahmetli Fatin Hoca (Rasathane müdürü, ünlü astronom)'dan işittiğime göre Akseki yaylalarında yaylıyan Yürükler, tasdik, tâ'zim makamında "sar Efendim!" derlermiş. Saraylı (Şemsettin Sami bunu Farsça sanmıştır).

(sart, Türkistan'da ticaretle geçinen halk. Anadolu'da Karaman'la Mut arasında "sartavıl = sart avul" adında bir yayla vardır). (sar kelimesinin aslı "sarığ" dır. Eskiden Anadolu'da "saru" şeklinde kullanılmıştır).

- sar: sar, sarmak, sarılmak, sardırmak, sardırılmak, sardırma, sardırış; sarık, sarıklı, sargın, sarılı, sarım, sarıkçı, sarımsak, sarmaş (-dolaş), sargı, sargılık.
- sarınmak, sarınılmak, sarındırmak, sarındırılmak, sarındırtmak, sarındırılmak, sarınma, sarınış.
- sarmaşmak, sarmaşılmak, sarmaştırmak, sarmaştırılmak, sarmaşma, sarmaşış; sarmaşık.

(Divân'daki sarmak kelimesinin anlamıyla bugünkü anlam hayli değişmiştir. Bununla beraber Divân'da "sarışmak" ve "sarıtmak" kelimesi ile, Türkiye'deki anlam arasında bir yakınlık bulunabi-

lir. sarlamak ve sarlaşmak, sarumak kelimeleri de böyledir). (Divân'da deve derisinden ve ağaçtan yapılan su kabı demek olan bir "sarnıç" kelimesi vardır. Sahrınç kelimesiyle münasebeti yok mudur?).

sark: sark, sarkmak, sarkılmak, sarktirmek, sarktırılmak, sarkma, sarkış; sarkıntı, sarkık, sarkıklık, sarkan, sarkak.

— sarkıtmak, sarkıtılmak, sarkıttirmek, sarkıttırılmak, sarkıttırmak, sarkıttırılmak.

("sarkmak" Rad., Kar., Kaz., Kg., İd.).

sarp: sarp, sarplık, sarpun.

— sarplaşmak, sarplaştirmek, sarplaştırılmak, sarplaştırtmak, sarplaşma, sarplaşış.

[sarp, Nordik dilinde "skarp", eski yüksek Almancada "scharp", İngilizcede "sharp", Fransızcada "escarpé". B. Keresteciyan].

sars: sars, sarsmak, sarsılmak, sarstirmek, sarstırılmak, sarstırma, sarstırtış; sarsak, sarsık, sarsıntı.

("sarsıtmak" kaba, sert muamele yapmak. bk. Divân).

sat: sat, satmak, satılmak, sattirmek, sattırılmak, sattırtmak, sattırma, sattırtış; satı, satım, satın, satıcı, satıcılık ("satma" Rad., Bü. D., Caf., P.P.).

— sat: sat, sataşmak, sataşılmak, sataştirmek; sataşkan, sataşık, sataşan.

(kelimenin aslı "satgamak" olup, buradan "sataşmak" çıkmıştır. bk. Divân).

sav: sav, savcı, savcılık, sava, savacı, savak (bu kelimenin kökü daha ziyade su ile ilgili olsa gerektir).

[sav: Lâtince "saguş". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

("sav" Rad., Uyg., Caf., P.P., T.T.).

[savak: Japoncada "tawake", Yunancada " ". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

— sav: sav, savmak, savılmak, savdırmak, savdırılmak, savdırma, savdırış; savul.

— savurmak, savrulmak, savurtmak, savurtulmak, savurtturmak, savurma, savuruş; savruk, savrukluk.

— savunmak, savunulmak, savundurmak, savundurulmak, savunma, savunuş.

— savuşmak, savuşulmak, savuşturmak, savuşturulmak, savuşma, savuşuş.

(Divân'da "savmak" fiili yoksa da buna yakın anlamlı "savulmak, savurmak, savramak" kelimeleri vardır).

say: say, saymak, sayılmak, saydırmak, saydırılmak, saydırtmak, saydırtılmak, saydırma, saydırtış; sayın, saygı, saygılı, saygısız, saygısızlık, sayım, sayı, sayılı, sayısız, sayılmış, sayılır, sayılmaz.

— sayışmak, sayışılmak, sayıştırmak, sayıştırılmak, sayışma, sayışış.

(Divân'da bu anlamda "sanmak" kelimesi geçmektedir ve Türk dillerinde yaygındır).

— say: say, sayru, sayruluk.

— sayrulanmak, sayrulatmak, sayrulatılmak, sayrulatma, sayrulatış ("sayru" kelimesinin aslı "sankru" olsa gerektir).

[sayru, Anglosaksoncada "sar", Gotikçede "sair", İngilizcede "sore". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

saz: suluk yerlerde yetişen bitki, sazlık.

[İrlandaca "seisg", İngilizce "seg" ve "sedge", Anglosaksoncada "saxon". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

seç: seç, seçmek, seçilmek, seçtirmek, seçtirilmek, seçme, seçiş; seçim, seçmen, seçkin, seçkinlik, seçmece.

seğ: seğremek, seğretmek, seğretilmek, seğretme, seğretiş; seğrek, seğrekçe.

— seğirmek, seğirtmek, seğirtilmek, seğirttirmek, seğirttirilmek, seğirtme, seğirtiş; seğirdim.

— seğirdişmek, seğirdişilmek, seğirdiştirmek, seğirdiştirilmek, seğirdiştirtme, seğirdiştiris.

— seğrekleşmek, seğrekleştirmek, seğrekleştirilmek, seğrekleşme, seğrekleşiş.

(seğirmek, seğrimek kelimelerinin aslı "sekrimek"dir).

sek: sekmek, sektirmek, sektirilmek, sektirtmek, sektirme, sektiriş.

— sekişmek, sekişilmek, sekiştirmek, sekiştirilmek, sekişme, sekişiş.

— sekmen, seki, sekili, seksek, sekiz, sekizlik, sekizer, sekizli, sekizinci, seksen, seksenler, sekseninci ("sekitmek" bk. Divân).

sem: sem, semer, semerci, semercilik, semerli, seme (şaşkın), semelik, semecen.

— semelemek, semelenmek, semelenilmek, semeletmek, semeletilmek, semeleme, semeleyiş.

(eskiden Anadolu'da "sem" ilâç anlamına kullanılmış; bugün eme-seme yaramaz sözünde kalmıştır. Hiç bir faydası olmaz demektir).

— sem: sem, semirmek, semirtmek, semirtilmek, semirttirmek, semirttirilmek, semirme, semiriş; semirmen, semirten, semiz, semizlik, semizce.

(“sem” kelimesi çok hasta kelimelerimizdendir. Anadolu’nun bazı bölgelerinde yalnız “eme - seme yaramaz” sözünde kalmıştır ki, hiç bir işe yaramaz, faydasız, demektir).

sent: sendelemek, sendeletmek, sendeletilmek, sendeleme, sendeleyiş.
— sendeleşmek, sendeleşilmek, sendeleştirmek, sendeleştirilmek, sendeleşme, sendeleyiş.

(Bu kelimenin de “sang” ile ilgisi olsa gerektir).

sep: sep, sepmek, sepilmek, septirmek, septirilmek, septirtmek, septirtilmek, septirme, septiriş; sepkın, sepken, sepi, sepicı.

— sepelemek, sepeletmek, sepelenmek, sepelettirmek, sepeletme, sepeleyiş.

— sepilemek, sepilenmek, sepiletmek, sepiletilmek, sepileme, sepileyiş; sepi (debagat - tabaklık), sepicı.

ser: ser, sermek, serilmek, serdirmek, serdirilmek, serdirtilmek, serdirme, serdiriş.

— serinmek, serinilmek, serindirmek, serindirilmek; sergi, sergilik, seri, serili, seren, serenli, serensiz, serenlik, sergin, sergen (raf). (Divân’da “sermetmek” diye bir kelime var; anlam yakınlığı olsa gerektir).

— serin, serinlik, serince.

— serinlemek, serinlenmek, serinletmek, serinletilmek, serinletme, serinletiş.

[serin, Lâtincede “serenus”, İtalyanca “serena”, Japonca “saeru”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

serp: serp, serpmek, serpmek, serptirmek, serptirilmek, serptirme, serptiriş; serpinti, serpken, serpin.

— serpişmek, serpişilmek, serpiştirmek, serpiştirilmek, serpiştirme, serpiştiriş.

[serpmek, Yunancada “ ”, Lâtincede “separgere”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

ses: ses, seslenmek, seslenilmek, seslendirmek; sesli, sessiz, sessizlik.

sev: sev, evmek, sevmek, sevdirmek, sevdirmek, sevdirtmek, sevdirme, sevdiriş; sevgi, sevgili, sevgisiz, sevilir, sevilmez, sevicı, seven, sevilen, sevim, sevimli, sevimsiz.

— sevinmek, sevinilmek, sevindirmek, sevindirtmek; sevinç, sevinçli.

— sevişmek, sevişilmek, seviştirmek, sevişdirtmek, sevişdirtilek, sevişme, sevişiş.

“sevmek” Rad., Çağ., Uyg., An. İnd., Müh.).

sez: sez, sezmek, sezilmek, sezdirmek, sezdirilmek, sezdirtmek, sezdirtilmek, sezdirtme, sezdirtiş; sezgi, sezgili, sezgin.

— sezinmek, sezinilmek, sezindirmek, sezindirilmek, sezindirme, se-zindirir.

(“sezikmek” ve “sezinmek” Caf.).

sıç: sıç, sıçmak, sıçılmak, sıçtırmak, sıçtırılmak, sıçtırtmak, sıçtırılmak, sıçtırtma, sıçtırtış; sıçan, sıçanlı, sıçkı.

— sıçramak, sıçranmak, sıçratmak, sıçrattırmak, sıçrattırılmak, sıçrama, sıçrayış; sıçrgan.

[sıçmak, Sanskritçede “sié”, yüksek Almancada “scigan”, İngilizcede “to shit”, Litvancada “szikti”. B. Keresteciyan (D.E.-L.T.)].

(“sıçmak” Rad., Kaz., Müh., İd.).

sığ: sığ, sığmak, sığılmak, sığdırmak, sığdırılmak, sığdırtmak, sığdırılmak, sığdırtmak, sığdırtış; sığ, sığlık, sığır.

— sığınmak, sığınılmak, sığındırmak, sığındırılmak, sığındırtılmak, sığındırma, sığındırış; sığınak, sığıntı, sığın.

— sığamak, sığanmak, sığatmak, sığatılmak, sığanma, sığanış. (“sığmak” Rad., Caf., P.P., An.).

sık: sık, sıkmak, sıkılmak, sıkırmak; sıkı, sıkılı, sıkılık, sıkım, sıkımlık, sıkıntı, sıkıntılı, sıkıca, sıkırcım, sık, sıkılık.

— sıkışmak, sıkışılmak, sıkıştırmak, sıkıştırmak, sıkıştırma, sıkıştırtış.

— sıkılmak, sıkılanmak, sıkılanılmak, sıkılama, sıkılayış.

— sıklaşmak, sıklaşılmak, sıklaştırmak, sıklaştırılmak, sıklaştırtma, sıklaştırış.

— sıklamak, sıkılanmak, sıklatmak, sıklatılmak, sıkılama, sıklatış (“sıkamak” Rad., Uyg., Kr., Alt., Tel.).

sım: sım, sımızmak, sımızılmak, sımızdırmak (“sımızmak” ahdi bozmak), sımıztı. (kökü “sımak”dır).

sın: sın, sınamak, sınanmak, sınatmak, sınatılmak; sınav, sınanç (“sınamak” Rad., Bü. D., Caf.).

— sınmak, sınılmak, sındırmak, sındırılmak, sındırtılmak, sınma, sınış; sındık, Sındırğı, sındı (makas). (Kelimenin aslı “sıymak” olacaktır).

sıp: sıp, sıpa, sıpalık.

— sıpalamak, sıpalanmak, sıpalatmak, sıpalatılmak, sıpalama, sıpalatış.

[sipa, Abhazlarca "spau", Sanskritçede "cava" ve "sava", Arapça "sabiyy". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)]. ("sıb" bk. Divân).

sır: sır, sırlı, sırsız, sırça, sırçalı.

— sırlamak, sırlanmak, sırlatmak, sırlatılmak, sırlatma, sırlatış (bu kelimeyi Farsça sanmak yanlışır). ("sır" Rad., Alt., Tel., Leb., Sag.).

— sır: sır, sırtmak, sırtılmak, sırttırmak, sırttırılmak, sırttırma, sırttırış; sırtgan, sırtganlık, sırtım (aşlı sıyırım olmalıdır), sırtık (aşlı sıyırık olmalıdır), sırtıklık.

("sırtmak", kökü "çır"dır. Ağustosböceğinin ve kalemin çıkardığı sestir. bk. Divân).

sırs: sırsımak, sırsılmak, sırsıtmak, sırtılmak, sırtırma, sırtırış ("sarsıtmak" kelimesinin değişmiş bir şeklidir. Anlama da yakındır).

sırt: sırt, sırtlan, sırtaboz.

— sırtarmak, sırtarılmak, sırtartmak, sırtartılmak, sırtarma, sırtartış.

— sırtlamak, sırtlanmak, sırtlatılmak, sırtlama, sırtlatış ("sırt" Rad., Alt., Tel., Sag., Leb., Kaç.).

sıt: sıt, sıtma, sıtmal, sıtmalık, sıtmasız (kelimenin aşlı "ısıtma"dır).

sıv: sıv, sıvık, sıvıklık, sıva, sıvalı, sıvışık, sıvacı, sıvacılık.

— sıvamak, sıvanmak, sıvatmak, sıvatılmak, sıvattırmak, sıvatma, sıvatış.

— sıvaşmak, sıvaştırmak, sıvaştırılmak, sıvaştırma, sıvaştırış; sıvışık.

[sıva, Sanskritçede "sudâ". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)]. (kelimenin aşlı "suv" olmalıdır).

sıy: sıy, sıymak (sımak), sıyılmak, sıydırmak, sıydırılmak, sıydırma, sıydırış.

— sıyırmak, sıyılmak, sıyırtmak, sıyırtılmak, sıyıрма, sıyırtış; sıyırdım (halıcılık terimlerinden). (Bu fiil "sımak" şeklinde dahi kullanılır).

sız: sız, sızmak, sızılmak, sızdırmak, sızdırılmak, sızma, sızış; sızı, sızılı, sızıntı.

— sızlamak, sızlanmak, sızlatılmak, sızlattırmak, sızlattırılmak, sızlama, sızlayış; sızıltı.

— sızlanmak, sızlanılmak, sızlatmak, sızlatılmak, sızlattırmak, sızlatma, sızlatış.

— sızırmak, sızırılmak, sızdırılmak; sızırgı, sızdırgı ("sızmak" Rad., Kr., Kaz.).

[sızmak, Lâtince "sudo", yüksek Almanca "suizan", İngilizce "to sweat", Yunanca " ", Farsça "zuşîden". Dalgın uymak anlamına sızmak. karşılaştır: Sanskritçe "sas", "sasmi". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

siç: siç, sicim, sicimli, sicimlik, sicimsiz.

— sicimlemek, sicimlenmek, sicimletmek, sicimletilmek, sicimleyiş.

siğ (sin): sin, sinmek, sinilmek, sindirmek, sindirilmek, sinme, siniş.

— siyik = sidik, siyikli = sidikli, siğil = siyil, siyilli.

(siğmek kelimesi siymek şeklinde ahi kullanılır: eceli gelen köpek câmi duvarına siyer).

sik: sik, sikmek, sikilmek, sikdirmek, sikdirilmek, sikme, sikiş; siki-ci, sikli.

— sikişmek, sikişilmek, sikiştirmek, sikiştirilmek, sikiştirme, sikiştiriş; sikici, sikişken, sikişik.

— sikledek, siklenmek, sikletmek, sikletme, sikletiş ("sikmek" Rad., Bü. D., Müh., İd.).

sil: silmek, silinmek, sildirmek, sildirtmek, sildirtilmek, silme, siliş; silgi, silgilik, sili (afif), silici, silinti, silecek, silmece.

— silinmek, silinilmek, silindirmek, silindirtmek, silindirtme, silindirtiş.

(“silig = temiz” Rad., Çağ., Caf., USp.).

silk: silk, silmek, silkilmek, silktirmek, silktirilmek, silktirme, silktirtiş.

— silkinmek, silkinilmek, silkindirmek, silkindirtmek, silkinme, silkiniş (Bu kelime bazı bölgelerde “siyirmek” şeklinde kullanılır). (“silkmek” Rad., Çağ., Kar., Caf., İd.).

sin: sin, sinmek, sindirmek, sindirilmek, sindirtmek, sindirtilmek, sindirme, sindiriş.

— sin (mezar), sinsi, sinecen, sinek, sinekli, singin.

— sinirmek, sinirilmek, sinirtmek, sinirttirilmek, sinirtme, sinirtiş. (Bu kelime daha ziyade “siğmek” şeklinde kullanılır).

(“siğmek” Rad., Çağ., Türkm., Tar.).

sirk: sirk, sirke, sirkeli, sirkesiz, sirkeci, sirkecilik, sirkelik, sirkek (uykusuzluk).

— sirkelemek, sirkelenilmek, serkelenme, sirkeleniş. (“sirke” Rad., Kar., Tar., Çağ.).

sis: sis, sisli, sissiz.

— sislenmek, sislenilmek, sisletmek, sisletilmek, sislenme, sisleniş.

sit: sit, sidik, sidikli, sidiklik.

— sidiklenmek, sidikletmek, sidikletilmek, sidiklenme, sidikleniş.

siv: siv, sivri, sivrilik, sivrice, sivilce.

— sivrilmek, sivrilenmek, sivriletmek, sivritilmek, sivriltme, sivriltiş.

— sivrileşmek, sivrileştirmek, sivrileştirilmek, sivrileşme, sivrile-yiş.

[sivri, Sanskritçe “tivra”, Zendçe “tizya” ve “tigra”, Farsça “tîz”, Medce “tigra”, Samîlerce “dicle”, Asurca “zakru”. B. Ke-resteciyan (D.E.L.T.)].

siz: siz, evsiz, barksız. (Bu kelimenin aslı “sımak”dan gelmiş olma-lıdır. Evsir, barksır gibi ki “r” sesi “z” olmuştur. Bu olay dili-mizde çoktur).

soğ: soğ, soğuk, soğukluk, soğukça, soğla, soğulcan (sulucan), so-ğan, soğanlı, soğancı.

— soğumak, soğutmak, soğutulmak, soğutturmak, soğutturulmak, soğuma, soğuyuş.

— soğuşmak, soğuşturmak, soğuşturulmak, soğuşturma, soğuş-turuş.

(“soğuk” Rad., Caf.. Bu da su ile ilgili olmalıdır).

sok: sok, sokur (a’mâ, kör), sokurluk (“sok” ağgözlü, alçak kişi. bk. Divân).

— sok: sokmak, sokulmak, sokturmak, sokturulmak, sokturma, sokturuş; sokum, sokman, sokulgan, sokra, sokmar.

— sokranmak, sokranılmak, sokrandırmak, sokrandırılmak, sok-ranma, sokranış.

— sokuşmak, sokuşulmak, sokuşturmak, sokuşturulmak, sokuştur-ma, sokuşturuş.

(“sokmak” Rad., Alt., Tel., Leb.).

sol: solmak, soldurmak, soldurulmak, soldurtmak, soldurtmak, sol-durtulmak, solma, soluş; solgun, solgunluk.

— solumak, solutmak, solutulmak, soluma, soyuluş; soluk, soluğan, soluğanlık.

— soluklanmak, soluklanılmak, soluklandırmak, soluklandırma, so-luklandırış.

(Türk Dil Kurumu bilginleri “teneffüs” karşılığında “solunum” demiş; yanlıştır. Bu fiilin “solunmak” diye bir siygası yoktur).

— sol: sol, solluk, solcu, solculuk, solak, solaklık (“sol” Rad., Bü. D., Caf.).

som: som, somun, somuncu.

- somurtmak, somurtulmdak, somurtturulmak, somurtma, somurtuş.
- somurdanmak, somurdanılmak, somurlandırmak, somurdanma, somurdanış; somurtgan.
- son:** son, sonra, sonrası, sonraki, sonsuz, sonsuzluk, sonunda, son-su, sonralık (“song” Rad., Tar., Tel., Alt.).
- sop:** sop (yalnız “soy - sop” sözünde kalmıştır), sopa, sopalık.
- sor:** sor, sormak, sorulmak, sordurmak (Bu kelimenin aslı “soğurmak”dır).
- sorutmak, sorutulmak, sorutturmak, sorutturulmak, sorutma, sorutus; sorutkan.
 (“sormak” [emmek anlamına] Rad., Uyg., Az., Çağ. “soğurmak” ile ilgilidir).
- sor: sor, sormak, sorulmak, sordurmak, sordurulmak, sordurma, sordurtuş; soru, sorum, sorumlu, sorumluluk, sorumsuz, soruk, sorgu.
- soruşmak, soruşulmak, soruşturmak, soruşturulmak, soruşturma, soruşturuş (“sormak” bk. Divân).
- sork:** sork, sorkun, sorkuç, sorgun, sorguçlu, sorguçsuz.
- sorguçlanmak, sorguçlanılmak, sorguçlandırmak, sorguçlanma, sorgulanış.
- soy:** soy, soylu, soysuz, soyluluk, soysuzluk, soyca, soyak (asaletli).
- soy: soy, soymak, soyulmak, soydurmak, soydurulmak, soyma, soyuş; soyka, soygun, soyguncu, soymalık, soymacı, soymacılık.
- soyunmak, soyunulmak, soyundurmak, soyundurulmak, soyunma, soyunuş (“soymak” Rad., Kr., Alt., Tel.).
- sök:** sök, sökmek, sökülme, söktürmek, söktürülmek, sökme, söküş; sökü, söküm, söküntü, sökün, sökmen (yeni kelimelerden), sökücü (yigit), sökük, sökülmiş (“sökmek” Rad., Alt., Tel., Sag.).
- sölp:** sölp, sölpüme, sölpütmek, sölpütülmek, sölpüme, sölpüyüş; sölpük.
- söm:** söm, sömürmek, sömürülmek, sömürtmek, sömürme, sömürüş; sömürge (yenidir). (“sömürmek” Rad., Çağ., Tar.).
- sön:** sön, sönme, söndürmek, söndürmek, söndürülmek, söndürme, söndürüş; sönük, sönüklük, sönküye (?) (bu kelimeyi “söyünmek - mak” şeklinde kullanan yerler vardır).
- söy:** söy, söylemek, söylenmek, söyletmek, söyletilmek, söyletme, söyletiş; söylev (yenidir).
- söylenmek, söylenilmek, söylendirmek, söylendirilmek, söylenme, söyleniş; söylenti.

- söyleşmek, söyleşilmek, söyleşme, söyleyiş. (Divân'da "sövmek" şekli de vardır. Kelimenin aslı "sözlemek"tir).
- söyk:** söy, söykenmek, söykenilmek, söykendirmek, söykendirilmek, söykenme, söykeniş; söykenek, söykenti.
- söz:** söz, sözleşmek, sözleşilmek, sözleştiirmek, sözleştirilmek, sözleşme, sözleşiş; sözce, sözlü, sözle, sözde ("söz" Rad., Kr., Az., Çağ., Türkm.).
- suç:** suç, suçlu, suçluluk, suçsuz, suçsuzluk.
- suçlanmak, suçlanılmak, suçlandırmak, suçlandırılmak, suçlanma, suçlanış ("suç" Rad., Kaz., Az., İd.).
- suğ:** suğ, suğumak (kanaat, tokgözlülük), suğumlu, suğumsuz.
- suğumsuzlanmak, suğumsuzlamak, suğumsuzlanma, suğumsuzlanış.
- sun:** sun, sunmak, sunulmak, sundurmak, sundurulmak, sundurma, sunduruş; sunu (ihsan), sungu (istidat), sungulu, sungusuz, sungun, sungur, sunuk ("sunmak" Rad., Bü. D., Caf.).
- sus:** sus, sumak, susulmak, susturmak, susturulmak, susturma, susturuş; sus - pus, susmalık.
- suv, su:** su, sulu, susuz, sululuk, susuzluk, suğla, suluca.
- sulamak, sulanmak, sulatmak, sulatılmak, sulattırmak, sulattırılmak, sulama, sulayış.
- susamak, susatmak, susatılmak, susattırılmak, susama, susayış.
- sulanmak, sulanılmak, sulandırmak, sulandırılmak, sulanmak, sulaniş.
- suvarmak, suvarılmak, suvartmak, suvartılmak, suvarma, suvarış.
- sulak, susak, surak, surahi, suvak = savak ("su = suv = suf" Divân, Rad., Kar., Kom.).
- [su, Moğolcada "usu", Tibetçede "tahha", Tunguzcada "oussou", Kalmukçada "ousoun", Yakutçada "vuché", Sanskritçede "suda", Çince "choui", Japoncada "sui", Lâtincede "sapa". B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- süğ:** süğ, süğmek, süğülmek, süğdürmek, süğdürülmek (uzayıp tel-tel olmak); süğlün = sülün.
- sül:** sülük, sülüklü.
- süm:** süm, sümme (itmek, kakmak, hakaret etmek), sümülmek, sümündürmek, sümündürülmek, sümülme, sümülüş; sümük, sümüklü, sümsük, sümsüklük, sümek, sümeklik.
- sümkürmek, sümkürlmek, sümkürtmek, sümkürtülmek, sümküirme, sümküriş.

[B. Keresteciyan, bu kelimeyi Lâtince “sumon” kelimesiyle karşılaştırmaktadır].

sün: sün, sünmek, sündürmek, südürülmek, südürme, südürüş; süngü, süngülü, südürme, sündük (ağgözlü, her şeye el uzatan), sündüklük, sünepe, sünepelik.

— süngülemek, süngülenmek, süngületmek, süngületilmek, süngüleme, süngüleyiş (“süngü” Rad., Çağ., Kom., Kar.).

(Bazı dilbilmezlerin kullandıkları “süngüsü düşük” sözü çok yanlışır. Doğrusu ve halk arasında kullanılan şekli “süngü düşük”dür. süngük, kemik demektir).

süp: süp, süpmek, süprülme, süpürtmek, süpürtülmek, süpürtme, süpürtüş; süpürge, süprüntü, süprüntülük, süprüntücü, (“süpürmek” Rad., Çağ., Tar., Müh.).

sür: sür, sürmek, sürülmek, sürdürmek, sürdürülmek, sürdürme, sürdürüş; sürüm, sürümlü, sürümsüz.

— sürgün, sürgünlük, sürücü, sürücülük, sürme, sürmecî, sürgü, süre, sürekli, süresiz, sürü, sürücü, sürücülük.

— sürünmek, sürünülmek, süründürmek, süründürülmek, sürünme, sürünüş; sürüngen, sürüntü, sürünceme.

— sürüklemek, sürüklenmek, sürükletmek, sürükleme, sürükleyiş.

— sürtmek, sürtülmek, sürtürmek, sürtültürmek, sürtme, sürtüş; sürtük.

— sürüşmek, sürüşülmek, sürüştürmek, sürüştürülmek, sürüşme, sürüşüş (“sürmek” Rad., Bü. D., Caf.).

— sürütme, sürütülmek, sürüttürmek, sürüttürülmek, sürütme, sürütüş.

— sürgülemek, sürgülenmek, sürgületmek, sürgülettirmek, sürgüleme, sürgüleyiş; sürgülü, sürgüsüz.

— sürtünmek, sürtünülmek, sürtünme, sürtünüş.

— sürmelemek, sürmelenmek, sürmeletmek, sürmeletilmek, sürmeleme, sürmeleyiş; sürmeli, sürmesiz, sürmelik (“sürme” kelimesi Farsçaya da girmiştir).

süs: süsmek, süsülmek, süstürmek, süstürülmek, süsme, süsüş, süsügen, süsügenlik (“süsmek” Rad., Alt., Tel., Şor.).

— süs: süs, süslü, süslülük, süslüce.

— süslenmek, süslenilmek, süsletmek, süsletilmek, süslenme, süsleniş.

— süslemek, süsletmek, süsletilmek, süsleme, süsleyiş. (Bu kelimeyi Batı Türkleri yapmıştır).

süt: süt, sütlü, sütsüz, sütsüzlük, sütlük, sütlac = sütlüaş, sütlüce, sütlügen, sütçü, sütçülük.

— sütlenmek, sütletmek, sütlettirmek, sütlettirmek, sütletme, sütletiş (“süt” Rad., Bü. D., Caf., Müh.).

[süt, Zencede “khsvipta”, Almancada tatlı anlamına olan “süss”, Farsçada “şîr”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.).

süz: süz, süzmek, süzülme, süzdürmek, süzdürölme, süzme, süz-şüz; süzgeç, süzüntü, süzgü.

— süzünme, süzünölme, süzündürme, süzündürölme, süzünme, süzünüş (“süzme” Rad., Çağ., Türkm.).

Ş

şah: şah, şahlanmak, şahlatmak, şahlatılma, şahlattırma, şahlanma, şahlanış.

şak: şak, şakımak, şakıtmak, şakıtılma, şakıttırma, şakıma, şakıyış; şakşak, şakşakçı, şakşakçılık, şakrak, şaklaban, şakı (yanlış olarak “şarkı” şeklinde kullanılır olmuştur).

— şakırdamak, şakırdatma, şakırdatılma, şakırdatma, şakırdayış; şakır - şakır, şakırtı.

— şaklamak, şaklanma, şaklatma, şaklatılma, şaklatma, şaklatış.

şal: şal, şallı, şalsız, şallık, şalvar, şalvarlı.

— şallanma, şallanılma, şallatma, şallatılma, şallanma, şallanış.

(Bu kelimeyi çok yaygın olduğundan ve kuzey Türkçesinde, bu kelimenin çok değerli olan “kakım” anlamına geldiğinden ötürü aldım).

şam: şam, şamar, şamarcı.

— şamarlamak, şamarlanma, şamarlatma, şamarlattırma, şamarlama, şamarlıyış.

şan: şan, şangırdamak, şangırdatma, şangırdatılma, şangırdama, şangırdayış; şangır-şungur.

(Bu kelimenin aslı “şang” olmalıdır).

şap: şap, şapırdamak, şapırdatma, şapırdatılma, şapırdatma, şapırdatış; şapırtı, şaplak, şapır-şupur.

— şaplamak, şaplatma, şaplatılma; şaplak (ses taklidi).

şar: şar, şarlamak, şarlatma, şarlatılma, şarlama, şarlayış.

— şarıldamak, şarıldatma, şarıltı (ses taklidi).

şas: şas, şasmak, şasılmak, şasırtmak, şasırtılmak, şasma, şasış;
şaşkın, şaşkınlık.

— şasırmak, şasırtmak, şasırtılmak, şasıрма, şasıriş; şası; şasılık.

şat: şatırdamak, şatırdatmak, şatırdatılmak, şatırdatma, şatırdatış.

(“Suyun fışkırarak çağlaması” buna göre “şadırvan” kelimesi bu kökten gelmiş olabilir. “van” eki Türkçemizde vardır. Kaka-
van, yayvan kelimelerinde olduğu gibi. Farsça “şadırvan” bileşi-
ğinden bozma sananlar da vardır) (ses taklididir). (Divân’da
bir “şat” kelimesi varsa da cesaret anlamıdır).

şay: şay, şaylanmak, şıarmak (Garp Türkçesinde), “şayamak”
zevk etmek (Kazan Türkçesinde).

[Farsça “şâye”, Japonca “sai”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

şen: şen, şenlik, şenlikli, şenliklik, şenliksiz.

— şenelmek, şeneltmek, şenelttirmek, şenelttirilmek, şeneltme, şe-
neltiş.

— şenleşmek, şenleştirmek, şenleştirilmek, şenleştirme, şenleştiriş.

şım: şım, şıarmak, şıarılmak, şıartmak, şıartılmak, şıart-
ma, şıartış; şımarık, şımarıklık.

şim: şim, şimşek, şimşekli.

şin: şin, şinik (bir çeşit tahıl ölçüğü), şiniklik, şinikçi.

şış: şış, şışli, şışçi.

— şışlemek, şışlenmek, şışletmek, şışletilmek, şışletme, şışletiş
“şış”, “şış” Kr., Müh.).

— şış: şış, şışmek, şışirmek, şışirtilmek, şışirttirmek, şışirtme, şı-
şirtiş; şışman, şışmanlık, şışko, şışek, şışkin, şışkinlik.

— şışirmek, şışirilmek, şışirtmek, şışirtilmek, şışirtme, şışirtiş.

T

tağ (dağ): tağ, dağılmak, dağılmak, dağıtmak, dağıtılmak, dağıl-
ma, dağılış.

— dağıttırmak, dağıttırılmak, dağırttırtmak, dağıttırılmak, dağıt-
tırma, dağıttırış.

— dağcı, dağcılık, dağar (tağar), dağırcan (tağırcan), dağınık, da-
ğınıklık, dağarcık (tağarcık) (“tağ” Rad., Çağ., Tar., Kom.).

[tağ, dağ. Çince “thai”, Babiloncada “tahu”, eski Mısırlılarda
“taou”, Tuvareklerce “adghagh”. Türkçe diyeleklere göre
“tağ, dağ, tav, tay, tau” gibi beş türlü kullanılışı vardır. B. Ke-
resteciyan (D.E.L.T.)].

(“tağ” kelimesi bildiğimiz dağ anlamına geldiği gibi Divân sahibinin yazdığına göre uzak anlamına da gelir).

tak: tak, takmak, takılmak, katırmak, taktırılmak, taktırma, takırtırs; takı, takılık, takım, takımlı, takılı, takıldak, takla, taklaci, taklak.

— takınmak, takınılmak, takındırmak, takındırılmak, takınma, takınırs; takak.

— takışmak, takışılmak, takıştırmak, takıştırmak, takıştırs.
[“takmak”, İspanyolcada “atakar”, İtalyancada “ataccare”, Fransızcada “attaquer”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(“takmak” Rad., Çağ., Tel., Alt.).

tal: tal, talaz, talazlı.

— talazlamak, talazlanmak, talazlandırmak.

— talazılamak, talazıtmak, talazıttırmak.

— talamak, talanmak, talatdak; talan, talancı, talaman.

— talaşmak, talaşılmak, talaştırmak; talaşman.

— talpınmak, talpıtmak, talpıtmak.

[talmak = dalmak, Farsçada “tâlîden”, Sanskritçede “tul” ve “talni”, Lâtince “tollo”, Almancada “zalen, zalon”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

[talaz, talazlı: talaz Yunancada “”, Farsçada “tal”, Arnavutçada “valye”, Sanskritçede “valgami”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

tamg: tamg, tamgalı, tamgasız.

— tamgalamak, tamgalanmak, tamgalatmak, tamgalattırmak, tamgalama, tamgalayış; tamgacı, tamgacılık, tamu, tamuluk.

(“damga = tamga” Rad., Çağ., Türkm., Tar., Tel.). Eski damgaların ve hele hayvanlara vurulan damgaların kızgın demirle yakılarak vurulduğu bellidir. “tamu” ve “tamdu” kelimeleri ile gök rengi bu suretle meydana çıkmış olmuyor mu?

(“tamu” Rad., Uyg., Caf., T.T., An. İnd., Uyg., Man., Krş., Türkm., Alt., Tel., Şor.).

Görülüyor ki kelime Türk dillerinde yaygındır. Orta Anadolu’da bir “taman” kelimesi kullanılır ki “Orhan geldi taman” derler. Divân’da bu kelime “tamu” şeklinde geçmektedir; tamga kelimesi Rusçaya da geçmiştir.

tağ: tağ, tağsuk (tansuk) (Farsçaya “tensûh” şeklinde girmiştir).

— tansamak, tansatmak, tansatılmak, tansatma, tansatış.

— tağışmak, tağışılmak (hayret etmek).

- taṅḡalak = dangalak.
- taṅḡ: taṅḡ, taṅḡrı (tanrı), taṅḡrılık (aslı “tenḡrı”, “tenḡiri” Divân). (Bu kelime gök, semâ anlamına da gelir. bk. Divân).
(kökü “taṅḡ”dır, şaşacak nesne. Divân, Rad., Uyg., Tel.).
- tan:** tan, tandır, tandırlı, tandırsız, tandırlık, tandırcı, tandırcık.
- tandırlamak, tandırılanmak, tandırлатmak, tandırлатılmak, tandırlama, tandırlayış (Bu kelimeyi Arapça sanmak yanlışdır. bk. Divân).
- tan: tan, tanmak (inkâr etmek), tanılmak, tandırmak, tanma, tanış.
- tanımak, tanınmak, tanıtmaq, tanıtılmak, tanıtırmak, tanıma, tanıyış; tanık, tanıklık.
- tanışmak, tanışılmak, tanıştırmak, tanıştırılmak, tanışma, tanıyış; tanışık, tanışıklık (“tanmak” inkâr etmek, Rad., Çağ., Tar., Az.).
- tan: tan, tanlayın (“taṅḡ” Rad., Bü. D., Caf.).
- tap:** tap, tapmak, tapılmak, taptırmak, taptırılmak, taptırma, taptırtış; tapu, tapulu, tapusuz, tapsı = tepsi, tapıcı, tapıcılık, tapkı, tabur = tapkur, tapak, tapakçı.
- tapınmak, tapınılmak, tapındırmak, tapındırılmak, tapınma, tapınış; tapınak (ma’bed), tapınan.
- tapşırmaq, tapşırılmak, tapşırtmaq, tapşırtılmak, tapşırtma, tapşırtış (“tapmak” Rad., Bü. D., Yaz.).
[tapmak, Sanskritçede “sap”, Yunancada “”, eski Mısırlılarca “tûau”, Arapçada “tavaf”, Japoncada “tutubu”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- tar:** tar, tarmak, tarılmak, tarılmak, tarılmak, tarılmak, tarılmak; tarı = dari, tarla, tarım, tarımcı, tarancı, tarmadağan.
- taramak, taranmak, taratmaq, taratılmak, taranma, taranış; tarantı, tarak, tarakçı, tarakçılık.
- taraklamak, taraklanmak, taraklatmaq, taraklama, taraklayış; taraz (talaz). (“tarmak” Rad., Uyg.).
- tarp:** tarpan = Türkistan’da bulunan yabani atlar.
- tart:** tart, tartmak, tartılmak, tartırmak, tarttırılmak, tartma, tartış; tartı, tartılı, tartısız, tartıcı, tartkı.
- tartışmak, tartışılmak, tartıştırmak, tartıştırılmak, tartışma, tartışış (“tartmak” Rad., Bü. D., Caf.).
- tas:** taslamak, taslanmak, taslatmaq, taslatılmak, taslattırmak, taslama, taslayış; taslak, tasarı, tasım (bu kelime Arapçanın “tasavvur” kelimesinden gelmiş olmalı).

- tasarlamak, tasarlanmak, tasarlatmak, tasarlattırmak, tasarlama, tasarlayış.
- tasımlamak, tasırlanmak, tasımlandırmak, tasımlama, tasımlayış.
 (“tasal” Divân’da “çögen (çevgân)” oyununda çizilen sınır anlamıdır).
- tas: tasa, tasalı, tasasız, tasasızlık.
- tasalanmak, tasalanılmak, tasalandırmak, tasalandırılmak, tasalanma, tasalanış.
 (Bu kelimenin aslı da şüphelidir. Farsçadan gelmiş olmalıdır).
- taş:** taş, taşmak, taşılmak, taştırmak, taştırılmak, taşma, taşış.
- taşımak, taşınmak, taşıtmak, taşıtılmak, taşıma, taşıyış.
- taşınmak, taşınılmak, taşındırmak, taşındırılmak, taşınma, taşınış.
- taşırmaq, taşırılmak, taşırılmak, taşırılmak, taşırma, taşırış.
- taş, taşlık, taşra, taşlı, taşsız, taşkın, taşkınlık, taşak.
- taşlamak, taşlanmak, taşlanılmak, taşlandırmak, taşlama, taşlayış.
- taşlaşmak, taşlaştırmak, taşlaştırılmak, taşlaştırma, taşlaştırış; taş, taşlı, taşlık, taşsız (Rad., Bü. D., Caf., (“taş = dış” Rad., Uyg., Çağ., Taşili, Tışil, İçil).
- [taşak, İbranca “osekh”, Sanskritçe “tixnaka” B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- tat:** tat, tatlık, tatca (Anadolu’nun bâzı bölgelerinde “ahmak” anlamıdır), tatar, tatarcık, tatarlık, Tataristan, tatar postası, tatarböreği.
- tat: tat, tatlı, tatlılık, tatlıcı, tatlıcılık, tatsız, tatsızlık (bk. dat).
 (“tatımak”, “dadımak” Rad., Kar., Kaz.).
- tav:** tav, tavlı, tavsız, tavında, taveci, tavecilik.
- tavlanmak, tavlanılmak, tavlandırmak, tavlandırılmak, tavlandırma, tavlandırış.
- tavsamak, tavsanmak, tavsanılmak, tavsandırmak, tavsandırılmak, tavsama, tavsayış.
 (Türkçede “tav” kökünden gelmiş bir çok kelime vardır. Buradaki “tav” kökü Farsçadan geçmiş olmalıdır).
- tav: tav, tavan, tavanlı, tavansız, tavuş, tavuştu, tavuşkan = tavşan, tavşancıl, tavuk = taguk.
- tavuşmak, tavuşulmak, tavuşturmak, tavuşturulmak, tavuşma, tavuşuş.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) “tavan” kelimesini Fince gök anlamına olan “täiwas”, Nepalce “devamu” kelimeleriyle karşılaştırır].

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) “tav” kelimesini Farsçadaki “tâb” kelimesiyle, Sanskritçedeki “taba = tava” ile karşılaştırır. Kelime Ermenicede dahi vardır].

tay: tay, taymak, tayılmak, taydırmak.

— tay: tay, taylı, taysız, taylak, taylık.
(“tay” Rad., Bü. D., Müh.).

tek: tek, teklik, teke, tekelik, tekeci, tekin, tekinlik.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) “teke” kelimesi ile Gürcücedeki keçi anlamına olan “tkha”, Sanskritçe vahşi teke demek olan “teng”, Arapça “tîs”, Asurcadaki “tesu” kelimelerini karşılaştırır].

— tekelemek, tekelenmek, tekeleme, tekeleniş.

— tekesimek, tekesinmek, tekesime, tekesiyeş.

— tekli, tekçe, tek-tük, teker-teker. (“tek” (Rad., Çağ., Az. Kar.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Tibetçe bir anlamına olan “tchig”, Birmancada aynı anlama gelen “tatch”, Moravcada “tahi” ile karşılaştırır].

— tek: tek, teker, tekerlek, tekerli, tekersiz, tekerlekli, tekerleksiz.

— tekerlemek, tekerlenmek, tekerletmek, tekerleme, tekerleyiş.

— tekerlenmek, tekerlenilmek, tekerletmek, tekerlenme, tekerleniş

— tekmelemek, tekmedenmek, tekmeletmek, tekmeleme, tekmeleyiş (tekme kelimesi “tepme” bozuntusu olsa gerek). (kelimenin aslı “tekürmek, değirmek” olmalıdır). (“tekürmek” Rad., Uyg., Çağ., Türkm.).

(Gerek Türk Dil Kurumu Sözlük’lerinde ve gerek bir takım dil bilmezler arasında “araba tekerleği” sözü yayılmıştır. Tekerlek demek, teker haline getirilmiş demektir: bir tekerlek peynir gibi. Halk arasında araba vesairede “teker” sözü kullanılır).

tel: tel, telli, telsiz (bu kelime Farsçanın “târ” kelimesiyle ilgili olmalıdır).

— tellemek, tellenmek, telletmek, telletilmek, telleme, telleyiş.

— telezimek, telezitmek, telezitmek, telezitme, telezitiş. (Kumaş tel tel olup eskimek, bir kimse sarsılmak).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelimenin Ermeniceden geçmiş olduğunu söyler. Farsçada .... anlamına olan “tilâ” ve tel mâ-

nâsına olan “târ”la ve telve kelimesinin Yunanca kül demek olan “ ” ve Arapça “nakıl” kelimeleriyle karşılaştırır].

telt: telt, teltik, teltikli, teltiksiz.

tem: temin.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.), temel kelimesinin Rumca olduğunu söyledikten sonra Sanskritçede “timmenna”, Asurcada “temennu” ile karşılaştırır].

ten: ten, tenli, tenbel, tenbellik (Rad., Çağ., Az., Kom., Kaz.). (Kelime Farsçaya da girmiştir).

— tenbelleşmek, tenbelleşilmek, tenbelleştirmek, tenbelleşme, tenbelleşiş.

— tene = dâne (bk. Divân).

tenk: imkân, fırsat, denk. Tengri = tanrı, tengiz.

— tenkleşmek (denkleşmek), tenkleşilmek, tenkleştirmek, tenkleştiriş. (“teng” bk. Divân).

tep: tep (bk. dep).

— tepe, tepeli, tepelik, tepelikli, tepeliksiz, tepingen.

— tepelemek (bk. depelemek).

— tepirmek, tepirilmek, tepirme, tepiriş.

[tepe = depe. Moğolca “dobo”, Lâtince “teba”, Mısırlılarca “tel”, Siyamca “twa”, Palı dilince “tupa”. tepmek, depmek Sanskritçede “tüp”, Yunanca “ ”, İngilizce “to bad”, Anglosaksonca “dubban”].

(“tepmek” Rad., Çağ., Alt., Tel.).

— tep: tep, teps, tepsilik, tepsili, tepsisiz (aslî “tab” olmalıdır).

— tepsemek, tepsetmek, tepsetilmek, tepsetme, tepsetiş.

— tepsermek, tepsertmek, tepsertilmek, tepsertme, tepsertiş (Bu kelimenin kökü Farsça olmalıdır).

ter: ter, terli, tersiz, terlik, terlikli, terlikçi, terlikçilik.

— terlemek, terlenmek, terletmek, terletilmek, terletme, terletiş.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelimeyi Farsçadaki ıslak anlamına olan “ter”, Kuzey diyeleklerinde “tar”, İngilizcede “tear” kelimeleriyle karşılaştırmaktadır].

(“ter” Rad., Bü. D., Müh.).

terk: terk, terki, terkilik.

— terkimek, terkinmek, terkitmek, terkime, terkiyiş.

— terkişmek, terkişilmek, terkiştirmek, terkişme, terkişiş.

(“terk” Rad., Uyg., Kom., Kar.).

ters: ters, terslik, tersine, tersçe.

— terslemek, terslenmek, tersletmek, tersletilmek, tersleme, tersleyiş.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelime ile Fransızca geyik gibi hayvanların gübresi demek olan “trock” kelimesi ile karşılaştırmaktadır].

(“ters” Rad., Caf., T.T., An.).

tet: tet, tetik, tetiklik, tetikçe.

— tetiklenmek, tetiklenilmek, tetiklendirmek, tetiklenme, tetikle-
niş. (“tetik” Rad., Caf., Çağ., Tar., Kom.).

tez: tez, tezek, tezeklik, tezekli, tezezsiz, tezekçi, tezekçilik, tezeksi.

— tezeklemek, tezeklenmek, tezekletmek, tezetleme, tezekleyiş.

tıç: tıçmak, tıçılmak, tıçıltmak, tıçılma, tıçıltış; tıçkı.

tık: tık, tıklamak, tıklatmak, tıklatılmak, tıklama, tıklayış.

— tıkırdamak, tıkırdanmak, tıkırdatmak, tıkırdatma, tıkırdatış;
tıkır-tıkır, tıkırtı (ses taklididir).

— tık: tık, tıkmak, tıklamak, tıktırmak, tıktırılmak, tıkma, tıkış;
tıkım, tıknaz, tıknazlık, tıkaç, tıkalı, tıkıntı.

— tıkinmak, tıkinılmak, tıkındırmak, tıkındırılmak, tıkinma, tıkı-
nış; tıkanık, tıkanıklık.

— tıkışmak, tıkışılmak, tıkıştırmak, tıkıştırmak, tıkışma, tıkışış;
tıkışık, tıkışıklık.

— tıkanmak, tıkanmak, tıkatmak, tıkatılmak, tıkama, tıkayış.

(“tıkamak” Rad., Alt., Tel., Leb.).

— tık: tık, tıksırmak, tıksırtmak, tıksırtılmak, tıksırtma, tıksırtış;
tıksırık, tıksırıklı, tıksırtı.

tın: tın, tınmak, tınılmak, tındırmak, tındırılmak, tınma, tınış (“tın-
mak” söz dinlemek); tınmaz, tınmazlık. (“tın = tin” ruh, can.
Rad., Uyg., Alt., Tel., Leb., Şor., Sag., Koy.). (“tınmak” Rad.,
Uyg., Alt., Tel.).

— tın: tın, tınlamak, tınlatmak, tınlatılmak, tınlama, tınlatis.

— tıngırdamak, tıngırdatmak, tıngırdatılmak; tıngırtı, tıngır-tın-
gır, tıngırdak (ses taklididir).

ting: tıngılamak = dinlemek (Rad., Kar., Kaz., Caf.).

tıp: tıp, tıpırdamak, tıpırdatmak, tıpırdatılmak, tıpırdama, tıpırda-
yış; tıptırtı (ses taklididir).

tır: tır, tırmık, tırmıklı, tırmıksız, tırmıklık, tırnak, tırnaklı, tır-
nakçı.

— tırmanmak, tırmanılmak, tırmandırmak, tırmandırılmak, tır-
manma, tırmanış.

- tırmalamak, tırmalanmak, tırmalatmak, tırmalattırmak, tırmalama, tırmalayış.
- tırmaşmak, tırmaşılmak, tırmaştırmak, tırmaştırılmak, tırmaşma, tırmaşış.
- tırmıklamak, tırmıklanmak, tırmıklatmak, tırmıklatılmak, tırmıklatma, tırmıklatış.
- tırnaklamak, tırnaklanmak, tırnaklatmak, tırnaklattırmak, tırnaklama, tırnaklayış.
- tırıldamak (dırıldamak), tırıldanmak, tırıldatmak, tırıldatılmak, tırıldama, tırıldayış (“tırlamak” Rad., Kaz., Kg., Kar.).
- tır: tır, tırıl, tırılık.
- tırillaşmak, tırillaşılmak, tırillaştırmak, tırillaşma, tırillaşış.
[tırıl kelimesi, Kimmerce “dyrill”, Bretonlarca “trul”, Nordikçe “dril”, Fransızca “drilles”, İngilizce ır anlamına olan “thrall” ile mukayese edilmektedir. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- türk:** türk, tırkaz, tırkazlı, tırkazsız, tırkazlık.
- tırkazlamak, tırkazlanmak, tırkazlatmak, tırkazlama, tırkazlayış (kök şüphelidir).
- tıs:** tıs, tıslamak, tıslatmak, tıslatılmak, tıslama, tıslayış.
- tısıldamak, tısıldatmak, tısıldatılmak, tısıldama, tısıldayış; tı-sıltı (ses taklididir).
- tış:** tış, tışarı, tışarılık, tışarılı, tışarılıklı (“tış” Rad., Kar., Kom., And. İd., İnd.).
- tik:** tiksirmek, tiksiniilmek, tiksindirmek, tiksindirilmek, tiksirme, tiksiniş; tiksinti, tiksine.
- tilk:** tilk, tilki, tilkilik.
- tilkileşmek, tilkileştirmek, tilkileştirilmek, tilkileşme, tilkileniş (“tilki” bk. Divân).
- tim:** tim, timür, temür (bk. Divân).
- tip:** tip, tipi.
- tipilemek. (“tüpi” Divân).
- tire:** [B. Keresteciyan (D.E.L.T.), bu kelime ile Fransızca çekmek anlamına olan “tirer”, İngilizce “thread”, Almanca “draht” kelimelerini karşılaştırmaktadır].
- tit:** tit, titmek, titilmek, tittirmek, tittirilmek, titme, titiş.
- titremek, titrenmek, titretmek, titretilmek, titrettirmek, titreme, titreyiş; titrek, titrenti.
[titremek, Yunanca “ ”, Almanca “zittern”, İngilizce “to shudder”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
 (“titreşmek” Rad., Kaz.).

tit: tit, titiz, titizlik.

— titizlenmek, titizlenilmek, titizletmek, titizletilmek, titizlenme, titizleniş.

(Divân'da "titiz" kelimesi varsa da anlamı bugünkü anlama uymamaktadır).

tok: tok, tokmak, tokmaklı, tokmakçı, toku, tokat, tokurcun, tokuz, tokaç, toklu.

— tokatlamak, tokatlanmak, tokatlatmak, tokatlatılmak, tokatlama, tokatlayış.

— tokatlaşmak, tokatlaşılmak, tokatlaştırmak, tokatlaşma, tokatlatış. (bk. dokumak). ("tokımak" Rad., Yaz., Çağ., T.T.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) tokat kelimesiyle Lâtincedeki "toccato" ve "touchi", Rusçadaki "tioukat" kelimelerini karşılaştırmaktadır].

— tok: tok, tokluk, tokça.

("tok" Rad., Bü. D., Müh.).

tol: tol, tollu (kârgir yapı, taş yapı).

— tol: tolu, tolı (Rad., Kam., Caf., Uyg., Man.).

(Bu kelimeyi "dolu" şeklinde yazmak ayıptır. Dolu, boşun karşıtıdır. Türk halkı bugün bile "tolu" demektedir. Bu da Türk Dil Kurumu'nun marifetlerindendir).

(Rad., Küw., Caf., Man.).

— tolun: tolun, ayın on dördüdür. Tolun ay ("Tolun" Rad., Alt., Leb., Tel.).

tom: tom, tomur, tomurcak, tombak, tombalak, tombaz, tomba, tombadız, tomruk, Tomaniç.

— tomurcaklanmak, tomurcaklatmak, tomurcaklatılmak, tomurcaklanma, tomurcaklanış.

— tomruklamak, tomruklanmak, tomruklatmak, tomruklatılmak, tomruklama, tomruklayış.

(Doğu Anadolu'nun bazı bölgelerinde "tom" kubbe = kuybe demektir).

tong: tong, donglı, donmak, dondurmak, dondurma, tonuk.

tonç: tonç, tonçlu (bağ ve bostan sınırı).

top: top, toplu, topluluk, topaç, topak, topuk, topuklu, toparlak, toplum (yenidir), topuz (Arapçaya "debbûs" şeklinde girmiştir), topaz, topal, topallık, topalan, topçu, topçuluk, toprak, topraklık, topraklı, topraklısı.

— toplamak, toplanmak, toplatmak, toplatılmak, toplattırmak, toplama, toplayış.

— toplaşmak, toplaşılmak, toplaştırmak, toplaştırılmak, toplaşma, toplaşış.

— toparlamak, toparlanmak, toparlatmak, toparlatılmak, toparlatma, toparlatış.

— topraklamak, topraklanmak, topraklatmak, topraklatılmak, topraklama, topraklayış.

(“top” Rad., Çağ., Bü. D., Türkm.).

tor: tor, toraman, torlak, torlaklık, torba, torbalı.

— torlamak, torlanmak, torlatmak, torlatılmak, torlatma, torlatış (toplamak demektir).

(Divân’da tor kelimesine “tuzak ve ağ” anlamı verilmiştir. Torba da bir çeşit tuzığa benzemez mi?).

tos: tos, tosun, toşbağa (kaplumbağa).

— töslemek, toslanmak, toslatmak, toslatılmak, toslama, toslayış. (“tosun” Rad., Kar., Taran., Caf.).

toş: toş, toşuk.

— toşamak, toşanmak, toşatmak, toşatılmak, toşama, toşayış.

— toşarmak, toşarılmak, toşartmak, toşartılmak, toşrtma, toşartış (göğüsü dışarı çırmak). (“toşkurmak” Kr., Rad., Türkm.).

toy: toy, toyluk, toyca, toyga, toygarı, toydarı, toylak, toygana (doğan kuşu). (“toy” Rad., Bü. D., Müh.).

toz: toz, tozan (zerre), tozlu, tozsuz, tozluk, tozluklu, tozak, tozuntu.

— tozmak, tozulmak, tozdurmak, tozdürülmek, tozma, tozuş.

— tozlamak, tozlatmak, tozlatılmak, tozlatırmak, tozlama, tozlayış.

— tozlamak, tozlanmak, tozlatmak, tozlatılmak, tozlattırmak, tozlatma, tozlatış.

— tozlaşmak, tozlaştırmak, tozlaştırılmak, tozlaştırma, tozlaştırış. (“toz” Rad., Az., Kar.).

tök: tök, tökezimek, tökezitmek, tökeziltmek.

— tök: tök (aşık oyununda, aşığın yan tarafı), töklük.

törp: törp, törpü, törpülü.

(“törpig” Rad., İd.).

tuğ: tuğ, tuğlu, tuğsuz, tuğra, tuğralı, tugulga = tulga (Farsçaya da geçmiştir).

(“tuğ” Rad., Çağ., Divân, Türkm.).

tul: tul, tulluk, tulum, tulumlu, tuluk, tulun.

— tulunmak, tulunulmak, tulundurmak, tulundurulmak, tulunma, tulunuş. (“tulkuk, tuluk” Caf., İd.).

(“dulun Ayşam dulun iller geliyor” Sivas dolayları türkülerinden).

tum: tum, tumuşmak, tumuşulmak, tumuşturmak, tumuşma, tumuşuş.

— tumsurmak, tumsurulmak, tumsurtmak, tumsurtulmak, tumsurma, tumsuruş; tumsuk (bk. Divân).

— tum: tum, tumlu (Dumlupınar), tumağı. (“(tum) tumluğ” Divân. Bizde “dumlu” olmuştur).

tur: tur, Turan, turancı, turancılık, tura, turalı.

— turalamak, turalanmak, turalanılmak, turalama, turalayış.

(Bu kelimenin halk arasında iki anlamı vardır. Biri bezden bükme yarım metre uzunluğunda bir çeşit sopadır; bâzı oyunlarda kullanılır. Biri de kerpiç duvarların üzerine yapılan tahta perde. Kelimeyi Arapça sanmak yanlışdır. Divân’da “kalkan, siper” anlamınadır).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) “türe” kelimesi ile İbrancadaki “tora”, Arapçada “tevrat”, Pehlevicede Adalet Sarayı anlamına olan “darituré”, Asurcada kanun anlamına olan “tertü” kelimelerini karşılaştırmaktadır]. Asıl Türkçede kanun ve nizam anlamına gelen “tura, türe” kelimelerinin eski çoğul (cemi) eki getirilerek “turat, türat” hattâ “Tevrat” olması düşünülebilir.

tut: tut, tutmak, tutulmak, tutturmak, tutturulmak, tutturma, tutturuş.

— tutu, tutak, tutam, tutamak, tutamaklı, tutamaksız, tutar, tutarı, tuturak, tutsak, tutsaklık, tutsakçı, tutuk, tutukluk, tutkun, tutkunluk, tutkal, tutkallı, tutaş, tutum, tutumlu, tutumsuz, tuta, tutarca.

— tutuşmak, tutuşulmak, tutuşturmak, tutuşturulmak, tutuşturma, tutuşturuş.

— tutunmak, tutunulmak, tutundurmak, tutundurulmak, tutunma, tutunuş.

— tutumlamak, tutumlatmak, tutumlatılmak, tutumlama, tutumlayış.

(“tutmak” Rad., Bü. D., Caf., An.).

tuz: tuz (bk. duz).

(“tuz” Rad., Çağ., Türkm., Tar.).

tüf: tüf, tüfenk = tüfek, tüfekçi, tüfekçilik, tüfekli, tüfeksiz, tüfeklik.

— tüflemek, tüflenmek, tüfletmek.

(eski tüfeklerde dane (tane) üflenerek atılmış. Hâlâ bâzı Asya kabîyleleri arasında bu çeşit tüfek kullanılmaktadır).

tüğ: tüğ, tüglü, tügsüz, tügsüzlük, tüğcük, tüğsü, tüğçeğiz.

— tüğlenmek, tüğletmek, tüğletilmek, tüğlenme, tüğleniş. (Bu kelime “tü” şeklini almak üzeredir). (“tü” Can., T.T., An. İnd.).

tük: tük, tükürmek, tükürülmek, tükürtmek, tükürtülmek; tükruk, tükruklu, tükruksüz.

— tükürüşmek, tükürüşülmek, tükürüşme, tükürüşüş. (ses taklidi-
didir).

— tük: tük, tükeli (tamam, mecmu, kemâl), Tükeli Emre (Orta
Erdel Kırâlı). (bk. dükenmek).

(“tükemek”, “tükelmek” Rad., Çağ., Caf., T.T.).

tül: tül, tülek, tüleklik.

— tülemek, tülenmek, tületmek, tületilmek, tületme, tületiş.

tüm: tüm, tümlemek, tümlenmek, tümletmek, tümletilmek, tümle-
me, tümleyiş.

— tümsemek, tümselemek, tümseletmek, tümseleme, tümseleyiş
(Divân'da münîr anlamına “tümse” kelimesi geçer), tümen, tüm-
sek, tümsekli, tümseklik, tümbült (bu kelime Farsçaya da gir-
miştir).

tün: tün, tünlük, tünek, tünekli, tüneklik.

(“tünelemek” bk. dünemek).

(“tünelemek” Rad., Uyg., Çağ., İd.).

tür: tür, türlü, türe, türece, türeli, türesiz, türemen.

— türmek, türülmek, türttürmek (bk. dürmek).

— türemek, türenmek, türetmek, türetilmek, türetme, türetiş; tü-
redi, türedilik.

— türümek, türütmek, türütme, türütüş.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) Sümercede küçük anlamına olan
“tür”, Medcede “tur”, Lâtince “turio”, Yunancada “
”, Arapçada “zürriyet”, İbrancada “dör” kelimeleri ile karşılaştır-
maktadır].

(“türütmek” bk. Divân).

Türk: Türk*, Türklük, Türkçülük, Türkçe, Türkçeci, Türkçecilik,

---

(*) “Türk” kelimesi Farsça güzel anlamına da gelir.

Türkmen, Türkcül, Türkün, Türkân (doğrusu Terken), Türkiye, Türkili, Türksib = Türk Sibirya, türkü*, Türkistan.

— Türkleşmek, Türkleştirmek, Türkleştirilmek, Türkleştirme, Türkleştiriş.

tüs: tüs (bu kelime anlamını büsbütün kaybetmiş, tüğ (tüy) kelimesinin koltuğuna sığınmıştır: tüy tüs yok, gibi).

— tüşkürmek, tüşkürölmek, tüşkürtmek, tüşkürtölmek, tüşkürt-tüş; tüşkürü, tüşkürtü.

tüt: tüt, tütin, tütinlök, tütincü, tütincölük, tütsü, tütsücölük, tütsücü, tüten.

— tütmek, tüttürmek, tüttürölmek, tüttürme, tüttürüş.

— tütüzmek, tütüzülmek, tütüzütmek, tütüzütmek, tütüzütüş.

— tütsüsemek, tütsülenmek, tütsülemek, tütsülemek, tütsülemek, tütsülemek, tütsülemek. (tüt kelimesi “dûd” şeklinde Farsçaya da girmiş-tir). (“tütin” Rad., Çağ., Kar., Kom.).

tüz: tüz, tüze (adalet), tüzemen (âdil), tüzük (nizam). (“tüzmek” bk. düzmek). (“tüzmek” bk. Divân).

U

uç: uç, uca = yuca, uca (bunu “üca” şeklinde yazmak yanlıştır, Arapçaya benzetmektir), uçara, uçarak, ucuz, ucuzluk, ucun-ucun, uçun = için, uçlu, uçsuz, uçunda.

— ucuzlamak, ucuzlatmak, ucuzlatılmak, ucuzlattırmak, ucuzlattırılmak, ucuzlama, ucuzlayış.

[B. Keresteciyan uç kelimesi ile bazı Kafkas dillerindeki “otch” kelimesi arasında bir yakınlık bulmaktadır].

— uç: uç, uçkun, uçuk, uçukluk, uçan, uçucu, uçak, uçar, uçarı, uçarılık, uçurum, uçurumlu, uçurumluk, uçurtma, uçurtmacı, uçurtman, uçmak, uçmaklık.

(*) Bu kelimenin aslı “Türkî olmalıdır. Türke mahsus demektir. Bunu İstanbul mollaları ve saray adamları uydurmuş olmalıdır. Kendi ezgilerine şakı=şarkı demişler. Farsak yörüklerinin ezgilerine Farsagî; Bayat oymağının ezgilerine Bayatî dedikleri gibi. Öbür Türklerin, daha doğrusu köylülerin türkülerine Türkî demişler. Sonra bu, “türkü” şeklini almış).

— uçmak, uçulmak, uçurmak, uçurtulmak, uçurtturmak, uçma, uçuş.

— uçuşmak, uçuşulmak, uçuşturmak, uçuşturulmak, uçuşurma, uçuşturuş.

— uçkunmak, uçkutmak, uçkutulmak, uçkunma, uçkunuş.

— uçuklamak, uçuklanmak, uçuklatmak, uçuklatılmak, uçuklama, uçuklayış (“uçmak” Rad., Bü. D., Caf., T.T.).

uf: uf, ufak, ufaklık, ufaklı, ufarak, ufacık, ufakça.

— ufamak, ufanmak, ufatmak, ufatılmak, ufattırmak, ufattırmak, ufatma, ufatis.

(bu kökün Divân’daki eski şekilleri “ov” ve “uv”dur).

uğ: uğ, uğan (Tanrı), uğur, uğurlu, uğursuz, uğurluluk, uğursuzluk. (Yunancaya “oğın” şeklinde girmiştir).

— uğurlamak, uğurlanmak, uğurlatmak, uğurlatılmak, uğurlama, uğurlayış.

— uğramak, uğranmak, uğranılmak, uğratmak, uğratılmak, uğratma, uğratis; uğrak.

— uğraşmak, uğraşılmak, uğraştırmak, uğraştırılmak, uğraşma, uğraşış; uğraş (savaş).

(uğan . . . . . = Kutadgu Bilik).

— uğ: uğ, uğmak, uğunmak, uğundurmak, uğundurtmak, uğunma, uğunuş; uğru, uğrun, uğrulayın.

— uğrulamak, uğrulanmak, uğrulatmak, uğrulatılmak, uğrulama, uğrulayış.

(Bu fiillerin birincisi olan uğmak unutulmuş, fakat “uğunmak ve uğundurmak” fiilleri hâlâ kullanılır. “uğunmak” çok ağlamak-tan bayılır hale gelmek: çocuk ağlaya ağlaya uğundu, derler).

ul: ul, ulmak, uldurmak, uldurulmak (meyve ulmak: iyice olup bozulmak).

— ulu, ululuk, ululamak, ululanmak, ululatılmak, ululama, ululayış.

— ulamak, ulanmak, ulatmak, ulatılmak, ulattırmak, ulama, ulayış; ulak = ulah.

— ulumak, ulutmak, ulutulmak, uluma, uluyuş.

— ul: ul, ulamak, ulanmak, ulanılmak, ulandırmak, ulandırılmak, ulama, ulayış; ulak, ulalı, ulaşık, ulağ, ulağlık, ulu, ululuk, ulus.

— ulaşmak, ulaşılmak, ulaştırmak, ulaştırılmak, ulaştırma, ulaştırış.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) eski Mısırlılarca büyük anlamına gelen “ur”, Sümercede “gula” ve Etrüskçedeki “aedo” kelimeleri ile ulu kelimesi arasında bir yakınlık bulunmaktadır. Yine Ke-

resteciyan, ulus kelimesi ile Yunanca kalabalık anlamına olan “ ” ve Almancada “volk”, İngilizcedeki “folk” kelimeleri ile bunu karşılaştırır].

um: um, umu, umunç, umut, umutlu, umutsuz, umutsuzluk, umusuz, umulu.

— ummak, umulmak, umdurmak, umdurulmak, umdurtmak, umma, umuş.

— umunmak, umunulmak, umundurmak, umundurulmak.

— umurlanmak, umurlanılmak, umurlanma, umurlanış.

(“ummak” Rad., Kr., Uyg., Müh., Rab., İd.). (dilimizdeki soru edatı olan “mi, mu” bu kökten gelmiş olmalıdır. Kelime “ümmid” şeklinde Farsçaya girmiştir).

un: un, uncu, unculuk, unlu, unsuz, unluk.

— unlamak, unlanmak, unlatmak, unlatılmak, unlama, unlayış (“un” Bü. D., Müh., İd., Hou.).

— un: un, unutmak, unutulmak, unutturmak, unutturulmak, unutma, unutuş; unutkan, unutkanlık, unutmaz, unutan.

(kelimenin “un”la ilgisi olmasa gerektir. Aslı “oğtutmak” olmalıdır. “g” çok kere erir. Uğunmak anlamı bu kelimenin anlamıyla bir yakınlık göstermektedir. (bk. Uğmak).

(“unutmak” Caf., T.T., An. İnd., Tar.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) kal’a, hendek anlamına olan “or-ur” kelimesiyle Akkadca ve Sümercedeki “uru”, Asurcada “ar”, Baskçadaki “hiri, ili” kelimelerini karşılaştırmaktadır].

ur: ur, urmak (bugün kullanış şekli “vurmak”dır), vurulmak, vurdurmak, vurdurulmak, vurma, vuruş; vurgun, vurgunluk, vurguncu, vurgunculuk; urak (orak), urakçı, urakçılık.

— uraklamak, uraklanmak, uraklanılmak, uraklama, uraklayış.

— vuruşmak, vuruşulmak, vuruşturmak, vuruşturulmak, vuruşma, vuruşuş (“ur” Rad., Bü. D., Caf., T.T., P.P.).

— ur: ur, urlu, ursuz, urgan, urgancı, urgancılık.

— urlanmak, urlatmak, urlama, urlayış.

— urganlamak, urganlanmak, urganlama, urganlayış.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) Lâtincedeki “varus”, Yunancadaki “ ” kelimeleri ile mukayese etmektedir. Bundan başka eski Türkçedeki ışık anlamına olan “ ” ile İbrancadaki “or” ve Ermenicedeki “ ” kelimeleri ile karşılaştırmaktadır]. (“ur” kelimesi Divân’da bu imlâda yoktur. Yalnız . . . . kelimesinde bir anlamı bizi düşündürür. Belirmek, çıkmak, kopmak anlamlarına olan “ör” ile ilgisi olmalıdır).

us: us, uslu, ussuz, usluluk, usluca.

— uslanmak, uslanılmak, uslandırmak, uslandırılmak, uslanma, uslanış.

— usanmak, usanılmak, usandırmak, usandırtmak, usanma, usanış; usandıran, usanç.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) bu kelimeyi Farsçanın "hûş", Yunanca " ", Almanca "wissen", Sümercede "zu" kelimeleri ile karşılaştırmaktadır].

(usanmak kelimesinin bir şekli de "usan"dır. Us kökünden usamak fiili yapıldığına göre usanmak kelimesinin kökü "us" olmalıdır. Divân'da "usal" kelimesi gafil anlamındır).

uş: uş, uşak, uşaklık, uşal (bu kelimeyi "evşal" şeklinde yazmak ayıptır), uşal = şol, uşbu = işbu, uş, imdi = şimdi.

— uşaklanmak, uşaklanılmak, uşaklandırmak, uşaklanma, uşaklanış (uşak, aslında küçük, ufak anlamındır. bk. Divân). (uş kelimesi şimdi, işte, gibi. bk. Divân).

ut. ut, utlu, utsuz, utanç, utangaç, utangaçlık, utangan, utanır, utanmaz, utanacak, utanılacak, utanık, utanıklık, utyeri.

— utanmak, utanılmak, utandırmak, utandırılmak, utanma, utanış. ("utanmak" Rad., Kar., Az., Müh., İd.).

uy: uy, uymak, uyulmak, uydurmak, uydurulmak, uydurma, uydurmuş; uydurmaca, uydurmacı, uydurmacılık, uyum, uyuntu, uyar, uymaz, uygun, uygunsuz, uygunluk, uygunsuzluk, uysal, uysallık, , Uygar, uygar.

— uyuşmak, uyuşulmak, uyuşturmak, uyuşturulmak, uyuşma, uyuşuş; uyuşuk, uyuşukluk, uyuşturuca ("uymak" Rad., Çağ., Türkm., İd.).

— uy: uy, uyumak, uyunmak, uyutmak, uyutulmak, uyutturmak, uyutma, uyutuş; uyku, uykulu, uykusuz, uykusuzluk, uyutucu, uyur, uyumaz.

— uyuklamak, uyuklanmak, uyuklatmak, uyuklatılmak, uyuklama, uyuklayış.

— uyugmak, uyugulmak, uyugutmak (yoğurt uyugmak). (Keli-
menin aslı ud "uz"dur. "udhımak" uyumak. bk. Divân).

— uy: uy, uyarmak, uyarılmak, uyartılmak, uyarma, uyarış.

— uyanmak, uyanılmak, uyandırmak, uyandırılmak, uyanma, uyanış; uyanık, uyanıklık.

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) Yunancada uyumak anlamına gelen " " kelimesi ile bu kelime arasında bir yakınlık bulmaktadır].

- uzamak, uzanmak, uzatmak, uzatılmak, uzama, uzayış.
- uzaklaşmak, uzaklaşmak, uzaklaştırmak, uzaklaştırılmak, uzaklaşma, uzaklaşış (“uzak” Rad., Alt., Tel., Leb., Şor., Tar.).
- uz: uz, uzluk (eli uz).
- uzlaşmak, uzlaşmak, uzlaştırmak, uzlaştırılmak, uzlaşma, uzlaşış. (Uz kelimesi Divân’da “oz” şeklinde dahi yazılmıştır).

— ür: ür, ürmek, ürdürmek, ürdürülmek, ürdürme, ürdürüş; ürücü.

- ür, ürmek (üfliyerek şişirmek), ürülmek (“ürmek” Rad., Alt., Tel., Leb., Kırg.).

ürk: ürk, ürkmek, ürkülmek, ürktürmek, ürktürülmek, ürkme, ürküş; ürküntü, ürkünç, ürkün, ürkek, ürkeklik.

- ürküşmek, ürküşülmek, ürküşme, ürküşüş. (“ürkmek” Rad., Taran., Kırg., Kar., Çağ., Bü. D.).

[B. Keresteciyan (D.E.L.T.) üremek kelimesiyle Japonca büyü-mek anlamına olan “oiru” ve Sanskritçede çocuk anlamına olan “uru” kelimelerini karşılaştırmaktadır].

üst: üst, üstlük, üstün, üstünlük, üste, üstelik.

- üstünlemek, üstünlenmek, üstünlenilmek, üstünlendirilmek, üstünleme, üstünleyiş.

- üstelemek, üstelenmek, üsteletmek, üsteletilmek, üsteleme, üsteleyiş. (“üstek” bk. Divân).

üş: üş, üşmek, üşülmek, üşme, üşüş.

- üşüşmek, üşüşülmek, üşüştürmek, üşüştürülmek, üşüşme, üşüşüş.

- üşürmek, üşürülmek, üşürme, üşürüş.

- üşenmek, üşenilmek, üşendirmek, üşendirilmek, üşenme, üşeniş; üşengeç, üşenik.

- üşümek, üşütmek, üşütülmek, üşüttürmek, üşüttürülmek, üşüme, üşüyüş.

(burada kök iki gibi görülmekte ise de ilk kelimenin anlamı toplanmak, ikinci kelimenin de üşümek'tir. Bu iki anlam arasında bir yakınlık var mıdır, bir düşünüle).

üt: üt, ütmek, ütölmek, üttürmek, üttürülmek, ütme, ütüş; üten, ütö, ütülü, ütüsüz. (bu kelimeyi İstanbul yutmak şeklinde kullanılmaktadır. Oyunda veya kumarda kaybetmek demektir. Divân'da “utmak” imlâsındadır).

- ütölemek, ütölenmek, ütöletmek, ütölettirmek, ütöleme, ütöleyiş.

- ütüşmek, ütüşülmek, ütüştürmek, ütüştürülmek, ütüşme, ütüşüş.

(Anadolu'da ütölemek = az yakmak, taze buğdayı ateşte az kızartmak anlamındadır. Divân'da “ütöl” kelimesi vardır, yanmak anlamındadır).

üz: üz, üzmek, üzölmek, üzdörmek, üzdörlmek, üzdörtölmek, üzme, üzüş; üzüntü, üzüntölü, üzgün, üzgünlük. ("üzmek" Rad., Taran., Kırg., Kom., Çağ.).

V

var: var, varmak, varılmak, vardirmek, vardırılmak, vardırılmak, vardırma, vardırış; varlık, varlıklı, varlıksız, varvara, varavara, Varsak (Güney Anadolu'da Çukurova'da bulunan büyük bir Türk oymağı. Bu oymağın ezgisine "Varsağı" derler. Varsak, büyük bıçak anlamındır).

— varışmak, varışılmak, varıştırmak, varıştırma, varıştırış.
"barmak" Rad., Çağ., Türkm.).

ver: ver, verev (çapraz), verevine.

vir (ver): virmek, virilmek, virdirmek, virdirilmek, virme, viriş; virgi (vergi), virim, virimli, virimsiz, viresi (veresi), vere, verecek, verecekli, viren, virici (kelime bugün yazı dilinde "vermek" olmuştur. Halk hâlâ "virmek" der).

— virişmek, virişilmek, viriştirmek, viriştirilmek, virişme, virişiş.
("birmek" Rad., Kar., Kaz., Caf.).

viç: viç, vicık.

— vicıklamak, vicıklanmak, vicıklanılmak, vicıklama, vicıklayış.

vık: vık, vıklamak, vıklanmak, vıklatmak, vıklatılmak, vıklama, vıklayış.

vir: vir, vırlanmak, vırlanılmak, vırlanma, vırlanış; vir-vir.

— virildamak, virildanmak; virilti.

vız: vız, vızlamak, vızlatmak, vızlattırmak, vızlama, vızlayış.

— vızıldamak, vızıldatmak, vızıldatılmak, vızıldama, vızıldayış; vızıltı.

— vızıldeşmak, vızıldeşilmek, vızıldeşirmek, vızıldeşma, vızıldeş.

Y

yağ: yağ, yağü = yağı (düşman), yağıç.

— yağınmak, yağınılmak, yağındırmak (düşmanlık göstermek : Batı Anadolu).

- yağma, yağmacı, yağmacılık (Farsçada dahi kullanılır).
- yağmalamak, yağmalanmak, yağmaltmak, yağmalatılmak, yağmalama, yağmalayış. (“yağı” Rad., Uyg., Kom., Yaz.).
- yağ: yağ, yağlı, yağsız, yağcı, yağcılık, yağlık (mendil), yağlıkçı, yağız, yağızlık, yağımsı, yağımçur, yağsı, yağlavi, yağadı (kir).
- yağlamak, yağlanmak, yağlatmak, yağlatılmak, yağlatma, yağlatış.
- (“yağmak” Rad., Kar., Kr., Çağ.).
- yağ: yağ, yağmur, yağmurlu, yağmurluk, yağmurca, yağadır (yağış).
- yağmak, yağdırmak, yağdırılmak, yağdırtmak, yağdırılmak, yağma, yağış.
- yağmurlamak, yağmurlanmak, yağmurlatmak, yağmurlatma, yağmurlaştır (“yağmur” Rad., Uyg., Çağ., Kar.).
- yah:** yah, yahşı (yakşı), yahşılık (“yahşı” Rad., Az., Kr., Türkm., Kar., Çağ., Tar.).
- yak:** yak, yakmak, yakılmak, yaktırmak, yaktırılmak, yakma, yakış; yakan, yakıcı, yakıcılık (“yakmak” Rad., Uyg.; Caf., T.T.).
- yak: yak, yakın, yakınlık, yaka, yakalık, yakalı, yakasız.
- yakınmak, yakınılmak, yakındırmak, yakınma, yakınış; yakı, yakılık, yakışık, yakışıklı, yakışıksız, yakısı.
- (Türk Dil Kurumu’nun çıkardığı ma’hut Sözlük’te şikâyet anlamına bir “yakınmak” kelimesi var. Çok yanlışır. Şikâyet ifâde eden kelime “yanıkmak”dır; dert yanmak, sözü de kullanılır. Yakınmak “kına-yakınmak” başa ve ellere kına koymak anlamına hâlâ Türk halkı arasında kullanılmaktadır. Kendilerine bu hatayı yazdım; fakat dinletemedim).
- yakışmak, yakıştırmak, yakıştırmak, yakıştıрма, yakıştıris.
- yaklaşmak, yaklaşılmak, yaklaştırmak, yaklaştırmak, yaklaşma, yaklaşış.
- yaklaştırmak, yaklaştırmak, yaklaştırtmak, yaklaştırtma, yaklaştırtış.
- yakınlamak, yakınlanmak, yakınlatmak, yakınlatılmak, yakınlama, yakınlayış.
- yakalamak, yakalanmak, yakalanılmak, yakalanma, yakalanış; yakarmak (yalvarıp yakarmak).
- (“yakmak, yaklaşmak” Rad., Uyg., Caf., T.T.).
- yal:** yal, yalap, yalabık, yalım, yalın, yalan, yalancı, yalav = alev, yalangı, yalalgı.

- yal: yal, yalçın, yaltırak, yaldız, yaldızcı, yalkı, yalınız, yalınızlık, yalman, yalıncık, yalıngaç, yalavaç (aslı “yalvaç”dır).
- yalabıkmak, yalabıtmak, yalabıttırmak, yalabıtma, yalabıtış.
- yalağılamak, yalağılanmak, yalağılaltmak, yalağılama, yalağılaysı (yalanlamak). (“yal” bk. Divân).
- yal: yal, yalamak, yalanmak, yalatmak, yalatılmak, yalama, yalayış; yalı, yaltak,, yaltakçı, yalamacı, yalayıcı.
- yalanmak, yalandırmak, yalandırtmak, yalandırılmak, yalanma, yalanış.
- yaltaklanmak, yaltaklanılmak, yaltaklandırmak, yaltaklanma, yaltaklanış.
- yalvarmak, yalvarılmak, yalvarılmak, yalvarma, yalvarış.
(Bu kelimenin aslı “yavlarmak” olsa gerektir; bu şekilde kullanış da vardır. “yavuncımak” kelimesinde de bu anlam vardır).
 (“yalımak = parlamak” alçı yalçı. bk. alçı).

yam: yam, yama, yamalık, yamalıklı, yamalıksız, yaman, yamanlık, yamrı, yamak, yamaklık, yamçı, yamık, yamıklık.

- yammak, yanılmak, yandırmak, yamdırılmak, yamma, yamılış.
- yamamak, yamanmak, yamatmak, yamama, yamayış.
- yamatmak, yamatılmak, yamattırmak, yamattırılmak, yamatma, yamatisı.
- yamalamak, yamalanmak, yamalatmak, yamalama, yamalayış.
 (“yamamak” Rad., Tar., Alt., Tel.).

[yam = posta atı, yamcı. Çince “Ma”, Birmancada “myin”, Rusçada “yam”. Yaman, Lâtince “immanis”, Berbercede “yafan”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

yan: yan, yanak, yanpuri, yanaz (yangaz), yancık, yangıç, yankı, yanku, yankapuç, yana, yanıt, yanın.

- yankılamak, yankılanmak, yankılatmak, yankılatılmak, yankılama, yankılayış.
- yanlamak, yanlatmak, yanlatılmak, yanlama, yanlayış.
- yanaşmak, yanaşılmak, yanaştırmak, yanaştırılmak, yanaşma, yanaşış; yanaşık (“yan” Rad., Alt., Tel., Küw., Tar.).
- yan: yan, yanmak, yandırmak, yandırılmak, yandırma, yandırış; yanık, yanıklık, yangın, yanı, yanu, yandık.
- yanıkmaq, yanıklımaq, yanıkıtmak, yanıkıtırılmak, yanıkma, yanıkış.

(yanıkmaq kelimesindeki “k” harfi mutavaat anlamını verdirir; “acıkmak” da olduğu gibi. yanıkmaq, şikâyet etmek demektir.

- yar: yar, yarmak, yarılmak, yardırmak, yardırılmak, yarma, yarış; yargı, yargıç, yargıcı.
- yarılamak, yarılanmak, yarılatmak, yarılatılmak, yarılama, yarılayış.
- yarımlamak, yarımlanmak, yarımlatmak, yarımlama, yarımlayış.
- yarmalamak, yarmalanmak, yarmalatmak, yarmalama, yarmalayış.
- yargılamak, yargılanmak, yargılatmak, yargılama, yargılayış.
- yarışmak, yarışılmak, yarıştırmak, yarıştırmak, yarışma, yarışış.
- yaralamak, yaralanmak, yaralatmak, yaralama, yaralayış.
[yar, yarılmış yer. Baskça “arri”, Sümerce “ar”, eski Mısırca “hir”, İbranca “har”, Sanskrit ve Zendce “gairi”, Slavca “gora”, Gürcüce “gori”, Fince “wuori”, Rusça “yare”. Yara Malakanca “zara”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
 (“yarmak” Rad., Bü. D., Müh., İd.)
- yas:** yas, yasak, yasaklık, yasakçı, yasacı, yasacılık.
- yasamak, yasanmak, yasatmak, yasama, yasayış.
- yas: yas (yüksek sesle ağlama), yaşlı. (Yas = ölüm. bk. Divân).
- yas: yas, yasmak, yasılmak, yastırmak, yastırılmak, yasma, yasılış.
- yassılaştırmak, yassılanmak, yassılatmak, yassılatılmak, yassılama, yassılayış; yassı, yassılık, yassıca, yassığaç = yastığaç.
- yassılaştırmak, yassılaştırmak, yassılaştırmak, yassılaştırma, yassılaştırış.
- yastamak, yastanmak, yastatmak, yastatma, yastatış; yastan-gaç, yastık, yasmık, yastım.
- yaslamak, yaslanmak, yaslatmak, yaslattırmak, yaslama, yaslatis.
- (“yasmak” Rad., Alt., Tel., Uyg.).
- yaş:** yaş, yaşmak, yaştırmak, yaştırmak; yaşmak, yaşmaklık, yaşmaklı, yaşmakçı.
- yaşmaklanmak, yaşmaklanılmak, yaşmaklandırmak, yaşmaklanma, yaşmaklanış.
- yaşamak, yaşanmak, yaşatmak, yaşatılmak, yaşama, yaşayış; yaşlı, yaşlılık, yaşında; yaştaş, yaşa, yaşıt.
- yaşlaştırmak, yaşlaştırmak, yaşlaştırmak, yaşlanma, yaşlanış.
 (“yaşmak” Caf., T.T., İd., Hou.).
- yaş: yaş, yaşlık, yaşartı.

— yaşarmak, yaşartmak, yaşartılmak, yaşarma, yaşartış. (“yaş” Rad., Bü. D., Yaz., Caf.).

yat: yat, yatlık, yatlaşmak, yatlaşılmak, yatlaştırmak, yatlaşma, yatlayış.

— yadırgamak, yadırganmak, yadırgatmak, yadırgatılmak, yadırgama, yadırgayış; yadırgı (yabancı sayma). (“yat” Rad., Alt., Tel., Kaz.)

— yat: yat, yatmak, yatılmak, yattırmak, yatma, yatış; yatım, yatı, yatılı, yatağan, yatık, yatki, yatkin, yatak, yataklı, yataksız, yatakçı, yatsı, yatsılık, yatsun, yatalak, yatalaklık. .

— yatışmak, yatışılmak, yatıştırmak, yatıştırılmak, yatışma, yatışış.

— yatsulamak (yatsılamak), yatsulanmak, yatsulatmak, yatsulama, yatsulayış. (“yatmak” Rad., Bü. D., Caf.).

yav: yav, yavaş, yavaşça, yavaşlık, yavan, yava, yavacı, yavuz, yavuzluk, yavşan, yavşak, yavru, yavrulu, yavuk, yavuklu, yavukluluk.

— yavanlamak, yavanlatmak, yavanlatılmak, yavanlattırmak, yavanlanma, yavanlayış.

— yavanlaşmak, yavanlaşılmak, yavanlaşma, yavanlayış.

— yavrulamak, yavrulatmak, yvrutılmak, yvrulma, yavrulayış.

— yavuklanmak, yavuklanılmak, yavuklandırmak.

— yavaşlamak, yavaşlanmak, yavaşlatmak, yavaşlatılmak, yavaşlama, yavaşlayış.

— yavsılanmak, yavsılanılmak; yavısı (bit yumurtası, sürfe). (bu ke-
limenin kökü “yap” olsa gerektir.

yay: yay, yaymak, yayılmak, yaydırmak, yaydırılmak, yayma, yayış; yayım, yayımlı, yayla, yaylacı, yayvan, yayma, yaymacılık, yayılı, yaygı, yayılmış, yayık, yaya, yayan, yaygara, yaygaracı, yay, yaylı, yaysız, yayın.

— yayışmak, yayışılmak, yayıştırmak, yayışma, yayışış.

— yayınlamak, yayınlanmak, yayınlatmak, yayınlama, yayınlayış. (“yapmak” Rad., Tar., Alt., Tel.).

[yaymak, Sanskritçede gitmek anlamına olan “ya, yämi”, Çerkesçede “yago”, Çin kıyılarında “yeyn”, Nepalcede “yai”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.).

yaz: yaz, yazlık, yazın, yazlı.

— yazlamak, yazlanmak, yazlatmak, yazlatılmak, yazlama, yazlayış.

(“yaz” Rad., Kar., Kaz., Az.).

- yaz: yazmak (sermek, yaymak), yazma, yazmacı, yazmacılık, yazgı (yaygı).
- yazmak, yazılmak, yazdırmak, yazdırtmak, yazdırılmak, yazdırtma, yazdırtış (“yazmak” Rad., Kaz., Kom., Kr.).
- yaz: yaz, yazmak, yazılmak, yazdırmak, yazdırma, yazdırtış; yazı, yazılı, yazılış, yazım, yazıcı, yazıcılık, yazılan.
- yazışmak, yazışılmak, yazıştırmak, yazıştırma, yazıştırış (“yazık” kelimesi de bu kökten gelmiş olsa gerektir). (“yazuk” Rad., Uyg., Çağ., Yaz.).
- yeğ:** yeğ, yeğrek, yeğın, yeğni, yeğınlik, yeğen, yeğenlik, yeğe, yeğit, yiğit, yiğitlik.
- yeğınlemek, yeğınletmek, yeğınletilmek, yeğınleşme, yeğınletiş (“yeğ” Rad., Az., Caf.).
- yel:** yel, yelpik, yalpliklik, yelek, yelken, yelkenli, yelloz, yelekoz, yelteke, yelpâze, yelve, yele, yeleli, yelim, yelli, yelsiz, yeleme, yelemelik.
- yelmek, yelinmek, yeldirmek, yeldirilmek, yeldirtme, yeldirtiş; yeldirme.
- yelemek, yelenmek, yeletmek, yeletilmek, yeletme, yeletiş.
- yelenmek, yelenilmek, yelenme, yelemiş.
- yelpâzelemek, yelpâzelenmek, yelpâzeleme, yelpâzeleyiş.
- yellemek, yellenmek, yelletmek, yelieme, yelleyiş.
- [yel, Yunanca “ ”, Tamulca “vali”, İngilizce “gale”, B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].
- (“yelmek” Rad., Alt., Tel., Çağ.).
- yem:** yemek, yenmek, yedirmek, yedirtmek, yedirtilmek, yedirme, yedirtiş; yem = yeyim.
- yenmek, yenilmek (öbür sıygaları yoktur).
- yemlemek, yemlenmek, yemletmek, yemletilmek, yemleme, yemleyiş.
- yemeklemek, yemeklenmek, yemekletmek, yemekletme, yemekletiş (“yem”, azık. Rad., Tar., Alt., Küw.).
- yenç:** yençmek, yençilmek, yençitmek, yençiltmek, yençiltme, yençiltiş. (“yençmek” Rad., Çağ.).
- yeng (yen):** yen, yenli, yensiz, yenlik, yeni, yenilik, yenice, Yeniçeri, yenay = hilâl.
- yenmek, yenilmek, yendirmek, yendirilmek, yenme, yeniş; yenilti.
- yenişmek, yenişilmek, yenişme, yenişiş.

— yenilemek, yenilenmek, yeniletmek, yeniletilmek, yenileme, yenileyiş (“yengmek”, Rad., Alt., Tel., Küw.).

yep: yep, yepmek, yepilmek, yeptirmek, yeptirilmek, yeptirme, yeptiriş.

— yepeslemek, yepeslenmek, yepesletmek, yepesleme, yepesleyiş (“yepeslemek”: birinin sırtını okşamak).

yer: yer, yerli, yerlik, yersiz, yersizlik, yerinde.

— yerlenmek, yerlenilmek, yerletilmek, yerlenme, yerleniş.

— yerleşmek, yerleşilmek, yerleştirmek, yerleştirilmek, yerleştirme, yerleştiriş; yerleşik.

[yer, Gildanca “ara”, Arnavutça “aré”, Lâtinçe “area”, Galce “ar”, Sanskritçe “ira” ve “ila”, Tibetçede geniş anlamına olan “yar”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(“yer” Rad., Bü. D., Caf.).

— yer: yer, yermek, yerilmek, yerdirmek, yerdirmek, yerdirme, yerdiriş; yerinti, yerici (“yermek” bk. Divân).

yeş: yeş, yeşil, yeşillik, yeşilli, yeşim, yeşerti.

— yeşermek, yeşertmek, yeşertilmek, yeşerme, yeşeriş.

— yeşillenmek, yeşillenilmek, yeşillenme, yeşilleniş.

— yeşilleşmek, yeşilleşilmek, yeşilleşme, yeşilleşiş. (“yeş = yaş” Rad., Bü. D., Yaz.).

yet: yet, yetmek, yedilmek, yettirmek, yettirilmek, yedme, yediş; yedek, yedeklik, yedekçi, yedekli, yedeksiz, yedekte (“yetmek”, yedeğe almak. bk. Divân).

— yet: yet, yetmek, yetinmek, yetindirmek, yetme, yetiş; yeter, yetmez, yetki, yetkin, yeterlik, yetersiz, yedi = yetti, yedilik, yedişer, yetmiş, yetmişlik, yetmişinci.

[yeti, yedi. Cava dilinde “pitu”, Hind kıyılarında “yedu”, Orta Hindde “yetu” ve “yedu”; Farsça “heft”, Fransızca “sept”, Arapça “sebi”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(“yetmek, yetişmek” Rad., Tar., Alt., Tel.).

yığ: yığ, yığmak, yığılmak, yığdırmak, yığdırılmak, yığma, yığış; yığın, yığıntı (“yığmak” Rad., Az., Caf., T.T.).

yık: yık, yıkmak, yıkılmak, yıktırmak, yıktırılmak, yıkma, yıkış; yıkık, yıkıntı, yıkıcı, yıkıcılık.

— yıkışmak, yıkışılmak, yıkıştırmak, yıkıştırmak, yıkışma, yıkışış (“yıkma” Rad., Alt., Tel., Leb.).

yıl: yıl, yıllık, yılda, yıllarca.

— yıllamak, yıllanmak, yıllatmak, yıllatılmak, yıllama, yıllayış.

— yılanmak, yılanılmak, yıllandırmak, yıllandırılmak, yılanma, yılanış; yılanmış.

[yıl, Zendce “yâre”, Etrüskçe “avil” ve “ril”, Yunanca “ ”, Farsça “sâl”, Moğolca “dizil”, Arapça “hvl”, Almanca “ ”, İngilizce “year”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(“yıl” Rad., Çağ., Bü. D.).

— yıl: yıl, yıldırım, yıldırımlı, yıldırğan, yıldırak, yıldız, yıldızlı.

— yıldıramak, yıldıratmak, yıldırama, yıldırayış. (Kelimenin kökü “ıl” olsa gerektir).

— yıl: yıl, yılmak, yıldırmak, yıldırılmak, yılma, yılış; yılmış, yılklık, yılkın, yılıntı.

— yıldırmak, yıldırılmak, yıldırtmak, yıldırılmak, yıldırma, yıldırış.

— yılışmak, yılışılmak, yılıştırmak, yılışma, yılışış; yılışık, yılışıklık.

— yıl: yıl, yılan, yılanlı, yilancık, yilancı, yilancılık (bâzi bölgelerde —ezcümle Rumeli Türkleri arasında— “ılan” diye kullanılır). (“yılan” Rad., Kr., Kom., Alt.).

yırt: yırt, yırtmak, yırtılmak, yırttırmak, yırtma, yırtış; yırtık, yırtıklı, yırtıksız, yırtmaç, yırtmaçlı.

— yırtınmak, yırtılmak, yırtındırmak, yırtınma, yırtınış. (“yırtmak” Rad., Alt., Tel., Leb.).

yıy: yıykamak, yıykanmak, yıykatmak, yıykama, yıykayış (yıkamak).

yir: yir, yirmek, yirmek, yirdirmek, yirdirilmek, yirme, yiriş; yirik, yirikli. (“yirmek” Rad., Çağ., Tar., İd.).

yit: yit, yitmek, yitilmek, yittirmek, yittirilmek, yitme, yitiş; yitik. (“yitmek” Rad., Kr., Kaç., Kom.).

yiv: yiv, yivli, yivsiz.

yoğ: yoğ, yoğmak, yoğulmak, yoğdurmak, yoğma, yoğuş; yoğun, yoğunluk.

— yoğurmak, yoğurulmak, yoğurtmak, yoğurtulmak, yoğurma, yoğuruş; yoğurt, yoğurtçu, yoğurtçuluk, yoğurtlu, yoğrurum.

— yoğunlaşmak, yoğunlaşılmak, yoğunlaştırmak, yoğunlaşma, yoğunlayış.

(“yoğurmak” Rad., Çağ., Bü. D., Türkm.).

(bâzi bölgelerde “yuğ” denir).

yok: yok, yokluk, yoksul, yoksulluk, yokuş, yokarı, yokarılık.

— yoklamak, yoklanmak, yoklatmak, yoklatılmak, yoklama, yoklayış.

— yoklaşmak, yoklaşılma, yoklaşma, yoklaşış. (“yok” Rad., Bü. D., Caf.).

yol: yol, yollu, yolsuz, yolsuzluk, yolca, yolcu, yolculuk, yoldaş, yoldaşlık, yolak, yolluk, yolunda, yolunca.

— yollamak, yollanmak, yollatmak, yollatılmak, yollama, yollayış. (“yol” Rad., Bü. D., Caf.).

— yol: yol, yolmak, yolunmak, yoldurmak; yoluk, yoluntu.

— yoluşmak, yoluşulmak, yoluşturmak, yoluşma, yoluşuş. (“yolmak” Rad., Müh., İd.).

yon: yonca, yoncalık, yoncalı, yoncasız.

(yorınca ve yorınca: bk. Divân, Rad., Çağ., Caf.).

— yon: yon, yonmak, yonuş; yonga, yongacı, yonu.

— yontmak, yontulmak, yontturmak, yontma, yontuş; yontulmuş, yontulmamış.

(“yonumak” Rad., Alt., Tel.).

yop: yop, yobaz, yobazlık, yobazcasına.

— yobazlanmak, yobazlanılmak, yobazlanma, yobazlanış. [yobaz, Japonca “yebisov”. B. Keresteciyan].

yor: yor, yormak, yorulmak, yordurmak, yordurulmak, yorma, yorus; yorum, yorumcu, yordam, yordamlı, yorucu, yorgun, yorgunluk, yorga (-at).

(“yormak” Rad., Uyg., Az., İd.).

— yor: yor, yorgan, yorgancı, yorgancılık, yorganlı, yorgansız, yorgansızlık.

— yorganlamak, yorganlanmak, yorganlanılmak. (“yörge” Rad., Çağ., Tar.).

yort: yort, yortmak, yortulmak, yortturmak, yortturulmak, yortma, yortuş. (“yortmak” Rad., Alt., Tel., Bar.).

yos: yos, yosmak, yosulmak, yosturmak, yosturma, yosturus; yosma, yosmalık, yosun, yosunlu.

(yosun = yusun, görenek, nizam, cins).

[Sümercede “us” emîr demektir. B. Keresteciyan].

yo: yoz, yozmak, yozulmak, yozma, yozuluş.

yön: yön, yönlü, yönem, yönet, yöntem, yöntemli, yöntemsiz, yönme.

— yönelmek, yöneltmek, yöneltilmek, yönelme, yöneliş; yönelti.

yör: yörümek, yörütme, yörütölmek, yörütme, yörütüş.

— yörünmek, yörünölmek, yörünme, yörünüş; yörük, yöröklük, yöröyen.

[yörümek, aslı yorumak. Zendce “zuer”, Yunanca “ ”, Macarca “yar”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

(“yörümek” Rad., Uyg., Yaz., Caf., Divan).

yuf: yuf, yufka, yufkaca, yufkacı.

— yuflamak, yuflanmak, yuflatmak, yuflama, yuflayış. (“yufka” bk. Divân).

yum: yum, yumşak, yumşamak (Rad., Çağ., Türkm., Divân).

— yum: yum, yumlu, yumsuz, yumuş.

— yum: yummak, yumulmak, yumdurmak, yumdurtmak, yumdurtulmak, yumma, yumuş.

— yumurmak, yumrulmak, yumurma, yumuruş.

— yumaklamak, yumaklanmak, yumaklatmak, yumaklanma, yumaklayış.

— yumruklaşmak, yumruklaştırmak, yumrulaştırılmak, yumrulaşma, yumrulaşış.

— yumruklamak, yumruklanmak, yumruklama, yumruklayış; yumruk, yumru, yumşak, yumurcak, yumak, yumurta, yumurtalık. (“yummak” Rad., Taran., Kom., Alt.).

yur: yurga, yurgacı.

— yurgalamak, yurgalanmak, yurgalatmak, yurgalama, yurgala-yış (“yuvgamak” bk. Divân).

yurt: yurt, yurtlu, yurtluk, yurtsuz, yurtsuzluk, yurttaş, yurttaşlık.

— yurtlanmak, yurtlanılmak, yurtlandırmak, yurtlanma, yurtlanış. [yurt, Baskça “orde”, Asurca “urtu”, Almanca “ort”, Rusça “iyorta”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)]

(“yurt” Rad., Alt., Tel., Kom.).

yut: yut, yutmak, yutulmak, yutturmak, yutturulmak, yutma, yutuş; yutum, yutumluk, yutucu.

— yutkunmak, yutkunulmak, yutkunma, yutkunuş. (“yutmak” Rad., Tar., Tel., Alt.).

yuv: yuv, yuva, yuvarlak, yuvarlaklık, yuvarlakça.

— yuvarlamak, yuvarlanmak, yuvarlanılmak, yuvarlanma, yuvarlanış. (“yuvmak” bk. Divân).

yüc: yüc, yüce, yücelik.

— yücelmek, yüceltmek, yüceltilmek, yücelme, yüceliş (bir çok yerde “yoca” şeklinde kullanılır).

yüğ: yüğ, yüğrük, yüğrülük.

— yüğürmek, yüğürülmek (dişi ile erkeğin birleşmesi: gizli yüğüren aşikâr doğurur).

(“yüğürmek” Rad., Uyg., Çağ., Küw.).

yük: yük, yüklü, yüksüz, yüklük.

- yükselmek, yükseltmek, yükseltmek, yükselme, yükseliş.
- yüklemek, yüklenmek, yükletmek, yükletilmek, yükleme, yükleniş. (“yük” Rad., Bü. D., Yaz.).

(İstanbul'da “yüklük” yerinde yanlış olarak yük kelimesi kullanılmaktadır).

yül: yül, yülgü, yülgülü, yülük, yülüntü, yülüycü.

- yülümek, yülünmek, yülütme (kel başı berber yülür). (“yülümek” Rad., Kar.).

yüng (yün): yün, yünlü, yünsüz.

- yünlenmek, yünlendirmek, yünleme, yünleyiş. (“yüng” Rad., Uyg., Çağ., Alt.).

yün: yün, yünmek, yünölmek, yündürmek; yünmüş, yünük, yüne (hamam), yüne (yıkılan yer). (“yunmak” Rad., Uyg., Kom., Alt.).

[yün = yüng, Slavca “vouna”, Lâtinçe “gunna”, Sanskritçe “urna”. B. Keresteciyan (D.E.L.T.)].

yür: yür, yürek, yürekli, yüreksiz, yüreksizlik.

- yüreklenmek, yüreklenilmek, yüreklendirmek, yüreklenme, yürekleniş; yüre (taraf, mahalle) yöre değil.
- (“yürek” Rad., Bü. D., Caf.).

yüz: yüz, yüzüz, yüzü, yüzüzlük, yüzük, yüzek.

- yüzlemek, yüzlenmek, yüzletmek, yüzletilmek, yüzleme, yüzleyiş.
- yüzlenmek, yüzlenilmek, yüzlendirmek, yüzlendirilmek, yüzlenme, yüzleniş.
- yüzleştirmek, yüzleştirilmek, yüzleşme, yüzleşiş. (“yüz” Rad., Bü. D., Caf.).
- yüz: yüz, yüzmek, yüzölmek, yüzdürmek, yüzdürölmek, yüzme, yüzüş; yüzücü, yüzücölük. (“yüzmek” Rad., Kom., Yaz., Müh.).
- yüz: yüz, yüzölük, yüzdelik, yüzde, yüzdeci, yüzer - yüzer, yüzücö, yüzücölük.
- (“yüz” Rad., Bü. D., Caf.).

Z

zağ: zağ, zağar, zağarcı, zağarcılık.

- zağlamak, zağlanmak, zağlatmak, zağlama, zağlayış; zağlı (zağlı kılıç).

zank: zank, yangırdamak, zandırmanmak, zangırdatmak; zangırtı, zangır - zangır.

zen: zengin, zenginlik, zengince.

— zenginlemek, zenginlenmek, zenginletmek, zenginleme, zenginleyiş.

zev: zev, zevle, zevleli; zevlesiz, zevlelik.

— zevlelemek, zevlelenmek, zevleletmek.

— zevzek, zevzeklik.

— zevzeklenmek, zevzeklenilmek, zevzeklenme, zevzekleniş.

zeyp: zeyp, zeybek, zeybeklik, zeybekçe.

(Çağataycada ruh, can anlamına bir “zik” kelimesi vardır. (d) ve (z) değişimi bakımından bu kelime bir “dik” olabilir. Nitekim “di” ve “dir” kökleri dirilik bildirir. Sümercede “ug, li”, Sanskritçede “jiva”, Farsçada “zi, zisten”, Fransızca “vie”, Yunanca “ ”, B. Keresteciyan, Arapçada “hay”, B. Atalay).

zıl: zıl, zılgıt.

— zılgıtlamak, zılgıtlanmak, zılgıtlama, zılgıtlayış.

zın: zın, zınbalamak, zınbalanmak, zınbalatmak, zınbalama, zınbalayış (zınbalamak dahi denir); zınbacı (bu kök şüphelidir).

zink: zink, zıngırdamak, zıngıratmak, zıngırdama, zıngırdayış; zıngırtı; zıngır - zıngır.

zıp: zıp, zıplamak, zıplatmak, zıplatılmak, zıplattırmak, zıplama, zıplayış; zıpır, zıpırlık.

— zıpırlaşmak, zıpırılaştırmak, zıpırılaştırılmak, zıpırlaşma, zıpırlaşış.

— zıparmak = zıbarmak, zıbartmak, zıbartılmak, zıbarttırılmak, zıbarma, zıbarış.

zır: zırlamak, zırlanmak, zırlanılmak, zırlatmak, zırlatılmak, zırlatılmak, zırlatma, zırlatış.

— zırıldamak, zırıldanmak, zırıldatmak, zırıldatılmak, zırıldama, zırıldayış.

— zırıncılamak, zırıncıtmak, zırıncıılmak.

— zırvalamak, zırvalanmak, zırvalatmak, zırvalatılmak, zırvalama, zırvalayış; zırva, zırvacı, zırzop. (kök, Farsça “zâr” kelimesinden gelmiş olmalıdır).

ziy: ziyamak, ziyılmak.

— ziyışmak, ziyışılmak.

— ziypak, ziypaklık.

— ziyipmak, ziyipılmak.

zonk: zonk, zonkmak, zonkturmak, zonkturulmak.

— zonkumak, zonkultmak.

— zonguldamak, zonguldatmak, zonguldatılmak, zonguldama, zonguldayış.

zük: zük, zügürt, zügürtlük.

— zügürtlemek, zügürtlenmek, zügürtletilmek, zügürtleme, zügürtleyiş.

Fiyatı: 15 TL.